چاپی یەکەم

بزورگی عەلەوی

بووکی هەزار زاوا

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

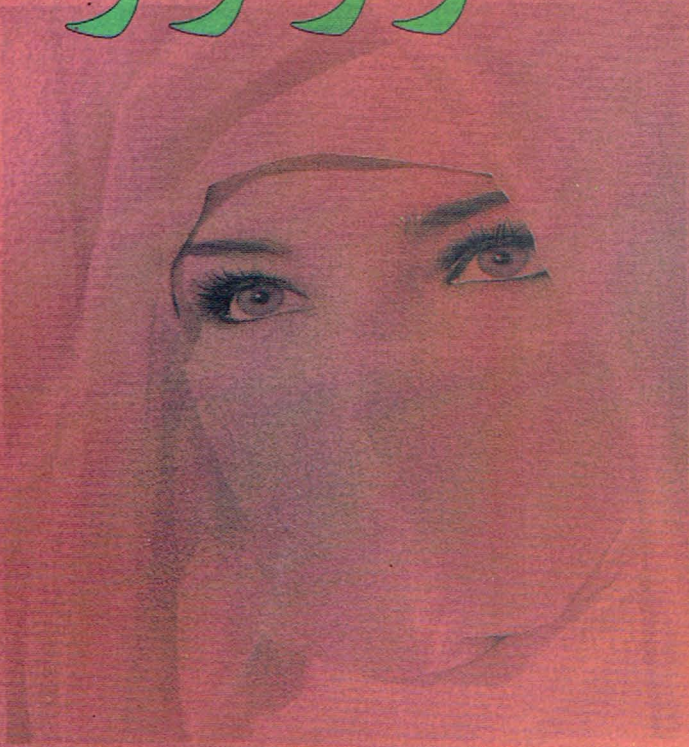

وەرگێڕانی: حەمە کەریم عارف

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إِقْرَا الثَقافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إِقْرَا الثَقافِي)

براي دانلود كتابهای مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافي)

www. iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربي ، فارسي)

بووکی

هەزار زاوا

بزورگی عەلەوی

زنجیرەی کتێب (٦٠)

خانەی چاپ و بڵاوکراوەی

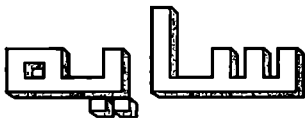

ناونیشان : سلێمانی – ئازادی – جادەی سەدەکە

٠٧٧٠٢١١٩٥٦٤

نرخ (٣٥٠٠) دینار

بزورگی عەلەوی

بووکی هەزار زاوا

کۆ چیرۆک

پێشەکی و وەرگێرانی
حەمە کەریم عارف

٢٠١٠ سلێمانی

سەرچاوەی ئەم کتێبە:
چمدان، بزرگ علوی
چاپ چهارم: ۱۳۸۷ (۲۰۰۸)
مؤسسه انتشارات نگاه

ناوی کتێب: بووکی هەزار زاوا (کۆ چیرۆك)
نووسەر: بزورگی عەلەوی
وەرگێڕ: حەمە کەریم عارف
تایپ: رزگار حەساری
هەڵەچن: گۆڤەند محەمەد
نەخشە سازی: فازیل عمر
چاپخانە: چاپخانەی سایە
چاپی یەکەم: ۲۰۱۰
تیراژ:۱۰۰۰
ژمارەی سپاردن: ۱٤۷۰

تێبینی :

عینوانی ئەم کۆ چیرۆکە بە فارسییەکەی (چمدان) واتە (جانتا)یە... بەڵام من ناوی چیرۆکێکی تری هەمان کۆ چیرۆکم، کە پێم وایە بۆ خوێنەری کورد سەرنج راکێش تر، بۆ کوردییەکەی هەڵبژاردو کردم بە (بووکی هەزار زاوا) ئومێدەوارم گیانی عەلەویم نەڕەنجاند بێ...

بووکی هەزار زاوا :هێمایە بۆ بێوە فایی.

ح. ك. ع

پێڕست:

١- پێشەکی ٧
٢- جانتا ٣٥
٣- بووکی هەزار زاوا ٥٣
٤- سەربازی قوڕقوشمین ٧٣
٥- شیکپۆش ٩٧
٦- کورتە مێژووی ژووڕەکەم ١٢١
٧- قوربانی ١٤١
٨- سەمای مەرگ ١٥٩
٩- ژیانامەی وەرگێڕ ٢١٥

پێشەکی

حەمە کەریم عارف

بزورگـی عەلـەوی لـە سـاڵی ١٩٠٤دا لـە بنەماڵەیـەکی بازرگـانی دەوڵەمەند و ڕۆشنبیر و مەشروتەخواز هاتووەتە دنیا. حاجی سەید ئەبول حەسەنی بابی گـەنجێکی بەهرەمەندو ئـەهلی زەوق و کـەماڵو ئازادیخواز بووە لەگەڵ نەسرۆڵلاڵ ئەخوی دا سەفەری پاریسی کردووەو لـە مەشروتەخوازانی دڵ گەرمەکان بووە، لـە گەرمـەی جـەنگی جیهـانی یەکەمدا ئاوارە بووەو کاتێ بەغداو کرماشان لەلایەن ئینگلیزەوە گیراون خـۆی گەیاندووەتـە بـەرلین و سـاڵانێکی دوورو درێـژ لەوێنـدەر ژیـاوەو هەر لەوێش کۆچی دوایی کردووە.

بزورگ بچووکترین منداڵی بابی بوو، لـە خوێندندا زیـرەک بوو، پـاش ئـەوەی خوێنـدنی فێـر بـوون و پـەروەردەی لـە ئـەڵمانیا تـەواو کـرد، لـە ساڵی ١٩٢٨دا بۆ ئێـران گەڕایـەوەو ماوەیـەک لـە شیرازدا مامۆستایەتی کرد. لە ساڵی ١٩٢٨دا ئاشنایەتی دەگەڵ سادقی هیدایەتدا پەیدا کردو هەردووکیان کەوتنە سەر ئەو بیرەی کە چیرۆک دەربارەی ئـەو وڵاتانـەی

کــە پــەلاماری ئێرانیــان داوەو زەرەرو زیانیــان بــە شارســتانیەت و کەلتووری ئێران گەیاندووە بنووسن. پاشان شیراز زادەی پرتەویش هاتە ریزی ئەوانەوەو بەسێ قۆڵی کۆچیرۆکێکیان بڵاوکردەوە بە ناوی ئەنیران (واتــە رونــاکی بــێ کۆتــایی، نــاوی خواوەندێکــە لــە دیانــەتی زەردەشــتیدا... ح.ع) کــە بــریتی بــوو لــە: (ســایەی مــەغۆل –هیدایــەت، دەربارەی هێرشی ئەسکەندەر بۆ سەر ئێران–ش پرتەو، دێو– عەلەوی، دەربارەی هێرشی عارەبە..

هەر لەم سەرو بەندەدا عەلەوی (خات ئورلیان)ی شیللەری پاچڤەی فارسی کردو هیدایەت پێشەکی بۆ نووسی،و بەرە بەرە تێکەڵاویان زیــاتر بــوو، پاشــان (مینــەوی، فــەرزاد، نوشــینو مــین باشــیان)ش پەیوەندیان پێوە کردن و بە هــەموویان لــە ساڵی ١٩٣٠دا، لــە تاراندا گروپــی رەبعــەیان دامەزراند. ئــەم گروپــە رەمــزو نوێنــەری ئــەدەبیاتی تازەی ئێران بوو و لــە راستیدا بەرانبــەر بە گروپی سەبعە (حیکمــەت، تــەقی زادە، ئیقبــال و قــەزوینی... هتــد) دامــەزراو رکابــەری وان بــوو، گروپــی ســەبعە دەســتیان لــە سیاســەتدا هــەبوو و نوێنــەری کۆنەپەرستیەتی ئەدەبی بوو. گروپی رەبعە کە بریتی بوو لە کۆمەڵە گەنجێکی پێشڕەو وپێشەنگ لە بیری ئەوەدا بوو کە کەلتووڕێکی تازە لە کەلتووری کۆن و نوێی ئێران دەگــەڵ کەلتووری ئەوروپایی دا پێک بــێنێ. هەڵبەتــە هاوکــاری هیدایــەت، عەلــەوی، فــەرزاد، مینــەوی، مــین باشــیانو نوشــین... کــە هــەر یەکــەیان لــە بــواڕێکی کــەلتورو هونــەردا شارەزا بوو، بەرەنجامێکی فرە بە پیت و فەڕی لێکەوتەوە.

بـــە گوتـــەی مینـــەوی ئـــەم گروپـــە خـــۆی لـــە خۆیـــدا جـــۆرە بەرپەرچـدانەوەیەکی گروپـی سـەبعە بـوو کـە هـەر گۆڤـارو بلاڤـۆك و رۆژنامەیـەکی فارسـیت دەبینی، بەرهـەمی ئـەوانی تێـدا بـوو.. هەڵبەتـە هـەم ئـەوان لـە حـەوت کـەس پـتر بـوون و هـەم گروپـی رەبعـەش لـە چـوار کـەس پـتر بـوون. رکابـەری و دژایـەتی و رەخنـەو رەخنـەکاری تونـدیشیان لـە نێـوان هـەبوو، بـەڵام دژایـەتی گروپـی سـەبعە کـە مینـەوی دەڵێـت هـەزار روو و هـەزار دڵیـان هـەبوو، بـۆ گروپـی رەبعـە لـەوە تـێ نەپـەڕی کـە کـار بەدەستانی حکومەتی راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ تاقیبیان بکەن.

هەڵبەتـە دەبـێ ئـەوەش بگـوترێ کـە دۆسـتایەتی دەگـەڵ سـادقی هیدایـەت لـەلایـەك و دکتـۆر تـەقی ئـەرانی لـەلایـەکی دی کاریگـەرییـەکی زۆری لـەسـەر ژیـانی عـەلـەوی هـەبوو. لـە رێگـەی هیدایـەتـەوە پـەی بـە قۆڵایی ئەدەبیات بردو لە رێگەی ئەرانییەوە کەڵکەڵەی چالاکی رامیاری کەرتـە سـەر، هەڵبەتـە ئـەم دوو لایـەنـە پاشـان سـەرانسـەری ژیـانی عـەلـەویان داگیر کـرد. دیـارە لـە بـواری دیکەشدا جـێ دەسـتی عـەلـەوی دیارە کە پاچڤەو لێکۆڵینەوەو تـوێژینەوە لە جوملەی ئەو بوارانەن.

*　　*　　*

هیدایـەت و عـەلـەوی و فـەرزادو... زۆریـان کـەیف بـە سیاسـەت نەدەهات، بـەڵام چونکە ئێران لە قۆناغی قەیران و ئاستەنگێکی سیاسی دژواردا بوو، و دەسـەڵاتی دیکتاتۆریانەی وەخت، لە هـەوڵی سڕینەوەی شوێنەوارەکانی مەشروتەو لە بەین بردنی هەر جۆرە ئازادیەکدا بوو: و ئـێ خـۆ زمـانی بـەرەی رۆشـنبیرانش لـە کـۆتو زنجـیر نـادرێ بۆیـە تەحـــەمولی دکتاتوریـــەتو دەرهاویـــشتەکانی زوڵـــمو زوردارێ بـــۆ

رۆشنبیرانی ئەورووپا دیتووی وەکو هیدایەت‌و عەلەوی‌و دکتۆر تەقی ئەرانی یەجگار زەحمەت بوو. هیدایەت بە سروشت کەسێکی خەمین بوو و لە بیری ئەوەدا بوو ئێران بەجێ بێڵێ. دکتۆر ئەرانی کە لە ئەڵمانیادا ئاشنایەتی دەگەڵ مارکیسزمدا پەیدا کرد بوو، پێی وابوو جگە لە خەبات هیچ چارێکی تر نییە.. ئیدی لە گەرمەی ئەم قەیرانە سیاسیانە دابوو کە عەلەوی تێکەڵی دکتۆر ئەرانی بوو. عەلەوی بە خۆی لەم بارەیەوە دەڵێت: "... دامو دەزگاکانی دەسەلاتدار ئێمەیان وەکو پەنجاو سێ نەفەری کۆمۆنیست ناساند، لە کاتێکا من کاتێ کەوتمە زیندان تازە سەروکارم دەگەڵ فەلسەفەی مارکسیزم دا پەیدا کرد بوو، یانی لەگەڵ دکتۆر ئەرانی دا دادەنیشتم‌و کتێبی (سەرمایە)ی مارکسم دەخوێندەوە. بێ ئەوەی چ حیزبێك لە گۆڕێ بێ چەند نەفەرێك بە نیازو مەبەستی شارەزا بوون لە فەلسەفەی مەتریالیزم لە دەوری یەکتر خڕ بوو بووینەوە. رەنگە ئەمە ئامیانێ بووبێ تا دوایی بمەێت.. من یەك لەوانە بووم کە لە نووسینی گۆڤاری (دنیا)دا هاوکارو شەریك بووم.. تاقە خاڵی هاوبەشی ئێمە، پەنجاو سێ نەفەر، چوار دیواری زیندان و ئەو گوشارو عەزابە بوو کە پێکڤە تەحەمولمان دەکرد".

گروپی پەنجاو سێ نەفەر بەڕابەرایەتی دکتۆر ئەرانی لە بوارەکانی سیاسەت و زانست و ئەدەب دا کاری دەکرد و زیاتر گروپێکی پێشکەوتووخواز بوو. مەلەکی، بەهرامی، یەزدی، ئەنوەری خامەیی، قدوە، ئیحسانی تەبەری، ئیرەجی ئەسکەندەری، رادمەنش‌و... لە دەوری یەك خڕ دەبوونەوەو کتێبیان دەخوێندەوەو میتۆدێکی مارکسیستیان هەبوو، گۆڤاری "دنیا" ئۆرگانی بیرو ئەندێشەکانی

ئەوان بوو، لەوێدا مەتریالیزمی دیالکتیك و هزرێن زانستی دەخرانە بەر باس و لێکۆڵینەوەو گەنگەشەی لەسەر دەکرا.

دکتـۆر ئـەرانی (١٩٠٢– ١٩٣٩)، بـەخۆی پزیـشك بوو،دکتـۆرای فەلسەفەو کیمیای لە زانستگەی بەرلین هێنا بوو، لە سالّی ١٩٣٠دا بۆ ئێران گەڕایەوەو لە سالّی ١٩٣٣دا گۆڤاری (دنیا)ی دەرکرد. لە سالّی ١٩٣٧ بە تۆمەتی چالاکی سیاسی گیراو پاش بەرگریی و داکۆکیەکی مەردانەو رەندانە لە دادگای تاوانەکانی تاران، حوکمی حەپس و زیندانی دراو لە سالّی ١٩٣٩دا لە نەخۆشخانەی زیندانداا لەلایەن کار بەدەستانی ساواکەوە شەهید کراو زۆر کاری زانستی لەپاش بە جێماوە لەوانە بنەماکانی زانستی فیزیا کە چوار بەرگە، بنەماکانی کیمیا کە چوار بەرگە، سایکۆلۆژی، عیرفانو بنەما مەتریالیەکان.. هتد. دکتـۆر ئەرانی رۆشنبیرێکی گۆشەگیرو دوورە پەرێز نەبوو، باوەڕی وابوو کە ئەگەر گەندەڵی کۆمەڵگەی گرتەوەو کۆمەڵگە بە گەندەڵیان لەوتا، ئیدی تاك چەند خۆی لە کاروباری کۆمەڵگە دوور بگرێ بێفایدەو چونکە بیەوێ و نەیەوێ گەندەڵیەکانی کۆمەڵگە بەرۆکی ئەویش دەگرێ.

*　　*　　*

هەڵبەتە هەندێ لایەنی خەبات و داکۆکی دلێرانەی دکتـۆر ئەرانی، لە بواری رابەریکردنی خەباتی سیاسیو رۆشنبیریی و لە زیندان و لە دادگادا لە هەندێ بەرهەمی عەلەویدا، وەکو (پەنجاو سێ نەفەر)و (چاوەکانی)دا رەنگی رەنگی داوەتەوە، ئەمەش بەڵگەو نیشانەی ئەوەیە کە زۆر دڵبەندو شیفتەی کەسایەتی تێکۆشەرو خەباتگێڕی ئەرانی بووە.

عەلەوی لە ساڵی ١٩٣٧دا لەگەڵ دکتۆر ئەرانی و گروپی پەنجاو سێ نەفەردا کەوتە زیندان و وەکو لە کتێبی پەنجاو سێ نەفەردا بە دیار دەکەوێ لە زیندانداوەرەی بەرنەداوەو لە کاری خوێندنەوەو نووسین بەردەوام بووە. هەڵبەتە لە (ورق پارەهای زندان)دا وا دەردەکەوێ کە لە نێوان نا ئومێدی و ئومێدەواری دا لە هاتوچۆدا بووە. بە خۆی لەم بارەیەوە دەڵێت: "هیچ کاتێک تەسلیمی نا ئومێدی نەبووم، هەڵبەتە جاری وا بووە کە لە ساتێکدا نائومێد دەبووم، بەڵام ساتێکی زەوتەنی و تیژ تێپەڕ، لە زندانداقەناعەتی تەواوم لەلا بوو کە هەر دەگەڕێمەوە دنیای ئازاد". هەڵبەتە خۆیایە کە ساڵانی درێژی زندان بۆ هونەرمەندێکی دڵناسکی میناکی عەلەوی لە روندک و حەسرەت و داخ و کەسەرو ترس بەدەر نەبووەو ئەمە لە چیرۆکی (عە فواتی گشتی)دا تا ئەندازەیەک رەنگی داوەتەوە.

لە شەهریوەری ١٩٤١دا دامو دەزگای دکتاتۆری هەرەسی هێناو مانگی دواتر عەلەوی و هەڤاڵەکانی ئازاد بوون، ئیدی لەم قۆناغەدا شنەیەکی ئازادی هەڵدەکات، حیزبی تودەی ئێران دادەمەزرێ و بەرهەمی عەلەوی لە پلاڤۆکان و چاپەمەنیانی حیزبی تودەی ئێراندا بەرچاو دەکەون. لە ساڵی ١٩٤٣دا گۆڤاری (پەیامی نوێ)ی ئۆرگانی ئەنجوومەنی پەیوەندییە کەلتوورییەکانی ئێران و سۆڤیەت بەسەر نڤیساری عەلەوی و هاوکاری سەعیدی نەفیسی، هیدایەت، فاتیمە سەیاح،عیسا بهنام وکەریمی کەشاوەرز بلاودەبێتەوە، گەلێک لە وتارو چیرۆکەکانی عەلەوی لەم گۆڤارەو گۆڤارانی (سخن و مردم)دا بلاو بوونەتەوە. عەلەوی کە بە هۆی زندانەوە لە هیدایەت دوور کەوتبووەوە، دوای ئازاد بوون، جارێکی دی پەیوەندی لەگەڵ هیدایەتدا گرتەوە. هیدایەت لە ئەنجوومەنی سەرنووسەرانی سخن و پەیامی نوێ بوو.. هەر لە رێگەی ئەم گۆڤارانەوە بوو کە عەلەوی و ئیحسان تەبەری و خانلەری کەوتنە ناساندنی هیدایەتو هەڵسەنگاندنی هزرو بیری و نیشاندانی بایەخی بەرهەمەکانی.

چیرۆکەکانی سەرەتای عەلەوی، بە شێوازو ناوەرۆکێکی رۆمانسیانە نووسراون، کۆ چیرۆکی چەمدان (جانتا) کە لە ساڵی ١٩٣٤دا چاپی یەکەم کراوە، چیرۆکەکانی هیدایەت وەبیر خوێنەر دێنێتەوە، خاڵی هاوبەشیان پتر لەم لایەنەوەیە کە عەلەویش مینا کی هیدایەت، یەک لە ئەندامە چالاک و چەلەنگەکانی گروپی رەبعە بوو، کاریگەریی و سێبەری ئەدەبیاتی مۆدێرنی ئەورووپایان بە ئاشکرا پێوە دیارە.

عەلەوی لە دەرگای زمانی ئەڵمانییەوە چووەتە ناو کەلتوورو ئەدەبیاتی ئەرروویییەوەو رۆشنبیریی و زانیارییەکانی خۆی لە یەکەم کۆچیرۆکی خۆیدا جەربانداووە.

عەلەوی پاش ناسینی دکتۆر ئەرانی و زیندان، ئیدی رووی کردە ریالیزمی کۆمەڵایەتی. هەڵبەتە زۆری خایاند تا بتوانێ لە کەمەندی رۆمانسیەت و وەسفی باری دەروونی رزگار بێت. هەڵبەتە ساڵانی ئاشنایەتی لەگەڵ ئەرانی و چوار ساڵ ئەسارەت لە زیندانداو هاونشینی لەگەڵ زندانیانێکدا کە هەر یەکێکیان لە چالاکان و هەڵسوڕاوانی سەرەکی بزووتنەوە کۆمەڵایەتیەکان بوون، دیدو جیهانبینی (عەلەوی)یان گۆڕی، پاش ئەوەی لە زیندان ئازاد بوو، ئیدی ئەزموونی خۆی لەمەڕ زیندانەکانی رەزا شاهی لە دوو کتێبدا بە نێوی (ورق پارەهای زندان، و پەنجاو سێ نەفەر) بڵاوکردەوە. هەڵبەتە لە (ورق پارەهای زندان)ش دا کە لە ساڵی ١٩٤١دا چاپ بووە، چ شوێنەوارێکی ریالیزمی کۆمەڵایەتی بەدی ناکرێ، بەڵکو لە چیرۆکەکانی دوای شەهریوەری ساڵی ١٩٤١دا، وەکو چیرۆکی: "گیلە مرد، خائن..." کەشوهەواو هاماجی ریالیزمی کۆمەڵایەتی بەدی دەکرێ، دیارە ئەم هەوەڵین نموونانەی ئەدەبیاتی زندان بە رادەیەک لە راپۆرکاری و واریقاتنووسییەوە نزیکن کە زۆر زەحمەت بتوانرێ لە ریزی ئەدەبیاتی پڕ ئەفراندندا دابنرێن.

زندان بەهرەو توانای چیرۆک نووسی عەلەوی خەفە نەکرد، بەڵکو پتری گەشاندەوە. ئەگەر هاوکاری ئەرانی نەبوایەو نەکەوتبایە زندان، بە هەمان ڕێچکەو ڕێبازی (چەمدان)دا دەڕۆیی، ئیدی نە دەکاری بەرهەمی میناکی (نامەها، چشمهایش) دابهێنێ...چاپ و بڵاوکردنەوەی (نامەها لە ١٩٥١و چشمهایش لە ١٩٥٢)دا بوونە مایەی ئەوەی کە ناوی عەلەوی وەکو یەک لە جدیترین پێشەنگانی ریالیزم بکەوێتە سەر زاران و شۆرەت دەربکات، هەر چەندە لایەنی سیاسی لە هەردوو بەرهەمەکەدا زۆر زاڵە، بە تایبەتی لە چیرۆکەکانی نێو کۆچیرۆکی (نامەکان)دا کەش و هەوای خەبات و ململانێی کۆمەڵایەتی سالانی پاش شەهریوەری ١٩٤١ بە تەواوی خۆیایە. عەلەوی لە چیرۆکی (گیلەمرد- گێلە پیاو)دا وەکو چیرۆکنووسێکی زەبەر دەست و هوشیار و بە ئاگاو زاڵ بەسەر کەرەستەکانی کارەکەی خۆیدا، خۆی دەنوێنێو نێوەڕۆک و تیمەی دادخوازانەی چیرۆکەکە کردیە کارێک کە زۆر زوو نێو بانگ دەربکات و تاکو ئەمڕۆش، وێڕای ئەوەی کە پتر لە نیو سەدەی بەسەردا بوریوە، هێشتاش هەر دەخوێنرێتەوەو مایەی سەرنجە.

حیزبی تودەی ئێران، لە سالی ١٩٤٨دا، پاش پیلانی ئینگلیز (هەوڵی تیرۆری شا لە بەهمەنی ١٣٢٧)دا قەدەغە کرا، عەلەوی دەگەڵ سەرانی تری حیزبدا گیرا، بەڵام عەلەوی بە هیمەتی مەردانەی هیدایەت (رەزم ئارا، سەرۆکی سەرکردایەتی سوپا کە دوای شا بە دەسەڵاتترین پیاوی سیاسی ئێران بوو -مێردی خوشکی هیدایەت بوو) بە خشکەیی و زوو بە زوو ئازاد کرا، کڕی و کپی و خامۆشی چەند سالێک بەردەوام بوو، تا لە سالی ١٩٥٠دا بزووتنەوەی نیشتمانی ئێران گەییە لوتکەو کەشو هەواو هاماجێکی سیاسی ئازاد هاتە ئاراوەو عەلەوی هەمدیس لە چاپەمەنیەکانی حیزب و لە پەیامی نوێدا کەوتە گوتار نووسین و چیرۆک بڵاوکردنەوە.. جا رۆمانی (چشمهایش- چاوەکانی) بەرهەمی ئەم قوناغەیە. ناوبانگی راستەقینەی

عەلەوی لە (چاوەکانی)یەوەیە، ئەم یەکەمین رۆمانە واقیعییە فۆرم و بونیادێکی پۆلیسی و تیمە و نێوەرۆکێکی کۆمەلایەتی هەیە. زەمانی رۆمانەکە دەگەڕێتەوە بۆ قۆناغی دکتاتۆرییەتی رەزا شایی و خەباتی نیگارکێش و شێوەکارێك بە نێوی (ئوستاد ماکان) کە بە قسەی هەندێك ئەم کاراکتەرە لە ژیانی (دکتۆر تەقی ئەرانی و کەمال المولك)ەوە وەرگیراوە.

عەلەوی هەوڵی داوە لەم رۆمانەدا مۆرك و رەنگی تۆخی سیاسی، کە لە چیرۆکەکانی کۆچیرۆکی (نامەها- نامەکان)دا بە تایبەتی لە چیرۆکی (نامەکان و خاین)دا بە تەواوی بونیادی ئەدەبیاتی زەدەدار کردبوو، لەم رۆمانەدا نەهێڵێت و بسڕێتەوە کە تا رادەیەکیش سەرکەوتووە، وێڕای خەبات و تێکۆشانی ئوستاد ماکان، واریقاتی ئاشقێنی و ئەڤیندارى ئەوو فەرەنگێزیش بۆ خوێنەر سەرنج راکێشەو رەنگە لە واریقاتە سیاسیەکان پتر زەینی خوێنەر بۆ خۆی رابکێشێت. ئەمە جگە لەوەی کە فەرەنگێز پتر دڵبەند و شیفتەی هونەرەکەی ئوستاد ماکانە تا خەباتەکەی. ئەم ڤیانە بێگەردو ریسك ئامێزە بۆ فەرەنگێز جۆش و خرۆش بە ژیانی دەبەخشێت و خوێنەریش بە کتێبەکەوە دەبەستێ. بەڵام دوور کەوتنەوەی عەلەوی لە ئێران، لە دەوروبەری ساڵی ١٩٥٣دا، و مانەوەی حکومەتی کودەتا لە ئێراندا، کە بەرهەمەکانی عەلەوی لە سایەیدا قەدەغە کران، بووە باعیسی ئەوەی کە چاوەکانی و هەندێ لە چیرۆکە هەڵبژاردەکانی ئەو لە کن خوێنەرانی بەرهەمی ئەدەبی بێ کاریگەر بن و تەنیا نووسەران بە دوور لە چاوی کاربەدەستانی ئەمن رووبان دەکردە ئەم بەرهەمانە.(ئەم رۆمانە ، چاوەکانی لە لایەن برای نووسەرو وەرگێڕ ئازاد بەرزنجییەوە کراوە بە کوردیوچەند جارێك چاپکراوەتەوە..ح.ع)

عەلەوی لە فەروەردینی ١٣٣٢ (١٩٥٣) بۆ چارەسەری نەخۆشی رۆیی بۆ ئەوروپا، بەڵام چونکە کودەتای ٢٨ موردا بەرپا بوو، لە ئەوروپا (ئاڵمانیای

رۆژهـەلات) مایـەوە. چـیرۆکەکانی ئـەم قۆناغـەی عەلـەوی پـتر دەربـارەی زندانیانی سیاسـی، پەناهەندە، داخ و کەسـەری دەربەدەری‌و تاسـەی قـولّی گەڕانەوە بۆ ئێرانە.

هەڵبەتە گێچی بەرهەمی ئەم قۆناغەی عەلەوی لە چاو چاوەکانی‌و هەندێ چیرۆکی ناو کۆ چیرۆکی نامـەکان، لـە هاتنـە خوارەوەدایـە، سـاڵانی دوورو درێژی دووری لـە ئێران، بـووە مایـەی ئـەوەی کـە عەلـەوی نـەک هـەر رووداوە کۆمەڵایەتییەکان زۆر بە درەنگەوە دەرك بکات، بەڵکو پەیوەندیشی بە زمانی فارسـییەوە زیـاتر لـە رێگـەی نووسـراوانەوە بـێ، ئەمـەش زۆر بـە زەقـی لـەو چیرۆکانەدا کە لە دەربـەدەری دا نووسیونی، رەنگی داوەتـەوەو دیارە. وەکو کۆمەڵە چیرۆکی میرزاو دێوا دێو!، سالاریها و موریانە.

عەلەوی لە سەرەتای چالاکی ئـەدەبی خۆیـەوە، لـە پـاڵ نووسـیندا، دەسـتی لـە کـاری پاچڤەشـدا هـەبووە، دەکـرێ وەرگێڕانـی: خائورلیـان، نووسـینی شیللەر و داستانی نەتـەوەیی ئێران، نووسـینی تێودور نۆلدکـە بـە نمونـە بهێنرێنـەوە هـەروەها بەرهـەمی کۆمـەڵێك نووسـەری ئێرانـی بـۆ ئـەڵمانی وەرگێڕاوە، لەوانە بەرهەمەکانی سادقی هیدایەت، و حەوت پەیکـەری نیزامـی گەنجەوی، هەروەها کۆمەڵێك چیرۆکی عەلـەوی بەناونیشانی (دیـواری سپی) کـە پـازدە چیرۆکـە کـراون بـە ئـەڵمانی و وەرگێڕەکـان زۆر بـە باشـی دەرەقـەتی هـاتوون. هـەروەها (چـاوەکانی – ١٩٥٩)ش لەلایـەن هربـرت ملتـزیگ–ەوە کراوە بە ئەڵمانی.

عەلـەوی لـە سـاڵانی ئـاوارەیی و دەربـەدەری دا لـە زانستگەی هومبولـدت خەریکی دەرس گوتنەوە بووەو بـەوە ژیـانی خـۆی بـەڕێوە بـردووە. جا کـاری گوتنـەوەی زمـان و ئـەدەبیاتی فارسـی بـە خوێنـدکارانی بێگانـە، بەتایبـەتی خوێندکارانی ئاڵمانی زمان کردیە کارێك کە روو بکاتە کاری لێکۆڵینەوەش و لـەم بـوارەدا دانـانی فەرهـەنگێکی فارسـی– ئاڵمـانی‌و مێـژوو و پەرەسـەندنی

ئەدەبیاتی مۆدێرینی فارسی کە خەڵاتی کۆڕی زانیاری بەرلینی وەرگرت، شایانی باسن.

عەلەوی نووسەرو مرۆڤێکی راستگۆ بووە، هەم لە کاری نووسین و هەم لە ژیاندا کەسێکی وردو جدی بووە، لە ساڵی ١٩٥٩دا بەمجۆرە باسی خۆی کردووە: "باوەر بکەن ئەم بنیادەمەی کە لە بەردەم ئێوەدا دانیشتووە، واتە بزورگی عەلەوی، هیچ کاتێك قارەمان نەبووە، بەڵام هیچ کاتێکیش ترسنۆك نەبووە.. ئەمەی کە دەبوایە بگەڕاماوەو خەباتم بکردایە، ئەمە شتێکی دیکەیە. من ئەوەندەی دەگەڕێمەوە سەر ژیانی خۆم و بە ژیانی خۆمدا دەچمەوە دەبینم هیچ کاتێك درێغیم نەکردووە...."

عەلەوی پیاوێکی نەرم و ناسك و ئارام بوو، بەڵام لە هەمان کاتدا سەخت و بە هەڵوێست بووەو هەرگیز ملی بۆ شتێك نەداوە کە باوەڕی پێی نەبوو بێ، عەلەوی وێنەو نموونەیەکی زندووی نووسین و چیرۆکەکانیەتی و شێلەیەکی خودی خۆی بووە بە ئامیان و خومرەی بەرهەمەکانی.

هەڵبەتە عەلەوی لە دوای شۆڕشی بەهمەنی ساڵی ١٣٥٧ (١٩٧٩) وەکو گەلێك لە ئاوارەو دەربەدەرەکان بۆ ئێران گەڕایەوەو چەند مانگێك مایەوەو دیسانەوە رێگەی غەریبایەتی گرتە بەرو بۆ ئەڵمانیا گەڕایەوە، عەلەوی پیاوێکی زۆر خاکی و بێ هەوا بوو، زۆر کەم باسی خۆی کردووە، تەنانەت لە چیرۆکەکانیشیدا جار جارێ وەکو گوتیار (راوی) دەردەکەوێ و کەمتر باسی خۆی دەکات. عەلەوی خێزاندارەو تاقە کوڕێکی هەیە بە نێوی (مانی عەلەوی) کە ئەندازیاری تەکنیکی زانستگەی مونیخە... عەلەوی لە رووی رۆشنبیرییەوە دیاردەیەکە لە نێوان دکتۆر ئەرانی و سادقی هیدایەتدا کە کاریگەری هەر یەکێکیانی بە شێوەیەك پێوە دیارە.

بە هەر حاڵ عەلەوی لە ڕیزی پێشەوەی کاروانی ئەدەبیاتی تازەی ئێرانەوەیەو لە واری چیرۆکڤانی تازەی ئێراندا خزمەتێکی شایستەی کردووەو بمانەوێ و نەمانەوێ جێ دەستی دیارە.

بە هەر حاڵ بە دەگمەن لە جیهانی دێرینەی کەلتوورو شارستانیەتی ئێراندا کەسێك دەبینرێ ئەوەندە بە درێژا لە دووری مەفتەن‌و زاگەو زێدی خۆی مابێتەوە.. عەلەوی لە ساڵی ١٩٧٤ەوە وەکو مامۆستای زانستگەی هومبولتی بەرلین مامۆستای سەرپەرشتیارو ڕێنوێنی قۆناغی دکتۆرای زمان و ئەدەبیاتی فارسی خانەشین کرا، و لە زستانی ساڵی ١٣٧٥ (١٩٩٦) لە بەرلین کۆچی دوایی کرد. بە هەر حاڵ با بێینەوە سەر بابەتەکەی خۆمان کە کۆچیرۆکی (چمدان- جانتا)یە.

چەمەدان یەکەمین کۆچیرۆکی عەلەوییە، لە ساڵی ١٩٣٤دا چاپ و بڵاو بووەتەوە. عەلەوی پێش ئەوە کورتە چیرۆکی مێژوویی (دێو)ی نووسیوە، کە دەربارەی هێرشی عەرەبە بۆ سەر ئێران، ئەم چیرۆکە لە کۆ چیرۆکی (ئەنیران)دا کە بریتییە لە سێ چیرۆك، (دێو) هی عەلەویەو دووانەکەی تری هی هیدایەت و ش- پرتەوە، لە ساڵی ١٩٣١دا چاپ و بڵاوبووەتەوە.

ئەم کۆمەڵە چیرۆکە شەش دانە چیرۆکی لە خۆ گرتووە، چیرۆکی (شیك پۆش)ی لێ بترازێ کە تەنز ئامێز و کۆمەڵایەتی- ڕەخنەییە، ئیدی ئەوانی دی هەر هەموو مۆرکێکی سێکسی و خەمینییەکی ڕۆمانسیانەیان پێوەیە. کاریگەری دۆستۆفسکی، زوایك، دەروناسی فرۆیدی‌و ڕۆمانتیك و ئێکسپرسیونیستەکانی ئەڵمانیایان بە زەقی پێوە دیارە. هەندێکیان لە ڕووی تیمەو تۆن و شێوازەوە لە کورتە چیرۆکەکانی هیدایەت دەچن. ژینگەی چیرۆکەکانی ترسناك و خەمینە، لە دوانیاندا (کورتە مێژوویەکی ژوورەکەم، بووکی هەزار زاوا) ئاهەنگی مۆزیقا بووە، بە بەشێك لە بونیادو تەکنیکی چیرۆکڤانی. عەلەویش میناکی هیدایەت دڵبەندو شیفتەی مۆزیقاو موزیقای

رۆژاواییە، لە (سەمای مەرگ) و (بووکی هەزار زاوا)و... هتد مۆزیقا وەکو فاکتەری پێشڤەبرنی پلۆت و گرێچنی چیرۆك بەکار دەبات. مۆزیقا چ لەلای عەلەوی و چ لەلای هیدایەت، زیاتر دەربڕی حاڵەتی غوربەت و دووری ولاتی و خەمباری و داخ و حەسرەتە.. جا وە نەبێ ئەمانە شارەزای مۆسیقا بووبن، بە تایبەتی عەلەوی بەخۆی دەڵێت کە بابایەکی مۆزیقا ناس نییە، بە تایبەتی مۆزیقای ئێرانی، بەڵکو حەزی لێیەتی و دەبێ بەدەم نووسینەوە گوێ لە مۆسیقا بگرێت.. باسی ئەوە دەکات کە دۆستایەتی ئەو و هیدایەت لە مۆزیقاوە دەستی پێکردووە، هیدایەت گرامافۆنێکی هەبووە، کە یەکیان گرتووە بەکرەیەکیان خستووەتە سەری و بە سەعاتان گوێیان لێگرتووە... هیدایەت کە زۆر خەمبار دەبوو پەنای وەبەر مۆسیقا دەبرد بە تایبەتی گوێی لە سەمفۆنیای شەشەمی چایکۆفسکی رادەدێرا.. بۆیە لە چیرۆکی (کورتە مێژوویەکی ژوورەکەم)دا ئەم رستانە دەخوێنینەوە: "بە کۆمەڵ گۆرانیمان چڕی، گرامافۆنمان لێدا، تەنانەت مستەر شولتس کەمێ مەست بوو". یان نەرگز لە چیرۆکی دەربەدەردا مەفتونی مۆزیقایە: "دەرەقسی، گۆرانی دەچڕی، قاقا پێدەکەنی و باشتر دەغەزری". لە (چاوەکانی)دا فەرەنگێز و دوناتللو دەچنە بەلەم سواری و لەوێ دوناتللو بەرە بەرە دەستی بە سۆزە کرد، دەنگێکی گڕی هەبوو. بە بازووە توندو تۆڵەکانی ئاوەکەی دادڕی و دەنگی لێ هەڵدەبڕی. گۆرانیەکی پڕ جۆشی سەیر بوو". لە چیرۆکی (بووکی هەزار زاوا)دا کاریگەریی مۆزیقا زیاترە،و ئاوێتەی تانو پۆی چیرۆکەکە بووە، کابرایەکی ویلۆن ژەن کە لە ژیاندا شکستی هێناوە لە باڕێکدا دادەمەزرێ تا پارەی گوزەران و بژێوی خۆی دەربێنێ، ئەم کابرایە لە هەرزەکاریەوە رموودەی مۆزیقا بووەو پاشان بۆ فێر بوونی مۆزیقا دەچێ بۆ هەندەران، پاشان دەگەڵ کیژێکی دراوسێی خۆیاندا بە نێوی (سۆسەن)، کە دەنگی خۆش بووەو باش ستراني چڕیوە زەماوەند دەکات. زۆری پێ ناچێ

ناکۆکی و ناسازیان ئاشکرا دەبێ، کابرای سازڤان شیفتەی دەنگ و ئاوازی سۆسەن بوو، بە تایبەتی ئەو گۆرانی و ئاوازەی کە بە منداڵی لە سۆسەنی ژنەوتبوو، بەڵام ئێستا سۆسەن نەیدەتوانی بەو ئاوایە ستران بچڕێت، "سۆسەنیش ئەوی خۆش نەدەویست.. سۆسەن ڤیان و ئەشقی دەویست بەڵام کابرای سازڤان گۆرانی و ئاوازی دەویست".

سۆسەن پەیوەندی دەگەڵ خەڵکانی دیدا دەگرێت، "بەڵام سازڤانەکە نەیدەویست لە خۆیی بتۆرێنێ، لەوەیە جارێکی دی ئەو ئاوازو ئاهەنگە ون بووە بدۆزێتەوە، ئەو حەزی لە دەنگ و ئاوازی سۆسەن بوو، لە شی بۆ هەر لەشخوازێك".

لێ کابرای سازڤان کە ئەو ئاهەنگە گومبووە نادۆزێتەوە، ئیدی سۆسەن بەرەڵلا دەکات، دەستی چارەنووس سۆسەن (کە ئێستا سوسکێی باڕێکە)و ئەو دوای سالانێکی دوورو درێژ رووبەڕووی یەکتر دەکاتەوە. سۆسەن جوانترین ژنی باڕەکەیە، پیاوانی مەست و نیمچە مەست دەورو خونی دەدەن. کابرای سازڤان غەرقی خاوبوونەوەو مەستی و هەراو هەنگامەی مەستان و خنەخنی ژنان بووەو کەوتووەتە قوڵایی یادگارانەوە... ئاهەنگە ونبووەکەی دەدۆزێتەوەو لێی دەدا.

تەلاری باڕەکە کە نقومی شادی و هەراو هەنگامە بووە، بە گلەییەوە لە باوەشی کپی و بێدەنگی دا مت بووە، ئەمە چ ئاهەنگێکە؟ باڕمەنەکە، سازڤانەکە ئاگادار دەکاتەوە، لێ ئەو لەم جیهانە نییە، لە دنیای خەونانی خۆیدایە، حەشاماتەکە بەرەو ئەو هێرش دەبات بەڵام لە ناکاو سوسکێ دەڵێت: سەبرکەن... و هەموویان بێدەنگ دەکات... کابرای سازڤان چاوانی دەکاتەوەو سۆسەن لە قیافەتی سوسکێدا دەناسێتەوە: "ئەمە هەمان ئەو ژنەیە کە لە گوێی ئەستێلەکەدا ئەو ئاوازانەی چڕی و ئەوی تێگەیاند کە ... بە ئەسپایی بەرەو لای ئەو چوو، سۆسەن دەترساو پاشەوپاش دەکشایەوە.

هەنگێ کەوانەکەی بە تەلەکەدا هێنا، ئاوازەکەی دوا شەوی وەبیر هاتەوە، ئەم ئاوازە روح و گیانی زەمانی لاویی ئەو بوو.. سۆسەن دەلەرزی... حەشاماتەکە ئەبڵەق و واق ورماو تەمەشای ئەم دووەیان دەکرد، گەمەیەکی جوانیان دەکرد.. گریەی وێڵونەکە توندتر دەبوو.. داخی بۆ ئەوە دەخوارد کە بۆچی تەمەنی بە فیڕۆ چووە، دەیویست تۆڵە لەو هۆکارو سەبەبکارانە بستێنێ کە رۆژی ئەویان گەیاندووە بەم رۆژۆ رۆژگارە. ئەوسا سۆسەن چڕی. گۆرانی چڕی. هەمان ئەو شیعرەی چڕی کە لە شەوی یەکەمدا چڕی بووی (بە تەمای دروستی عەهدو وەفا مەبە لەم جیهانە بێ بەقایە، چونکە ئەم پیرە دنیایە بووکی هەزار زاوایە) ئەوانەی کە مەست بوون، بەدمەست بوون. سۆسەن لە پڕ راپەڕی، سازەکەی لە دەست سازڤانەکە سەندو کێشای بە عاردی دا. ترق!! تەلەکانی پچڕان.. هەموو ترسان، ژنەکان پاڵتۆکانیان لەبەر کرد، سوسکێ-ش لە ژوورەکە وەدەر کەوت،" هەموو دەڕۆن و سازڤانە مەستەکە بە وێڵۆنە شکاوەکەی و دڵو گیانی شکاوەوە بە تەنێ دەمێنێتەوە.

چیرۆکی (جانتا) کێشمەکێشمی دوو نەوە، باب و کوڕ دەنوێنێ، بابەکە پیاوێکی بەزاکون، دەوڵەمەند و سەلارو سەنگینەو کوڕەکە کەسێکی نەشقبازو بێ موبالات و خەمساردە. دیارە کە ئەو جووتە دانویان لەیەک مەنجەڵ ناکوڵێ. کوڕە بابی بە جێدێڵێ "چونکە حەز ناکات، هەموو رۆژێ سەعات یەکی دوای نیوەڕۆ فراڤێن بخوات، و هەموو شەوێ سەعات یازدە لە ماڵەوە بێ و بخەوێ و بەیانی سەعات حەوت لەسەر خوانی تاشت ئامادەبێ".

بابەکە بۆ وەی کوڕەکەی ئاشت بکاتەوە، رووی خۆی دەنێتە ژێر پێو دێ بۆ ژووری کوڕەکەی، بۆنی ئەو عەترەی کە لە ردێنی تازە تاشراوی بابەکە دێت، لای کوڕەکە ناخۆشە. رێك و پێکی و زاکونی بابەکە، ئەو ویقارو خانەدانیەی کە بابەلباب بۆ بابەکە ماوەتەوە، لەگەڵ ژیانی پەرێشانی

کوڕەکەدا ناسازیێ و تێك ناکاتەوە، کوڕە دەگەڵ ژنێکی رووسی جواندا بە نێوی (کاتوشکا) دۆستایەتی پەیدا دەکات، لەگەڵیا رادەبوێرێو کەیف دەکات: "من لەزەتم لە سینەی سپی.. وەردەگرت.. لەزەتم لە گەردنی کێلی دەبینی، دەمرۆانیە مژۆلە رەشەکانی کە هەموو چاویان داپۆشی بوو، گوێم لە قسەکانی نەدەگرت چونکە قسەی زۆر ئاسایی بوو".

بابەکە دەیەوێ سەفەری (سیتو) کە هاوینگەیەکی سەر سنووری چیکۆسلوفاکیا بوو بکات. کوڕەکەشی دەعوەت دەکات کە بۆ ئەوێندەر بچێ، کاتوشکاش دەخوازێ بۆ ئەوێ بڕوات و شوو بکات. ژنە روسەکە لە هەنبەر ناڕەزایی کوڕەکەدا دەڵێت: "خۆ من دەبێ بژیم، دەبێ شوو بکەم، بەڵام دێوێکی شوومی شڕی کۆنی ترسناك، پارە، ژینگە ئەوی ناچار دەکرد کە بچێ خۆی بفرۆشێت". کوڕە هەوەڵجار نایەوێ بۆ (سیتۆ) بڕوات، بەڵام چونکە دەبوایە جانتاکەی بابی لە وەختدا بگەیەنێتە وێستگەی قیتار ناچار دەبێ بۆ ئەوێ بڕوات. هەر کە دەچێتە تەلارەکەوە دەبینێ کاتۆشکا لەلای بابی دانیشتووە. بابی ردێنی ساف و لوس تاشیوە، ژنە روسەکەش جلێکی شینباوی لەبەر کردووە و لە هەموو کاتێ جوانتر بووە، کوڕە پارچە کاغەزێك دەنووسێت و دەیداتە پێشخزمەتەکە تا بیدات بە ژنەکەو ئەوجا ئەوێ بەجێ دێڵێ، لە کاغەزەکەدا نووسراوە کەتۆ دەتوێست بابم بە تۆ بناسێنم، هەمان ئەو کەسەیە کە لەگەڵ تۆدا دانیشتووە. دەربارەی شووە تازەکەت کە رای منت پرسی بوو، مێردێکی فرە خاسە، بەختەوەرت دەکات.

چیرۆکی (چمدان- جانتا) پڵۆت و نەخشەیەکی مکوم و بتەوی هەیە، لە ریزی چیرۆکە باشەکانی عەلەوی دایەو شان لە شانی چیرۆکی (گێلە پیاو، میرزا، رسوایی) دەدات، ئەم چیرۆکەش وەکو زۆربەی چیرۆکەکانی دیکەی عەلەوی لە کرۆك و بابەتدا خەمناکە. راستە لەم چیرۆکەدا کێشماکێشمی دوو نەوەی ژینگەی سەرمایەداری نیشان دەدرێ، بەڵام بەبای قولی (باوکان و

کـوڕان)ی تورگنیفـدا ناگـات. وێـڕای ئەمـەش (چـەمەدان) و (سـەربازی قورقـوشمین)و (کورتـە مێژوویـەکی ژوورەکـەم) لـە چیرۆکە هـەرە باشـەکانی عەلەوین.

لە چیرۆکی (کورتە مێژوویەکی ژوورەکەم)دا دیسان لاوێکی سەرگەردان و بێزار لـە خێزان و کەسوکار، دەڕوات و لـە ماڵێکدا ژوورێك بەکرێ دەگرێت و لەوێدا بـە سـەربوری خـەمینی (مـەدام هاکوپیـان)و کوڕەکانی بـە شولتس و ژنەکەی ئاشنا دەبێت. لە ماڵی مەدامدا ژوورێك هەیە هی کوڕە گەورەکەیـەتی (ئارشـاویر) کـە ماوەیـەك لەوەبـەر مـردووە. مـەدام ئـەم ژوورە بـەکرێ نـادات. نەگبەتی (مـەدام) لـەو کاتـەوە دەست پێدەکات کە شولتس و (موهاجیرێکی نەڵمانیەو ماوەیەك لە کاتی یەکەم جەنگی جیهانی دا لای روسەکان یەخسیر بـووە) ژنـە جوانەکـەی (کاچـا) دێنـە مـاڵی، شـولتس نیمـچە کـوێرە، بـەڵام پزیشکان لەو باوەڕەدان کە کوێریەکەی ئەنجامی شۆکێکی عەسەبیەو قابیلی چـاك بوونەوەیـە. مـەدام و کوڕەکـانی _ئارشـاویرو ئاداشـس، شـولتس و هاوسـەرەکەی شـەوان لـە دەوری یەکـدی خـڕ دەبنـەوەو گـوێ لـە مۆزیقـا رادەدێرن. لـێ کـەش و هـەواو هاماجی خانـە گومـانی بـاڵی بەسـەر ماڵەکـەدا کێشاوەو ئاینـدە بـە ڕووداوانـی نـاخۆش و تـاڵ ئاوسـە. چونکە شـولتس بـە زۆری لـە ماڵـەوە دەمێنێتـەوە، کاچـاو ئارشـاویر دەچـنە ڕەقـس و گـەڕان و ئاشنایەتیان بـەرە بـەرە دەبـێ بـە ئەشـق و ڤیانێکی ئـاگرین. (ئارداشـس)ش نیگـەرانی ڕووداوەکانـەو چـووەتە قـاوغی خـۆی و خـۆی لـەوانی دی دوورە پـەرێز دەگـرێ. (شـولتس)ش نیگـەران و تـۆپەیـە، و کـاتێ کـە مـەدام چیرۆکی (ژنـانی زانـا)ی شنیتـسلری بـۆ دەخوێنێتـەوە، تـورە تـر دەبـێ، چـونکە لـەم چیرۆکەدا باس لـەوە کـراوە کـە زانایـەك ژنەکـەی خـۆی لـە باوەشـی یـەکێك لـە ئوتابیـەکانی خۆیـدا دەبینـێ، بـەڵام نهێنـی خیانـەتی هاوسـەرەکەی بـە کـەس نـاڵێت. قوتابیەکە کە مامۆستاکەی دەبینـێ، هەڵدێ، بەڵام ژنەکە کە پشتی لە

دەرگاکە دەبێ، نازانێ کە مێردەکەی بینیویەتی. شولتس دەڵێت: "نە، ئەمە مەحاڵە.. چتۆ دەبێت پیاوێك حەوت ساڵی رەبەق هەرزەیی و بێ ئابڕوویی ژنەکەی بدینێ و خۆی لە گێڵی بدات".

چەند رۆژەك دەبوریێ، شەوێ کە لە ماڵەوە ئاهەنگێکیان بەرپا کردگەو هەموو هەر توڕەو نیگەرانن، کاچا لەسەر پێشنیازی مێردەکەی بۆ سەما لە باڕێك دا دەگەڵ ئارشاویردا لە ماڵ وەدەردەکەون. لێ بە دزییەوە بۆ ژوورەکەی ئارشاوێر دەگەڕێنەوە،و ئامبێزی یەکتر دەبن. ئارداشس، لە رق و حەسودی دا، هاتنەوەیان بە ماڵەوە رادەگەیەنێ، شولتس دەمانچەکەی هەڵدەگرێو بۆ ژوورەکەی ئارشاویر دەڕوات، کوڕە لاوەکەی مەدامو ژنەکەی خۆی دەکوژێت.

چیرۆکی (قوربانی) کە یەجگار لە کورتە چیرۆکەکانی هیدایەت دەچێت، بریتییە لە بەسەرهاتی خوسرەو، ئەمە لاوێکی دەوڵەمەندە، ناسکە، خوێنەوارەو دووچاری سیل و دەردە باریکە بووەو دەبێ لە هەڕەتی لاویدا بمرێ، بەڵام زۆر شەیداو دڵبەندو ئارەزوومەندی ژیانە، دەزگیرانێکی هەیە بە نێوی (فروغ) کە زۆری خۆش گەرەکە، لاوەی سیلاوی لەگەڵ بیری مەرگ دا لە زۆراندایە، بۆ دەبێ بمرێ؟ گوڵان کە لەپایزدا دەوەرن، لە بەهارا دەڕوێنەوە، لێ مرۆڤ کە مرد ئیدی نا گەڕێتەوە، بیرکردنەوە لە مەرگ، خەسرەو بەرەو نەخشەیەکی سەیر بکێشێ دەکاتو بە هەڤاڵەکەی دەڵێ: "فروغ تا نهو هەزار چەلی بە من گوتووە خودایە مەرگم پێش مەرگت بکەوێ.. رۆژی جەژنی قوربان لە جیاتی مەڕ، فروغ دەکەینە قوربانی". ئیدی لە دوای ئەم قسەیەوە لەگەڵ فروغ دا زەماوەند دەکات، و بۆ مانگی هەنگوین دەچنە خانوویەکی کەنار دەریاو لەوێ خۆی دەخاتە ئاوەوەو دەخنکێ. فروغیش تووشی سیل دەبێ و دوای ساڵێك دەمرێت. لۆژێکی خەسرەو لەم کارە سەیرەدا ئەمەیە:

"تۆ ئاگات لێیە کە چۆن دەسووتێم. دەبێ بەلاوی بمرم. ئاخر بۆچی؟ هەر لەبەر ئەوەی لە خەڵکی تر باشترم... زیاتر شت دەبینم و حاڵی دەبم؟ بە لەزەت و کەیفی خەڵکان، قەڵس دەبم... جگە لەمەش بە چ مەعلوم من دەمرم؟ بەڵکو باشتر بووم. لەوەیە زەماوەند حاڵم باشتر بکات.. .بە چ مەعلوم فرۆغ لەگەڵ منداباەدبەخت دەبێ، تەقو بەختەوەر بوو"..

هەڵبەتە بەپێی رەوتی گەشەسەندنی رووداوی چیرۆکەکە، خۆ کوژیەکەی خوسرەو ئاسایی و لۆژیکیە، بەڵام مەسەلەی تووش بوونی فرۆغ بە سیل و پاشان مردنەکەی ئەمەیان زیاتر رووداوێکی دەستکردەو نووسەر بۆ زیاد کردنی کاریگەریی چیرۆکەکە، لە دەرێ را بەسەر تێکڕای چیرۆکەکەیدا سەپاندووە، و لەمەش نا ئاسایی ترو دەستکردتر رستەی کۆتایی چیرۆکەکەیە!" فرۆغیش بە نەخۆشی سیل مرد، ئەو بوو بە قوربانی هەموان". کەس نازانێ چۆن گەنجێکی نەخۆش، تووڕە و نیگەران و ئامبازی بیرو ئەندێشەی مەرگ بووە بە قوربانی هەموان؟ هەموو ئیمتیازێکی خوسرەو لە ناسکی و زانست و بەهرەو سەلیقەکەیدایە، بەڵام نەخۆشی مەودای نادات کە خزمەتێکی شایستەی وڵاتەکەی بکات یان لە بزاڤێکی کۆمەڵایەتی دا بەشداری بکات. زۆر کەسی وەکو ئەو لە دنیادا هەن کە بە هۆی تامپۆن یان نەخۆشییەوە جوانە مەرگ دەبن، بەڵام ناکرێ، ئەو مەرگەیان بە قوربانی لە پێناوی خەڵکی دا لێك بدرێتەوە.

لە خوسرەو نەگبەت تر (ئاغای ف)ی قارەمانی چیرۆکی (سەربازی تۆرقوشیمنە). ئەمیان فەرمانبەرێکی دەرکراوی دایەرەی قەڵاچۆی تلیاکە. زندووە بەڵام هەزار خۆزگەی بە مەرگ خوسرەو دەمرێ و بۆ خۆی دەحەسێتەوە بەڵام (ئاغای ف) دەژی و ئازارو عەزاب دەچێژێ. (ف) لە سەفەرێکیا بۆ بوشەهر ئاشنایەتی دەگەڵ ژنێکدا بە نێوی (کەوکەب) پەیدا

دەکات، و دەیبات بۆ ماڵەکەی خۆی و ئیدی بەدبەختی ئەو لەو رۆژەوە دەست پێدەکا. جا بەسەر هاتی ئەم قارەمانە لەسێ زمانەوە دەگێڕدرێتەوە:

لە زمانی خۆیو خا ئامینی خوشکی و کەوکەبەوە. کورتەی بەسەر هاتو واریقاتەکەشی ئەمەیە کە پاش ناسینی کەوکەب لە بوشەهر دەمێنێتەوەو گوێ بە نامەکانی دایەرە نادات و لە کار دەردەکرێ، ناچار بۆ بەڕێوەبرنی ژیان و گوزەران دەگەڵ کەوکەب دا سەربازی قورقوشمین دروست دەکات و دەفرۆشێت. پاشان کەوکەب پێوار دەبێ و دیار نامێنێ، ئاغای ف شێت ئاسا بۆ تاران دێت و جارەکی دی کەوکەب دەدۆزێتەوە، بەڵام کەوکەب هەمدیس لە دەستی هەڵدێ. تا سەرەنجام لە دوا دیداری دەگەڵ کەوکەب دا، دەیکوژێت. خۆی دەربارەی کەوکەب دەڵێت:

"هەر کە ئەم ژنە هاتە ژیانی منەوە، وەزع و حاڵی شێواندم.. من کەوکەبم خۆش دەوێست.، خۆشم دەوێست، وەکو چۆن بنیادەم دایکی خۆش گەرەکە، بەڵام هیچ پەیوەندییەکمان لە بەینا نەبوو.. درەنگە شەوانێ بۆ ماڵ هاتمەوە. سەیرم کرد کەوکەب لەسەر بوخچەکەی دانیشتووەو خەریکە شڕو شیتاڵەکانی دەگەڕێ. لێم پرسی: چی چیت گوم کردگە؟ تەماشام کرد، هەنسکە هەنسک دەگری: لەیستۆکێك.. سەربازێکی قورقوشمین! سەیرم لێهالتو گوتم: جا سەربازێکی قورقوشمین بایی دەشاهیە. ئەم هەموو گریان و زاریەی ناوێ. وەك بڵێی لە قسەکەم نەگەیی، پێی گوتم: دە شاهیان بۆ من بە ئەندازەی گیانم بەهای هەبوو... گوم بوونی سەربازەکەی بە نیشانەی بە دومی دەزانی....."

ف و کەوکەب یەك ساڵ پێکەوە دەژین. (ئاغای ف) سەربازی قورقوشمین دروست دەکات و دەیفرۆشێتو جارێك دانەیەکیان دەخاتە بوخچەکەی کەوکەبەوە، بۆ خۆیشی شەوانە خەونی ترسناك دەبینێ: "خەوم دەبینی

نەفسەرێك بە شمشێری رووتەوە هێرشی دەبردە سەر دایکم، بابم لەوێ وەستا بوو و فزەی نەدەکرد."

خانمێن دەڵێت: "بابم هیچ کاتێ ئەم منداڵەی خۆش نەدەویست. دایکم بە پێچەوانەوە. ئامادە بوو ئێمە هەر پێنجمان لە گۆڕ بنێ، بەڵام تاڵە موویەك لەسەری ئەم منداڵە نەکەوێ. بۆ یەکتر دەمردن، دایکم پێی دەگوت: تۆ یوسفی منی.. راستت دەوێ، ئەم منداڵە لە سوێی دایکم وای لێهات.. چوونەکەشی بۆ بوشەهر لەسەر ئەمە بوو کە باوکم ژنی هێنایەوە.. ئەم دەیووت تۆ لە جیاتی ئەوەی ئەم هەموو سیغەیە بێنی، تۆزێکت لە دایکما خەرج کردبا نەدەمرد. بەڵام بابم چ بڵێ باشە.. زمانم لاڵ.. دەیگوت تۆ دەست درێژیت کردووەتە سەر ژنەکەی من.. ئێستاش ئاوایە، شەوانە لە ناکاو هەڵدەستێ هەر شتێك وەکو بوخچە بێ، دەیکاتەوە".

کەوکەبیش دەڵێت: "تۆ ئەگەر منت بوێ، من ئیدی ناچمەوە لای ئەم بۆرە پیاوە قورمساغە... من گیانم بەسەر نەوەوە دەردەچوو، گیانم لە رای ئەودا دادەنا، من لە بوشەهر ئەوم ناسی. شەوێك پێی گوتم: کەوکەب من تۆم فرە خۆش گەرەکە. تۆ وەکو دایکمی... گوتم من حازرم ببمە سیغەی تۆ... گوتی نە تۆ دایکی منی. خۆ بنیادەم ناتوانێ دایکی بخوازێ... چیت عەرز بکەم، چۆنتان پێ بڵێم... ئەسڵەن پیاو نەبوو. وەکو شێتان خۆی بەسەرما دەدا. سەروچاوی ماچ دەکردم. هەر کە من دەستم بۆ دەبرد، لێی دەدام. جنێوی دەدامێ، گیسوەکانی دەسکەنە دەکردم. رۆژێك هەندەی دارکاری کردم بورامەوە. ئیدی لە دەستی هەڵاتم".

چیرۆکی (سەربازی قورقوشم) بە دیدو بۆچوونێکی فرۆیدیانەوە نووسراوە. عەلەوی لەم چیرۆکەدا، جۆرە لێکچوونێك لەگەڵ هیدایەتدا پەیدا دەکات. بۆ نموونە کەوکەب بە گوم بوونی سەربازە قورقوشمینە کە خەمبارەو بە نیشانەی بەدومی دەزانێت. (ئودیت)ی قارەمانی چیرۆکی

(ئاوێنەی شکاو)ی هیدایەتیش ئاوێنە شکاوەکەی پیشانی کابرای دڵخوازی خۆی نیشان دەدات و دەڵێت: (ئەو شەوە کە جانتاکەت لە پەنجەرەکەوە تۆپدام، وای لێهات. دەزانی ئەمە نەگبەتی دێنێ). بێ توانایی سێکسی (ف) دیمەنێکی چیرۆکی (تەجەلی) وە بیردێنێتەوە. ژنە لەشفرۆشەکەی ئەم چیرۆکە بە سازڤانە پیرەکە دەڵێت: "هەیدێ گوم بە لە بەرچاوم! شەرم ناکەی؟ خاکت بەسەرا تۆ کە پیاو نیت... مرۆڤ بچێتە نك سەگ باشترە".

ئاغای (ف) لە (چمدان)دا لە رووبەکەوە لە گوتیاری (راوی) (بوف کور)ی هیدایەت دەچێت. لە (بوف کور)شدا، کابرا ناتوانێ پەیوەندی سێکسی بەرقەرار بکات، ئەویش لە بابی بێزارەو وەکو پیرەمێرێکی زورهانی کە لەلای دەبینێ، لە نوێنی خاڵی ژنەکەیدا هەر تل دەدات، بەترسەوە دەبینێ ژنەکەی گەورەو ئاقڵ بووە، بەڵام خۆی هەر لە حاڵی منداڵی دا ماوەتەوە. دەکەوێ بەسەر پێی ژنەکەیدا، ماسولکەکانی پێی تامی قونە خەیار دەدات: "ماسولکەکانی پای...م کە تاڵێکی خۆش و تورت بوو لە نامێز گرت، ئەوەندە گریام، گریام. نازانم چەند سەعاتی بەسەرا رۆیی. هەر کە وەئاگا هاتمەوە سەیرم کرد ئەو رۆییوە"، و پەنا وەبەر تلیاك و شەراب دەبات: "کاتێ کە تلیاکم دەکێشان بیرم گەورە، ناسك، ئەفسون نامێزو سەر ڕێژ دەبوو. لە ژینگەیەکی تری ئەو دیوی دنیای ئاساییدا دەکەوتمە گەشت و گەڕان".

لەم بارەیەوە گوتویانە کە "ئەو پیاوەی کە ناتوانێ لە قۆزاخەی منداڵی بێتە دەرێو، پەیوەندی ئاشقانە دەگەڵ دایکی خۆیدا ببڕێ، بۆ هەڵاتن لە واقیع و بەنج کردنی ئەعسابی خۆی پەنا بۆ تلیاك و ڤەخوارن دەبات". کە ئەمە پڕ بە پێستی حاڵی (ئاغای ف)یە:

".... پاشان بووم بە تلیاکی، ئەو کاتانە دایکم تازە مردبوو.. ئەویش منی خۆش دەویست من شازدە ساڵان بووم، بەڵام تا دایکم دەستی دەنێو دەستم

نەخستبایە خەو نەدەچووە چاوم، ئەمانە شتەلێك نین کە هەموو کەس بتوانێ لێی حاڵی بێ...".

خۆ ئەگەر لە روانگەی فرۆیدەوە تەمەشا بکەین، کاتێ کە (ئاغای ف) بێزاری لە بابی دەردەبڕێ یان ئەفسەرێك لە خەوا دەبینێ کە پەلاماری دایکی دەدات، دەبێ بڵێین:" پیاو لە ژن دەترسێت.. ژن منداڵ دێنێ و منداڵی نێرینە دەبێ بە خەنیم و رەقیبی سەر سەختی باب و دەگەڵیا بە شەڕ دێت. جگە لەمانە بەدەگمەن ژنێك هەیە بتوانێ بە تەواوەتی هاوتای ئەو بیرەوەرییە بکاتەوە کە پیاوەکەی دەربارەی دایکی خۆی هەیەتی و جێی چۆڵی دایك نە دڵی مێردەکەیدا پڕ بکاتەوە. جا لەبەر ئەمە کەم ژن هەیە کە دەرەقەتی رازی کردنی مێردەکەی خۆی بێت و لە دڵا مایەی سکاڵاو بێزاری ئەو نەبێت".

لە چیرۆکی (شیکپۆش)دا عەلەوی دەمانباتە کەشو هەوایەکی تر. (نوا پور)ی ئەم چیرۆکە نموونەی رۆشنبیری هزر پەروەرو مێمڵ و مشەخۆرو بێکارەیە. ئەوەی بەلای ئەم پیاوە گرنگە شیکپۆشی و نووسینی داخراوی نائۆزو رووتەڵ و بێ کاریگەرییە. بەلایەوە گرینگ نییە کە لە ولاتا چ روو دەدا یا حوکمرانان چ دەکەن و کێ تاڵان دەکات و کێ تاڵان دەکرێ؟ ئەوەی بەلای ئەوەوە گرینگە پاك و تەمیزی و تاشینی رۆژانەی ردێن و لەبەر کردنی جلکی جوانە. بەلای ئەوەوە سەروسیمای جوان گرنگە نەك رەفتارو ئەتواری جوان. نواپور، کە بە خۆی نووسەرێکی بێ کتێبە، ریفۆرمی ئاکاری کۆمەڵایەتی بە ئەرکی نووسەر دەزانێ، دەخوازێ "شارستانیەتە هەوەڵینەکان"ی گوستافلوبون بکات بە فارسی، و دەڵێت جلك و بەرگ کاریگەرییەکی زۆری بەسەر سایکولۆژیای مرۆڤەوە هەیە، کابرایەکی قۆشمە پێی دەڵێت: خۆزیا ئەم شتانەت دەنووسی تا خەڵکی سوودی لێ وەربگرن، و نواپور گوتارێك دەنووسێت و لە رۆژنامەیەکدا بڵاوی دەکاتەوە، ناوبانگی وتارەکە بە جۆرێکە کە هەموان، بێ ئەوەی وتارەکەیان خوێندبێتەوە،

ستایشی دەکەن. بەڵام یارۆیەک بێ ئەوەی بیەوێ، رۆژێک سەر لە سڕی ئەم کارە دەردێنێ. کابرا چووە قوماش بکڕێ، کوتاڵفرۆش، قوماشەکەی بۆ لە هەمان رۆژنامەدا دەپێچێتەوە کە وتارەکەی (نواپور)ی بلاوکردووەتەوەو ستایشی قوماشەکانی موغازەکەی ئەوی کردووە: "بەڵام لە ژێر وتارەکەدا ریکلامێکی خاوەنی هەمان موغازەم کە بە سەری حەزرەتی موسا سوێندی خواردبوو و قوماشەکەی بە کەمتر لە نرخی مایەکاری بە من فرۆشتبوو! ببینی".

ئاغای (نواپور)ی عەلەوی لە (عەلامە)ی چیرۆکی (نیشتمانپەرست)ی هیدایەت دەچێت ئەویش بە وەرگرتنی پارەیەکی مۆڵ دەیەوێ کتێبێک دەربارەی "جەرجیس پێغەمبەرو ئامۆژگارییەکانی لە جیهانی بەشەریەتدا" بنووسێت و سەرمایەی زانستی ئەو ئەزبەر بوونی کۆمەڵێک شیعرو وشەیە.. هەڵبەتە تەنزی چیرۆکەکەی عەلەوی بە بای قولی ئەوەی هیدایەتدا ناگات، و پتر شەقڵ و مۆرکی قەشمەرجاڕی و پێکەنینۆکی پێوەیە.

کۆ چیرۆکی چەمەدان (جانتا) هەر چەندە لە بەرهەمەکانی سەرەتای عەلەوییە، نێوەرۆک و بونیادێکی سفتی هەیە، چیرۆکی (چەمەدان- جانتا، کورتە مێژووی ژوورەکەمو سەربازی قورقوشمین...) کە هەرسێکیان هەوێنی سێکسیان تێدایەو شێوازو دەربڕینێکی سایکۆلۆژیان هەیە، لەچیرۆکە هەرە باشەکانی عەلەوین.. هەڵبەتە عەلەوی کە بە تەبیعەت کەسێکی خاکی و بێ هەوا بوو، دەربارەی ئەم کۆ چیرۆکە گوتوویەتی: "من کاڵ و کرچی لەم چیرۆکانەدا دەبینم.. ئەگەر عادەتم وا بایە کە دەسکاری کارەکانم بکەم، زۆریانم دەگۆڕێ. هەندێکیان لە رادەبەدەر سۆزاوین... جاران زیاتر لە ژێر کاریگەریی هەست و سۆزی خوددا بووم تا کاریگەریی ئاوەزو لۆژیک. لەوەیە لەو سەردەمەدا وێنایەکی وردم لەمەڕ ژیان، بارودۆخی ولات، خەبات و تێکۆشین نەبووبێ... هەندێ لە چیرۆکەکان کاردانەوەیەکن لە هەنبەر

هەستێك..." دیارە مەبەستی عەلەوی لە (کاردانەوە لە هەنبەر هەستێك) هەمان شێوازی ئەکسپرسیونیزمی ئەڵمانیە کە عەلەوی بە گەنجی لە ژێر کاریگەریا بووەو هەرگیزش لێی دەرباز نەبووە، چونکە ئەمە لە رۆمانی (چاوەکانی)شدا دووبارە بووەتەوە. ئەوەتا لە چیرۆکی (سەربازی قورقوشمین)شدا دووبارەی دەکاتەوەو دەڵێت: "ئەم تریفەی مانگە دەڵێی چڵکی سپیەو رژاوەتە سەر شەقامەکانی باشوور، و ئەم عەبا رەشانە کە لە کەناری کۆڵان و کوچەکاندا لە سەرما بەدیوارەوە چەسپیون دەڵێی خوێنی لەتماغە بەستووی سەر زامانن.." بە ئاشکرا سێبەری ئەکسپرسیونیزمی (شنیتسلر، دۆستوفسکی، تورگنێف و رەنگە چیخۆف)ش بەسەر ئەم چیرۆکانەوە دیارە، خۆ ئەگەر لێکچوونیان دەگەڵ کورتە چیرۆکەکانی هیدایەتیشدا هەبێ، لەبەر ئەوەیە کە هیدایەتیش لە کاریگەریی دۆستوفسکی و چیخۆف.. بەدەر نەبووە.عەلەوی بەخۆی دەڵێت: "من نە دامێنانێکم کردووەو نە پەیامێکم هەبوو. کارەکانی من زادەی ئەو پێداویستیانە بوون کە خۆم هەستم پێدە کردن.. نەسلی ئێمە کاری خۆیان لە ژێر کاریگەریی نووسەرانی ئەوروپایی دا دەست پێکرد.. من لە سەرەتای لاوییەوە، ئاشنای ئەدەبیاتی ئەوروپایی بووم، بتەوێ نەتەوێ کەوتوومەتە ژێر کاریگەریی بەرهەمو ڕێبازو ڕێچکەیان..." لە شوێنێکی تردا دەڵێت: "من چەندین ساڵی یەك لە دوای یەکەم دەگەڵ هیدایەت دا رابواردووە، ئەو کتێبانەی دەمان خوێندنەوە دەمان دا بە یەکتر، هیدایەت دڵبەندی دۆستۆفسکی، تۆماس مان، چیخۆفو هرمان هسە بوو".

بە هەر حاڵ هیدایەت و عەلەوی هەر یەکەیان هەوڵی داوە بە شێوازی تایبەتی خۆی سوچ و لایەنێکی کۆمەڵگەی خۆی بهۆنەڕێنێ.. بۆیە دەبینین لە هەر چیرۆکێکی کۆ چیرۆکی (چمدان)دا مەسەلەو دۆزێکی کۆمەڵایەتی یان مرۆڤانی یان هەندێ جار ڕەخنەوانی خراوتە روو، بەڵام لە چیرۆکی

(چەمەدان)و (سەربازی قورقوشمین)دا مۆرك و رەنگی سێکسی ئاشکراترو تۆختر، عەلەوی لەم چیرۆکانەوە لە دەلاقەی سایکۆلۆژییەوە دەڕوانێتە واقیع. دیارە خودی ئەم نۆڕینە لە نرخ و بایەخ بەدەر نییە، و لە شیکردنەوەی بەرهەمی هونەریش دا ناکرێ چاوپۆشی لە دەستکەوتە سایکۆلۆژییەکان بکرێ. بەڵام باسی مەسەلەی سێکسی دەبێ دەگەڵ رەوتی پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی دا هەڤبەند بێ نەك بە شێوەیەکی تەجریدیو دابڕاو بێو هیچ پەیوەندییەکی بە دیاردەکانی ترەوە نەبێت..

بە هەر حاڵ خودی نووسەر هەندێ جار زۆر بە زەقی لە بەرهەمەکانیا ڕەنگ دەداتەوەو بەرهەمەکە شەقڵێکی خودی وەردەگرێت، دیارە ئەمە سەبارەت بە عەلەوی بەو زەقیە نیە، و لە پەناوەو لە قاڵبی گوتیاری چیرۆکدا دەردەکەوێ. بۆ نموونە ناتوانرێ کوڕە لاوە لە باب بێزارەکەی ناو چیرۆکی چەمەدان، خوسرەوی سیلاوی و رەشبین-ی ناو چیرۆکی قوربانی، ئارداشس-ی غیرە کردوو لە براکەی (چیرۆکی کورتە مێژوویەکی ژوورەکەم)، (ف)ی ئاشقە دایك لە چیرۆکی (سەربازی قورقوشمین)دا بە خودی عەلەوی بزانرێن. لەوەیە هەندێ لایەنی پەراگەندەی ژیانی عەلەوی بە کاڵی لەم چیرۆکانەدا ڕەنگی دابێتەوە، بەڵام هەرگیز گومانی ئەوە نابرێ کە خودی عەلەوی بە تەواوەتی لەم چیرۆکانەدا ڕەنگی دابێتەوە. مەنەلۆگ لە هەندێ چیرۆکی زۆر کەمدا نەبێ، ئیدی لە بەرهەمەکانی عەلەوی دا کەمە.. شێوازی نووسینەکانی عەلەوی لە هەوەڵەوە تا کۆتایی هەر ڕۆمانتیکی و شاعیرانە بووە، بەڵام عەلەوی لە زۆربەی چیرۆکەکانیا وێڕای ڕۆمانتیکیەتی گوزارشت و دەربڕینی شاعیرانەی، وەکو چاودێرێك دەردەکەوێتو هەوڵدەدات خۆشیو ناخۆشی خەڵکی لە قاڵبی چیرۆکانی ڕۆمانسیانەدا دابڕێژێ.. و ئەویش وەکو هیدایەت و گوڵستانو دەوڵەت ئابادی، سوود لە نیروی ڕۆمانسیانەو

شاعیرانەی پەخشانی فارسی وەردەگرێ‌و هەندێ جار پەخشانی وەها دەنووسێت کە شان لەشانی جوانی شیعر دەدات.

عەلەوی بە ژیانی پڕ لە هەورازو نشێو، پڕ لە کەوتن و هەستانەوە کۆمەڵێك پەنجەرەو دەلاقەی لە رووی کەلتووری هاوچەرخی ئێران کردەوە کە ئەگەر ئەوانە نەبوایەن، بۆشاییەك دەکەوتە ئەدەبیاتی تازەی ئێرانەوە.

بە هەر حاڵ کۆ چیرۆکی چەندان (جانتا) هەر چەندە یەکەمین بەرهەمی چیرۆکڤانی عەلەوییە، نێوەرۆك و تان‌و پۆو بونیادێکی بەهێزو مکومی هەیەو وەکو چیرۆکنوسێکی بەرجەستەو بە سەنگ‌و ئیحتوبار، عەلەوی بە کۆمەڵگای رۆشنبیریی‌و کتێب خوێنی نەو رۆژگارە ناساند.

بۆ نووسین و ئامادە کردنی ئەم پێشەکییە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- بزرگ علوی، چمدان، چاپ چهارم ١٣٨٧ (٢٠٠٨) مؤسسة انتشارات نگاه

٢- دکتر فدوی الشکری، واقعگرایی در ادبیات داستانی معاصر ایران، چاپ اول ١٣٨٦ (٢٠٠٧) مؤسسة انتشارات نگاه.

٣- داستان نویسان معاصر ایران، محمد قاسم زاده. چاپ نخست ١٣٨٣ (٢٠٠٤)، انتشارات هیرمند.

٤- نقد اثار بزرگ علوی، عبدالعلی دستغیب چاپ اول ١٣٥٨ (١٩٧٩)، انتشارات فرزانه.

٥- صد سال داستان نویسی ایران جلد ١، حسن میر عابدینی، چاپ اول ١٣٧٧ (١٩٩٨) نشر چشمه.

جانتا

جانتا

بەیانییەکی زۆژی یەکشەممەی مانگی چواری هەتاوی بوو، ئاسمانو هەوای شاری بەرلین بە تەمتومانو خەفە بوو. پیاو لەبەر گەرما، لە نێو جێگەدا گێنگڵی دەدا، نەدەحەوایەوە، ئارەقە لە لە شییەوە هەڵدەقوڵا. بەڵام حەزی نەدەکرد لە جێگا بێتە دەر. دوکەڵی کارخانەکان و تەمومژی بێشەکان کە ئاوێتەی یەکدی دەبوو، و لە پەنجەرەوە دەهاتە ژوورەوە، لە تۆ وایە دەیویست گوشاری پتر بخاتە سەر لەشو گیانی بنیادەم. من هەنگێ لە بەرلین دەم خوێند. نیو سەعاتێك بوو کە خاوەن ماڵەکەم تاشت و بەرقلیانەکەی لەسەر میزەکەم دانا بوو، لێ من خەیاڵی رابوونم نەبوو. یەك دوو جاریش لە پشت دەرکەکەوە گوتبووی: "ئاغا، لە ماڵی بابتەوە، بە تەلەفۆن تۆیان دەوێ". لێ من وەڵامم نەدابووەوە. سەعات نۆ، یەکێك بەلەز لە دەرکەی ژوورەکەی دام و وەژوور کەوت. من هەوەڵجار بەو گومانەی کە خاوەن ماڵەکەیە و کارێکی هەیە، گوێم نەدایێ، لێ پاشان کە لە ناکاو گوێم لە دەنگی بابم بوو، لە جێ راپەڕیم، سڵاوم کرد. لەسەر کورسیە نەرمەکەی سوچی ژوورەکە دانیشت،

جانتا

بەیانییەکی زۆژی یەکشەممەی مانگی چواری هەتاوی بوو، ئاسمانو هەوای شاری بەرلین بە تەمتومانو خەفە بوو. پیاو لەبەر گەرما، لە نێو جێگەدا گێنگڵی دەدا، نەدەحەوایەوە، ئارەقە لە شییەوە هەڵدەقوڵا. بەڵام حەزی نەدەکرد لە جێگا بێتە دەر. دوکەڵی کارخانەکان و لەمومژی بێشەکان کە ئاوێتەی یەکدی دەبوو، و لە پەنجەرەوە دەهاتە ژوورەوە، لە تۆ وایە دەیویست گوشاری پتر بخاتە سەر لەشو گیانی بنیادەم. من هەنگێ لە بەرلین دەم خوێند. نیو سەعاتێك بوو کە خاوەن ماڵەکەم تاشت و بەرقلیانەکەی لەسەر میزەکەم دانا بوو، لێ من خەیاڵی رابوونم نەبوو. یەك دوو جاریش لە پشت دەرکەکەوە گوتبووی: "ئاغا، لە ماڵی بابتەوە، بە تەلەفۆن تۆیان دەوێ". لێ من وەڵامم نەدابووەوە. سەعات نۆ، یەکێك بەلەز لە دەرکەی ژوورەکەی دام و وەژوور کەوت. من هەوەڵجار بەو گومانەی کە خاوەن ماڵەکەیە و کارێکی هەیە، گوێم نەدایێ، لێ پاشان کە لە ناکاو گوێم لە دەنگی بابم بوو، لە جێ ڕاپەڕیم، سڵاوم کرد. لەسەر کورسیە نەرمەکەی سوچی ژوورەکە دانیشت،

قوتووە زێرینەکەی دەرهێنا، جگەرەیەکی داگیراندو گوتی: "ژوورەکەت بۆ وا شێواو تێکەڵو پێکەڵە، بۆچی ئەم کتێبانە کۆ ناکەیتەوە؟ تەماشاکە: "سابون و قەڵەم وشانەو قەرەویتەو دارجگەرەو نازانم چی، وێنە، هەموو بەسەر یەکدا رژاوە". بابم تازە ردێنی تاشی بوو، عەتری لە خۆی دابوو، بۆنەکەیم لەگیان ناخۆش بوو. راستی دەکرد. وردی و زاکونی ئەو، ویقارو قۆڕە دەماخی ئەو، ئەو ویقارو مەندییەی لە باب و باپیرانەوە بە میرات بۆ مابووە.

ویقاری وشك و فەرمیانەی ئەو، دەگەڵ ژیانی شێواو پەرێشانی من، دەگەڵ دڵی چەپەڵی منـدا بـە هـیچ کلـۆجێ تێکـی نـەدەکردەوە. لـە مااڵەکـەی ئـەودا، قەفـەزەو چـاوەیەك بـۆ سـابوون، یـەکێك بـۆ جگـەرە، ژوورێکیش بۆ کتێب تەرخان کرا بوو.

سەبارەت بە باوکم ئەمرۆی لە هەموو رۆژەکانی دی پێ تەوهین ئامێزتر بوو، چونکە باوکی بە ویقارم خۆی بچووك کردبووەوەو هاتبوو بۆ ماڵی من، مەگەر من هەر ئەو کوڕە نیم کە دوای ماوەیەکی زۆر لە قەرقەشەو خوتەو بۆڵە تۆزا بووم‌و ماڵەکەی ئەوم بەجێ هێشتبوو، چونکە حەزم لێ نەبوو هەموو رۆژێ لە سەعات یەکی پاش نیوەڕۆدا فراقین بخۆم و هەر شەوێك سەعات یازدە لە ماڵەوە بم‌و بخەوم و بەیانی لە سەعات حەوتدا لەسەر مێزی تاشت ئامادە بم.

تـا ئـەو جگەرەکـەی کێشا، منـیش سەروچـاوم شـت و هـاتم لەلایـەوە دانیشتم. لێی پرسیم: "بە تەمانیت ئەم هاوینە سەفەرێك بکەی؟"

نەمزانی بابم مەبەستی چ بوو؟ ئایا دەیویست بڵێت: سەفەربکە یان لەگەڵ منـدا سەفەر بکە. بۆ وەی بە راشکاوی وەڵامی پرسیارەکەی نەدەمەوە، گوتم:

- من پارەم نییە، تۆ ئەم مانگە شتێك زیادەم بدەیە.
- یانی باش بوو هاتم بۆ ئێرە.
- ئەگەر تۆم نەدیتبا قەرزم دەکرد.

چونکە دەمزانی بەقەرز کردن قەڵس دەبێ، بۆیە بە ئانقەست دام بە رووبدا کە بە پارەکەی سەرکۆنەم نەکات.

بابم پاش خامۆشییەکی کەم- ئەم خامۆشییە، ئەم عادەتە ناخۆشەی، بۆ من جۆرە عەزاب و ئەشکەنجەیەك بوو، ئەم حاڵەتەی چاوە سوورو درشتەکانی کە دەیوست ، ئەگەر توانیبای، بم سوتێنێ، ئەم حاڵەتی چاوە، کە شوێنەرای زوڵم و دەسەڵاتی باوکی سەردەمی بەربەریەت و هۆڤیەتی بوو، بۆ من کوشندەو ناگەوار بوو، بابم پاش ساتێکی بێدەنگی دەفتەر چەکێکی لە بەڕکی دەرێناو چەکێکی سەد مارکی دامێ و گوتی: "من لەسەر سەفەرم و دەڕۆم بۆ دەوروبەری سیتو، بۆ یەکێك لە هاوینگەکانی سەرسنووری چیکۆسلاۆ (ناوەکەیم بیر چووە) قبیتار سەعات یازدە دەردەچێت، ئەگەر دەتوانی بڕۆ بۆ ماڵەکەی من و لەوێ دانیشە تا کوڕی خاوەن ماڵەکەم، جانتاکەم بۆ وێستگە ببات. خۆ ئەگەر حەزیش دەکەی ئەوا جانتاکەی من لەگەڵ خۆتا بێنەو سەعات یازدە لەوێ بە تا پێکەوە سەفەرە بکەین".

بێ ئەوەی تەمەشای ئەو بکەم گوتم: "زۆر چاکە".

- چۆنی زۆر چاکە؟ بە خۆت دێی، یان بەو کوڕە دەڵێی جانتاکەی من ببات؟

- به خۆت ناتوانی جانتاکەت ببەی؟

گـڕ لـە چـاوانی بـووەوە. بـەڵام خـۆی لـە سـاڵوزی دا، وەکـو خـووی هەمیـشەی بـە کـەماڵی ئـارامی و خوێنـساردی گـوتی: "مـن پێـشتر لـە شوێنێکی دیدا کارم هەیە، هەنووکە سەعات نۆیـە، سـەعات نـۆ نیـو لـە شوێنێك کارم هەیە".

- زۆر چـاکە مـن چـایەك دەخـۆم، پاشـان دەچـم بـۆ بـانق و لەوێنـدەرەوە دەچـم بـۆ ماڵەکـەی تـۆ، لـەوێ دەبم تـا کـوڕی خـاوەن خانووەکەت جانتاکەت بۆ وێستگە ببات و بگەڕێتەوە.

- ئەگەر بتەوێ بۆ بانق بچێت درەنگ دەبێ.

- بۆ نەگبەتی هیچ پارەم پێ نییە.

پێکەنی. منیش پێکەنیم. دە مارکی دیکەی دامێ. سوپاسم کرد. باوکم رۆیی، کـەمێك دڵتـەنگ بووم. بـابم یادگـارێکی باشـی دنیـای کـون بـوو، بەڵام نـەك سـەرو سیمای! عـەترەکـەی، قـەرەویتەکـەی، هـی ئـەم رۆژگـارە بـوو، مـۆدی رۆژ بـوو، بـەڵام بیرۆبۆچـوونەکانی! دەبـێ سـەعات یـازدە فراقین بخوات... دەنا... دەنا سیستەم و شیرازەی ژیـان تێك دەچێت.. ویقارو قۆڕە دەماخی ئاسیو دەبینێ، خانەوادە لە بـەین دەچێت، دەبـێ پرەنـسیبی پـیرۆزی بنەماڵـەو خێـزان رەچـاو بکـرێ. چـەند باشـە کـوڕو کیـژی بنیـادەم هـەموو لـە دەوری یەکـدی خـڕ ببنـەوە، قـسان بکـەن، و باوك، گەورەی خێزان، لەسەری سەرەوە دانیشێتو فەرمان بدات، بێن ،بڕۆن. باوك خواوەندی ماڵە. ڕێك ڕەنگدانەوەی مەزەب لە خێزاندا یا بە پێچەوانەوە. ڕێك دنیای کۆن!

جلەکانم لەبەر کردو کەوتمە ڕێ. ڕەنگی تاریک و لێڵی شەقامەکانی بەرلین، ئەم حاڵەتە تایبەتییەی ئەم شارە لە مانگی هەشتدا. جا لە هاوینێکی خەفەدا، خەریک بوو دەیکوشتم. ئایا لەگەڵ بابمدا بۆ ئەم هاوینگەیە بڕۆم؟ ئەم سەرو سیمایە، ئەم عەترو عوتورە بە خۆڕایی نییە! بۆ سەر سنووری چیکوسلاڤ دەڕوات، چۆنە؟ منیش لەگەڵیا دەڕۆم، باشە چەند ڕۆژێك، لەوەپێش ئەو خانمە ڕوسییە... ناوی چی بوو؟ کاتوشکا.. کاتوشکا.. ئوسالوڤنا.. کە خوا حافیزیمان لێکدی کرد، کاتێ کە دەستە سپی و باریکەکەی، ئەو قامکە ڕەقەڵە درێژانەی لە ناو دەستی من نابوو، دەیگوت: "با یەکتر بدینینەوە، من بۆ سیتو دەچم، تۆش وەرە بۆ ئەوێ"، دوێ شەو کاتێ کە ئەو دەموچاوە سپی و لاوازە لە هەمێزی منذا بوو، کاتێ کە گۆنا زەقەکانی بەروومەتی منەوە نابوو، لەبەر خۆیەوە هەندێ شتی دەوت؟ مەرایی بۆ من دەکردانە مەرایی نەبوو، لەو حاڵەتەدا نەدەکرا درۆ بکرێ و نە هەست بە درۆ بکرێ، چی دەکرد؟ چنگی دەهاویشت و قژی منی دەڕنیەوە، پێی دەگوتم: "تۆ لە هەموو خەڵکی جیاوازی؟".

لە ناکاو لە ناوەڕاستی شەقامەکەدا بە دەنگی بەرز دەسەتم بە پێکەنین کرد، سەیرم کرد دیتم پتر لە یەك سەعات بە ختوخۆڕایی بە شەقامەکاندا سوڕاومەتەوە، لە ماڵەکەی بابیشم تێ پەڕیووم. ئوتۆمبیلێك هات و سوار بووم.

نەرمە تەکانی ئوتۆمبیلەکە، منی وەکو منداڵێك کە لە بێشکەیان نابێ، بۆ ئارامی کردە خەو، بەڵام خەوێك ئاڵە پڕ بوو لە بویەرو ڕووداوی جۆراو جۆر. کاتوشکا.. ئوسالوڤنا.. بۆ کوێ دەڕوات، بۆ سیتو؟ بۆ سیتو؟ ئەم ناوەم ئەمڕۆش بیستەوە، ئێرە هەمان شوێنە کە بابم بۆی

دەچێ. چۆنە، لەگەڵ بابمدا دەڕۆم، یانی، لەگەڵ بابم دا دەڕۆم بۆ سیتو بۆ دیدەنی کاتوشکا ئوسالوڤنا.. ئەم ناوە خۆی لە خۆیدا ئاهەنگدارە، کاتوشکا... ئوسالوڤنا. بەڵام ئەوە دێنێ کە پیاو وەختی خۆی دەگەڵ ئەم روسانەدا رابوێرێ. لەگەڵ ئەم روسە موهاجیرانەدا! جاچی بۆ من باس دەکرد، باسی دۆک، پرنس، دەربار، راسپۆتین، باسی تزار، باسی تولستۆی، باسی سیبریا، دەیزانی کە من پێچەوانەی ئەوم، دەیزانی کە من تەنها لێوانی ئەوم دەویست، نەک ئەو جەواهێراتەی کە لە سینگیا دەدرەوشایەوە. کاتێ کە من پێچەوانەی گوتەکانی ئەوم دەگوت، قامکی لەسەر لێوەکانم توند دەکرد، تا چیتر قسە نەکەم، چاك دەیزانی کە من گاڵتەم بە هەموو قسەکانی ئەو دێت. دەیزانی کە من قسەکانی ئەو بە درۆ دەزانم، و حەقیقەت و راستیم لە پشت پەردەی قسەکانی ئەوەوە دەدۆزییەوە، لەگەڵ ئەمەشدا خۆشی دەویستم. ئێستاش خۆشی دەوێم. ئەسەح؟!

شۆفێرەکە پرسی: "ئەزبەنی کێوە بڕۆم؟"

- سەعات چەندە؟
- سەعات دەو نیوە.
- بڕۆ بۆ ئولاندشتراسە ٢٨

بڕیارم دا بۆ سیتو بڕۆم. بەڵام تازە فریای بابم نە دەکەوتم. هەوەڵجار چووم بۆ ماڵەکەی جانتاکەم لە ئوتۆمبیلەکە نا، پارەم لە بانق وەرگرت و بە ئوتومبیل سەعاتی یەکی پاش نیوەڕۆ بە جانتاکەی ئەوەوە بەردو ئەو شوێنە وەڕێ کەوتم کە بابم بۆی چوو بوو.

* * *

چونکه ئوتومبیلەکە. لە گورلیتس دا نزیکەی سەعاتێك پشووی هەبوو، لای عەسر گەییمە سیتو و لەوێندەرەوە بە قیتار چووم بۆ ئەو هاوینگەیە. جانتاکەم لە وێستگەکە دانا، لە میوانخانەکانی هاوینگەکەدا (تەنێ دوو میوانخانەی لێ بوو) سۆراغی کاتوشکام کرد. لە میوانخانەی (مالّی سەوز) لایدابوو. لەوێ ژوورێکم بۆ خۆم گرت. کاتوشکا لەگەڵ دایکی و ژنێکی دیکەدا دوو ژووریان لە (مالّی سەوز)گرتبوو.

دوای سەعاتێك لەسەر کارتەکەم نووسیم: کاتوشکای ئازیز، من ئێستا گەییمەتە ئێرە حەزم لێیە بت بینم، کات و شوێنێك دابنە، ف.

لە زەنگم دا پێشخزمەتەکە هات، کیژێکی نۆزدە سالّی سەرو قژ زەردی چاو رەش بوو، کە کارتەکەم دایە دەستی بزەیەکی هاتێ و گوتی: "نەزبەنی تۆ ئاغای ف نیت؟ ئەم خانمە چوار رۆژە هاتووەو رۆژ نەبووە سۆراغی تۆی نەکردبێ.

- بۆچی لە تۆ؟

- ئاخر من خانمم خۆش گەرەکە، پارەکە لێرە بوو، کتێبێکی بە دیاری دامێ، دیارە شتی دیکەش هەیە.

پرسیم: چ شتێکی دیکە هەیە؟

- خانم هەندێ رازو نهێنی لای من هەیە.

- تۆ ناوت چییە؟

- فەردیل

- ئێ فەردیل، تۆ پێم نالّێی چ رازگەلێکی هەیە؟

- ئەوەندە پێ دامەگرە.
- زۆر باشە، مادام حەز ناکەی مەیڵێ.

کیژەکە کەمێك لە فکرانڕا چوو و گوتی: "نە، پێتی دەڵێم، چونکە دەزانم کە کاتوشکا خانم تەنیا تۆی خۆشدەوێ، لەو رۆژەوە کە کاتوشکا خانم هاتووەتە ئێرە، هەموو رۆژێ سۆراخت دەکات. ئەمڕۆ پیاوێك هاتە لای خانم، ئەم پیاوە ماوەیەك لەمە پێشیش کە خانم لەگەڵ دایکیا بۆ بەکرێ گرتنی ماڵ تەشریفیان هێنا بوو، لەگەڵیان بوو، بەڵام خانم خۆشی نەگەرەکە، بە ئەقڵم ناچاریيە، عەسرێك دەیگوت، کەی رۆژێ بێ ئاغای ف بێت."

ئەسکەناسێکی دوو مارکیم لە بەڕکم دەرێناو بە ئاسپایی خستمە دەستی فەردیلەوە، پاشان پرسیم: "باشە فەردیل، ئەمە چۆن پیاوێکە؟"

- وەڵڵا، ئەمەیان نازانم، من بە باشی لە نزیکەوە نەم بینی.
- زۆر باشە، فەردیل ئێستا بچۆ ئەم زەرفە بگەیەنە بە خانم، بەڵام بە جۆرێ بیدەیە کە کەس پێ نەحەسێ.

وەکو ئەوە بوو ئاوێکی ساردی پێدا بکەن... بیرم لەوە کردەوە لەم میوانخانەیە بڕۆم و بچم بۆ ئەو شوێنەی کە بابم لێی دابەزیوە. ئیدی ژنان هەموو وەکو یەکن، گریانیان، پێکەنیان، هەمووی هەر درۆیە! ئەگەر کاتوشکا درۆزن بێ، کەواتە هەرچی ژنی دی هەیە درۆزنن، ئەم چاوە پرشنگدارانە چۆن درۆ دەکەن! جا ئەگەر ئەم چاوانە، ئەم گۆنانە منیان خستە داوەوە، ئەو نەفەرەش بۆ خۆی ئاشقێکی جوانە، ئاخر من چ شتێکم لەو زیاترە.. من چ شتێکم لەو زیاترە، بە چیا لەو زیاترم،

رەنگە بەڕاستی منی خۆش ویستبێ، بەڵام بە دڵنیاییەوە پارەو پولی ئەو لە من زیاترە، جا لێرەوە یەکەمین بەردی بناغەی پیرۆزی خێزان دادەنرێ.

بریا زەرفەکەم نەدابایە، حەیف نییە پیاو خۆی سووک بکات؟ بە خۆڕایی کارتەکەم بۆ نارد، بەڵام چونکە ئەم کچۆڵەیە ئاگاداری شتەکان بوو، هیچ کارێك نەدەکرا. فەردیل گەڕایەوە. لەسەر کارتێك بە نێوی کاتوشکا ئوسالوڤنا ، کاتۆشکا ئەمەی نووسی بوو: "دایکم حەز دەکات تەعاروفت لەگەڵ بکات، و تکای وایە کە بۆ شیو بێیتە ماڵەکەی ئێمە".

.... جا ئێستا دەبێ جل بگۆڕی، دەبێ ئەتەکێتی ئەدەب بەجێ بێنی، دەبێ دەستی دایکی ماچ بکەی... من هاتووم گۆناکانی کاتوشکا ماچ بکەم، من دەخوازم چاوەکانی ئەو بدەننم، چۆنە؟ ئەمشەو عوزر دەخوازم، دەبێ بچم بۆ لای بابم، پێشتر قەولم داوەتێ، کاتوشکا ئوسالوڤنا ئەم ناوەم بە دەنگی بەرز درکاند، لە دەمم دەرپەڕی...

دەرکەی ژوورەکەم ڤەبوو و کاتۆشکا وەژوور کەوت، بەرەو لای من هات و گوتی: "ئاخری هاتی؟ من هیچ بە تەما نەبووم" کە گوێم لە ئاهەنگی ناسکی دەنگی بوو، هەموو ئەو شتانەی کە تا ئێستا سەبارەت بەو بیرم لێ دەکردەوە، لە یادم ڕەڤی. دەستیم ماچ کرد. لەسەر کورسییەکی نەرم دام نیشاند، گوتم: "بزانە چۆن هاتم".

من لە قەراغ کورسیە نەرمەکە دانیشتبووم، دەستم لە ملی کردبوو، تەمەشای کردم و گوتی: " من هیچ بە تەما نەبووم".

– بۆچی؟

- بۆچی؟ چما تۆ ناناسم؟ تۆ هەمیشە خەو دەبینی، تۆ هیچ کاتێك بێدار نیت، ئەوەی کە هەنووکە من بە تۆی دەڵێم، رەنگە هەر نەی بیستی.

راستی دەکرد، من تەماشای گوڵە یاخە سووورەکانی سەر کراسە سپیەکەی ئەوم دەکرد، من لەزەتم لەپشت ملە ڕێکەکەی کە شاڵێکی ڕەشی لە مل کردبوو دەبینی. من تەمەشای برژوڵە ڕەشەکانیم کە چاویان داپۆشی بوو، دەکرد، گوێم لە قسەکانی نەدەگرت، چونکە قسەی زۆر ئاسایی بوون، من چاوانم بڕی بوونە چاوەکانی، پاشان گوتی: "من بۆیە خۆم هاتووم بۆ ئێرە تا تکات لێ بکەم کە دەعوەتەکەی دایکم ڕەت نەکەیەوە".

- لە کوێ دەتزانی کە نایەم؟

کاتوشکا پێڵوی چاوەکانی کەمێك وێك هێنایەوە و گوتی: "من دەزانم کە تۆ حەزت لەم تەشریفاتکاریانە نییە".

دەماری ناسی بووم. (چۆن بەم باشیە دەمناسی؟) ئەم پرسیارەی من جۆرە سوکایەتییەك بوو بەو، ئەو کچە زۆر هەستیار بوو، بەڵام هەستی درۆینەی نەبوو (ئایا شتی وا دەبێ؟) یان کەمتر.

- تۆ پێت وایە کە یەك مانگە یەکتر دەناسین. من لەو ساوە کە خۆم ناسیوە تۆش دەناسم. یەکەم جار تۆم لە کوێ دی؟ لە خەوا! بەڵێ لە خەوا، وا بزانم ئەوسا پازدە ساڵان بووم، من هەمیشە ئاشقی چاوانی ڕەشی وەکو چاوانی تۆ بووم، من هەمیشە قژی زەردی وەکو قژی تۆم خۆش ویستووە. بیرت دێتەوە لە یەکەم شەوی ئاشنایەتیماندا چم گوت: من ئاشقی وەهم و خەیاڵێك بووم و ئەمێستا ئەو وەهم و خەیاڵە

لە تۆدا، لە هەزرو بیری پەریشانی تۆدا، لە ژیانی تۆدا، لە روحی بێ قەراری تۆدا، جیلوەی کردووە، تۆ ئاگات لە ژیانی من هەیە. ئێوە خەڵکانی تایبەتین. من دەزانم کە تۆ بۆ هەمیشە منت خۆشناوێت، شەپۆلێکی دێ و دەڕوات، شەپۆل دەڕوات، بەڵام ئاو لە جێی خۆی دەمێنێ، تۆ من لە بیر دەکەیت، وا نییە؟ بەڵام من لە بیرت ناکەم. من بە ئاوات و ئارەزووی خۆم گەییوم. ژیانم بە فیڕۆ نەچووە، تا ئێستا بە ژیانی ئەم وەهم و خەیاڵەوە دەژیام. لە ئێستا بە دواوەش بە یادی ئەم رۆژانە دەژیم، تۆ ناتوانی ببی بە مێردی من، تۆ چۆن دەتوانی تەمەنێک لەگەڵ منداڵ رابوێری؟ بەڵام ئەو دەقیقەیەی کە من لەگەڵ تۆدام.. ئەو دەقیقەیە... گریان گرتی: "هەرچییەک بێ من دەبێ بژیم، دەبێ شوو بکەم" ئێستا لەمەسەلەکە تێگەیشتم. ئەو پیاوەی کە تازە ناشنایەتی دەگەڵدا پەیدا کردووە، لەوەیە بیخوازێ، ببێ بە مێردی. لەوەیە ئەگەر کاتوشکا بە خۆی بیتوانییاو هۆکاری دی ناچاریان نەکردبا، بێ ئەوەی ببێ بە ژنم. لەگەڵ منداڵ بژیایە. ئێستا نە باوک و نە دایک، کەس ئەوی ناچار نەدەکرد، بەڵام دێوێکی نەحس و شوومی شپرێوی ترسناک، پارە، کۆمەڵگە، ژینگە ئەویان ناچار دەکرد کە بڕوات خۆی بفرۆشێت، بۆ تەمەنێک خۆی بفرۆشێت، تەنیا لەبەر ئەوەی بتوانێ بژی، ژنان شەموو خۆیان دەفرۆشن، هەندێکیان بە پارەیەکی کەم و بۆ ماوەی چەند سەعات و رۆژێک، هەندێکیان بۆ ماوەی عومرێک بەرانبەر بە دابین کردنی ژیان.

مەگری کاتوشکا، ئێستا تێ دەگەی بۆ لە دنیای ئەو بێزارم.

لە قسەکەم حاڵی نەبوو، لێی پرسیم: "کەی بت بینم".

گوتم: "دوای شیف دەتوانین پیاسەیەکێ بکەم بکەین؟"

- زۆر چاکە، دوای شیڤ خارن.

* * *

شیڤ دەگەڵ داکی کاتوشکاو ئەو خانمەی دیدا بە شێوەیەکی گشتی ناخۆش بوو، پاش شیڤ من و کاتوشکا چووینە پیاسە، پتر لە نیو سەعاتێك رێمان کرد، دنیا تاریك بوو، بە ئەسپایی بە نێو جەنگەڵی دار سەروواندا رادەبوردین، تەنکە هەورێك ئاسمانی شین هەڵگەڕاندبوو. رێگەکان چۆڵ و بێ دەنگ بوون. لە دوورەوە دەنگی سەگوەڕی سەگانی دێهاتیەکان دەهات. کاتوشکا شیعرێکی روسی لەبن لێوانەوە دەگوتەوە، من گوێم دەگرت. نیو سەعاتێکی قەتیا. لەسەر گردێك لە نێو جەنگەلەکەدا دار بەستێکیان دانا بوو. کاتوشکا شەکەت بووبوو، لێم پرسی:

- دەتەوێ کەمێ لێرە دانیشین؟
- خراپ نییە.
- باچینە سەر دار بەستەکە.
- دەترسم بکەوم.
- مەترسە دەتگرم ئێرە بۆگنخە، ئەوسەرە هەواکەی باشترە.

دار بەستەکە پێنج پاچینەی هەبوو، کەپێی نایە سەر یەکەم پاچینە، شریقەیەك لە داربەستەکە هەستا. نەوجا دەستم گرت و سەرکەوتە سەرەوە، رەشەداری زەلام چوار دەوری گرتبووین. سەری درەختەکان وەکو شەپۆلی ئاو دەجمان، کاتوشکا هەمدیس کەوتە نەرمە گۆرانی. گۆرانی روسی دەگوت، نەرم، بەلام زندوو. دەستیم لە دەستم کرد

- کاتوشکا!

له جیاتی ئەوەی وەلامم بداتەوە سەری خستە سەر شانم. چەند حەزی دەکرد کە ئەم خامۆشییە زوو تەواو نەبێ. پاش ماوەیەك لێی پرسیم:

- چۆن بوو بۆ ئێرە هاتی؟

- یەکەم، بەڵێنم بە تۆ دابوو.

قسەکەی بڕیم: "ئەی دووەم..."

- دووەم باوکم هاتووە بۆ ئێرە، ومنیش هاتم.

- ئەدی بۆ تا ئێستا قسەت نەکردووە؟

- قسەی ناوێ، تۆ ئەوەندە باوەڕت بە دایك و باوکت هەیە. دەزانی من بە پێچەوانەی تۆ بیر دەکەمەوە. لە هەموو شتێکدا. بە یەکترمان بناسێنە، شەرم دەکەی؟

- شەرمی چی، من حەز ناکەم، ئەگەر تۆ مەیلت لێیە، سبەی... دەموچاوی لە بەرۆك و سینگم دا پەنهان کرد، گوتی: "سبەی نابێ".

- بۆچی سبەی نابێ؟

هەروەك دەستی لە گەردنم وەرینا، ماچێکی کردم و گریا، دەستەکانیم لە گەردنی خۆم هەڵگرت، بە هەرتك دەستان گۆناکانیم گرت، لە تاریکییەکەدا نیگایەکی چاوەکانیم کردو گوتم: "مەگری کاتوشکا، من دەزانم، لە قسەکانی ئەمڕۆت حاڵی بووم، دنیای تۆ بەمجۆرەیە، منیش تۆم خۆش دەوێ، من ئەوەندەم خۆش دەوێی کە ناتوانم بتکڕم. وا چاکە هەر بەم وەهم و خەیاڵەی خۆمانەوە بمێنینەوە. ئەم وەهم و خەیاڵە خراپ نییە، سوکنایی بە دڵی مرۆڤ دەدات، جورئەت و هێڵی بە

بنیادەم دەبەخشێت. سبەی دەتەوێ دەگەڵ تازە ئاشناکەتدا بچیتە گەڕان، زۆر چاکە، سبەی شەو یەکدی دەبینینەوە".

– وا نەزانی کە من سبەینێ بە تەنێ لەگەڵیا دەبم، دایکم لەگەڵماندایە، سبەی شەویش لە میوانخانەی (ئەسپی سپی) میوانی ئەوین. وەرە، سبەی شەو پێتی دەناسێنم. ئەگەر منت خۆش گەرەکە، رای خۆتم دەربارەی، پێ بڵێ.

– زۆر خاسە، کاتوشکا. سبەینێ دەچم بۆ لای بابم و سبەی شەو لە میوانخانەی (ئەسپی سپی) دەبم.

چ قسەیەکی ترمان نەکرد. بەرە بەرە مانگ هەڵهات. شەو درەنگ بوو. لەسەر دار بەستەکە هاتینە خارێ. ئەو تەیرو توانەی تریفەی مانگ مەستی کردبوون، سەری رازو نیازیان بۆ یەکدی دامەزراند بوو، ئێمە گوێمان لێدەگرتنو ئۆخژنمان لە دڵو دەروونان دەگەڕا.

سەعات یازدە بوو کە من بۆ ژوورەکەم چوومەوە. (فەردیل)م گاز کرد. شەرابی بۆ هێنام. دوای ماوەیەك ئاوازی گرامافۆنی ژوورەکەی تەنیشتم بەرز بووەوە. ماوەیەك شەرابم خواردەوەو جگەرەم کێشا.

*　　*　　*

بەیانی سەعات نۆ لە ژوورەکەم وەدەرکەوتم. سەرەتا کەمێك لە دالانەکەدا پیاسەم کرد. فەردیل، دەسمالێکی سپی لەسەر بەستبوو لە ژوورەکاندا کاری دەکرد. پێی گوتم کاتوشکاو دایکیو ئەو ژنەی دی چوونەتە گەڕان. ئەوسا چووم بۆ ویستگەی قیتار. لەوێوە بە جانتاکەی بابمەوە سواری گالیسکەیەك بووموو چووم بۆ لای بابم کە لە هەمان

(میوانخانەی ئەسپی سپی) لایدا بوو. لە میوانخانەکەی ئێمەوە تا ئەوێ نزیکەی نیو سەعاتە رێیەک بوو. سەعات دەو نیو گەییمە ئەوێندەر، بەڵام بابم لەوێ نەبوو. گوتیان بەیانی زوو دەرچووە. من جانتاکەم بە ئەمانەت لای خاوەن ئوتێلەکە داناو رۆیشتم. لەم گوندەوە بۆ ئەو گوند. نێواری که گەییمەوە میوانخانەی (مالّی سەوز) کاتوشکا لەوێ نەبوو. فەردیل هات، ئەمشەو بە پێچەوانەی جارانەوە جلکێکی جوانی لەبەر بوو: "ئەزبەنی، خانمەکان هاتنەوەو رۆیشتن."

– فەردیل ئەمشەو خۆت جوان کردووە.

– بەڵێ، ئەمشەو ئیسراحەتمو دەگەڵ دەزگیرانەکەمدا دەچمە دانس و سەما.

شیڤم خواردو بە پای پیادە بۆ ئوتیلەکەی لەمەڕ بابم رۆیشتم. سەعات نۆ گەییمە ئەوێندەر. کە چووم بۆ ژوورەکەی بابم، گوتیان لە هۆڵەکەی خوارەوەیە. لە پلیکانەکانەوە دا گەڕام. کە دەرکەم کردەوە سەیرم کرد کاتوشکا لە تەنیشت بابمەوە دانیشتووە. پێشخزمەتێک خەریک بوو بوتڵە شەرابە بە تاڵەکانی هەڵدەگرتەوەو بوتڵی تری دادەنا. بابم ردێنی لوس کرد بوو. کاتوشکا جلکێکی شینباوی لەبەر بوو. لە جاران جوانتر هاتە بەرچاو. یەکسەر هاتمە دەرەوە.

لەسەر کارتەکەم شتێکم بۆ کاتوشکا نووسی و دامە پێشخزمەتەکە کە بیداتێ.

" کاتوشکای ئازیز، داوات لێ کردبووم کە بابمت پێ بناسێنم، هەمان ئەو کەسە یە کە لەسەر میزەکەی تۆ، لە دەستە چەپتدا دانیشتووە. داوات لێکردبووم رای خۆمت دەربارەی ئەو شووە تازەیەی کە بە

تەمای هەڵی بژێری، پێ بێژم. مێردێکی زۆر چاکە، بەختەوەرت دەکات.
ف."

بە خاوەن ئوتێلەکەم گوت: "جانتاکە هی ئەو پیاوەیە کە لە تەنیشت هۆو خانمە دانیشتووە."

١٣١١ (١٩٣٢)

بووکی هەزار زاوا

بووکی هەزار زاوا

رووبەری ژوورەکە نزیکەی پێنج بە چوار گەز بوو. بە قەد دیوارەکانەوە لە پەراوێزی بنمیچەکەدا شریتێکی سوریان هەڵواسی بوو. ئەو پەردە شینباوانەی کە بە دەرگاکانی حەوشەکەیانەوە هەڵواسی بوو، ژوورەکەی تاریک و گەرم دەکرد. لەلایەکی تری ژوورەکەوە، لە هەنبەر دەرگای هاتوچۆدا، پەردەیەکی دیکەی رایەڵ ئەستووری زەردباو، سێ گۆشەیەکی تاریک و کپی دروست دەکرد. مێزێکی بەرزی باریکیان لە ژێریا دانا بوو. تاق و دەلاقەکانی پشت مێزەکە پڕ بوو لە بوتڵی بەتاڵی بادەی فەرەنگی، لە خانەکانی خوار تەوە لە پاکەت و قوتوی سوورو زەردی زێڕینی جگلاتەو شیرینیان دانابوو. زۆربەیان عال بوون. لە فاسیلەی نێوان رەفەکان و مێزەکەدا ژنێکی قەڵەو لەسەر کورسیەکی دریژ بوتڵە مەشروبەکانی دەجولاندو بە خاولیەك سەر مێزەکەی دەسڕیو خاوێن دەکردەوە. دەرێی ژوورەکە

دالاّنێك بوو كە دەچووەوە سەر شەقامەكە. فانۆسێكی سوور بەسەر دەرگاكەیەوە جۆلانەی بوو. لەسەر پارچە مقەوایەك نووسرا بوو: Defendn pour Les Jeunes Persans لێ كەس گوێی بەم تابلۆیە نەدەدا.

لەو سوچەی ژوورەكەدا ژنێكی لاواز، بالاّ بەرزو پشتێن لە پشت دانیشتبوو. هەردوو ئانیشكی دادابووە سەر میّزێكی بچووك، سەری بەدیار پەرداخێكەوە دانەواند بوو، بە قەسەبێكی زەردباو شەربەتی سركەی لیمۆی دەخواردەوە. زلّفە رەشەكانی لەلای چەپەوە رووی داپۆشی بوو. چاوەكانی خومارو ماندوو و مردوو دەهاتنە بەرچاو.

سەعات دە بوو، كابرایەكی وێلّون بەدەست وەژوورکەوت، كلاّوەكەی لەسەری داكەند، نیگایەكی ئەو ئاوێنەیەی كرد كە بە دیوارەكەی دەستە راستدا هەلّواسرا بوو، وێلّونەكەی لەسەر پیانۆكە دانا، چوو بۆ نزیكی ژنە قەلّەوە زەلامەكە، لەوێ مل پێچە سپییەكەی كردەوە، پالّتۆكەی داكەندو دایە ژنە قەلّەوە زەلامەكە، قژی لە پشتەوە پەشێوو پەریّشان دەینواند، لە تۆ وایە هەرگیز شانەو چاك كردنی بە خۆوە نەدیتووە. ژنەكە یەكسەر پەرداخێ ڤۆدگای بۆ تێكرد، دایێ ئەویش بەیەك بین هەلّیدا، ئەوسا چوو بۆ لای وێلّونەكەی. پاش چەند دەقیقەیەك پیرەژنێكی قەبەتر لە ژنە قەلّەوەكە هات. سلاّوی لە هەموان كرد، جانتا رەشەكەی لەسەر پیانۆكە دانا، كلاّوەكەی داكەند، دەستێكی بەسەریا هێناو لەوێندەر دانیشت. سوسكێ، هەمان ئەو ژنەی كە لە سووچی ژوورەكە دانیشتبوو، بێ ئەوەی گوێ بە پیاو یان ژنە تازە هاتووەكە بدات، ئاو لیمۆی خۆی دەخواردەوە. ئەوانی دی بە

هەرەنسی قسانیان دەگەڵ یەکدی دەکرد، چونکە گوێیان بەو نەدەدا، ئەویش فیزی پێ دەفرۆشتن.

سازژەنەکە، جانتای وێڵونەکەی کردەوە، کەمانەکەی لە گیرەکە دەرکرد، نەوجا دەسماڵێکی سپی نایە ژێر چەنەی. سازەکەی کۆک کردو دووبارە نایەوە ناو جانتاکەی. ئەوسا چوو بۆ لای گرامافۆنەکە، یەک یەک بەکرەکانی تەماشا کرد، یەکێکی هەڵگرت.

سوسکێ گوتی: "واز بێنە با تۆزێ ئاسوودە بین، هێشتا دەنگی زیقە زیقی دوێ شەو لە گوێمدایە".

سازژەنەکە کە دەتگوت تا ئێستا ئاگای لەو نەبوو بوو، گەڕایەوەو نیگایەکی کرد. دەیویست بەکرەکە دابنێ کە ژنە قەڵەوە زەلامەکە گوتی: "سوسکێ تۆ زۆر خراپی. بۆچی نەخوێنێ". مەبەستی ئەمە بوو کە بۆچی ئەوەندە بەدخوویی دەکات. کاتێ کە سازژەنەکە گوێی لەمە بوو، دەرزییەکەی نایە سەر بەکرەکەو بۆکەڵەیەکی تایبەتی لەسەر میلی ناوەندی گرامافۆنەکە دانا، کە بەکرەکە دەسوڕایەوە بوکەڵەکەش لەگەڵیا دەخولایەوەو لە ئەنجامی سوڕانەوەدا بایەک دەکەوتە ژێر تەنورە دەڵب و کورتەکەی بوکەڵەکەو بەرز دەبووەوە، پاوپوزی بوکەڵەکە تا نزیکی رانی بە رووتی دەکەوتە ئەو گۆڕە.

هەنگێ ژنە قەڵەوە قەبەکە گوتی: "ئەمشەو ئاغای ف لێرەیە. ئیدی پێویست بە گرامافۆن نییە". ئەوجا بە فەرەنسی بە سازژەنەکەی گوت: "دەمویست گرامافۆنەکە بنێرمەوە. ئەم پیانۆیەمان شەوی بە پێنج تەن بەکرێ گرتووە، باشە؟".

ژنـە قەڵەوەکـە کـە لـە بـەردەم پیانۆکـەدا دانیـشتبوو دەسـتێکی بـە کلیلـەکانی پیانۆکـەدا هێنـا، دەنگـی گرامافۆنەکـە ئاوێتـەی ئـاوازی پیانۆکە بوو.

ژنـە قەڵەوە قەبەکە گـوتی: "گرامافۆنەکـەم بـۆ ئەمـە هێشتەوە تـا ئەگـەر مشتەریەکان بیانەوێ، هـەبێ. ئەگـەر بـزانم ژمارەی مشتەرییەکان زیاد دەبێ، کرێی زیادەت دەدەمـێ". ئـەو بەکرەیـەی کە لەسـەر گرامافۆنەکە دەسوڕایەوە، ئاهەنگێکی زیقاوڵەی ناسازی ناخۆشی لێدەدا: " When I washappy".

سـازژەنەکە قوتـوی جگەرەکـەی لـە بـەرکی دەرهێنـا، جگەرەیـەکی داگیرانـد. دوو کەڵەکـەی بـەرەو زەوی دەنـارد، لـەم کاتـەدا مـشتەرییەك وەژوور کـەوت، چـوو لەسـەر کورسییەکی تەنیشت مێزەکـەی سوسکێ دانیشت، سازژەنەکە جارەکی دی سەرنجی سوسکێی دا. لـێ سوسکێ بـە وردی دەیڕوانییـە مـشتەریە تازەکـە، سـەراپای دەپـشکنی، دەشـێت پارەیەکی لێ دەربهێنرێ: "ئاغا چی مەیل دەکەن؟"

– چیتان هەیە؟

خۆیـا بـوو کـە مـشتەرەییەکە ناشـیە: "هەرچـییەکت بـوێ، کۆکتێـل، ویسکی، بیرە، شەراب، شامپانیا و ڤۆدکا."

سازژەنەکە ئەبڵەق دەیڕوانیە سوسکێ، نیگایەکی گرامافۆنەکەو پاشان پیانۆکـەو ئـەوجا وێڵۆنەکـەی کـرد. شتێکی سـەیرە! چ پەیوەندییەك لـە نێوان ژیانی رابردووی ئەوو ئەم ژوورەدا هەیە: پازدە سالّی خشتە کە ئەو میناکی دینان لـەم شارەوە بـۆ ئـەو شار دەڕوات. چۆنە وا ئەمشەو رێی کەوتووەتـە ئـەم ژوورە؟ چۆنە وا ئەمشەو کەوتووەتـە بیری ژیـانی

کۆنی. ساز ژەنەکە خۆی بەیەک لە دیارترین مۆزیقازانانی دنیا دەزانی، بەڵام خەڵکی؟ ئەو خۆی بە باش هونەرمەند دەزانی، خەڵکی دەیانگوت کە تۆ موتریب و شایەری. بەڵام خەڵکی هەقی قەزاوەت و داوەریان دەربارەی ژیانی ئەو نەبوو، بۆ نە ء، هەیان بوو بە مەرجێ کە حاڵی بوایەن و ئەوجا داوەریان کردبا. لە نێو ئەو تەمتومان و تەم و مژەدا کە نەو پێکە قۆدگایە لە زەین و هۆشیا دروستی کردبوو، دەم و لێوو ئەوک و خەندە درۆینەی ئەم سوسکێیە کە دیار نەبوو نێوی راستەقینەی چییە، هەندێ لە تاڵترین و شیرینترین رۆژگارەکانی ژیانی خۆی بیردەخستەوە. بۆچی بوو بە سازڤان؟ بۆچی خۆی خستە ئەم رۆژە؟ ئەمشەو ناچارە لە بەرانبەر سێ تەمەندا لاسایی نەپە نەپی زەنگیانی ئەفریقایی و عەربەدەی سورپێستانی ئەمریکایی بکاتەوە. ئایا خەڵکی هەقیان نییە کە لێی بێزار بن؟ خەڵکی لە کوێ دەزانن کە چ هێزێك گەمە بەو دەکات، کێ دەزانێ کە چ فاکتەرو هۆکارێك ئەوی وا لێکردووە؟ پازدە ساڵ لەوەبەر بوو، ئەوسا خەڵکی، داك و بابی، دۆستەکانی سەر کۆنەیان نەدەکرد، لێی وەڕەزو بێزار نەبوون، ئەوسا هەر نۆزدە ساڵ دەبوو. بەڵام لەو ساوە مەعلوم بوو کە ئەو لە ژیاندا نابێ بە بنیادەم. لە قوتابخانەدا تەمەڵ بوو، هەموو مامۆستاکان سەرزەنشتیان دەکرد. هەر هەموو هاوپۆل و هاوقوتابخانەکانی ئەو ئەمڕۆکە بوون بە بازرگان و مۆلکدارو کار بەدەست، بچووکترینیان بەلای کەمەوە مانگی سێ سەد تمەن مووچەی هەیە. بەڵام ئەویان لە پۆلی پێنجەمی ناوەندییەوە لە قوتابخانە دەرکرد، چونکە ئەرکە قوتابخانەییەکانی ئەنجام نەدەدا، ئەوساش، شەوانە کاتێ کە هەموو لە خەوا بوایەن، ئەو لە سەربان،

لەبەر هەیڤەشەو بە ئەستێران فاڵی دەگرتەوە کە ئایا باشە لە ماڵی بابی هەڵێ یان نا. بە رۆژەوە لە جیاتی بۆ قوتابخانە بڕۆیشتبایە، تارەکەی هەڵدەگرت و دەچووە ماڵی یەک لە دۆستەکانی و تاری دەژەند. هەندێ جار شەوانە لە سەربانی دراوسێیەکیانەوە دەنگی گۆرانی کێژێک دەهات.

بەکرەی سەر گرامافۆنەکە تەواو بوو، بەکرەیەکی تری دانا، لەبەر ئەوەی نەبوو کە حەزی لەم ئاوازانە بوو، تەنیا دەیویست بیری مژول بێ، دەیویست خۆی لە جیهانی ئەو ژوورە دەربێنێ. دەیویست لە بێداریدا خەو ببینێ. سوسکێ لەو سوچەدا رۆنیشتبوو، لەوە دەچوو خەوی بێ. چەند مشتەرییەکی دیکە وەژوور کەوتن، لە دەوری سوسکێ وەستان.

... دوای ماوەیەک ئەو کێژەی ناسی. شەوێک لە کاتێکدا هەمووان نووستبوون بە سەربانی ماڵە دراوسێکەیاندا رۆیی، بە دزییەوە خۆی گەیاندە پشت دیواری ئەو ماڵەی کە دەنگی گۆرانی و ئاوازەکەی لێوە دەهات، لەگەڵ خوشکێکی لە خۆی گەورەترو پیاوێکدا کە پێدەچوو باوکیان بێ رۆنیشتبوو، دیوانی حافزی دەخوێندەوە. جار جار هەندێ شیعری بە ئاوازەوە دەخوێندەوە. کوڕە لەو ساتەوە لێبڕا کە هەر دەبێ بە تەواوەتی مۆزیقا فێر ببێ تا بتوانێ ئەم جۆرە مۆزیقایە دابهێنێ، دواتر کاتێ کە ئەو کێژە گۆرانی دەچڕی، ئەویش تاری بۆ لێدەدا، پاشان چوو بۆ هەندەران و وێڵون فێر بوو، دوای چەند ساڵێک خوازبێنی ئەو کێژەی کرد، ناوی سۆسەن بوو. شووی پێکرد. بوو بە ژنی. سۆسەن خشیک نەبوو، چ قەیدیە؟ ئاشقی دەنگ و ئاوازەکەی بوو

بوو، لە رۆژانی یەکەمدا چەند جارێك گۆرانی بۆ چڕی... بەڵام ئەم گۆرانییە ئەو گۆرانیەی سەردەمی منداڵی نەبوو. ئەو مۆزیقایە ئیدی دووبارە نەدەبووەوە.. چەند کیژە فەڕەنگی ئاشق و شەیدای مۆزیقاو جوانی ئەو بوو بوون، بەڵام ئەو هەر هەموویانی ڕەت کردبووەوە، تەنیا ئاشقی دەنگ و ئاوازی ئەم کیژە بوو، بەڵام ئەم کیژە کە ئێستا بوو بوو بەژنی، ئیدی نەیدەتوانی بەو جۆرە گۆرانی بچڕێ. سۆسەنیش ئەوی خۆش نەدەویست. سۆسەن ئەشقی دەویست، بەڵام سازقان دەنگ و ئاوازی دەویست، دەنگ و ئاوازێك کە ئەو کیژە نەی بوو. وەهم و خەیاڵ بوو، درۆ بوو، سااڵێك و پاشان چەند جار تۆریان. پاشان تەاڵق و جیا بوونەوە. ئەوجا لەو شارە ڕۆیی. چونکە سۆسەن ئاشنایەتی دەگەڵ پیاوێکی تردا پەیدا کردبوو. سازقان دەیزانی بەڵام نەیدەویست بیرەنجێنێ و لەخۆی دوور بخاتەوە، بەڵکو لە پڕێکاو جارەکی دی ئەو ئاهەنگە گوم بووە بدۆزێتەوە، ئەو تەنیا دەنگ و ئاوازی ئەم کیژەی خۆش دەویست، جەستەی پێشکەش بە هەر جەستەخوازێك. ئەو شتێکی دیکەی دەویست، خەڵکی سەرزەنشتیان کرد، بێ غیرەت، نامەرد، خەڵکی ئەحمەق!

چەند نەفەرێك لە دەرەوە بانگیان کرد: "سوسکێ! سوسکێ!" بۆ دوا ئەڕەت کە دەیانویست لێکدی جودا ببنەوە، سۆسەن جارێکی تری چڕی، ئەم ئاوازە ئەو ئاوازەی هەوەڵجار نەبوو، بەڵام ئەنجام کەسێك چڕی کە ئەو شەوی هاوینە لەو ماڵە بچوکەدا چڕی بووی، ئاهەنگێن دنداڵنە بوو. بەڵام هەر شتێکی تیا بوو..

سازڤان، ئەو ئاوازەی یەکەمجارو ئەم ئاوازەی دوا جار کە کەمێك هاوشێوەی یەکەم بوو فەرامۆش نەکرد بوو، بەڵام هەرگیز نەیتوانی بوو، ئەوەیان دووبارە بکاتەوە... لە گوێی ئەستێڵەکە رۆنیشتبوو، سۆسەن عەباکەی بە سەریا دابوو و دەیویست بڕوات، ماوەیەکی زۆر بوو کە گۆرانی نەگوتبوو، ئەم جووتە هەرگیز ئەوەندە لێکدی نزیك نەبوو بوونەوە کە بتوانن لە قسەی یەکدی بگەن. وەکو چۆن هەموو ژن و مێردێك پێکەوەن وان، ئەو ژن و مێردانەی کە بە پارە ئاشقی یەکتر دەبن، دەربارەی ئەم جووتەش بەم جۆرە بوو: چونکە کابرای شازڤان ئەو ئاوازەی نەدۆزییەوە، ژنەکەی خۆش نەدەویست، رەنگە سۆسەنیش لەبەر ئەوەی کەسێکی دیکەی خۆش دەویست،ئەو ئاوازی زەمانی منداڵییە کە تەجەلی ئەشقی منداڵییە، دووبارە نەدەبووەوە. ئەو دوا شەوە وەك بڵێی دڵیان بە حاڵی یەکتر سوتا، بۆ دواجار ویستیان دیسان رازی دڵ هەڵڕێژن. بە نەرمە گۆرانی دەست پێکرا، ف، وێڵونەکەی دەرهێنا. ئاویان لە ئەستێڵەکە کردبوو، ئەم دەقیقەیەی دواییە وەکو مۆتەکەو کابوسێکی قورس ئەوی لە مەنگەنە دابوو، ئیدی سۆسەنی ماچ کردو گوتی: "بڕۆ!" لەو شەوەوە ئیدی لە ژنان بێزار بوو.

کابرای سازڤان لە ژێرەوە نیگایەکی سوسکێی کرد، خەندە درۆینەکانی ئەو، خۆ بادانەکانی، دەست لە کەمەرنانی ئەو، شۆخی و سوعبەتەکانی ئەو، لە روانین و لەبەر چاوی کاکی سازڤان دزێوو ناشیرین بوو. وێڕای ئەمەش ئەمشەو بەهۆی هەندێ لە ئاهەنگەکانی ئەو دوا گۆرانیەوە، نەك ئەو گۆرانیەی یەکەمجار، ئەوەی بیر هاتەوە، هاوشێوەی هەمان گۆرانی

بوو کە لە گرامافۆنەکەوە دەهاتە دەرێ، یان هاوشێوەی مۆزیقایەك بوو کە لە سیمای سوسکێ، لە چاوانی پڕ ئارەزوو شەهوەتی سوسکێ، لە جەستەی رەق و تەقی سوسکێ، لە قژە رەش و زبرەکەی سوسکێ، لە سەراپای ئەم کێژە شووم و نەحسەوە دادەچۆڕا. مەودای نێوان ئەم کێژە لەگەڵ ئەو سۆسەنەدا، وەکو فاسیلەی نێوان گۆرانییەکەی دوا شەو لەگەڵ گۆرانییەکەی شەوی یەکەمدا وا بوو، بەڵام ئیدی هەرچییەك بێ جۆرە لێکچوونێکیش هەبوو.

ژنە قەڵەوەکە لەم کاتەدا بەرەو سازقانەکە هات، دەستی خستە سەر شانی وگوتی: "ئاغا، ئاغا خراپ چاوت بڕیوەتە سوسکێ". ئەوجا ئامازەیەکی بۆ سوسکێ کردو هەر سێکیانی لە دەوری پیانۆ کە کۆکردەوە. کابرای سازقان وەك ئەوەی لە خەوێکی ترسناك بێدار بووبێتەوە دەستێکی بە قژەکەیدا هێناو لە ئاوێنەکەدا سەیرێکی سەروچاوی خۆی کرد. ژنە قەڵەوە کەتەکە گوتی: "سوسکێ ئەمشەو دەگەڵ مسێودا باش کار بکە".

سوسکێ گوتی: "ئەگەر ئەوەی چەندێك لەمە پێش شەڕی دەگەڵ کردم بێ بە باشی کلاّ وی دەکرێتە سەر، دەزانی کامە دەڵێم، دەموچاو خرپن و کورتە بالاّکە".

لەم کاتەدا، لە دالاّنەکەوە دەنگی هەراو زەنا بەرز بووەوە، یەکێك هاواری دەکرد: "سوسکێ! ئەمشەو دەبێ لە پێش هەموانەوە دەگەڵ ەندا بڕەقسی". کابرایەکی کورتە بە لاّی ئەستوور، بەڵام گەنج، کلاّوەکەی لەسەری داکەند، پاڵتۆ جوانەکەی داکەندو بەرەو سوسکێ هاری دا، لە دووی ئەوەوە چەند کەسێکی دی وەژوور کەوتن،

یەکێکیان کە قژە رەشەکەی بەسەر هەنیەی دا بەر بوو بووەوە، بێ سەروبەر گۆرانی دەگوت، هەندێکیان مەست بوون و لە تریان دەدا، لە دووی ئەوانەوە دوو پیرەمێرد هاتن، یەکێکیان عەینەکەکەی لەسەر ناوەندی کەپووی دانا بوو و لە ژێرییەوە تەمەشای دەکرد، لە دوای ئەوانیشەوە چەند ژنێکی دی بە عەباو بێ عەبا هاتن. ئەوەی کە مەستی مەست بوو بەرەو سوسکێ رۆیی، دەستێکی لە قەدی ئەو خست و گوتی: "تولە باب، ئەو شەوە هەر یەك جار لەگەڵما رەقسیت؟"

سوسکێ گوتی: "ئاخ، کەمەرم بەردە، ئەمە لە کوێ بووی وا بە مەستی بۆ ئێرە هاتووی"؟

هەموو لە پێکەنینیان دا، کابرای سازڤان دەستی دایە ویڵونەکەی. مۆزیقا دەستی پێکرد، بیری لەوە دەکردەوە کە ئەمانە بۆچی وا شێتن. بەڵام هەر خۆی پاکانەی بۆ دەکردن. بە بۆچوونی ئەو، ئەو خەڵکانەی کە لەم ژوورەدا خڕ بوو بوونەوە، سەمایان دەکرد، پێدەکەنین، کەیفیان بە ئاوازی ناسازی ویڵونەکەی ئەو دەهات، ئەمانە کەسانێکن کە ئەگەر لە دەرێی ئەم ژوورەدا بدینرێن، لەوەیە پیاو ناچار بێ خۆشی بووێن، لەوەیە مەجبور بێ رێزو حورمەتیان بگرێ، لەوەیە مەجبور بێ مەراییان بکات، بەڵام لەوەشە هەندێ کەس رقی لێیان بێتەوە، لێیان بێزار ببن، لەوەیە هەندێ کەس بە سووك و خوێڕیان بزانن، بیانکورهێنن، هەندێ لەوانە بەرپرسی خەڵکن. هەر یەکێك لەمانە خۆی بە ئازادو سەربەست دەزانێ، لە کاتێکا هەر هەموو ئەمانە بورغو و سەمونەیەکی بچووکن لە کارخانەیەکی گەورەدا، هەر یەکێك لەمانە هێزێکی تایبەتی بۆ ئێرەی بکێش کردووە. کابرای سازڤان لەبەر خۆوە بیری دەکردەوە: کێ

دەزانیّ کە چ هێزێك یان چ هێزەلێك منی کێشاوەتە ئێرە؟... لە نیوە شەو بەدواوە دووکەڵ سەراپای ژوورەکەی تەنی بوو. بۆنی مەشروبو بادە پیاوی هێڕ دەکرد. سوسکیّ بە باڵا بەرزو ناو قەدی بەستراویەوە، وەکو ماسی لە نێو ئەم حەشاماتەدا مەلەی دەکرد. جەستەیان لەسەر هەمان نەزمی ئاهەنگ ساز بە یەکتر دەکەوت.

جوڵەی تێکڕای حەشاماتەکە وەکو جوڵەو بزاوتی مەکینەی قیتار بە هەمان جۆش و خرۆش، بە هەمان هەڵچوون و بە هەمان گوشارەوە بەرەو یەك لا بوو. هەموو بە یەك ئاهەنگ دەجوڵان، زۆریان گۆنایان نابوو بە گۆنای یەکترەوە، بۆنی ئارەقەی لەشی ژنەکان کەپووی کابرای سازڤانی دەزوراندەوە، هەموو پیاوەکان چاویان لەسەر سوسکیّ بوو، سوسکیّ لەوساوە کە مەست بوو بوو، جار جاریّ دەهاتە لای سازڤانەکەوە، پێی پێدەکەنی، شۆخی دەگەڵ دەکرد، هەندیّ جار بە ئانقەست و حەمدی خۆی پێدا دەداو پاشان عوزرخوایی دەکرد یا نەیدەکرد.

کابرای سازڤان لە بەینی ئاهەنگە شادەکانەوە نەعرەتەی دەکێشا، بەڵام کێ گوێی دەگرت. کەپوی پڵی دەدا، دڵی دەسوتا. بەڵام هیچ شوێنەواریّك بە سیمای وشك و مردوویەوە نەدەبینرا. ئەوانەی کە لە دنیادا زۆریان رەنج کێشاوە، دەمامکیان کردووە، ئەوانەی کە زۆر دەگرین و بە هەمان ئەندازە زۆر دەنالێنن، هەر نازانن دەردو ئازار چیە. لە دوا سەعاتەکانی شەودا دوکەلێکی رەشی تاریك و چڕ، بە ئاسمانی ژوورەکەوە، بە نەرمی شەپۆلی دەدا. حەشاماتەکە کەمتر بوو بووەوە، بەڵام ئەوانەی کە لەویّ مابوونەوە هەموویان مەست بوون و خاوتر و

داهێزراوتـر بـوو بـوون، ئاهـەنگی مۆزیقاکـەو ئاهـەنگی سـەماکەش ئارامترو نـەرمتر بوو بوو. نـەوای وشك و برینگی سازەکە وەکو میـاوە میاوی پشیلە لە شەوانی بەهارا، تێکـەڵ بـە هـەراو هەنگامـەی ئاپۆڕەکـە دەبوو، هەندێ جار ژنێك و پیاوێك کـە تـەواو مەست بـوو بـوون، قاقا پێدەکەنین. دەنگی پێکادانی پەرداخان و هەندێ جار دەنگی شکانیان، زیاتر خەڵکەکەیان دێنایە پێکەنین. خەڵکەکە شەکەت بوو بوون، بەڵام سازڤانەکە بە پێچەوانەوە تازە کەوتبووە هەوای خۆی و گەرم بوو بوو، چـاوە درشـتەکانی نوقاند بوو و بە دەم و چـاوە وشکەکەیەوە کـە وەك کەللـە سـەری مـردوو دەچـوو، بـەبێ ئیختیـار کەمانەکـەی بەسـەر ژێ‌ڵو تـەلی وێڵونەکـەدا دێنـا.. لـە پڕێکـا هـەموو ئاپۆراکە لەبـەر چـاوی نـەما، وایدەزانی کە ئەم ئاهەنگە زبرانەی کە خەڵکەکەی دەخستە پێکەنین لەو سـەندوقە ئاسـنینەوە دەردەهـاتن. بـەڵێ. ئـەم ئـەداو ئەتوارانـە، ئـەم نەعرەتە شوومانە هی ئەو نـەبوو. گرامافۆنیان لێدەدا، بوکەڵەکەش بە تەنورەی هەڵکشاوەوە، بەڕانی رووتەوە بە سەریەوە چەرخەڵەی لێدەدا. خێراتر، خێراتر، دەی، دەی سوسکێ بە تەنێ لەگەڵ نەفەرێکی دیکەدا لـە ناوەنـدی ژوورەکـەدا سـوڕی دەدا، خێراتـر، خێراتـر، حەشـاماتەکە دووبـارە کەوتـەوە جـم و جـۆڵ. سـازڤانەکەش تـا دەیتـوانی کەمانەکـەی توندتر و بە جۆرێ بە ژێ یـان تـەلی وێڵۆنەکـەدا دێنـا، کـەمووی لەشی بنیادەمی هوشیار گرژ دەبوون.

حەشاماتەکە پێدەکەنێ، کەیفی دەکرد، چ سازڤانێکی باشیان هێناوە. بەڵام لەبەر چاوی سازڤانەکە هەر هەموو ئەم هـەراو هوریایـە مـەحو بـوو بـوو، بوکەڵەکـە گـەورەتر بـوو، چـووە کڵێـشەو قیافـەتی سوسـکێوە،

سوسکێ بۆ بە تەنێ دەڕەقسی؟ مەگەر ئێستا دەستی لە ملی ئەو پیاوە نەستووڕە کورتە بالأ دەموچاو هەڵکفاوە نەکردبوو؟ مەگەر لەشی بەسەر دەستی ئەودا نەدابوو وەکو مەل بە حەواوە نەبوو؟ نووکە (سوسکێ)ش تەواو بوو. دووکەڵی جگەرە بوو بە پەڵە هەورێکی سپی و دەیویست هەیڤەشەو دَاپۆشێت، بەڵام نەرمە بایەکی خۆش ڕەواندیەوە. لە دوورەوە لە سەربانی دراوسێکەیاندا دەنگی ئاوازێکی سۆزناک دەهات، ئاوازێکی سامناک. هەمدیس سوسکێ، هەمدیس ئەو دەموچاوە هەڵکفاوە شەهوانیەی پیاوەی کورتە بالأ.. هەمدیس بوکەڵەکە... هەمدیس وێڵونەکەی ئەو.. دیسانەوە خەندەو قاقاو دەنگی ڕشانەوەی نەوانەی کە تاك تاك دەچوونە دەرێ، دیسان پۆخڵەوات و دیسان نەگبەتی.. بەڵام بۆ کابرای سازژان دیسانەوە نەعرەتەو هاوارو دیسان دەردو ئازار لە هەمان ژووردا، لە هەمان ژووردا هەموو سەماکەرەکان کەشەنگ بوو بوون، هەموو چاوەنواڕ بوون کە ئەگەر بۆ دەقیقەیەکیش بووە، مۆزیقا بوەستێ، بەڵام سازژانەکە جارەکی تر خۆی لەبیر کردبوو، جارێکی تر لە بیری چوو بوو کە سبەینێش هەر زندووە، جارەکی تر نەوانەی لە بیر کردبوو کە هیچ کاتێ لە بیری ئەودانین. نیگایەکی حەشاماتەکەو لە ژێرەوە نیگایەکی سوسکێی کرد، ئەو، ئەم قژە، ئەم گەڕووە دەناسێت، بەڵام سوسکێ لەکوێ و سۆسەن لە کوێ؟ بۆ نە ء، لەرقی ئەم دووانە وەکو فەرقی ئاوازێن وێلونەکەی ئەوو مۆزیقایەکی ڕاستەقینە وایە. بۆ نەء، پەیوەندییەك هەس. چاوەکانی کەوتنە ڕێشکەوپێشکە. دیسان چەند پێکە کۆنیاکێکی یەك لە دوای یەکی هەڵدا. ژوورەکە لەبەر چاوی تاریك بوو. دیسانەوە هەمان شەوی قەراخ

ئەستێلەکە، ئەمجارەیان سۆسەن خۆی بوو. هەنگێ ئەو ئاوازە سامناکە، ئەو شیعرەی کە هەزار جار لە خەوو بێداریدا بیستبووی، لە یاد چوو بوو!.

سستیەکی سەیر باڵی بەسەراکێشا، قامکەکانی دەستی رچین وچایین. دەتگوت خەریکە ئەو ئاهەنگ و ئاوازانەی وەبیر بێتەوە. جارێکی دی گەنج بووەوە، دەتگوت خەریکە گیانی دەکێشن.

حەشاماتە ماندووەکە وایان زانی کە کابرای سازژان کەشەنگ بووە. دەیانەوێ پشوویەك بدەن. سوسکێ پێدەکەنی بەڵام خۆیا بوو کە بە درۆوە پێدەکەنی. بە دەنگی بەرز قسەی دەکرد. دەیویست خۆی مژوڵ بکات. بەڵام لە ناخدا وەزع و حاڵی سازژانەکە کاری لەویش کردبوو. دەنگی دەلەرزی، پیانۆژەنەکە بە دەستەسڕ ئارەقەکەی نێو چەوانی دەسڕی. (سوسکێ)ش پەرداخێ کۆکتی خواردەوە. هەر هەموو ئەمانە چەند ساتێکی نەبرد. کابرای سازژان دووبارە دەستی پێکردەوە. لە پڕێکا چەند نەفەرێك بەسەر (سوسکێ)دا دارژان، ئەویش یەکێکی هەڵبژارد کە لە هەموویان ناشیرینتر، و پیرتر بوو، بۆچی ئەوانی دی سەریان سوڕدەمێنێ؟ ئەمە ئاهەنگی رەقسین نییە، کابرا تۆ شێت بووی!... قەل پیاو بەم ئاهەنگە رەقس ناکرێ. ئەو پیرەمێرە رەزا قورسەی کە دەیویست دەگەڵ سوسکێ دا بردەقسێ لە هەموویان پتر تورە بوو. لەهجەیەکی تورکی هەبوو، مقۆ مقۆیەك کەوتە ناو حەشاماتەکە.. یەکێك هاواری کرد: "کابرا گریەو نالەکەت هەڵگرە بۆ مالی دایکت!" ژنە قەڵەوەکە لە پشت میزەکەی هاتە دەرێ، بە زەحمەت بە نێو ئاپۆراکەدا رەت بوو. هاتە لای سازژانەکەو گرتی: "ئاغا، ئاغا

ئەم ئاهەنگە باش نییە" بە فارسی گوتی تا خەڵکەکە تێ بگەن. پاشان هەمان قسەی بە فەرەنسی دووبارە کردەوە، بەڵام ئەو نە دەیبینی، نەدەیبیست، ئەو لەم ساتەدا ئەم ژیانەی لە دەست دابوو. چاوەکانی نوقاند بوو، بێ ئەوەی هیچ شوێنەوارێك ببینرێ، هەمان دەمامکی بێ گیان و مردوو بەرووبەوە بوو، ژنەکە دەیویست وێڵۆنەکەی لە دەست بسەنێ. بەڵام سوسکێ کە تا ئێستا لە زەرفی ئەم چەند دەقەیەدا وەکو مردوو وشك بوو بوو، بەرەو لای ژنە قەڵەوە کەتەکە رۆیی،دەستی گرت و گوتی: "سەبرکە، سەبرکە!".

هەموو کڕ بوون، لە جێی خۆ دانیشتن، ئیدی نۆرەی سوسکێ بوو.. پیرەمێردە تورکەکە سوسکێی ئارام کردەوە، دەموچاوو لێوی راموسی. سوسکێ لە ناوەندی ژوورەکەدا وەستا بوو، هەموو ئەوانەی، کە هێشتا قسەیان دەکرد یان بەپێوە وەستا بوون، بێدەنگ کردو بە هەر یەکەیان وەعدو بەڵێنێکی دا. ورتە لە کەسەوە نەدەهات، ئێستا ئیدی کابرای سازقان چاوانی کردەوە، خۆی دەگەڵ سۆسەن دا، نەك لەگەڵ سوسکێ دا، بە تەنێ بینی. ئەمە خودی سۆسەن بوو، هەمان ئەو کیژەیە کە لە سەربان گۆرانی دەگوت، بەڵام ئەو ئاوازەی نەدەهاتەوە بیر. ئەمە هەمان ئەو ژنەیە کە لە گوێی ئەستێلەکە ئەو ئاوازو گۆرانیانەی گوت و ئەوی فێر کرد کە... بە ئەسپایی بەرەو پیری چوو. سۆسەن دەترساو پاشەو پاش دەکشایەوە، ئەوسا کەمانەکەی بە ژێیەکاندا هێنا، ئاوازەکەی دوا شەوی بیرهاتەوە، ئەم ئاوازە روح و گیانی زەمانی لاوی ئەو بوو، بەڵام ئەو ئاوازەی زەمانی مندالّی ئیدی دووبارە نەبووەوە، بەڵام گریە بوو، سۆسەن دەلەرزی، دەکشایەوە، دەستی خستە سەر سوچی میزی

کەناری ژوورەکە، لەشی بردە دواوە، هەموو حەشاماتەکە بە واقی وڕەوە تەماشای ئەم دووەیان دەکرد، چ سیناریۆیەکیان ساز کردبوو، هیچ نمایشێك لەمە جوانتر نەدەبوو، بەڵام بێهودە، ئەوانە تازە دەیانویست سوسکێ لاس بدەن، گریەی وێڵۆنەکە تووندتر دەبوو، داخی بۆ ژیانی بە هەدەر چووی خۆی دەخوارد، دەیویست تۆڵە لەو سۆنگەو فاکتەرانە بکاتەوە کە ئەویان خستووەتە ئەم ڕۆژگارە، هەنگێ سۆسەن خوێندی، گۆرانی چڕی، هەمان ئەو شیعرەی چڕی کە لە شەوی یەکەمدا چڕی بووی، بەڵام بەو ئاهەنگەی کە لە دوا شەودا چڕی بووی، بە هەمان جۆر کە لە گوێی ئەستێڵەکە، کاتێ کە ئاوەکە نەرم نەرم شۆڕە شۆڕی دەکرد، خوێندبووی:

مجو درستی عهد از جهان سست نهاد

کە ایـن عجـوزه عـروس هـزار داماداست.

وشەی "داماداست" بەو کێشی و هەیبەتەیەوە تەواو نەبوو بوو کە زایەڵەی دەنگی دایەوە، لە هەیبەتی نێوە دێڕی دواییدا، ئەوانەی کە مەست بوون، بەدمەست بوون، هەندێك لە ژوورەکە وەدەر کەوتن، زۆربەیان لە ترسا دانیشتن، بەڵام سۆسەن لە پڕ لە جێی خۆی ڕاپەڕی، وێڵۆنەکەی لە دەستی کابرای سازژان وەرگرت و کێشای بە زەویداو تەق، تەلەکانی لێك پچڕان.

هەرکە وێڵۆنەکە کەوتە سەر زەوی سازژانەکەش هاواری کرد، لە نەعرەتەی دا، نەعرەتەی کێشا وەك چۆن حەیوانانی کوڤی و هۆڤی

پێکراو نەعرەتە دەکێشن، هەموو ترسان، ژنەکان پاڵتۆکانیان لەبەر دەرد. "سوسکێ"ش لە ژوورەکە وەدەرکەوت.

حەشاماتەکە یەک یەک بەلای سازقانەکەدا رەت بوون، ئەو نیگای روو بە زەوی بڕی بووە وێڵۆنەکە، دەستەکانی ئاوێزان بوون، چاوەکانی کراوەو بێ گیان میناکی چاوانی لەیستۆکی گەچین بوون، سەراپا وەکو پەیکەرێک لەوێدا رەق راوەستا بوو، تەنیا پیانۆژەنەکە دڵی پێ سوتا، ویستی دای بنیشێنێ، لێ سازقانەکە دایە دواوە.

لە دەرەوە سەدای "سوسکێ! سوسکێ!" دەهات، هەمووان جگە لە پیانۆ ژەنەکە لە ژوورەکە وەدەر کەوتبوون. لە دالانەکەوە دەنگی ژنە قەڵەوەکە دەهات کە لەسەر پارە دەگەڵ مشتەریەکاندا شەڕی بوو.

سازقانەکە وەک ئەوەی پشتی شکابێ، بە ئەسپایی دانەوییەوە، وێڵۆنەکەی لە عاردی هەڵگرتەوە، تەلە پچڕاوەکانی پێوە ئاوێزان بوو، وەکو لاوێکی تازە ئاشق کە دەست بە بسکانی یارەکەیدا بێنێ، دەستێکی بە تەلەکاندا هێنا، نەوازشی کردن، ئەم تەلانە لە جیاتی تانو پۆی گیانی ئەو بوون، بەڵام هێشتا تەلێکی پێوە مابوو، یەک تەل، ئەم ئاهەنگەی کە لەیادی چوو بوو نابێ جارێکی دی لە یادی بچێ. ئەم ئاهەنگە، میناکی ئەو ئاهەنگەی شەوی یەکەم بوو، ئەو ئاهەنگەی شەوی یەکەم، عومرێکی تەواو بەوی رابوارد بوو، رەنگە هیچ ئاهەنگێک لە گۆڕێ نەبووبێ، هێزێکی نادیارو ئەفسوناوی بووبێ، کە جەستەو گیانی ئەوی لە ژێر گوورزێن مەحکەمدا دەکوتا، هەر چیەک بوو، ئیدی نابێ ئەو بەرگەو بەڵگەیەی لە یاد بچێ. یەک عومری بە هەدەر چوو بوو،

دەبێ ئیدی تۆڵەی بکاتەوە... بەم ئاهەنگە دیرینگ.. دیرینگ.. بووك... زاوا... دنگ.

سێ تەلی پچڕا بوو، ئەویش دایە لای بێعاریو لە دوا تەلی دا.

تهران- ۸ شەهریوەر ۱۳۱۱- (۱۹۳۲).

سەربازی قورقوشمین

سەربازی قورقوشمین

چوار پێنج ڕانە ساڵە کە من بەڵای کەمەوە ڕۆژی چوار جاران سواری ئەم پاسانەی هێڵی مەیدانی سوپا- شاهپور دەبم. سەیر ئەمەیە کە من لە نێو ئەم پاسانەدا پتر لەوەی لە زەرفی هەشت ساڵی قوتابخانەی سەرەتایی و دوو ساڵی قوتابخانەی ناوەندی دا فێری بووم، شت حاڵی بووم. ئەم شتەش زۆر سەیر نیە، چونکە من لە ڕەگەوە منداڵێکی کەودەن و شەرمنۆك بووم، هەر کاتێ دوو سێ جار لە بابەتێك تێ نەدەگەییشتم و لە مامۆستاکەمانم - خوا عافوی بکات- دەپرسی، دەیگوت: "هەندێ کەس قەت تێناگەن". بەڵام لەم پاسانەدا شتێکی گرینگم بۆ دەرکەوت. هەندێ جار کە پاسەکان هێشتا بە تەواوەتی پڕ نەدەبوون و بە ناچاری و لەبەر بێتاقەتی نەفەرەکان تا نزیکی چوار ڕیانی حەسەن ئاوا دەڕۆیی، ئەم حاڵەتەدا شاگردی شۆفێرەکە هەڵبەتە بە تەواوەتی ئاگای لەوە بوو کە لە کوێدا نەفەرێك دەیەوێ سوار بێ، ئەگەر بە ڕێکەوت نەیدیتبا، شوفێرەکە دەیگوت: "حەواست لە کوێیە" یاڵڵا ئەو دە شاهییە سەربخە." یان "ئەو دە شاهیە هەڵگرە". بە هەر حاڵ ئەم "دەشاهییە" فرە دووبارە دەبووەوە هەڵبەتە مەبەست لە "دە شاهی" نەفەر بوو. هەر نەفەرێك بەڵای شوفێرەکەوە بایی دە شاهی بوو، دە شاهی دێنا، جا ئیدی.ئەگەر ئەم نەفەرە حاجی عەلی ئاغای چێوار بوایە کە پتر لە سەد هەزار تمەن سەروەت و سامانی هەبوو، یان

سەرۆکی دایەرەی ئاژەلان بوایە کە هەشت سەد تمەن سەر قفلی دابوو و جگە لە دوو سێ هەزار تمەن خێرو قازانج مانگی چوار سەد تمەن موچەی هەبوو، یان خودی من چ ئەو رۆژەی کە معاشم وەردەگرت و نزیکەی حەوت سەد دە شاهیم پێ دەبوو، بەهای من بۆ ئەوو لەلای ئەو هەمان دە شاهی بوو، و چ رۆژی پێش موچەش کە دوای دانی پارەی پلیت، بەڕکم وەکو دڵی ئیماندار پاك دەبووەوە، قیمەت و بەهای من بۆ ئەو فەرقی نەدەکرد، رۆژێك لە یەکێك لەم پاسانەدا ژنۆکەیەك دانیشتبوو و سەربازێکی قوڕقوشمینی لە قەراخ پەنجەرەی پاسەکە دانا بوو، هەندێ جار ئەم سەربازەی دەردێنا، دەیکرد بە دەمیاو پاشان لە جێیەکەی خۆی دایدەنایەوە، هەر کە ئەم لەیستۆکە بە هۆی تەکانی پاسەکەوە وەردەگەڕا، خێرا هەڵیدەگرتەوەو دەیکرد بە دەمیا، من ماوەیەك غەرقی تەماشای ئەم کارەی ئەو بووم، کە ئاوڕی پشتەوەم دایەوە، سەیرم کرد "ف" دانیشتووەو چاك و خۆشی لەگەڵ کردم. من لە ئەنجامی هاتوچۆ بۆ باشوور ئاشنای بوو بووم، پاشان کە لە پاسەکە دابەزیم، بیرم کەوتەوە کە ئەم ئاشنایەی من لەم سەربازە قورقوشمینانە دروست دەکات و بە موغازەکانی دەفرۆشێت.. ماوەیەك بوری و "ف"م نەدیتەوە، چونکە لەو ماوەیەدا من ئەندامی دایەرەی کۆنترۆڵی تلیاك بووم و بە ماموری ناردیانم بۆ شارۆچکەی فەساو لەوێ نەخۆش کەوتم و گەڕامەوە و ماوەیەك بێکار بووم. کە لە سەفەر گەڕامەوە دوای نزیکەی دوو ساڵ چووم بۆ دیدەنی ف. هۆی چوونەکەم ئەمە بوو کە یەکێك لە کاربەدەستانی دارایی فەسا ئەوی دەناسی و بە منا بڕێك تلیاکی بۆ نارد بوو.

هاوڕێکەم هەندێ غەریب هاتە بەرچاوم، ژووری کارەکەی کە جاران پڕ بوو لە مەنجەڵ و تەبەقە قورقوشمو رەژوو و تاوەو هەنبانە، و لە هەمان کاتدا رێك و پێك بوو، ئەمڕۆ پەرش و بڵاو دەینواند. مەقەڵی پێکردو پێکەوە لەحەوشەدا قالیچەمان راخستو لێی دانیشتین. باس هاتە سەر ژنەی گۆڕین. پاشا چیرۆك و سەربوری خۆی بۆ گێڕامەوە، هەوەڵجار بەبێ تاقەتی، پاشان کە سەیری کرد من هیچ مەبەستێکم نییە، خۆی زیاتر پەلەی بوو، بەڵام بەبێ سەروبەری. زۆربەی بە جۆرێ بوو کە من سەرم لێی دەرنەدەکردو نەمدەتوانی تێی بگەم. ئاخیریش پاشماوەکەی نەواو نەکردو من لەم لاو لەو لاوە زانیم کە تێك چووە، بەڵام هەر هۆی راستەقینەی شێتییەکەیم بە دروستی نەزانی.

*　　*　　*

"من دەبێ جارێ هەموو سەربورەکەی خۆم وەبیر خۆم بێنمەوە، پاشان بۆ تۆی بگێڕمەوە. سەربوری چی؟ خۆیشم نازانم لە کوێوە بیگێڕمەوە. لەو رۆژەوە کە هاتوومە دنیایە؟ لەو رۆژەوە کە دەستی چەپ و راستی خۆم لێکدی هەڵوێردووە. ژیانی خانەوادەیی خۆم؟ بابم چتۆ بەشەرێ بووە؟ چەندم دایکم خۆش ویستوە؟ نە ء.حەواس و حەوسەڵەم نییە".

قسە کردنی خەڵکانی تلیاکی جۆرێکی تایبەتیە، سەری رستەیەك دادەمەزرێنن و تۆزێ تلیاك بەسەری سەبیلەکەیانەوە دەنەن تا ئەو تلیاکە تەواو نەبێ، رستەکەشیان تەواو نابێ، جا گوێدێر دەبێ سەبرو حەوسەلەی هەبێ و لە جزەجزی تلیاکەکە بێزار نەبێ. ئەوەی کە قسەو

گفت و لفتی ئەم تلیاکیانە خۆش دەکات، تۆنی شیرین و نەرمی دەنگیانە.

"لە بیرتە کە ئێمە لە چ جەهەنەمێکا بوو کە یەکترمان ناسی؟ لە رێگەی باشوور بوو، نازانم رەنگە لە کازرون بووبێ، من پاش ئەوەی لە تۆ هەڵبڕام – بەڵێ وا دەبێ بە پێنج سالّ– چووم بۆ بوشەهر، چووم کە هەیڤەك لەوێ بمنێنەوە. بە ماموریەتێکی بچووك چووم، کەچی لە بری مانگێك یەك دانە سالّم پێ چوو. لە دایەرەش دەریانکردم، چونکە پێیان گوتم: وەرە بۆ تاران، نەهاتم، لەوێندەر مامەوە... تاقەتت دەچێت، تۆ گەرەکتە بزانی کە پەیوەندی من بەو ژنەوە کە ئەو رۆژە لە پاسەکەدا دیتت و ئەو لەیستۆکەی بە دەستیەوە بوو چیە. تۆزێ سەبرت بێ، تۆ دەبێ ئەوە بزانی کە ژیانی من لە هەوەڵەوە، لەو کاتەوە کە لە باوکم جیا بوومەوە، لە سنووری ئەم وردە شتانەی کە لە دەوروبەرت دەیبینی، تێ نەپەریوە، زۆر رۆژان هەبووە کە من فراڤین و شیڤم نەخواردووە. چونکە ئەگەر شتێکم بووبێ و فرۆشتبم،ئەویشم بەتلیاك داوە. هۆی هەموو ئەم ژیانەی من بابم بووە، رەنگە واش نەبێ، دەنا بۆچی من نەبووم بە بەشەر، وا نییە؟ تۆ حەز لە چارەی من ناکەی چونکە تلیاك دەکێشم. هەقیشتە، بەڵام دەزانی کە خۆیشم لەخۆم بێزارم. نازانی، دە تەمەشا! سەیری پشتی دەستم بکە، تەماشای یەخەی کراسەکەم بکە! رەنگە دوو هەفتە ببێ کە ئاوم بە دەموچاوما نەداوە. گریمان... تازە بە چی دەچێت، خۆ من هەمیشە تلیاکی نەبووم، هەمیشە بەمجۆرە نەبووم... خۆ من بەو شێوەیە نەخولّقاوم. ئەوسا کە لە بوشەهر بووم، تلیاکم نەدەکێشا، پاشان بووم بە تلیاکی.

ئەوساکە تازە دایکم مردبوو. کەبیرم دەکەوێتەوە تەزووم بەلەشدا دێت، ئەویش منی خۆش گەرەک بوو، من شانزە ساڵان بووم، کەچی تا دایکم دەستی نەخستبایە ناو دەستم خەو نەدەچووە چاوم. ئەمانە شتەلێک نین کە هەموو کەسێک تێی بگات. لە بوشەهر... بەڵێ، لە بوشەهر لە ماڵی سەرۆکی دایەرەکەم، داماوە ئێستا بە تۆمەتی قاچاخچێتی تلیاکەوە حەپسە، ژوورێکم هەبوو. هۆیەکەشی ئەمە بوو کە فشە دەنگێکم پێوە بوو، چونکە لای بابم فێری خوێندنەوەی قورئان بوو بووم، ئەو سەرۆک دایەرەیەش ئەهلی زەوق بوو، هەموو شەوێ منداڵ و مەرزمی کۆ دەکردەوە، خوانی عەرەق و شەراب ساز دەبوو و بەزم و ناهەنگمان دەردەچوو. هەڵبەتە دەبێ ئەوەشت پێ بێژم کە من تا ئەو کاتە عەرەقم نەخواردبووەوە. یانی ڕێک و ڕەوان هیچ فیعل و ئەفعاڵو تەڵەکەبازییەکم نەکردبوو.. هیچ دارو دەستەیەک منی بە یەکێک لە خۆی حەساو نەدەکرد. جگە لەمەی کە من منداڵە ئاخوند بووم، هەمیشەش خەمین و مەلول بووم و دەستم نەدەگەییە هیچ کوێیەک. گەورەترین لەزەتی من لە ژیانا ئەمە بوو کە بەلای دایکمەوە دانیشم، دەستە نەرمەکانی لە نێو دەستم بنەم و دڵخۆشی بدەمەوە.

شەوێک عەرەقی زۆریان دامێ، تێک چووم، ڕشامەوە، هیچ شتێکی ئەم شەوەم لە بیر نییە. بەیانی تەماشام کرد کەوکەب لە ژوورەکە دانیشتووەو تەشت و مەسینەی هێناوەو دەیەوێ ئەو مافورەی کە شەوێ بەسەریا ڕشابوومەوە بشوات، کەوکەب ڕوبەندی بەرووەوە نەبوو و دەمتوانی بیدینم. لێوەکانی سوورو ئاڵ بوون، پەرچەمەکەی کەوتبووە سەر هەنیەی و دەموچاوی خڕوخڕپن بوو. پاشان زانیم کە

باوکە ئەم کەوکەبەی بەدایەنی لە شیرازەوە هێنا بوو، بۆ ماوەی ساڵێک، شەرتی ساڵێکی لەگەڵ کردبوون، بەڵام چونکە کارەکەرێکی باش دەرچوو بوو، هەر چەند ساڵەکەی تەواو بوو بوو، واتە شەرتی هەڵهاتبوو، دەیانویست لە لای خۆیان بیهێڵنەوە. بە خۆی ئەم شتانەی بۆ من دەگێڕایەوە "من لە ماوەی ئەم ساڵەدا شارەزای چاکەو خراپەیان بووم، نامەوێ چیتر لێرە وەمێنم: باوکە زۆر باشە، کەسیان عەیبیان نییە، منداڵەکەشیانم خۆش گەرەکە، ئەمانە هەمووی بە جێی خۆی، من دەمەوێ بڕۆم و شوو بکەم، دەمەوێ بڕۆم بۆ شیراز، دەمەوێ بڕۆم شوو بکەم، دەمەوێ بچمەوە لای مێردی یەکەمم، سەرباز وەزیفە بوو، سەربازیەکەی تەواو بووە، یەک تەلاقەی داوم و دەتوانم بچەوەلای. من دەڕۆم، خۆ کۆیلەی زێڕکڕیان نیم". کەوکەب قسەکەی خۆی بردە سەر. لە بیرم چوو ئەمەش بڵێم، کەوکەب کاتێ کە دەردە دڵەکانی بە من گوت، وەڵامم دایەوە: "هەقی خۆتە، من لە جیاتی بابە بوایەم، بەڕێم دەکردیت". کەوکەب قسەی خۆی بردە سەر. شەوێک کە بۆ مانگ چوومەوە، سەیرم کرد کەوکەب لە ماڵەکەی منە. هاتبوو تا من بۆ شیرازی رەوانە بکەم.

"سەربوری راستەقینەی من دەگەڵ کەوکەبدا لێرەوە دەست پێدەکات".بازنە سپی واڕو پاشان شینباوەکانی دووکەڵی تلیاکەکە حاڵەتێکی فەلسەفیانەی بە قسەکانی ئەو دەدا. "هەر کە ئەم ژنە هاتە ناو ژیانی منەوە، وەزع و حاڵی منی شێواند، ئەگەر بڵێی بچووکترین هەواو هەوەس و ئارەزوویەک لە نێوان من و ئەم ژنەدا نەبوو. من کەوکەبم خۆش دەویست، خۆشم دەویست وەکو چۆن بنیادەم دایکی

خۆی خۆش گەرەکە، بەڵام هیچ پەیوەندییەک لە بەینمانا نەبوو، ئەو عەزاب و مەینەتیانەی من لە ژیانا کێشاومە، ئەو بەڵا و نەهامەتیانەی کە راستەوخۆ ناڕاستەوخۆ بە دەستی کەوکەب بەسەرم هاتوون، هەر هەموو ئەمانە بۆ من حەتمی بوون، من بەم ژینە مەحکوم بووم. هەر لە رۆژی یەکەمەوە کە هاتمە دنیاو ژیانەوە، نەشونماو پەروەردەی من لە ژێر دەستی ئەو باوکەو لەداوینی ئەو دایکەدا، هەر هەموو ئەمانە وایان لێکردم کە ئەمجۆرە رەوت و رێبازە لە ژیاندا هەڵبژێرم. هەموو ئەوانە هۆو سۆنگەی خۆی هەبوو. منی داماو، منی بەلەنگاز گەمەی دەستان بووم. خۆزیا لەبری ئەوەی کە دەڵێم "دەمەوێ" دەمتوانی بڵێم "دەیانەوێم" کۆکە کۆکی لە پەستاو بێ بڕانەوە قسەکەیان پێ بڕی. دوای چەند دەقەیەک، لە نوێ دەستی بە قسان کردەوە: "لە بابەتەکەڵ دوور کەوتمەوە. شەوێک کەوکەب لە ماڵی من بوو، هاتبوو گوایە بەیانی سەفەر بکات، قەرار بوو من بەیانی ئوتۆمبیلی بۆ بگرم و بۆ شیرازی رەوان بکەم. من تاقە ژوورێکم هەبوو، گلێمێکم کڕی بوو و لە ناویا رام خستبوو. نیوەی ژوورەکە راخرا بوو. کەوکەب بەرو بوخچەکەی خۆی کردەوە، لە عاردەکەی راخست و خەوت. بەیانی زوو چووم بۆ تاقیبی ئوتۆمبیل و لەگەڵی رێک کەوتم و هەموو قەول و قەرارێکم لەگەڵیا بڕییەوە. نیوەڕۆ کە هاتمەوە ماڵێ سەیرم کرد کەوکەب نەماوە. قەول و قەرارم دەگەڵ گەراجداردا کردبوو کە لای عەسر دەکەوێتە رێ. ماوەیەک چاوەڕوانم کردو لە کار بووم. بۆ دایەرە نەچووم، دەمەو خۆراوا بوو سەیرم کرد کەوکەب گەڕاوەتەوەو پەست و بێ گێولە: "من لە بەیانیەوە تائێستا بە دوای تۆدا دەگەڕام. دوێ شەو کە بەپەلە سیپاڵەکانم خڕ

کردەوە، شتێکم لە بیر کرد. ئەگەر نەیدۆزمەوە، بێگومان لە رێگەدا بەلایەکم بەسەرا دێت". لەجیاتی وەلام، پێلاوەکانم لە پێ کردو بە دووی کارا رۆیشتم. درەنگە شەوانێ بۆ مالێ هاتمەوە،سەیرم کرد کەوکەب لەسەر بوخچەکەی دانیشتووەو خەریکە شتەکانی دەگەڕێ. لێم پرسی: "چیت ون کردووە؟" دیتم بە دەم هەنسکی گریانەوە: "لەیستۆکێك".

- لەیستۆکی چی؟
- سەربازێکی قورقوشمینە.

بەسەرسامی گوتم: "سەربازێکی قورقوشمین بایی دە شاهیە، ئیدی ئەم هەموو گریەو زارییەی نەگەرەکە". وەك بڵێی لە قسەکەی من حاڵی نەبوو، پێی گوتم: "دەشاهی! بۆ من لە گیان و روحم بەنرختر بوو. کەوکەب ئەم سەربازە قورقوشمینەی لە ماڵی بابی منداڵەکە بە دەست هێنا بوو. رۆژێك منداڵەکەی بۆ گەڕان بردبوو، لە دوکانێکی عەتاری ئەم سەربازەی کڕی بوو. بەلام چونکە سەربازەکە دەستی منداڵەکەی بڕی بوو، ئیدی خانم نەی هێشتبوو کە چیتر بیداتە دەستی منداڵەکەوە. لەبەر ئەمە کەوکەب لە خانم رەنجا بوو و ئیتر نەی ویستبوو، لەوێ بمێنێتەوە. لەو ساوە تا ئێستا ئەو سەربازەی لای خۆی هەڵگرتبوو و ئێستا خەمی لێهاتبوو، ئەم گوم بوونی سەربازەی بە نیشانەی بەلاو خراپ دەزانی.

دوای چەند رۆژێك کە لە ماڵی من بوو، رۆژێ پێی گوتم: "دەزانی. من نیگەرانو دڵتەنگم. نامەوێ بۆ شیراز بڕۆمەوە، پێدەچێ کە مێردەکەم لێم تێر بووبێ و ئیدی نەیەوێمەوە. ئەگەر دەتەوێ لێرە کارەکەری تۆ

دەکەم دەنا دەڕۆم بۆ جێیەکی دیکە. من دەبێ تا ئەو سەربازە قورقوشمینە نەدۆزمەوە لەم شارە وەمێنم. دەنا لە داخا دەمرم."

".... و کەوکەب مایەوەو نەمرد. مانگێك مایەوەو منی کوشت، شەوانە من دەچوومە سەربان و کەوکەب لە ژوورەکەدا دەنووست، بەیانیان چای بۆ لێدەنام، ناو ماڵەکەی بۆ پاك دەکردمەوەو فراڤینی بۆ لێدەنام. هەندێ جار پێکڤە نانمان دەخوارد، بە جۆرێ مدارای دەکردم لە من وایە دایکمە، و بەم خەیاڵە ئاسوودە بووم، شەوان بەلای یەکەوە رۆدەنیشتین، یەك مانگی رەبەق بەمجۆرە رابورد. پاش ئەوە لە تارانەوە داوا کرام. بە کەوکەبم گوت: "من دەبێ بچم بۆ تاران، ئەگەر حەز دەکەی دەتبەم". گوتی: "نا، من لێرە دەمێنمەوە، دەبێ ئەو سەربازە بدۆزمەوە دەنا دەمرم". پاشان کەمێك تێفکری و گوتی: "تۆ کەی بۆ تاران دەڕۆیت؟"

– من رۆژی شەممە حەرەکەت دەکەم.

"ئەوسا هەستا کە بچێ شیڤ ئامادە بکات و گوتی: "منیش تا رۆژی شەممە شوێنێ بۆ خۆم دەدۆزمەوە" گوتم: "لە ئێستاوە تا شەممە یا عەمر". بەڵام رۆژی شەممە من نەڕۆیشتم. شەممەکەی تریش هەر نەڕۆیشتم، شەممەی سێیەمیش هەر لەوێ بووم. لە تارانەوە جواب هات کە بۆچی لە حەرەکەتی خۆم ئاگادارم نەکردونەتەوە. جوابەکەم دڕین. لە هەفتەی چوارەمدا موچەکەم بڕا، لە زەرفی ئەم چوار هەفتەیەدا کەوکەبیش شوێنی بۆ خۆی پەیدا نەکردبوو. شەوێك لێم پرسی: "ئەم سەربازە قورقوشمینەی تۆ چۆنی بوو؟ پێم بڵێ بەڵکو بتوانم یەکێکی وەکو خۆیت بۆ بکرم".

- به خۆڕایی خۆت ئەزیەت مەدە. من هەموو ئەم شارە گەڕاوم، سەربازی وەکو ئەوەی من لە هیچ شوێنێ دەست ناکەوێ. بەڵام تۆ شەوانە یەکجار زۆر دەجوڵێی و گینگڵ دەدەی. دوێ شەو هاتمە دیار جێگاکەت، بۆچی ئەوەندە بێ تاقەتی دایکتی.

"راستی دەکرد: بیرم دێ لە خەوما ئەفسەرێك بە شمشێری رووتەوە بەرەو دایکم هێرشی برد، بابم لەوێندەر وەستا بوو و فزەی نەدەکرد، بەڵام هی ئەوە بوو کە من ئەو رۆژانە عەرەقم زۆر دەخواردەوە."

سبەینێ دەگەڵ کەوکەبدا چووین تا سەربازی قوڕقوشمین بکڕین. بێ فایدە بوو، چونکە دەچووینە هەر جێیەك کەوکەب دەیگوت: نە، ئەم لەیستۆکانە هیچیان ئەو سەربازە نین.

هەنگێ من کەوتمە بیری ئەوەی کە بە خۆم ئەم سەربازە بە دڵی کەوکەب دروست بکەم. مۆدێل و قالبی دارم دروست کرد، قوڕقوشمم کڕی، ئیدی تۆ ئەم شتانەت دیووەو بە خۆت دەزانی.. ئەنجام ئەو سەربازەی دڵخوازی کەوکەب دروست نەبوو. ئیدی من سەربازەکانم دەفرۆشت و بە پارەکەیان دەژیام، وەکو چۆن ئێستاش هەر بەوە دەژیم بەڵام فایدەی چی! ئەو سەربازەی هەوەڵ، ئەو سەربازە دروست نەبوو و نەبوو، بە یەك سانی تەواو دروست نەبوو. بە رۆژ ئەمە کارمان بوو و شەوانیش بەدوو قۆڵی قسانمان دەکرد، هەندێ جار کەوکەب باسی مێردەکەی، کە ئێستا لە لەشکردایە، دەکرد.." لێرەدا من قسەکەی (ف)م بڕی، چونکە نە لە هەوەڵو نە لە کۆتایی سەربورەکە حاڵی نەبووم. ئاخر پیاو لەبەر خاتری کارەکەرێك ئەو هەموو زەحمەتەی خۆی نادات، لێ هەستم دەکرد کە ئەم سەربورە زۆر کاری لەو کردووەو یەجگار پەرێشانی

کردووە، هەستم دەکرد کە مەسەلەیەکی گرینگ دەشارێتەوە. بۆیە لێم پرسی: "باشە خۆشت دەویست؟ خۆ تۆ خۆت یەکەمجار گوتت هیچ پەیوەندییەکتان لە نێوانا نەبووە".

هاوڕێکەم وەڵامی نەدامەوەو لەسەر قسەکەی خۆی ڕۆیی: "دوای چوار هەیڤان ئاقیبەت هاتمە سەر ئەم بیرەی کە لەوەیە ئەو سەربازە قورقوشمینەی کە کەوکەب باسی دەکات هەر بوونی نەبێ،بۆیە ڕۆژێك بەیانی کە ڕابووم، لە جیاتی ئەوەی سەربازی قورقوشمین دابڕێژم، دەستم بە دارتاشینو قاڵب دروستکردن کرد. دەمویست بنیادەمێکی ترسناك دروست بکەم. بەڵام ئەم قاڵبە بە دڵی خۆم دەرنەچوو، ئەوە دەرنەچوو کە من دەمویست. دەموچاوی بە گوێرەی تەسەوری من دەر نەدەهات. من دەمویست ترسناکی دروست بکەم کەچی لە خۆڕاو بەدەر لە دەسەڵاتی من بە شێوەی بابم دەردەچوو... من چەندم ئەزیەت بەم قاڵب گرتنەوە کێشا، ئەمەیان با بمێنێ. چونکە نەك تۆ، هیچ کەسێك ناتوانێ تێی بگات. تازە دەپرسیت، باشە تۆ خۆشت دەویست؟ خۆشەویستی چی؟ من نسیبەت و بەڵای لەمە گەورەترم چەشتووە.

ئەوە لەزەتەی کە بۆ تۆ ئاساییە، بۆ من دەردو عەزابە. من مەحکوم بووم بەوەی کە نە توانم خۆشەویستم هەبێ. هەزارو یەك دەردو عەزاب لە دنیادا هەیە. کەس نەیتوانیوە ئەم بەڵایە وێنا بکات کە لەگینە خەڵکانێك هەبن کە نەتوانن خۆشەویستیان هەبێ، خۆشەویستی بکەن. هەڵا، بەڵاش ناوێکی تری دەردی منە. ئاهە، تاقەتم نییە.. ئەم سەربازە دروست بوو، بەڵام بە بەهای ژیانی من، ئێستا دوای سانێك تێ گەییشتم کە هەق بە کەوکەب بوو، ئەم سەربازە قورقوشمینە لەوانە

نەبوو، ئەنجام دانەیەکم دروست کردو لە بوخچەکەیم نا، چەند شەوێك ئەم کارەم دووبارە کردەوە.. تەواو، وەرزی یەکەمی ژیانی من تەواو بوو. بەیانییەك کە لە خەو رابووم سەیرم کرد کەوکەب نەماوە".

* * *

پاشماوەی سەربوردەکەی خۆی بۆ نەگێڕامەوە، ئەو رۆژە کۆکە دەرفەتی نەدا، بەڵام ئەسڵی شتەکە ئەمە بوو کە لە پرسیارەکەی دوایی من قەڵس بوو. رۆژی دوایی کە چووم گێولی نەبوو. دواتریش چەندم کردو کۆشا، نەهاتە رەداو ملی نەداو نەدا، بەڵام ئەم مل نەدان و قڕوقەپ کردنەی ئەو زیاتری خستمە سەر کەڵکەڵە. وام زەن دەبرد کە لەوەیە تاوانێکی کردبێو بیەوێ لە پڕێکا دانی پێدا بنێ، تا ئاسوودە ببێ. بۆیە زیاتر هاتوچۆی ماڵەکەیم دەکرد. رۆژێك لێم پرسی کە "کەوکەب لە کوێیە؟".

گوتی: "نازانم".

– پێت وایە مابێ؟

– بە هەر حاڵ بۆ من مردووە.

– ناتەوێ جارێکی دیکە بیبینی؟

وەڵامی نەدایەوە. هەمدیش لێم پرسییەوە: "چەندە کە نەت دیتووە؟"

– ئەگەر دەتەوێ من ئاسوودە بم، ئیتر ئەم پرسیارانەم لێ مەکە، کەوکەب بەلای منەوە مردووە، وەکو چۆن دایکم مردووە.

قسەی لێ دەرنەدەهات. ماڵەکەی لە شەقامی ئیسماعیل بەزاز بوو. لەگەڵ دەرو دراوسێکانیدا سووکە ئاشنایەتیەکم پەیدا کرد، هەندێکم

ئاقیب کرد، بەڵام هیچم دەست نەکەوت. بە قاڵی سەری کۆڵانەکە دەیگوت ئێمە هیچ کاتێك نای بینین، کەمترین هاتوچۆکەری هەیە. هەندێ جار ژنێك دێت و یەکسەریش دەڕوات. قەتیش ڕێنەکەوتووە کە شەوێ کەسێك لە ماڵیا مابێتەوە. نۆکەری ماڵەکەی دراوسێی گوتی من تەنیا شەوێك ئەوم لە باخی فیردەوسدا بینی. ئەنجام لە میراوی گەڕەکەکەم، کە بەڕێکەوت لەوێ بوو، ژنەوت کە زۆربەی شەوان لە کوچەکانی سەر قەبری ئاغاو مەیدانی پاقاپق دا سەرگەردانە، دەمەو بەیان بۆ ماڵ دەگەڕێتەوە. من وام مەزندە دەکرد کە ئەم ژنە کەوکەبە، بەڵام پاشان دەرکەوت کە ئامین خانمی خوشکیەتی. بەڵام درەنگانی شەو خۆی لە دووی کەوکەب دەگەڕێ. ڕۆژێك لە حەوشەکەیا تووشی ئامین خانم بووم، ئەم ژنە لە بنی شووی نەکردبوو، لە سی ساڵیدا تۆبە دەکات و زیارەتێکی کەربەلا دەکات و پاشان دەبێ بە مەلا باجی و نیستا تورەقی کردووەو لە حوجرەی کیژاندا دەرسی قورئان دەڵێتەوە، هەر چۆنێ بوو هەندێ قسانم لەو دەرهێنا.

ئامین خانم دەموچاوێکی باریك‌ولاوازی هەبوو. وشکە بیرۆیەك بەسەر لا لێویەوە بوو کە زۆر لێی ناشیرین بوو. ئامین خانم هێشتا شووی نەکردبوو و هەمیشە تەزبێحی دەگێڕاو زیکری دەکرد، من دەمویست بزانم کە ئاخۆ هیچ زانیارییەکی لەمەڕ ژیانی براکەی لە بوشەهر هەیە یان نا. کەمێك ڕووبەندەکەی بەرز کردەوە، دەمتوانی لە ژێر چاوەوە وشکە بیرۆکەی بدینم، گوتی: "خوایە لێم نەگرێ، ئەگەر بابی ڕەحمەتیم بزانێ کە ئەم جۆرە کوفرانە لە زارم دەردەچێ لە گۆڕەکەدا رادەچڵەکێ، بە تایبەتی بابم کە هیچ خۆشی بەم منداڵەدا نەدەهات. بە

پێچەوانەی دایکمەوە، دایکم ئەمی زۆر خۆش دەویست، هەر بەو منداڵیە، وێڕای ئەوەی کە من کچێکی گەورە بووم، ئامادە بوو کە هەموومان، هەر پێنجمان لە گۆڕ بنێ، بەڵام تاقە موویەك لەسەری ئەم کەم نەبێتەوە. لە کاتێکا کە ئەو پاشەبەرەش نەبوو، خوای لێ خۆش بێ خۆشکە بچووکەکەم، بەگم خانم، کە قەزاو بەڵای تۆ برد، دوا بەرەی بوو، شووی کرد، پێکڤەیان نەکرا. ئەوجا دیقی کردو مرد، بەڵام مەحەبەتی دایکم دەرهەق بەم منداڵە لەوەیا نەبوو، روحیان بەسەریەکا دەردەچوو، وەکو ئاشقەو ماشقە بوون، دایکم هەمیشە بە ئەسپایی و لە بن لێوانەوە پێی دەگوت: تۆ یوسفی منی. بەڕاستیش وابوو، ئەمیش هەر وابوو. راستیت دەوێ، ئەم منداڵە لە داخ و سوێی مەرگی دایکم وای لێهات، لەو کاتەوە ئیدی لە دەست دەرچوو، دایکم تۆزێك بەر لە رۆیشتنی ئەم بۆ بوشەهر، عومری بۆ تۆ بەجێهێشت. لە بنج و بناواندا سەفەری بوشەهرش لەسەر ئەمە بوو کە بابم ژنی هێنایەوەو ئەمیش نەیدەویست پاش مردنی دایکی ئەم ژنۆکەیە لە ماڵەوە ببینێ، دەزانی چیە؟ باوکم چاوی بەم کوڕەدا هەڵنەدەهات. لە ژێر کورسیەکەدا دانیشتبووین، کە پێی ئەم منداڵە بەر کورسیەکە دەکەوتو چراکە دەجوڵا، مەگەر خوا بزانێ چی دەکرد. لەسەر قەڵەم و کتێبی قوتابخانە شەڕیان بوو، لەسەر درەنگ هاتنەوە شەڕیان بوو، لەسەر شیف شەڕ بوو، لەسەر فراڤین شەڕ بوو. ئەگەر دەزانی ئەو مردوو مراوە، دایکم چەندی جەورو جەفا لەسەر ئەم جووتە کێشا، دڵی هەر موسوڵمانێك بۆی تووێ تووێ دەبێ. ئەنجام رۆژێك باب و کوڕ شەڕەکەیان کرد بە راست، شەڕێکی وەها کە هەرچییەکیان بەدەما دەهات بە یەکیان گوت.

ئەم دەیگوت تۆ لە جیاتی ئەم هەموو سیغەیە، ئەگەر یەك تۆزت خەرجی دایکم کردبا نەدەمرد، بەڵام بابم چی دەگوت: زمانم لاڵن،زمانم لاڵ، حەوت قورئان لە بەینا بێ، قەت تۆمەت نادەمە پاڵ کەس، دەیگوت کە تۆ دەستدرێژیت کردووەتە سەر ژنەکەی من. بەڵام ئەمە درۆیە. ئەم درۆیە ئەو ژنەکە چاو داقڵیشاوە، کە ئیلاهی دڵو جەرگی لەسەر تاتەشۆڕ بکەوێتە خوارەوە، هەڵی بەست، ئیدی لەو ساوە ئەمیش گوتی کە من ئیتر نامەوێ لەم ماڵە وەمێنم".

پاشان من پرسیم: "یانی ئاگات لە ژیانی ئەو لە بوشەهر نییە. ئەدی کە لەوێندەر گەڕایەوە ئاگات لێی هەیە؟.

- با، دەربارەی شیرازیش بە خۆی هەندێ شتی بێ سەرو بەری بۆ گێڕاومەتەوە. بەڵام من باش حاڵی نەبووم. خودا تۆوی ئەم ژنانەی کە من دەیان ناسم لەسەر رووی زەمین ببڕێتەوە. ئەرێ، کە لە بوشەهر گەڕایەوە، ئەم نەخۆشییەی لەگەڵ خۆیدا هێنا.

- نەخۆشی چی؟

- مەگەر نازانی؟ ئەم شێتێتییە، ئاخر هەوەڵجار کە لە بوشەهر گەڕایەوە، لای منو لە ماڵی منداا بوو. هەموو بەیانییەك کە لە خەو رادەبووم، دەمدی هەموو بەرو بوخچەکانم هەڵڕێژراوەتە ناو ژوورەکان، تەنانەت دووگردەکەشم کە دەستی فەلەکی نەدەگەیشتێ، لە ژوورەکەدا تۆپ درا بوو، رۆژی یەکەم وامزانی دز هاتووە، دوایی سەیرم کرد هیچ شتێك گوم نابێو ئەمە کاری هەموو رۆژێکە، شەوێك خۆم لێ داگرت، سەیرم کرد خۆیەتی، شەو کە دەخەوتم هەڵدەستاو ناو بەروبوخچەکانم دەگەڕا. لێم پرسی کە ئەمە چ کارێکە، نەخێر هەر چەندم دەگوت گوێی

نە دەدامێ، بەیانی کە لێم دەپرسی، هەر ئاگاشی لێ نەبوو، دیقەتم دا کە ئەمە دەردێکی بێ دەرمانەو پێوەی موفتەلا بووە، دەتگوت لە شتێك دەگەڕێ، ئێستاش هەروایە، شەوان لە پڕ رادەبێ، هەر شتێك کە وەکو بوخچە بێ، دەیکاتەوە، لە هەمووی خراتر ئەم ئەسپێیانەیە کە لە هەموو لەشی داوە، ئەسپێ بە سەرو رویا هەڵدەگەڕێ، من ئەمەم لە حاجی میرزا رەزای حەکیم باشی پرسی، دەڵێت، ئاقیبەت کوێری دەکات! خودا شایەدە من دڵم بە بەرێوە نەماوە، بەڵام منی بەدبەخت چی بکەم؟

*　　*　　*

ئایا هەیڤە شەو جوان نیە؟ ئەدی مەعنای چی. چونکە هەر هەموو دیمەنانی ئاشقانەو شاعیرانەی شاعیران و نووسەران یەکسانە بە زوڵفی پەرێشان و رەخی جوێبارو هەیڤە شەو، بێ خەبەر لەمەی کە هەیڤە شەویش لە هەلومەرجی دی دا خراپ و باشە. بەڵام هەیڤە شەو لەگەڵ ئەو ژنانەدا کە بە هایان دەشاهیە، لەگەڵ ئەو چێودارانەدا کە بۆ شار دێن و بە نەخۆشی وخەم و ئازارەوە بۆ گوند دەگەڕێنەوە، یەکسانە بە نەگبەتی و بەدبەختی، ئەم هەیڤە شەوەی کە من بینیم، ئەو هەیڤە شەوە وەکو چڵکی سپیە کە رژاوەتە سەر شەقامەکانی باشووری شارو ئەم عەبا رەشانەی کە لە گۆشەو کەناری کۆڵانەکانەدا بەسەر دیوارەکانەوە چەسپیوون، وەکو خوێنی قەتماغەی سەر برینن، من بە دوای یەکێك لەوانەدا دەگەڕێم، زۆرجار دەچم بۆ لای یەکێك لەوانە

دەڵێن: "وەرە ناو کۆڵانەکە". کاتێ کە دەچم ناو کۆڵانەکە دەڵێن: "جارێ دەشاهی بدە."

من بە دوای کەوکەب دا دەگەڕێم. بتەوێ و نەتەوێ چارەنووسی هاوڕێکەم کاری تێکردووم، نێو چەوانی گرژ، چاوانی ڕیپۆق گرتوو، تلیاك خەریکە دەیکوژێت. تەنێ ئەم ژنە دەتوانێت فریای بکەوێ، ڕزگاری بکات. من لە دڵی خۆمدا بیر دەکەمەوە، ئەگەر گریمان بشمرێ، چ کارێکی لەسەر سیستەمی دنیا هەیە. ئەم بیرە لە شوێنی خۆیدا لۆژیکی و دروستە. بەڵام... لەوەیە کەوکەبیش بۆ خۆی ئەندامێکی بە سوودتر بێ بۆ کۆمەڵگە... بەڵێ، بە سوودتر لە ئاغای چێوار.

کەوکەب، شەوانی لە کوچەو کۆڵانەکانی دەوروبەری باخی فیردەوس دەقەتاند، لە سینەمای تەمەدونەوە تامەیدانی شاوگارد ماشین، ئەم شوێنانە هێڵی هاتوچۆو قەڵەمڕەوی دەسەڵاتی ئەوە. گریمان وا کەوکەبیشم بینی، دەتوانێ چ بکات؟ لەگینە ناچاری بکات کە ببێتەوە بە بەشەر. ئەم ژیانە گواویە بەم جۆرە بەردەوام نابێ.ماوەیەکە من و نامین خانم ژیانی بەرێوە دەبەین. بەتوڵ قەولی داوە کە ئەمشەو هەر چۆنێ بووە کەوکەبم بۆ لا بێنێ.

*　　*　　*

"تۆ ئەگەر منت بوێ، من ئیدی ناچمەوە بۆ لای ئەم بۆرە پیاوە قورمساغە، خوا دەزانێ چەندم زەحمەت و تاڵاو بە دەستیەوە کێشاوە. تۆ نایزانی، من گیانی خۆم نایە سەر ئەو، خۆم لە پێناویا کوشت هی خودا بیکوژێ، ڕەنگە تۆ لە دڵی خۆتا بڵێی، چەند ژنێکی دڵڕەقم، بەڵام

بە زاتی خودا، بە گیانی بابم وا نیە: رێم بدە با لە نووکەوە بۆتی بگێڕمەوە. من لە بوشەهرا ئاشنایەتیم دەگەڵی پەیدا کرد، ئەو زەمانە کوڕێکی باش بوو، من کارەکەری بووم، هەموو کارەکانیم بۆ رێك دەخست و من زەبت و رەبتم دەکرد، شەوێك پێی گوتم: کەوکەب من تۆم زۆر خۆش دەوێ، تۆ وەکو دایکمی، تۆ نازانم، چاوانت لە چاوانی دایکم دەچێت، زارت چۆنە، کە پوت چۆنە، من ئەوساکە پاك و بێگەرد بووم، دەتگوت پەڕەی گوڵم، هێشتا نا مەحرەم سەری نینۆکی نەدیتبووم، بە هیچ جۆرێ بە حەرامی رازی نەبووم، من نەمدەزانی کە ئەمە چی لە گیانی من دەوێ، شەوێك بە ساویلکەیی خۆم پێم گوت من ئامادەم ببمە سیغەت، سبەینێ وەرە بچینە لای ئاخوند و کارەکە بڕێنینەوە، تۆ ئەگەر من بە شایستە دەزانی و دەتەوێم، من لاریم نییە. لە نکاو میناکی دینان دەستی بە پێکەنین کرد، منیش کە دیتم واهیە، ئیتر چ قسەیەکم نەکرد".

کەوکەب لە زێر کورسی ژوورەکەی منـدا دانیشتبوو، لێکدا لێکدا عەرەقی دەخواردەوەو دوکەڵی بەبا دەداو سەربوری خۆی بو من دەگێڕایەوە. دەموچاوێکی چرچی سەوزەڵەی شیرین گرویی هەبوو. گێسوەکانی وەکو چێوەی گسکە نەرمە کەوتبووە سەر دەموچاوی، بە شێوەیەکی گشتی کەوکەب تەنیا جوان نەبوو، ئیدی هەموو عەیبێکی تری مەبوو.

من لە پڕ سەربازە قوڕقوشمینەکانم وەیاد هاتەوە پرسیم: "باشە مەسەلەی سەربازە قوڕقوشمینەکە چ بوو؟"

- دە تەمەشا، ئەمەی بۆ تۆش گێڕاوەتەوە، ئەمە شێتە شێت، بە قەبری بابم درۆ ناکەم، ئەمە چاوەزارێك بوو کە من بۆ خۆمم کڕی بوو. چاوەزار نەبوو، بەڵام راستت گەرەکە، من ئەو زەمانە مێردە سەربازەکەمم زۆر خۆشدەویست و ئەوەم بە یادی ئەو کڕی بوو، کاتێ کەوتبوو، یەجگار خەمبار بووم، بەڵام ئەمە ئەم هەموو هەرایەی ناوێ، ئەمە فێل و تەڵەکەی خۆی بوو. دەیویست من لەوێ لە وڵاتی غوربەتا بهێڵێتەوە، شەوێك هەستام، سەیرم کرد سەربازێکی لەو سەربازانەی کە ئەوسا پێکڤە دروستمان دەکردن، بەڵام ناشیرین و بێ قەدو قەوارەو رووت، وەکو دێوی سارایان، ناتوانم باقیەکەی بڵێم، دروستکردووەو خستویەتیە ناو بوخچەکەی منەوە. منیش راستت دەوێ ترسم لێ نیشتو بەیانی هەڵاتو هاتم بۆ شیراز، لێرە شووەکەم نە دۆزییەوە، تاقیبم کرد گوتیان ژنی هێناوەتەوە، ئەمەش بەزمێکی خۆی هەیە، لێرە چ تالاوێکم چەشت، با ئەمە بمێنێ. دەوجا وەرە ژنێکی تەنیا لە شارێك دا بێ کەس چ بکات، من هیچ کارێك بەڵەد نەبووم، چونکە گەنج بووم، لە هەر شوێنێکا دەمویست کارەکەری بکەم، خانمی مااڵ رازی نەدەبوو، خۆ ئەگەر مااڵکە خانمی نەبوایە لە دەست ئاغای مااڵ نەدەحەوامەوە. ئەنجام یەکێك لەم شوفێرانە ماوەیەك رایگرتم، پاشان منی هێنا بۆ ناران، ئیدی من لەو ساوە کەوتمە ناو ئەم گێژەنگە، رۆژێ لە باخی میللی دا پیاسەم دەکرد، لەوێ دیتمی، دەستێکی بە سەرو رووبدا هێنا بڕۆ، هەر کە چاوی بە من کەوت، بە دوو دا هات و بردمی بۆ مااڵکەی خۆی، هەر چیم کردو نەڕۆشا، نەیهێشت لە مااڵ بێمە دەرێ، نازانم چۆنت تێ بگەیەنم، هەموو تسەیەکی دەگەڵ منداە ئەمە بوو کە تۆ وەکو

دایکمی و من وەکو دایکم خۆشم دەوێی، کە پێم دەگوت، باشە ئەگەر تۆ منت دەوێ وەرە شتێکم لەگەڵ بکە، یان بمخوازە، یان سیغەم بکە، ئاخر واهی نابێ، هەمدیس دەیگوت: نا، تۆ دایکی منی، خۆ پیاو ناتوانێ دایکی بخوازێ.

من قسەکەیم بڕی: "باشە ئەگەر تۆی دەویست، بۆچی نەیدەخواستی".

– نازانم چۆنت بۆ بگێڕمەوە تا تێ بگەی، پیاو نەبوو، وەکو شێتان خۆی بەسەردا دەدام، سەروچاوی ماچ دەکردم، هەر کە من دەستم بۆ دەبرد، لێی دەدام، جنێوی دەدامێ، قژی دەسکەنە دەکردم، رۆژێک هێندەی دارکاری کردم کە لەخۆ چووم، لە ماڵەکەی هەڵاتم، دەچوومە هەر شوێنێ، لە بەردەمما قوت دەبووەوە، دەیدۆزیمەوە، دیسانەوە بۆ ماڵەکەی دەهێنامەوە، جارەکی دی دەڕەقیم، یەک سااڵی خشت ژیانی منی نەگبەت و بەلەنگاز بەمجۆرە بوو.

لێرەدا گریان ئەوکی کەوکەبی گرت:

"لەم ماوەیەدا من لەگەڵ کەسی تردا نەبووم، من راست و رەوان بۆتی دەگێڕمەوە، دەزانی من لە کەس ناترسم، باکم بە کەس نیە، لە فەلەکیش ناترسم، بزانە، لە کافتیریاکاندا رێگەیان نە دەدام، نەم دەتوانی لە شەقامی لالەزارو ئەسلامبولدا بوەستم، جێی من ئەم گۆشەو کەنارانەی سەر قەبری ئاغایە. جا بویە نۆکەری خۆمم، هیچم نیە کە بتوانن لێمی بدزن، هەر گیانمە، ئەویش ئامادە بووم فیدای شاگرد شوفێرەکانی بکەم. کێ دەتوانێ هەقی بەسەر منەوە هەبێ، مااڵ، ژیان، مێرد، منداڵ، باوک، سەروەت، دەوڵەت هیچم نیە، بۆیە لە فەلەکیش ناترسم، ئەگەر تۆ منت بوێ، من ئیتر ناچمەوە ماڵی ئەم بۆرە پیاگە،

بەڵام ئەگەر بچمەوەش، بیەوێ دەستم بۆ بێنێ، بابی بابە سەگەکەی دەردێنم، ئەمجارە دەیکوژم، لەچی دەترسم؟ مەسەلەی دوا شەوەکە نازانی؟.

"پار زستان بوو، من شەوێ چوومە ژوورەکەم تا بخەوم. سەیرم کرد لێفەو شتەکانی ژوورەکە سووتاوەو ئاوی پێدا کردبوو کە بیکوژێنێتەوە، تومەز کە من لەوێ نەبوو بووم، هاتبوو و بوخچەکەی هەڵرشتبووم و هەموو کورسییەکەی پێکادا بوو، ئیدی ئاگری مەقەڵیەکەی رشتبووە سەر لێفەکە، و نزیك بووە ژوورەکە گڕ بگرێ، ئیدی بە خۆی چووە ئاوی بە ژوورەکەی منی بەدبەختا کردووە، جا ئێستا شوێنی خەوتنم نیە، وەکو بی دەلەرزم، ئەوەندە هەوڵدەدەم کە لە ژوورەکەی خۆیدا جێم بکاتەوە، رازی نابێ و نابێ، ئەنجام پیاوێك لەم ماڵەی دراوسێی ئێمەدا بوو، دەستی گرتم و بردمیە ژوورەکەی خۆی، چی بکەم، شوێنم نەبوو، بەیانی کە بەمەی زانی، دەیویست ئەم داماوەش بکوژێ، هاواری دەکرد کە تۆ خیانەتت بە دایکم کردووە، هەر دەتکوژم، من لە ترسی ئەوەی کە نەبادا شتێکی خراپ بقەومێ، هەڵاتم و ئیدی بۆ ئەوێندەر نەچوومەوە؟و ئەگەر تۆ لەت و پەتیشم بکەی ناچمەوە".

من کەوکەبم لەت و پەت نەکرد، بەڵام تۆزێکم پارە دایە، عەرەقەکەش کاری خۆی کردبوو، بەلەنگازە جێ و زێشی نەبوو، ئەوە بوو دەستم گرت و بردم بۆ ماڵی هاوڕێکەم، کاتێ کە کەوکەب وەژوور کەوت، من مودەتێك لەبەر دەرگا وەستام، چونکە هیچ دەنگە دەنگ و هەرایەك نەهات، گەڕامەوەو رۆیشتم..

* * *

رۆژی دوایی دنیا بێ ئەندازە سارد بوو، بەفر سەراپای شاری گرتبوو، کە لە دایەرە هاتمە دەرێ، چووم بۆ سۆراخی هاوڕێکەم لە شەقامی ئیسماعیل بەزاز. دەرگای ماڵەکەی داخرا بوو و مۆر کرا بوو، مودەتێك بە شەقامەکەدا پیاسەم کرد، پاشان هاتمە مەیدانی شاو لەوێندەرەوە سواری پاس بووم تا بۆ ماڵ بڕۆمەوە. لە پاسەکەدا باس باسی ئەمە بوو کە دوێ شەو، پیاوێك ژنێکی خنکاندووە. لە نزیکی کوچەی دەردار، پیاوێکی جانتا بەدەست وەستا بوو و خەریك بوو لاملی دەخوراند. شاگرد شوفێرەکە ئەم نەفەرەی نەبینی. شوفێرەکە بەخۆی پاسەکەی راگرت و بە شاگردەکەی گوت: "دەی ئەو دە شاهیە هەڵگرە". ئەو پیاوەی کە خەریك بوو گەردنی دەخوراند، دەستی کرد بە گیرفانیا، دیار بوو بۆ پارە دەگەڕا، کە ویستی سواری پاسەکە بێ، جانتاکەی بەر رکێفی پاسەکە کەوت، کرایەوەو ژمارەیەکی زۆری سەربازی قوڕقوشمین رژایە سەر بەفرەکە. شوفێرەکە چاوەڕوانی نەکردو کەوتە رێ. ئەو پیاوەی کە ئەستۆی دەخوراند سەربازەکانی گرد کردەوە. جانتاکەی بەدەستەوە گرت و هاواری کرد: "بوەستە!" بەڵام شوفێرەکە گوێی نەدایێ، شاگردەکە گوتی: "دەبڕو! قوڕمساغ پێت وایە مەردم ئازاری باشە.".

تهران- دی ١٣١٣

((١٩٣٤))

شیکپوش

شیکپۆش

"ئاغای نواپور ناناسیت؟" یەکێکە لە لاوە نوێخوازو منەوەرو بەزەوق و بەهرەدارەکان، ئەوەی راستی بێ، یەجگار زاناو داناو خودان بەهرەی خۆڕسک و بابەتییە، سەبارەت بە نەجابەتی بنەماڵەکەیان چیت عەرز بکەم، هەموو خەسڵەتێکی باش و سوخەت و سیفەتێکی پەسندیان تێدایە.

بەمجۆرە ئاغای (نواپور)یان بەم بەندەیە ناساندو بەندەی بچووک و لاواز، نووسەری ئەم دێڕانە دەبێ بیسەلمێنمو ئیعتراف بکەم کە هەر هەموو ئەو خەسڵەتانەی سەرێ لەواندا هەبوو. من زۆر جار دەگەڵ هاوڕێکەمدا لە (کافتیریای رۆژ نوئار)دا شەترەنجم دەکردو ئاغای نواپوریش کە شەترەنجی بە گەمەی منەوەرو رۆشنبیران دەزانی، هەندێ جار کاتێ کە ئێمە گەمەمان دەکرد تەشریفی دەهێناو تەماشایان دەکرد. هەڵبەتە من بە هیچ کلۆجێ نامەوێ تەوس بە ئاغای نواپور کە لە جوملەی لاوانی منەوەرە بکەمو خوانە خواستە بڵێم کە

ئـەویش وەکـو هەنـدێ کـەس نیـوەی تەمـەنی پـتر لـە چـاخانەو کافتیریاکاندا رادەبوێرێ، نـەخێر، تـەنیا عەسـران، لـە سـەعات پێنج دا تەشـریفیان دەهێنـا، سـەعاتێك لـەوێ دادەنیـشتن و پـاش خواردنـەوەو خواردنی قاوەو چاو شیرینی بە زمانی بەندە بۆ (قەڵا ئاوەدان)ەکەی و بە زمانی خۆی بۆ (کوخە وێران)ەکەی تەشریفی دەبردەوە. ئیدی پێم وانیـە پێویـست بکـات باسـی ئـەوە بکـەم لـە روخسارو ئەندامی ئاغـای نواپور لە لاوە نوێخوازو منەوەرو رۆشنبیرەکانە، چۆن بوو. هەڵبەتە هەر کەسێك میناکی خودی ئاغای نواپور هۆشمەندو زیرەك بێ یەکسەر دەتـوانێ بـە مەزەنـدە پـەی بەمـە بـەرێ، هەڵبەتـەو بێگومـان هـەموو هەفتەیـەك سـەری موبارەکی چـاك دەفـەرموو، ردێـنی شـەریفی هـەموو رۆژێـك دەتاشـی، بـە دەستەسـڕی ئاوریـشمین چـاوی دەسـڕی، دار جگەرەیەکی جوان و ناسکی دەخستە لا لێوی –بەڵام زمانم لاڵ بێ خوا نەکردە کەسێ وا زەن نەکات کە ئەم رەفتارانەی ئەو ناشایستە بوو یـان کـەمێك دەچـووەوە سـەر رەفتـاری لاوانـی لـە ئـەوروپا خوێنـدوو، نـا، ئەستەغفیروڵڵا، تـا ئێستا هـیچ کەسێك هـەرگیز لـەم سـیفەتانەی لـەودا نەدیتووە، تەنانەت دژمنانی قەستە سەریشی (هەڵبەتە دژمـنی نەبوون، ئەگـەر خـوا نـەکردە دژمـنی هەبوایـە) دەیـان سـەلماند کـە بوونی ئاغـای نواپور لەم جۆرە خەسڵەتە نزمانە بە دەرو دوور بوو– بەڵام هـەر چـەندە حەز ناکەم بەتانی قسادا بچم و درێژە بـە باسـی رواڵـەتی بدەم، چونکە نیهـادو جەوهـەری تـەژی مانـاو حەقیقـەت بـوو و شـەرح و شـرۆڤەی جەوهەرو ناخی بە ئەرکی بێ چەندو چوونی خۆم دەزانم، بەڵام چیتر خۆم پێ ناگیرێ کە سەبارەت بە پاڵتۆکەی ئەو چەند قسەیەك نەکـەم و

دڵی ئاشقانی پاڵتۆ شیکەکەی ئەو بە نوکی قەڵەم پاندانەکەم بە جۆرێ ئەنج بکەم کە هیچ هەتوانێك بۆ تیمار کردنی دەست نەکەوێ. بەڵام حەیفێ کە قەڵەمی من لە ئاستی ئەم مەوزوعە گرینگە کۆڵەو زمانم لاڵە. کاشکێ شاعیر بایەم و بمتوانیبا شیعر بڵێم: باڵا پۆشێك چوون زوڵفانی یارم سیا بەڵام حەیفێ کە بەهرەم وشکی کردووەو هەرچی دەکەم و دەکۆشم، ناتوانم سیا لەگەڵ فتا بکەم بەهاو قافیە. لە کوێوە دەست پێ بکەم؟ ئەی خوێنەری هەژی، بە چ جۆرێ پەسندی پاڵتۆکەی ئاغای نواپور بدەم؟ لە کوێی بابەتەکەوە دەست پێ بکەم؟

من ناچارم لەو رۆژەوە کە پاڵتۆکەی ئاغای نواپور بووە مایەی سەرنجم، باسەکەی بۆ خوێنەرانی هەژی کە وەختی شەریفی خۆیان سەرف خوێندنەوەی تورەهاتە بێ سوودەکانی ئەم بەندەی حەقیری نووسەری ئەم دێڕانە دەکەن، شرۆڤە بکەم. ئەم بەندەیە رۆژێ لە رۆژان لە کافتیریای (رۆژی نوئار) رۆنیشتبووم و چاوەڕوانی کەسێك بووم کە بێتو یاری شەترەنجم لەگەڵ بکات. بە رێکەوت ئاغای نواپور کە لە جوملەی لاوانی نوێخواز و منەوەرانە، تەشریفی هێنا، سەرەتاکانی پایز بوو و ئەگەر درۆم نەکردبێ، پاڵتۆ بارانیەکەی ... بەدەستەوە بوو. داوام لێکرد کە یاری شەترەنجم لەگەڵدا بفەرموێ، بەڵام جەنابیان داواکەی ئەم بەندەی حەقیرە، نووسەری ئەم دێڕانەی قەبوڵ نەفەرموو، ئیشارەتیان فەرموو کە دەبێ تا سەعات پێنج و نیو بڕواتو چاوەڕوانی یەکێك لە هاوڕێ بەڕێزەکانیەتی تا پێکڤە بچن بۆ خەیاتخانە، پاشان نموونە قوماشێکی لە بەڕکی موبارەکی دەرهێناو دای بە من و پرسی کە ئەم پارچەیە چۆنە؟

بەندە چونکە شارەزایی کافی و وافی-م لە جیاکردنەوەی قوماشی باش لە خراپ نەبوو؛ وەلامی بنجبڕم نەدایەوەو جەنابیان بۆ شارەزایی بەندە شەرح و شرۆڤەیەکی تێرو تەسەلی سەبارەت بە ئەنواع و ئەشکال پارچەو قوماش، بە تایبەتی قوماشی ئینگلیزی و های لایف و ئینگلیش تویلەرس‌و لەوەرگاکانی ئوسترالیاو درونگەکانی لەندەن و پاریس و مۆدێن تازەی ئەوروپاو ئەو گۆڤارە ئەوروپاییانەی کە باسی زانستی جل و بەرگی تازەیان تێدا بلاودەبێتەوەو کاریگەری و گرینگی جل و بەرگی خەڵکان‌و... شەرح و شرۆڤە فەرموو، و دڵنیام گەر هاوڕێکەی لە کاتی خۆیدا تەشریفیان نەهێنابا، هەر دادەنیشت‌و لەسەر باسەکەی دەڕۆیی، و لەوە بوو لە سەعات هەشت؛ کە کاتی تەشریف بردنەوەی بۆ مالێ بوو، درەنگتریش تەشریفی بردباوە، نازانم بە ڕاستی بۆچی حەزی دەکرد، زانیاری بەندە سەبارەت بەم بابەتە زیاد بکات.

کاتێ کە هاوڕێکەی تەشریفی فەرموو، هەوەڵجار قوماشەکەی پێ نیشانداو پاشان ئەم گفتوگۆیە کەوتە نێوان ئاغایانەوە.

ئاغای نواپور کە لە جوملەی لاوانی منەوەرو نوێخوازە، فەرموویان: "ئەم قوماشەت بەدڵە"؟

هاوڕێکەی: "بەڵێ، بەڵێ، قوماشێکی فرە خاسە، بە راستی من هەمیشە سەرسامی سەلیقەی جەنابتانم. لە بیرتانە بەندە نزیکەی سێ دانە هەیڤان بە دوای قوماشی پاڵتۆدا گەڕام و ئاخریشی وەکو جەنابت ئاگاداری قوماشی دڵخوازی خۆم نەدۆزییەوەو ئاقیبەت ئەو قوماشە پیسەم کڕی".

ئاغای نواپور، "نا، ئەو قوماشەی کە جەنابت هەڵتبژاردووە، زۆر چاکە، بەڵام لەوەیە ئەوسا لەم قوماشە لە بازاڕا نەبووبێ. دەزانی ئاغا ئەم بازرگانانە سەلیقەیان نییە، هەندێ جار بە رێکەوت بڕێ شتی باشیان لە دەست دەردەچێت. وەکو چۆن بۆ نموونە خەیاتی باش نییە".

هاوڕێکەی: "بەراستِ ئاغای نواپور، جلکەکانت داوە بەکێ؟"

نواپور: "بەندە بۆ هەمان مەسەلە داوام لە جەنابتان کردبوو کە تەشریف بێنی تا پێکڤە بچین بۆ لای ئەو خەیاتەی کە من جلەکانم داوەتێ، تا لە کاتی پراوەدا جەنابتان تەشریفی هەبێ. من جلکەکانم داوە بە (بارلی) و بە قەناعەتی من لە ئێرانا کەس لەو باشتر نییە".

هاوڕێکەی: "ئاغای ئازیزم، من قەناعەتی تەواوم هەیە کە جەنابتان لاوێکی نوێخوازو منەوەری، لەگەڵ ئەمەشا زۆر بە داخەوەم. ئەم (بارلی)یە جلەکانت خەسار دەکات".

ئاغای نواپور: "باوەڕ ناکەم".

هاوڕێکەی: "عەرزی با خزمەتتان دەکەم کە ئەم بارلییە تا ئێستا دوو جاران جلی منی سەقەت کردووەو لە ئەنجامدا فڕێم داوە".

ئاغای نواپور: "تازە هیچ چارەیەک نیە".

هاوڕێکەی: "چۆن چارە نیە، هێشتا نەچووە بچێ، تەشریف بەرەو لێی وەربگرەوە."

ئاغای نواپور: "نا، نابێ، ئەمڕۆکە نۆرە پرۆڤەمە. ئەمە جگە لەوەی کە من قەناعەتم بە فەرموودەکانی جەنابتان نیە. بارلی خەیاتێکی خاسە".

هاوڕێکەی: "ئاغای نواپور تکات لێدەکەم، ئەگەر بە خۆت حەز ناکەی جلەکانت لەم پیاوە وەربگریتەوە، من بە ناوی جەنابتانەوە دەڕۆم و لێی وەردەگرمەوە.

ئاغای نواپور: "نا، سوپاسگوزاری لوتفی موبارەکتانم، بەڵام تازە هیچ کارێك ناکرێ".

پاشان هەردووك ئاغا خوا حافیزیان کردو تەشریفیان برد، لەو ڕۆژەوە ئیدی من سەرنجم لەسەر پاڵتۆکەی ئاغای نواپور گیرسایەوە. دیارە بەو زەوقە سەر ڕێژەوە کە تایبەت بە جەنابیانە، بەڵگە نەویستە کە پاڵتۆکەشیان لە سەرانسەری ئێرانـاو بگـرە لەوپـەڕی وڵاتـانی ئینگلیستان و ئەمریکاشدا تایبەت و بێ وێنەیە. بۆ هەڵبژاردنی فۆرمی پاڵتۆکە دوای سوود وەرگرتن لە بیست گۆڤاری مۆدی فەرەنگستان و ئـەمریکا، پـتر لـە دوو ڕۆژ دەگـەڵ هاوڕێیـان و ئـەهلی زەوق و ئـەهلی هونـەردا چـەندین کۆبوونـەوەی کردبـوو. بـۆ هەڵبـژاردنی خـودی قوماشەکەش سوودی لە کتێبانی جۆراوجۆر وەرگرتبوو لەگەڵ چەند کارخانەیەکی ئینگلیزیدا لە مەنچستەر نامەو نامەکاری کردبوو، ئەوجا ئەو قوماشە ئینگلیزیەی کە خورییەکەی هی ئوسترالیا بوو نەك هی ئیرلەندا، بەسەر قوماشەکانی دیکەدا پەسند دابوو.

کاتێ کە ئەم پاڵتۆیە تەواو بوو، هەموو دۆستان، ئاغای نواپوریان بۆ ماڵی خۆ دەعوەت دەکرد تا لەزەت لە دیتنی پاڵتۆکەی وەربگرن.

تـا یـەك مـانگ و بگـرە پتریـش هـەر چـەند مـن ئاغـای نواپـورم دەبـینی، باسـی ئـەو پیـاوە دەگـەڵ هاوڕێکـانی و دەگـەڵ منـدا سـەبارەت بـە دوگمەیەکی پاڵتۆکەی بوو کە بۆ نەگبەتی خەیاتەکە خوار دروبووی و

چەندی هەوڵ دابوو، کە حاڵی بکات کە شوێنی ئەم قۆپچەیە خواردە، بە گوێی نەکردبوو، لەبەر ئەمە زۆر پەست و بێتاقەت بوو.

هەڵبەتە بیروبۆچوونەکانی ئاغای نواپور دەربارەی جل و بەرگ لە هەموو لایەکەوە جوانە. رۆژێك شرۆڤەیەکی دوورو درێژی سەبارەت بە رەگ و ریشەی وشەی پاڵتۆ بۆ بەندە فەرموو، وشەی پاڵتۆ لە Paletotی فەرەنسیەوە وەرگیراوە کە هەمان وشەی Paltrotی هۆڵەندییە،و ئەمە لە کۆنا جلێك بووە کە لەسەر جلی ترەوە لەبەریان دەکردو ئەم جلە لەگینە لە قاپوتی رۆمی یان نیوکۆتی کەشیشان چووبێ و لەگەڵ جبەو عەبای موسوڵمانان و خەرقەی دەرویش و سۆفیان و قاپوتی لبادی ئەهلی دیانەت و جبەی پیاو ماقولان و نزیکانی سوڵتانان و عەبای خانمان و خانان دا هاوتاو هاو شێوەیە.

مەبەستم ئەمەیە کە ئاغای نواپور لەولاوە سەرڤە سەرڤەو بێ موبالاتانە نەبوو کە زۆربەی کاتی خۆیان سەرڤ جلکان بکەن، زۆر کتێبانی ئەستووری موتاڵا دەکردو لە هەر بۆنەیەك دا نێوی کتێبی (ئینسایکلو-پیدیای بریتانیا) بە ئاوو تاوێکی تایبەیەوە ناو دەبرد. ئاغای نواپور کە لە جوملەی لاوانی منەوەرو نوێخواز بوو. هەمیشە بە جدی لە هەوڵی ئەوەدا بوو کە کارو کردەوکانی خۆی، تەنانەت لە پاژانیشدا بە تەواوەتی دەگەڵ پرەنسیبی هەزرو لۆژێك و مۆدێرنیزمدا بسازێنێ.

هەڵبەتە من بیرم چوو ئەوەتان عەرز بکەم کە ئاغای نواپور زانیاریی یەجگار بەرزی هەبوو و لەم رووەوە بێگومان بە یەکێك لە ئەندامانی چینی بەرجەستەی ئێران دەژمێردرا. جەنابیان پۆلی سێیەمی ناوەندی لە قوتابخانەیەکی ئەمریکایی بڕی بوو، بەڵام چونکە لە رادەبەدەر بە

هۆش و زرینگ بوو و گوایە دوو چەلیش لە تاقی کردنەوەی سەری سالێ دەر نەچوو بوو، ئیدی لەو ساوە حاڵی بوون کە پیاو لە قوتابخانە هیچ فێر نابێت، ئەوە بوو بە رەزامەندی داك و بابی بەڕێزو حورمەتیان لەوێندەر هاتە دەرێو لە ماڵەوە بە تەنێ مژوڵی فێربوون و وەدەست هێنانی زانست و زانیاری بوو. ئەو قەناعەتی وا بوو کە هیچ کەسێك لە خەڵکانی گەورە لە قوتابخانە دەرنەچوون، هیچ کەسێك لەوانە دکتۆرو پرۆفیسۆرو خودان بە کالۆریۆس نەبوون.

جەنابیان بە زەوق و شەوقێکی تایبەتیەوە بەرهەم و دانراوەکانی زانایان و تۆرەڤانانی رابردووی موتاڵا دەفەرموو و گەلێك لەو لەغزو مەتەڵ و نهێنیانەی کە گەورە زانایان نەکاری بوون کەشفی بکەن و بیدۆزنەوە، بە هیمەتی جەنابیانو بە زەبری بیری بەرجەستەو هۆشی لە رادەبەدەریان لە دنیای نەبوونەوە هێنرانە دنیای بوونەوە. ئاغای نواپور کە لە جوملەی لاوانی نوێخوازە، لەو خەڵکانەیە کە سەعدی مامۆستای شاعیران و تۆرەڤانانی ئێرانی دەپەرستن و نابێ بە زێدەڕۆیی ئەگەر بڵێین جەنابیان هەوڵ دەدەن کە رەوت و ڕێبازی ژیانی خۆشیان لەگەڵ شێوازو ڕێبازی دەورەی نەوەد ساڵەی ژیانی سەعدیدا بسازێنێ. جا ئاغای نواپور چونکە کەسێکی منەوەر بوو، و باوەڕی وا بوو کە دەبێ وەکو سەعدی بەشێکی تەمەن بۆ موتاڵاو خوێندنەوە و بەشێکی بۆ سەفەرو گەڕان و بەشێکی بۆ شیعر گوتن تەرخان بکرێ، بەڵام جەنابیان بە هیچ جۆرێ حەزی لێ نەبوو کە ئاستی فیکری خۆی بۆ ئاستی ئەو دەورو زەمانەی سەعدی بێنێتە خوارێ و دەیان فەرموو: "جیاوازی بەینی سەردەمی ئێستا کە خوای ئەلەتریك فەرمانڕانی

هەموو شوێنێك دەكات و دەتوانرێ بە هۆی رادیاسیۆنی ئەلەتریكەوە لە دوورەوە ملیۆنان چێڵ بێ ئەوەی كە پێشتر یان پاشتر یان لەو ساتەدا لەگەڵ جوانەگادا جووت بن ئاوس بكرێن، بە جۆرێ كە رەگەزی نێرو مێی گوێرەكەكەش بزانین، لەگەڵ سەردمی سەعدی دا ئاسمانو رێسمانە. (ئەمە دەقی عیبارەت و قەوالّەی فەرموودەكانی تەلەگرافی هەندەرانی یەكەمی نیسانی ئاغای نواپور بوو كە لەرۆژنامەكانی ئێراندا بلاّوبووەوە). بە كورتی و پوختی ئەوان دەیان فەرموو كە سی سالّ بۆ خوێندنەوەو موتالاّو سی سالّ بو سەفەرو گەشت و سی سالّ بۆ شیعر گوتن پێویست نییە. بۆ نموونە كاتێ خۆی دەگەڵ سەعدی دا بەراورد دەفەرموو، دەیگوت زانیاری من لەم پایەیەدا یەكجار لە سەعدی زیاترە، چونكە ئەو ئینگلیزی نەدەزانی و ئاگایی و شارەزایی لە كتێبانی (شارستانیەتی كەونارا)و پەیگیری تازە لە فەلسەفەی سوكرات و ریزبەندی ئیمپراتۆرانی ئیسلامو ئامۆژگارییەكانی ئەپیكت-ی فەیلەسوفو بالاّیی نەژادی ئەنگلۆ ساكسون و كتێبانی تازە لە بواری پەروەردەو فێركردن و "گالّتەو گەپ و گەپچیان" و كتێبی پێكەنینۆكی (وغ وغ ساهاب" ئاگای لەمانە نەبووەو حیساب و ئەندازەی نەزانیوەو ناوی ئەلەكتریسەی بەر گوێ نەكەوتبوو ئاگای لە داهێنانی داروین نەبووەو ئەدیسۆنی نەناسیوە.

ئەم عەبدە لاوازەی نووسەری ئەم دێڕانە، ناوی ئەدیسۆنی لە پای مینبەری شێخ-ی گەرەكەكەمان كە لە جوملەی زاناو دانا هەرە گەورەكانی ئێرانە، بیستبوو و نەمدەزانی كە چەندی خزمەت بە تیرەی بەشەر كردووە، بەلاّم نێوی داروینم نەژنەوتبوو، بۆیە لە ئاغای نواپورم

پرسی ئەمە کێیە؟ جەنابیان فەرمووی کە داروین ئەو داهێنەرە مەزنەیە کە مەکینەیەکی داهێناوە کە دەتوانێ بە ئەلەتریك مەیمونان بکات بە ئینسان.

هەروەها سەبارەت بە سی سالّ سەفەرو گەشتەکەی سەعدی دەیان فەرموو لەو سەردەمەدا قیتاری تیژ رۆو ئوتۆمبیل و فڕۆکە نەبووە. ئەو رۆژگارە شێخ مشرف بن مصلح الدنیاو الدین عبدالله مەجبور بووە بە کاروان و قەتاری وشتر سەفەر بکات و لەو سی سالّە سەفەرەدا بیست و نۆ سالّی بەڕێوە بووە. بەلّام لە هەنبەر ئەمەدا دەبێ زۆربەی تەمەن بۆ شیعر گوتن و نقیساری تەرخان بکرێ.

بۆیە ئاغای نواپور پێوە بوو کە بۆ چەند رۆژێك سەفەرێکی ولّاتانی فەرەنگ بکات و پاش گەڕانەوە وەختی خۆی بە نقیساری رابوێرێ، هەمیشە مکوڕ بوو لەسەر ئەوەی شتانێك لە رۆژنامەکاندا بلّاوبکرێنەوە کە ئەخلاق و ئاکاری کۆمەلّایەتی چاك بکات، هەلّبەتە ئەم بابەتە لە جۆری خۆیدا بابەتێکی گرینگ بوو، لێ وای بە حالّی ئەو نووسەرەی کە بخوازێ ئەم هونەرە شەریفە بە ئەوزارو هۆی تورەقی و پێشکەوتنی خۆ بزانێ. ئاغای نواپور کە لە جوملەی لاوانی منەوەرو رۆشنبیرە، قەناعەتیان وابۆو کە خۆشبەختانە سیفەتی خراپ لە ئێران نەماوە. کە سانێکی زۆر لە خەلّکانی دوێنێ کە بۆ نموونە لە رێگەی پاچڤەی (شرلوك هلمس و ئارسین لوپن)ەوە ئەمرۆ دەولّەمەند بوو بوون. ئاغای نواپور لەم تاقمە نووسەرە زۆر پەستو دڕدۆنگ بوو و هەمیشە بە بەرچاوی خەلّکەوە جنێوی دەدانێ و قسەی پێدەگوتن. دووپاتی دەکەمەوە کە جەنابیان باوەڕی وابوو کە نووسەرانی راستەقینە دەبێ

ئامانجی سەرەکیان ریفورم و چاککردنی ئاکارو ئەخلاقی کۆمەلایەتی بێ و هیچ ئەرکێك لە دنیادا لەم کارە شەریفە پیرۆزتر نیە، ئەگەر ئێرانیان بخوازن کتێبی نووسەرانی فەرەنگی پاچڤە بکەن دەبێ کتێبی نووسەرانی میناکی ڤیکتۆر هۆگۆ، والتەر سکۆتو گۆستاف لوبون پاچڤە بکەن. چونکە بە وەرگێڕانی ئەم کتێبانە، وەرگێڕ تەنیا قازانجی کۆمەلایەتی لەبەر چاو دەگرێو هەرگیز قازانجی شەخسی تێدا نییە. بە خۆی دەیفەرموو: "من پێوەم کتێبی (شارستانیە سەرەتاییەکان)ی کەڵە نووسەر گوستاف لوبون، لە فەرەنسیەوە بگوازمەوە بۆ فارسی، ئەگەرچی ئەستوورو وێنەدارو گەورەیە، بەڵام بابەتەکانیشی فرە نوێ و جوانن. بۆ نموونە ئەم غەواسی دەریای لێکۆڵینەوەیە لە بەشی مێژووی ئێراندا سەلماندوویەتی کە لە بەرهەمێن ئەدەبی پێش ئیسلامدا تەنیا دوو کتێبمان بۆ ماوەتەوە! یەکێکیان زەند ئاوێستاو ئەویتریان شانامەیە، ئایا ئەم بابەتانە بۆ ئێمە تازە نییە؟ دەربارەی والتەر سکوت دەیان فەرموو: "ئەوەی کە هەندێ کەس دەڵێن والتەر سکۆت تەنیا بۆ دانەوەی قەرزەکانی ئەم هەموو رومانەی بەم پێشەکییە درێژانەوە نووسیوە، قسەی قۆڕە، چونکە ئەو هەرگیز قازانج و بەرژەوەندی شەخسی لەبەر چاو نەبووە، مەبەستی سەرەکی ئەو قازانج و بەرژەوەندی کۆمەلایەتی بووە". یەکێکی دیکە لەو نووسەرانەی کە ئاقای نواپور کە زۆر دڵبەستەی بەرهەمەکانی بوو، نووسەری بە نێوبانگی ئینگلیز دیکنز بوو. ئاغای نواپور کە لە جوملەی لاوانی نوێخواز ومنەوەر بوو، سەبارەت بەم گەورە پیاوە لێکۆڵینەوەی قوڵی کرد بوو و تەنانەت ئاگاداری وردە شتەکانی ژیانیشی بوو، بۆ نموونە

باش دەیزانی کە ئەم پیاوە چۆن جلکی لەبەر کردووە، ئاغای نواپور جلو بەرگی بەشەری زۆر بەلاوە گرینگ بوو و دەیان فەرموو کە جل‌و بەرگ کاریگەرییەکی گرینگی لەسەر دەروون و سایکۆلۆژیا هەیە. هەر میللەتێك کۆمەڵە خەسڵەتێکی هەیە کە گرنگترینیان تەرزی جل پۆشینیانە، بە قەناعەتی جەنابیان شارستانی ترین میللەت و گەلان ئینگلیزەکان و پاشان ئەمریکاییەکان بوون. جل و بەرگ لە ژیانی ئەم دوو میللەتەدا دەورێکی مەزنی هەیە؛ لە سیستەمی ئینگلیزدا نزیکەی دووسەد مۆدێلی یونیفۆرم هەیە. ئینگلیزەکان دەبێ بۆ فراقین ئیسمۆکینگیان (جۆرە جلێکی فەرمی پیاوانەیە- وەرگێڕ) لەبەر بێ؛ دەنا بە عەیبەیەکی کۆمەڵایەتی دەژمێردرێ. خەڵکی چینە جیاوازەکانی کۆمەڵ جلی جیاوازی خۆیان هەیە، هەر حیزبێك لە ئەوروپادا جلێکی تایبەتی بە خۆی هەڵبژاردووە، جلکی کەسێکی شۆڕشگێڕ لە جلکی کەسێکی محافەزەکار جیایە. حیزبی فاشیزمی ئیتاڵیا کە پێشەواکەی لەسەردەمی گەنجی دا کاری کەشیشی دەکرد، چاویان لە پێشەواکەی خۆیان کردووەو جلەکەی ئەویان بۆ خۆ هەڵبژاردووەو پێشەوای حیزبی ناسیونال سوسیالیزم کە لەلاویدا خومچی بووە، لایەنگرەکانی خۆیشی بە هەمان رەنگی خۆی رەنگاندووە." تۆ تەسەور بکە کاتێ کە بە پاڵتۆیەکی شیکەوە تەشریف دەبەیە بەر دەرگای یەکێك لە سەرۆك دایەرەکان، پێشخزمەتەکە چۆن رێزو حورمەتت لێدەنێ. بەڵام ئەگەر پاڵتۆکەت چڵکن و ناشیرین بێ، یان بۆ نموونە تەواو بەدەن چەسپ نەبێ و یان دەستدروی خەیاتێکی ناشی بێ، لەسەدا نەوەد پێشخزمەتەکە معامەلەکەت ناگەیەنێتە

سەرۆکی دایەرە، یان ئەگەر یەخەی پاڵتۆکەت کەمێك درێژتر بێ و هەڵی بدەیتەوە، تەسەور دەکەی ئەم پاڵتۆیە چ حاڵەتێکی نهێنی ئامێزت پێ دەدات؟".

ئێستا، دوای ئەم هەموو شەرح و شرۆڤەیەو بەم هەموو باسەوە کە دەربارەی بۆچوونی ئاغای نواپور، کە لە لاوە منەوەرەکانە، سەبارەت بە پاڵتۆ کراۆ خوێنەری ئازیز بە خۆی مەزەندەی ئەوە لێ دەدا کە پاڵتۆکەی ئاغای نواپور تا چ رادەیەك بە گوێرەی سەلیقەو مۆدی رۆژو مۆدێرنیزم دروست کرابوو.

هاوڕێیەکم هەیە زۆر قۆشمەوە حەنەکچییەو بە رێکەوت ئەو شەوە کاتێ کە ئاغای نواپور ئەم شتانەی بۆ ئێمە باس دەکرد، لە مەجلیسەکەی ئێمە دابوو، ئەم هاوڕێ سوعبەتچییەی من ئاغای نواپوری بە باشی نەدەناسی و هێشتا پەی بە زانستە مادی و مەعنەوەییەکانی ئەو نەبرد بوو، نەیدەزانی کە جەنابیان چەند منەوەرو نوێخواز بوو.

کاتێ کە ئاغای نواپور بۆچوونی خۆی سەبارەت بە جلك و بەرگ و کاریگەریی گەورەی جلو بەرگ لەسەر دەروون شەرح دەفەرموو، هاوڕێکەم بە تەوسەوە گوتی: "خۆزیا ئاغای نواپور ئەم زانیاریانەی بنووسیبا تا خەڵکی سوودیان لێ وەرگرتبا".

من بەراستی زۆر تەریق بوومەوە، چونکە هەستم کرد ئەگەر ئاغای نواپور، کە لاوێکی منەوەرە، بەم تەوس و توانجەی زانیبا، دۆستایەتی من و ئەم لاوە منەوەرو نوێخوازە بە تەواوەتی تێکدەچوو، بەڵام خۆشبەختانە ئاغای نواپور، قسەکەی ئەوی بە جدی زانی و فەرموویان: "هێشتا کاتی شت نووسینی بەندە نەهاتووە".

* * *

نزیکەی چوار مانگێك بە دیداری ئاغای نواپور، کە لاوێکی منەوەرە، موشەرەف نەبووم؛ پاشان بیستم کە بۆ ولاتانی رۆژاوا سەفەریان کردووە، لە رێگەی روسیاوە بۆ بەرلین و لەندەن و پاریس چوو بوو و لە رێگەی مارسی و بەیروت و بەغداوە بۆ تاران گەڕابوونەوە، هەروەها سەری قودس و بەعلەبەك و ئاکادیمیای دیمەشق و کوفەو بەیلەقان- شی دابوو، پاش گەڕانەوەیان بۆ تاران ئیدی کەس نەیدەبینی، هەموو دۆستان تینووی دیداری بوون و زۆربەیان پێیان وابوو کە سەرقاڵی لێکۆڵینەوە بووەو بەو نزیکانە کتێبێکی گرینگ کە لە دنیای کۆمەڵایەتی ئێران دا کودەتایەکی ئەخلاقی گەورە بەرپا بکات، بڵاو دەکاتەوە. بە راستیش پێشبینی خەڵکەکە نابەجێ نەبوو، چونکە زۆربەی ئەم نووسەرانە بە درێژایی رۆژ هەر خەریکن و دەبێ بۆ بژێوی و بەڕێوەبردنی ژیان زەحمەت بکێشن و رەنج بدەن. بەڵام ئاغای نواپور هیچ پێویستییەکی بەکار کردن نەبوو، کارو کردەوەی سەرەکی ئەو قوڵبوونەوەو لێکۆڵینەوە بوو لە کتێباندا تا بەرهەمێن گرینگ پێشکەش بە میللەت بکەن. جگە لەمە، بەو هەموو زەوقە پڕو فرەیەوە بەو زەخیرە زانستیەوە کە هەموو خەڵکی لە ئاغای نواپوردا دەیان بینی، هەر پێشبینییەکی تریان بکردایە خۆی لە خۆیدا خەتاو گوناح بوو.

بەڵام ئەوەی ئاغای نواپوری منەوەرو رۆشنیر، بەرهەمی هێنا، زۆر لەوە زیاتر بوو کە خەڵکی لێیان چاوەنوار دەکرد. خەڵکی وایان دەزانی کە ئاغای نواپور کتێبێکی ئەستور بڵاو دەکاتەوەو بەو کتێبە کودەتایەك لە

کۆمەڵگەی ئێراندا بەرپا دەکات، هەواڵی سەرکەوتنی ئەوان لەوە زیاتر بوو کە خەڵکی چاوەڕوانیان دەکرد. ئاغای نواپور تەنیا یەک گوتاریان ڕەش کردەوەو ئەم تاقە گوتارە بە جۆرێ لە کۆمەڵگەدا دەنگی دایەوە کە هەموو جەماوەری خەڵکی هێنایە جۆش و خرۆش. ئەم گوتارەی جەنابیان لە ڕۆژنامەی ((ریفۆرمی کۆمەڵایەتی))دا کە تێکڕای بەڕێوەبەرو هاوکارەکانی لە نوێخوازان و منەوەرانن، بڵاوبووەوە. جا لەبەر ئەوەی بەندەی لاواز، نووسەری ئەم دێڕانە، ئەو پایەومایەیەم نیە کە لە ڕاپەڕینێن زانستی و ئەدەبی و کۆمەڵایەتی، ئاگادار بم، پێویستم بە خوێندنەوەی ڕۆژنامانیش نابێ. ڕۆژنامە هی لاوانی منەوەرو ڕۆشنبیر و نوێخوازانە. کەسانێک کە پایەو ئاستی زانستی تێگەیشتنی ئەو گوتارە گرینگ و ئەو زنجیرە گوتارە گرینگترانەی موریس لبلان و میشل زڤاگویان نەبێ، چ سوودێکی لێ وەردەگرن؟ بە تایبەتی ڕۆژنامەی ((ریفۆرمی کۆمەڵایەتی)) کە لەوێدا نوچەێن خاریجی کە هەندێ جار بەندە پێویستی دەبێ چاپ نەکرێت و هەر هەموو ستونەکانی بە وتارێن ئەخلاقی و کۆمەڵایەتی ڕەش بکرێتەوە، ئەم ڕۆژنامەیە بەرابەری لاوانی ئێرانی دێتە ژماردن، زۆربەی وتارەکانی، لە کتێبانی کۆنەوە پاچڤە کراون. بە کورتی بەندە چ دەستێکم لە ڕۆژنامەدا نەبوو. لێ ڕۆژێ چوومە کتێبخانەیەک. کۆمەڵێک زانا و تورەڤان لەوێ بوون و باسی گوتارەکەی ئاغای نواپور هاتە ئارا. ئاغای زانا قەهستانی و تۆرەڤان جەوشەقانی کە هەر یەکەیان کۆڵەکەیەکی پایەداری جیهانی زانست و ئەدەبن و زانیاری مەعقول و مەنقول و شارەزایی فرەی ئەوان لە ئەحادیس و ئەخبارو فیعهو ئوسوڵ و

هەیئەت و نجوم و زمان و مێژوو و رەچەڵەك و لۆژیك و حیكمەت و فەلسەفە، پێویستی بەباس و ستایش نیە، هاوڕێ دەگەڵ كۆمەڵێكی دی لە نووسەرانی پێشەنگ، تەشریفیان لەوێ بوو و هەریەكەیان شرۆڤەیەكی تێرو تەسەلی سوودەكانی ئەم جۆرە لاوانەو بە تایبەتی ئەم چەشنە گوتارە كە سوودی گشتییان تێدایە، فەرموو. ئاغای قەهستانی كە پەیوەندییەكی تایبەتی دەگەڵ "كۆڕی زانستی ئێران"دا هەیەو مودەتێكیش سەرۆكایەتی ئەم كۆڕە پیرۆزەیان لە ئەستۆدا بوو، واهیان فەرموو: "من ئەسڵەن‌و ئەبەدەن‌و موتڵەقەن‌و بە هیچ كلۆجێ نامەوێ فەزڵۆ كەمالۆ و زانست و ئەدەبی ئەم ئەهلی ئیمانە بخەمە بەر ئیرادو رەخنە، نا نەخێر هەرگیز، بە پێچەوانەوە بوونی ئەم جۆرە لاوانەیە كە ئینسان وا لێدەكات ئومێدی بە ئایندەی ئەم میللەتەو ئەم ئاوو خاكە هەبێت، بەڵام ئەم ئاغایانە تۆزێك لاون و هەندێ جار زێدە تونڕەوی دەكەن، خۆ ئەگەر پێشتر هاتبوایە كن بەندە، لەوە بوو هەندێ یارمەتیم دابوایە. زێدەباری ئەمەی كە هەندێ وشەی عامیانەو رەمەكی لە گوتارەكەی خۆیدا بەكار هێناوە كە بە قەناعەتی من لە فەساحەت و بەلاغەت دوورە، هەندێ ئیرادی دیكەش لە وتارەكەی دەگیرێ. بۆ نموونە بەندە زۆرم پێ سەیرە كە بۆچی بە هیچ جۆرێ ناوی پۆستینی نەبرد بوو، هەر نەبێ ئەمەش جلكێكی پێشینانی ئێمەیەو هێشتاش گەلێك لە ئێمەمانان كە دەچینەوە بۆ مالۆ و لە ژێر كورسی دا دادەنیشین، چاك دەزانین كە ئەگەر پۆستین نەبێ، حاڵمان پەشێو دەبێ".

ئاغای ئەدیب جەوشەقانی کە پایەی زانستی جەنابیان لە سەرووی وەسفەوەیە، فەرموویان: "فەرمایشەکانی جەنابی ئاغا دروستە. ئێمە هەقمان بە کەسایەتی ئەوەوە نییە، بەڵام گوتارەکەی هەڵبەتە بە سوودە. لێ رەخنەکانی جەناب عالیش بەجێ و بتەون، بەندە بە تایبەتی جەخت لەسەر ئەو قسانەی لەمەر پۆستین فەرموتان دەکەمەوە، بۆ نموونە بەندە یەك لەباری خۆم نوێژ بە کراس و بێجامەوە دەکەم، بەڵام دوعای سمات، دوای نوێژ ئەگەر پۆستینم نەبووایە، بۆ نەدەکرا. باوەڕ دەفەرمووی کە هەر هەموو ئەم باسانە نووسەرانی پێشڕەوی ئێمە لە کتێبە کۆنەکاندا بە دوورو درێژی باسیان کردووە، بەڵام وەکو فەرموت، لاوان وا باشترە کە هەندێ جار بچنەوە سەر ئەم کتێبە کۆنانە".

حەزەراتی ئاغایان، باسێکی زۆریان لەمەڕ ئەم بابەتە فەرموو، بەڵام زۆربەی باسەکانیان بە زمانێ بوو کە لە کێشی تێگەیشتن و دەرکی بەندەی حەقیر، نووسەری ئەم دێڕانەدا نەبوو. بۆ نموونە یەکێك لەو ئاغایانە هەمیشە لە ناوەندی قساندا کۆمەڵێکی رستەی عەرەبی دەفەرموو و باسی فەسخ و ڕەسخ و مەسخ و نەسخی دەکرد کە بۆ بەندە زمانی جنۆکە بوو. منی بەندەی لاواز لە نیازو مەبەست و بیروبۆچوونی ئاغایان ئەمە حاڵی بووم کە هەر هەموویان بە گوتارەکەی ئاغای نواپور، لاوی منەوەرو نوێخواز، خۆشحاڵ بوون، ئیرادی گەورەیان تەنیا ئەمە بوو کە بۆچی ئەم لاوە نەچووەتەوە سەر کتێبانی کۆن.

هـەر هـەمان رۆژ بـۆ شـەوەکەی لـە مـاڵی ئاغـای (رادبـان)دا کـە لـە نووسـەرانی نمـرە یـەکی ئێرانـە، بـە خزمـەتی جماعـەتێك لـە تۆرەقـان و ئەدیبان گەییشتم (هـەر بـۆ ئاگـاداری عـەرزتانی دەکـەم کـە خوێنـەرانی ئـازیزی مـن وا تەسـەور نەفـەرموون کـە بەنـدەی حـەقیر ئـەهلی کـۆپرو مەجلیسی زاناو ئەدیبانمو تێکەڵی وانم، نـەخێر، بەندە ئەو شـەوە بـەم مەبەستە چـووبوومە خزمـەتی ئاغای رادبان کـە تکـای لـێ بکـەم بـەڵکو سەرۆکی دایـەرەکەی ئەم بەندەیە، راسپێرێ کە بۆ سـەری سـاڵ هیمـەتێ بکات و زیادە مووچەیەکم بۆ دابین بکات یان لایـەنی کەم بۆ دایـەرەیـەکی دیکـەم بگوازنـەوە)). ئاغـای رادبان لـە بـواری ئـەدەبیات و لێکۆڵینـەوەو پـەیگیری مێژوویی دا خاوەنی بەرهـەمێکی فرەیە و تا ئێستاش چـەندین جار لە کۆڕە گشتییەکاندا خوتبـەی پـر سـوودی بـەقازانجی جـەماوەری خــەڵکی داوەو بێگومـــان بـــە یـــەکێك لـــە بلیمـــەتانی ئـــەم ســـەردەمە دەژمێـردرێن. جـەنابیان بـە تـەواوەتی دژی شارسـتانیەت و فەرهـەنگی سامی و عەرەبی و بەرهـەمی ئـەو قۆناغـە بـووەو پێیـان وایـە مەملەکـەتی ئێـران کـە بێـشکەی نـەژادی ئاریاییـە پێویـستە خـۆی لـە پۆخڵـەواتی شارستانیەتی عەرەب رزگار بکات و خـووی پێشینانی خـۆی بکات بـە پیشە. بیروبۆچوونەکانی ئـەم جوامێرە کارێکی گـەورەی لـە جـەماوەری منـەوەرانی ئێران کردووەو دەبێ دان بـەوەدا بنرێ کە لە ئـەنجامی هـەوڵ و کۆشـشی ئاغـای رادبانـەوە لایـەنگرانی ئـەم بیروبـاوەڕە گـەورەترین رابوونی کۆمەڵایەتی لە ئێراندا پێك دەهێنن. بـە رێکـەوت لـە مـاڵی ئـەم گەورە پیاوەش باسی گوتارەکـەی ئاغای نواپـور هاتـە ئاراوە، هـەر پیا هەڵدان و ستایش بوو کـە لـە هـەموو لایـەکـەوە حـەواڵـەی دانـەری بـەرێز

دەکـرا. بـە تایبـەتی یـەکێك لـەو لاوانـەی کـە تـازە هـاتبووە کـۆڕی نووسەرانەوە، گوتی: "ئێمـە ئاریـایین، ئێـران نیشتمانی هـەژی ئێمەیـە. زۆر ئاشکرایە کـە شارستانیەتی ئێمـە لـە شارستانیەتی ئەوروپاییـەوە نزیکترە تا لە شارستانیەتی عـەرەب. ئێمـە پێویستە لـە هـەموو شتێکدا چـاو لـە ئـەوروپاییانی ئاریـا نـەژاد بکـەین. لـەم رووەوە لەگـەڵ نووسـینەکەی نواپـور دام، هـەر چـەندە مـن لـە حـوزوری ئەواندا هـیچ نـیم". یـەکێکی تـر لـەو نووسـەرانەی کـە تـا ئێستا چـەندین گۆڤـاری دامەزراند بوو و لە هەر یەکێکیاندا لایەنگری بیروباوەڕێکی جیاواز بوو؛ فـەرموویان: "لـەم رووەوە بەنـدەش بـە تـەواوەتی دەگـەڵ گوتارەکـەی ئاغای نواپوردام و رەنگە تا ئێستا وتارێکی ئەوەندە بە سوودو باش لـە ئێراندا بڵاونەبووبێتـەوە، بـەڵام مـن تێناگـەم کـە بۆچـی جـەنابیان ئـەو هـەموو وشـە ناباوە عەرەبیـەی بـەکار هێناوە، لـە کاتێکدا دەیـانتوانی گەلێك لەو وشانە بە فارسی پەتی بنووسن". (مەبەست لە فارسی پـەتی و خالیـسە ئەگـەر خـوا نەخواستە هەنـدێ لـە خوێنـەران تێـی نەگـەن، هەمان فارسییە کە ئاغای رێزدار قسەیان پـێ دەفەرموو). نزیکـەی دوو دانـە سـەعات سـەبارەت بـە گوتارەکـەی ئاغـای نواپـور لـەو مەجلیسەدا قسەکراو بە ڕاستی حـەزم چووە ئـەوەی کـە ئـەم رۆژنامـە گرینگـە پـەیدا بکـەم، بـچمە لای یـەکێك لـەو ئاغایانـەی کـە لـەم شـتانە تـێ دەگـەن و بەیارمەتی ئەو ئەم رۆژنامەیە بخوێنمـەوە. بۆ نەگبـەتی دوو رۆژ بەسـەر بڵاوبوونـەوەی ئـەم گوتـارەدا تێپـەڕی و ئیـدی ئـەم بەنـدەی بـێ توانایـە؛ نووسـەری ئـەم دێڕانە، بە تـەواوەتی لە بیرم کرد. بەڕێکـەوت شـەوێ چـوو

بوومە وەعزی شێخی گەرەکەکەمانو لەوێش جەنابیان سەبارەت بە گوتارەکەی ئاغای نواپور وەعزیان فەرموو.

بە داخەوەم چونکە بەندەی حەقیر لە دووری مینبەرەکەی ئاغای شێخ رۆنیشتبووم و گوێم لە هەموو فەرمایشتەکانی جەنابیان وەکو خۆی نەدەبوو، نەمتوانی لە مەبەستە بەرزو بالاکانیان حاڵی ببم، واتە بۆ بەندەی حەقیر مەیسەر نەبوو، مەعلوم نەبوو کە ئاغاو شوێنکەوتووەکانی لەگەڵ ئەم گوتارەو نووسەرەکەیدا بوون یان دژی بوون. لەوە دەچوو ئاغا هەم لە نالّ بدات و هەم لە بزمار. وا دیارە چونکە پەیان بە بایەخ و گرنگی گوتارەکە لە نێو کۆمەڵگەدا بردبوو، نەیاندەویست دژایەتی بکەن و بەمە ژمارەیەك لە لایەنگرانی خۆیان بتارێنن. بۆ نموونە ئەگەر چی ژێراوژێرو نا راستەوخۆ کۆمەڵە ئاماژەیەکیان بۆ نا پایەداری دنیای دون، و زەرورەتی گوێ نەدان بە جلو بەرگ کە شتێکی روالّەتییە، و زەرورەتی بایەخدانو خۆ تەرخانکردن بۆ چاککردنی نوێژو رۆژوو تەقواو ترس لە خوا، فەرموو، و جوانکاری لە جل و بەرگ و روالّەتیان بە یەکێك لە هۆکارەکانی لوت بەرزی و فڕناخی و دووری لە خوا دەزانی و دەیانگوت: "ئەو سۆفیە خوانەناسەی کە – لیس فی جبتی سوی اللە–ی دەگوت: لوتبەرزی و فەرناخی و گومرایی لە فرە جوانی جبەکەیدا بوو". شیعری مامۆستای شیعر سەعدیان بەنموونە دەهێنایەوە کە فەرموویەتی پیاوێك کە هیچ جل و بەرگێکی لەبەر نەبێ، باشترە لە جلو بەرگێك کە پیاوی تیا نەبێ، وێڕای ئەمەش ستایش و ئافەرینی بێ پایانی نووسەری لاوی زاناو

رۆشنبیرو منەوەری گوتارەکەیان دەکرد و بیروباوەڕەکانیسان بە شایستەی توژینەوە و وردکردنەوەو رامان دەزانی.

پاشان لێپرام کە هەر دەبێ و بە هەر شێوەیەکە ئەم گوتارە بە دەست بێنم و بە یارمەتی نەفەرێکی زانا لە نێوەڕۆکەکەی حاڵی ببم، بەڵام رۆژنامەی ناڤبری دوا دانەی فرۆشرا بوو، بە تایبەتی چوومە خزمەتی ئاغای بەڕێوەبەر، فەرموویان کە بە تایبەتی لەبەر بایەخی وتارەکەی ئاغای نواپور سێ سەد نووسخەمان لێ چاپ کردبوو، کەچی هەر هەمووی فرۆشراو تاقە یەک نوسخەشی نەماوە.

ماوەیەک بوری و لە هەموو شوێنێک لە هەوڵی ئەوەدا بووم کە ئەم گوتارە بە دەست بێنم و بیخوێنمەوە، چەند رۆژێک لەمە پێش هەروا چووم بۆ یەکێک لە موغازەکانی لالەزار تا قوماشێک بۆ پاڵتۆ بکرم، لە موغازەدارەکەم پرسی: "قوماشی تازە چیتان هەیە؟".

لە وەڵامدا گوتی: "چما تۆ گوتارەکەی ئاغای (نواپور)ت لە رۆژنامەی "ریفۆرمی کۆمەڵایەتی) نەخوێندووەتەوە؟ ئەم گوتارە بە ئەندازەیەک گرینگ بوو کە چاپ کراوەتەوە، قوماشی پاڵتۆ لەو قوماشانەی کە ئێمە دەیان هێنین، باشتر نییە. بەشی پاڵتۆیەکمان لەو قوماشە پێشکەش بە خودی ئاغای نواپور کردووە".

ماوەیەک لەسەر نرخەکەی سەواو مامەڵەمان کرد، پاشان سەد سوێندی خوارد کە لە نرخی مایەکارییەکەشی، لەبەر خاتری من کە مشتەرییەکی ئازیزی ئەوم، بڕێک زەرەر دەکا، سێ مەترو نیو قوماشم کڕی و موغازەدارەکە لە گەڵ قوماشەکەدا نوسخەیەکی لە سەفتە رۆژنامەیەک کە لەوێ دانرا بوو، بە خۆڕایی دامێ.

بە پەلەپەل چوومەوە بۆ مالّێ و بەر لەوەی تەماشای قوماشی پالّتۆکە بکەم، هەوەلّجار ویستم ئەم گوتارە گرینگە کە ئەوەندە عەودالّی بووم بخوێنمەوە، لە راستیدا بە وەدەستهێنانی رۆژنامەکە پتر لە کڕینی قوماشەکە خۆشحالّ بووم، بەلاّم چی بێ لە ئێوە نهێنی؟ گوتارەکە هەمان مەبەست و نێوەرۆکی لە خۆ گرتبوو کە پێشتر بۆی باس کردبووم و هاوڕێکەم بە تەوسەوە هانی دا بوو کە بە نووسین بلاّوی بکاتەوە. بەلاّم لە رۆژنامەکەدا هیچ نیشانەیەکم نەبینی کە نیشانەی دووبارە چاپکردنەوەی بێ. بەلاّم لە ژێر گوتارەکەدا ریکلامێکی هەمان موغازەدارم، کە قوماشەکەی لە نرخی مایەکاری کەمتر بە من فرۆشت بوو بینی، هەلّبەتە بەندەی بێ توانای نووسەری ئەم دێڕانە ئەوەندەم گومان لە خەلّکی نیە کە وا خەیالّ بکەم، لاوێکی خانەدانو سەلارو سەنگینی میناکی ئاغای نواپور کە لە لاوانی منەوەرو رۆشنبیرە، پێشکەشی لەم پیاوە دەولّەمەندەی کە بە سەری حەزرەتی موسا قەسەم قوماشەکەی بە نرخی مایەکاری کەمتر بە من فرۆشتبوو، لە بارتەقای نووسینی ئەم وتارە گرینگەدا، وەرگرتبێ.

تاران – دی ١٣١٣ (١٩٣٤)

کورتە مێژوویەکی ژووڕەکەم

کورتە مێژوویەکی ژوورەکەم

ئاخریەکەی خۆم لەو گەڕەکە پیسە رزگار کرد. چیتر ناچار نیم هەموو شەوێ خۆرش و شلەی باینجان بخۆم، لە دەست دادە خۆش قەدەمو پێ بەودمەکان، باجی و فاتمە سوڵتان قوتار بووم. ئیدی کەس ناوێرێ، بەیانیان کاتێ کە من نووستووم، لە پشت دەرگاکەوە بەخشەخش گسکان بدات و تەپوتۆزی بەینی خشتەکان بە ژوورەکەی منداا بکات. ئیدی کەس ناتوانێ دەستکاری کتێبەکانم بکات، لە دەستی کاسەی سەهۆڵاویش رزگار بووم. هەر کاتێ حەزم لێ بێ گرامافۆنەکەم کۆک دەکەم و گوێ لە مۆزیقا دەگرم. ئیدی تا سااڵی دوای مەرگی پوورەقزی مۆزیقا لە ماڵەکەی مندا قەدەغە نییە. قەتڵ و قیامەتیش رابێ دەتوانم مۆزیقا لێبدەم. ئیدی شیڤی من پەیوەندی بەمەوە نیە کە: "با بابە تەشریف بێنێتەوە" چیتر رۆژانی هەینی دەنگی گریانی منداڵەکەی پوورەقزی خەبەرم ناکاتەوە. لە گەڕەکێکی سەرووی شاردا، لە ماڵە ئەرمەنییەك دوو ژوورم بەکرێ گرتووە، لێرەدا ئەم دوو ژوورەم بە دڵی خۆم رازاندووەتەوە. کتێبەکانم بە کەیفی دڵی خۆم لەبەر دەستی خۆمدا

داناوە. مێزێك و چەند کورسییەکم هەیە، پەردەکانی ژوورەکەم دەستچنن، مافوری جوانم نیە، بەڵام زیاتر حەزم لەم زیلۆیە، زیلۆکەم تازەیە، بەڵام مافورەکانی ماڵی خۆمان هی دوو سەد ساڵ لەوەپێشە، ئەم زیلۆیەم بە سەلیقەی خۆم کڕیوە. دڵنیام کە یەك کەسی دەردەداری لەسەر نەمردووە، ژوورێکی کارکردن و ژوورێکی خەوم هەیە. هەموو هەڤاڵەکانم بەغیلیم پێ دەبەن. ئەمڕۆ یەکێکیان بۆ ئێرە هاتبوو، حەزی لە ژوورەکانم کرد. پێم دەڵێت: "من لە دەست پورە پیرەکەمو دایکم بێ تاقەت بووم. ئێرە ژووری دیکەی بەتاڵی لێ نییە؟" گوتم: "با ئەو ژوورەی تەنیشتەوە چۆڵە! لێ نازانم بە کرێی دەدەن یان نا. تا ئێستا نەم دیتووە دەرکەی ئەم ژوورە بکرێتەوە. ئەمڕۆ لای عەسر لە خاوەن ماڵەکەم خا هاکوپیان دەپرسم و شەوێ کە یەکدی دەبینین خەبەرت دەدەمێ..."

*　　*　　*

"خات هاکوپیان، هاوڕێیەکم حەزی لە ماڵەکەی ئێوە کردووە. دەتوانی ژوورێکی بەکرێ بدەیتێ؟"

– نە، ژوورم نییە.

– چۆن؟ ئەدی ئەم ژوورەی تەنیشت ژوورەکەی من چۆڵ نیە؟

– با، بەڵام ئەم ژوورە بە هیچ کەسێك بەکرێ نادەم.

– سەیرم پێدێ، چونکە کە دەبینم ئارداشسی کوڕتان هەر کاتێ لە شول دێتەوە، ناچێتە ئەم ژوورە.

– نەهەقت نیە، بەڵام ئەم ژووروە هی کوڕە گەورەکەم، ئارشاویر بوو، لەوەتای ئەو مردووە، دڵم نایەت بە کەسێکی غەوارەی بەکرێ بدەم، ژوورێکی باشیشە. حەزەکەی بیدینی.

خات هاکوپیان هەستاو من دوای کەوتم. ئەم خانمە نزیکەی چل و پێنج ساڵێك دەبێت، هەڵبەتە لە کۆنا لە جوملەی جوان و خشیکان بووە، بەڵام ئێستا زۆر تێك شکاوە، لە ئێران هاتووەتە دنیا، لێ لاوی خۆی نە روسیادا بەسەر بردووە! بە باشی بە روسی قسان دەکات، لە من باشتر روسی بەڵەدە، بیست و پێنج ساڵە، یانی لەوەتای شووی کردووە، لە ئێران دەژی. فارسییەکی چاکیش دەئاخوێ، بەڵام فۆنەتیکەکەی ئەرمەنیە. بە روسی قسان دەگەڵ منداد دەکات. خات هاکوپیان لە ژنە وریاو زرینگەکانی دنیایە، کە هەڤدە ساڵ لەوە پێش مێردەکەی مردووە، ئیدی هەر خۆی ژیانی هەردوو کوڕەکەی (ئارشاویرو ئارداشس)ی بەپێوەبردووە. هەر خۆی ناردونیە. قوتابخانەو زمانی روسی فێرکردوون. بە قسەکانیا وا دیارە کە کوڕە گەورەکەی، ئارشاویری، کە ئێستا مردووە، زیاتر خۆش ویستووە. بە قسەکانیا دیارە کە ئەو لەگەڵ بابیا دوو لەتی یەك سێو بوون، وێنەیەکیم لە ژوورەکەدا بینی. دەموچاوێکی خڕی هەڵکفاوی شەهوانی هەبوو، ئاشاوێر لە رووی روخسار، ئەندام، ئاکار، و لە هەموو رووبەکەوە لە بابی چووە.

خات هاکوپیان کلیلەکەی هێنا، دەرکی ژوورەکەی کردەوە، خۆی لە پێشا وەژوور کەوت. ئەوجا رێگەی منیشی دا بڕێکی زۆر کاغەزو کتێبی بەرگ تێنەگیراویان لەسەر میزێکی کەنار پەنجەرەکە دانا بوو.

کۆمەڵێک کەرەستەو تفاقی جزوبەندو بەرگ تێگرتنی لێ بوو کە تەپوتۆزیان نیشتبووە سەر. لەم بەرەوە تەختێک هەبوو قالیچەیەکی بەسەرەوە بوو، لەوبەری مێزەکەوە سوپایەکی چکۆلەی کانزایی هەبوو. جگە لەم کەلوپەل و شمەکانە، دەرودیوارەکان ئەگەر چی تۆزاوی بوون، بەڵام ژوورەکە پاک و خاوێن دەهاتە بەرچاو، شتێک لێرەدا نەبوو کە سەرنجی بەشەر رابکێشێت. خات هاکوپیان کە تا ئێستا لەبەر دەرگاکە وەستا بوو هاتە پێشترێ و بە قامکی ئامازەی بۆ دیوارەکە کردو گوتی: "تەمەشا ئەمە جێی پەنجە خوێناویەکانی کوڕەکەمە، هێشتا دڵم نەهاتووە کە ئەم پەڵانە بسڕمەوە. لەوساوە تانهۆ ئەم شتانەم خاوێن نەکردووەتەوە، تەمەشا ئەم گەردو تۆزە، هەموو جارێک لە سااڵیادی لە دایک بوونیا چەپکە گوڵێک دەخەمە سەر مێزەکە، لە تەنیشت وێنەکەیەوە. وشک دەبێتەوەو لە جێی خۆی دەمێنێتەوە".

ئەوجا دەستەسڕەکەی لە بەرکی دەرهێنا، دەستی بەگریان کرد. ئەوەی راستی بێ دڵم پێی سوتا. ئیدی حاڵی بووم کە هۆی پیری ئەم ژنە، بێگومان ئەم مەسەلەیە بووە. ژێر باڵیم گرت و هێنامە ژوورەکەی خۆی و کەوتمە دڵدانەوەی و گوتم: "خانم، بەڕاستی بەڵات بەسەر هاتووە، من نەمدەزانی ئەم چەند جارەش کە ئارداشس لێرە بوو. ئەویش باسی ئەم بابەتەی بۆ نەکردوم، چما کوڕەکەت خۆی کوشتووە؟".

خات هاکوپیان، لەسەر کورسییەکەی من، لەبەر سۆپاکە دانیشت و گوتی: "نە، خۆی نەکوشتووە. هەرچیەک بێ من ژنم و دەگریم، بە گریان دڵم کەمێ هێور دەبێتەوە. بەڵام هاوار بە مااڵم بۆ ئارداشس، تۆ

نازانی چەند ناڕەحەتە، دەزانی ویژدانی ئاسودە نیە، هێشتاش هەر وا دەزانێ کە مردنی ئارشاویر ئەنجامی درێغی ئەو بووە".

کە مەسەلەی مردنی ئارشاویرم لەخات هاکوپیان پرسی، بە درێژی بەمجۆرەی بۆ گێڕامەوە.

"هەر چییەك بوو لەم ژوورەی تۆدا رووبدا، ئەم ژوورە دیرۆکێکی هەیە، نزیکەی چوار ساڵێك لەمەپێش رۆژێك ژن و شوویەك هاتن و ئەم دوو ژوورەیان بەکرێ گرت. ئەو پیاوە ئاڵمانی بوو، لەودیلانەی جەنگ بوو کە لە روسیادا مابووەوە پاشان بۆ ئێران هاتبوو. تۆ لە پەهلەوی بووی؟ کاتێ خۆی لە جێی ئەم شوێنەی کە ئێستا باخ و بولواره، ئوتێلێك هەبوو، هی پیاوێکی روسی بوو. ئەم ژنە کیژی ئەو بوو، من نازانم لە کوێ سۆراخی ماڵی منیان زانی بوو. پێدەچوو چونکە روسی بەڵەد بوون، وێستبێتیان لە ماڵێکا بن کە روسی بزانن، رۆژێك دانیشتبووین، دەمەو عەسر بوو؛ سەیرمان کرد خاشولتس وەژوورکەوت. ژنێکی گەنج؛ کەڵەگەت، چاوڕەش و قژ زەرد بوو. زۆر خشیك نەبوو، بەڵام شتێکی هەبوو کە پیاوانی رادەکێشا، دەزانی هەمیشە بە کەیف و بە دەماغ و تەڕو بڕو خاوێن بوو. پێی گوتم کە مێردەکەم لە پەهلەوی ئەندازیار بووەو دەمێ بوو لەوێ کاری دەکرد. ماوەیەك لەمەپێش لەسەر بیناکەوە شەلمانێك لە ژێر پێی دەرچووەو کەوتووەتە خوارەوە. لەوساوە تا ئێستا تووشی نەخۆشیەکی سەیر بووەو ماوەیەکە چاوی کەم حوکم بووەو ئێستا هەر بە جارێ نابینا بووەو هیچ نابینێ. هێناومانە تا لە تاران مالیجەی بکەین. ئەو بەو جۆرە باسی کوێر بوونی مێردەکەی گێڕایەوە، بەڵام پاشان لە خەڵکانی

تـرەوە شـتی دیکـەمان بیست، بـە هـەر حـاڵ هۆیـە راسـتەقینەکەی هـەر ئاشـکرا نـەبوو، مـن هـیچ بیانویـەکم نـەبوو و گـوتم باشـترە، کـە ژن و مێردێك بێنە ئەم دوو ژوورە، سەریەشەکەی بۆ من کەمترە، غافڵ لەمـەی کـە ئـەم ژن و مێـردە دەبنـە بـەڵای گیـانی مـن. کـاتی کـەخات شـۆڵتس دەیویست بڕوات، دنیا تاریك بوو بوو، من ئارشاویرم، کە لە ژوورەکـەی خۆی مژوڵی کارکردن بوو، گاز کردو گوتم: خـانم بـە رێکـە، نـەبا لەسـەر پلیکانەکان بکەوێ، وەختێ کە ئارشاویر هاتەوە سەرێ، گوتی: دایکـە، ئـەم ژنـە کـێ بـوو؟ گـوتم: ئەمـە ژنـی کابرایـەکی ئاڵمانیـە، نێـوی خـات شولتسە، ئەم دوو ژوورەم بەکرێ داوە بە خۆی و مێردەکەی.

"رۆژی دواتر مستەر شولتس و خێزانەکەی هاتن، من ژوورەکانم –یانی ئـەم دوو ژوورە– پـێ نیشـان دان، خۆیـان سـیپاڵو تفاقیـان نـەبوو، مـن شتومەك و تفاقم دانێ، ژوورەکەم جوان رازاندبووەوە، لە ئێستای باشتر بـوو، مـستەر شـولتس کـۆرە بـوو، بـەڵام کوێرییـەکی تایبـەتی هـەبوو. بردبوویانـە لای هـەموو دکتـۆرە بەنێوبانگـەکان. هـەر هـەموویان یـەك قسەیان کردبوو کە هـیچ عـەیبێك لـە چاوتا نابینین، نەخۆشی دەمـارە، تـەنیا دکتـۆرانی پـسپۆڕی پـاریس و بـەرلین و ڤیێنـا دەتـوانن چـارەی بکەن".

کاتی خاتو هاکوپیان گوتی دکتۆرەکان وایان بـە مەسـڵەحەت زانیـوە مستەر شولتس خۆی پیشانی دکتۆرانی پاریس و بەرلین و ڤینا بدات، لـە دڵـی خـۆدا بـیرم لـەوە کـردەوە کـە بێگومـان کوێرییەکـەی هۆیـەکی جیاواز لـەوەی کـە خـات هاکوپیان بـۆ مـنی گێڕایـەوە هـەبووەو ویستم

باسی ئەو حیکایەتانەی لێ بپرسم کە لە خەڵکانی دیکەی بیست بوون. بەڵام خات هاکوپیان هەر قسەی دەکردو زۆریش خەمین بوو:

"ئەم پیاوە رۆژ بە رۆژ چاوی خراتر دەبوو، لەم دواییانەدا هەر هیچی نەدەبینی. بەردەوام دەیگوت و دەیگوتەوە: ئەگەر لە ئەڵمانیا بام ئەم بەڵایەم بەسەر نەدەهات. بەڵام دکتۆرەکان ئەوەشیان گوتبوو کە لەگینە رۆژێك لە ناکاودا چاوی خۆ بەخۆ بینا ببێتەوە. دوای ماوەیەك پارەیان تەواو بوو، کۆلۆنی ئاڵمانی بڕە یارمەتیەکی دەدان، بەڵام بەمە بەڕێوە نەدەچوون، ژنەکەی گولدۆزی و نەخش و نیگارێکی باشی دەزانی، لە ڕێگەی پایەدارێکەوە کە لە پەهلەوی دا دەیناسی، چوو بووە مالّە دەوڵەمەندەکانەوەو کیژەکانی فێری قولاپدۆزی و خەیاتی و تۆڕچینی دەکردن و لەم ڕێیەوە تا ڕادایەك ژیانیان بەڕێوە دەچوو. مستەر شولتسی مێردی بە زۆری بە تەنیا بوو. لەبەر ئەم پەنجەرەیەداو ئەگەر هاوین بوایە لە هەیوانەکەدا رۆدەنیشت و بیری دەکردەوە.

خوا دەزانێ بیری لە چ دەکردەوە؟ تا ئەو رۆژەی ئەم مەسەلەیە ڕووی دا، دڵم پێی دەسووتا، وەکو کوڕی خۆم خۆشم دەویست، ئاخر دەزانی، ئەمە دەردێکی زۆرگرانە. بەشەر چاوی هەبێ و دوایی کوێر ببێ، بەستەزمانە لە بەیانییەوە تا ئێوارێ لەم شوێنەدا دادەنشیت و بیری دەکردەوە، بە جۆرێ لە فکران رادەچوو، ئەگەر هەندێ جار کەسێك هاتبا ژووڕێ و قسەی لەگەڵ کردبا، ئاگای لێ نەدەبوو. دوا نیوەڕوان کە (ئارداشس)ی کوڕم لە قوتابخانە دەهاتەوە، دەچوو بۆ ژووڕەکەی ئەوو لەوێ کتێبی بۆ دەخوێندەوە. شولتس زۆری حەز لە کتێبەکانی دۆستوفسکی دەکرد. ئەو کتێبە ئاڵمانیانەی کە پاچڤەی روسی دا کرا

بـوون، دەکـرین‌و ئارداشـس‌و هەنـدێ جـاریش، هەڵبەتـە بـە دەگمـەن ژنەکـەی بۆیـان دەخوێنـدەوە، ژنەکـەی زۆر خـۆش دەویـست، ژن ومێردێکـی دڵۆڤـان و میهرەبـان بـوون. بـۆ نموونـە بیرم دێ کـە مـستەر شولتس قژێکی زەردی هەبوو، هەندێ جار لەسەر نان خواردن چەپکێك لـە قژەکـەی بەسـەر هەنیـەی دا بـەر دەبـووەوە. بـە خـۆی نـەی دەبـینی. ژنەکـەی هێنـدە بـەمیهرەبانی دەسـتی دەبـرد و بـە قامکـەکانی قژەکـەی سەر هەنیەی لادەبرد هەر مەپرسە، مستەر شولتس لـەم حاڵەدا دەسـتی ژنەکـەی مـاچ دەکـرد. کـاتێ کـە نیگـای شـووەکەی دەکـرد، لـە تـۆ وایـە دەیـەوێ بە چاوانی بیلاوێنێ و نەوازشی بکات، بـە جـۆرێ کـە ئـەو بـەو کوێریـە بتـوانێ هەسـتی پـێ بکـات، (مستەر شـولتس)ش ژنەکـەی زۆر خۆش دەویست، بۆ نموونە حەزی نـەدەکرد کـە ژنەکـەی بـە خـۆڕایی بـە دیـار ئـەوەوە دانیـشێت، زۆر جـار زۆری لـە هاوسـەرەکەی دەکـرد کـە بـە خۆڕایی لە ماڵەوە دامەنیشە، بچۆ بۆ سینەما، بڕۆ بـۆ سـەما، بـڕۆ. لێـرە بـە تـەنێ دامەنیـشە، وێـڕای ئەمـەش زۆری غـیرەت لـە ژنەکـەی دەکـردو دەسـت ودڵـی بـۆی دەلـەرزی. ئەگـەر شـەو بـەبێ پـرس درەنـگ تـر لـە سـەعات هەشـت بـۆ مـاڵ بهاتبایـەوە، شـپرزەو دەسـتە پاچـە دەبـوو، بـێ قەراری دەکرد، هەر سا نا ساتێ دەست بە دیـوار خـۆی دەگەیانـدە بـەر هەیوانەکـە، لەسـەر قاڵدرمـەکان دەوەسـتاو بـێ ئـەوەی چ شـتێك بـدینێ نیگای دەبڕیـە تاریکییـەکە، لەجێیەکەی دەجولاّ، هەر کەسێکی دەبینی لێـی دەپرسـی: خێزانەکـەی منـت نـەبینی؟ هەمـدیس دەسـت بـە دیـوار خۆی دەگەیاندەوە ژووری. ئیدی ئەمە حاڵی بوو تا ژنەکـەی دەهاتـەوە. جاری واش دەبـوو کـە خـات شـولتس دەگـەڵ ئارشاوێری کـوڕە گـەورەم

یان ئارداسش دا بۆ سینەما دەچوو. لێ خات شولتس نەیدەویست بە تەنێ بچێتە کۆڕی سەما. دەیگوت: من ئامادە نیم بەبێ تۆ بچمە کۆڕی سەما، لەگەڵ خەڵکی دیکەشدا حەزناکەم.

"نوئێلی ساڵی ١٩٣١بوو، هەموو کۆبووبوونەوە بە تەرزی ئەڵمانی جەژنمان گرتبوو. درەختی کاژمان رازاندبووەوە لەم شوێنەدا کە تۆ مێزی نۆوسینەکەت لێ داناوە، لەسەر تەپڵەکێکمان دانابوو. من کتێبێکی ئەڵمانی بە روسی کراوم بە مستەر شولتس بەخشی بوو. هەموومان جەژنانەمان بۆ یەکتر کڕی بوو و هی هەر یەکێکمان بەجیا لەسەر مێزێك دانا بوو. گۆرانیمان گوت و شەرابمان خواردەوە. لە کۆتایی شەودا هەموو شەکەت و ماندوو لێی خەوتین. لای بەیانی بوو، یانی هێشتا دنیا تاریك بوو، سەیرم کرد لە ژوورەکەی (مستەر شولتس)ەوە دەنگ دێت، تا من هەستام، سەیرم کرد دەنگە دەنگەکە زیادی کرد، مستەر شولتس بانگی دەکرد: "کاچا، کاچا!" کاچا، نێوی ژنەکەی بوو. من هەراسان و شپرزە بەرەو ڕاڕەوەکە دەرپەڕیم، سەیرم کرد کوڕەکانم و (خات شولتس) لە ڕاڕەوەکەدان، هەر کە من دەرگای ژوورەکەم کردەوە بینیم کە خات شولتس خۆی بە ژووری مێردەکەیدا کرد. وامزانی مستەر شولتس سەکتەی گرتووە. بەدوای خات شولتس دا وەژوورکەوتم. مستەر شولتس کاتێ کە گوێی لە دەنگی من بوو، گوتی: خانم من ئێستا چاوم هەبوو ئەستێرەکانی ئاسمانم بینی، ئەوجا لە ژنەکەی پرسی: تۆ لە کوێ بووی؟".

"من چاوەنۆڕی وەڵامی (خات شولتس)م نەکرد. لە ژوورەکە وەدەرکەوتم دیتم کە ئارداشس و ئارشاوێر بە دزداشەی خەوەوە لە پاڵ

یەکا وەستاون. هەردووکیان رەنگیان هەڵبزڕکا بوو، ئارداشس بە برا گەورەکەی گوت: "باشە چ کارێکی لە ژوورەکەی تۆدا هەبوو"؟
خات هاکوپیان لێرەدا ئاهێکی هەڵکێشاو گوتی: "هەر بەڵایەک بەسەر بەشەرا دێت، لە سۆنگەی ژنانی خراپەوەیە".
من تەنیا یەک وشەم گوت: "عەجەب!"
"بەڵام رۆژی دوایی مستەر شولتس هەمدیس کۆرە بووەوە، بردیان بۆ لای دکتۆری ئاڵمانی سەفارەت. گوتی: بەڵێ، ئێمە گوتبوومان کە هیچ عەیبێک لە بونیادی چاویا نییە، تووشی نەخۆشی عەسەبی بووەو لەگینە رۆژێ لە رۆژان چاوەکانی بکرێنەوە. لە ئەڵمانیادا بە ئاسانی چارەسەری دەکەن. بەڵام ئەو رۆژە، نێوەڕۆ لەسەر فراقین وەزع و حاڵێکی غەریب لە ماڵی ئێمەدا بەرپا بوو، ئارداشس پەست و بێ تاقەت بوو. قسەی لەگەڵ کەسدا نەدەکرد، ئارشاویر هەر نەهاتە سەر سفرەکەش، بیانووی ئەمە بوو کە چەند کتێبێکی تازەیان بۆ هێناوم دەبێ تا عەسر بەرگیان تێ بگرمو تەواویان بکەمو بیاندەمەوە بە خاوەنی. مستەر شولتس حاڵی خراپ بوو، نەیدەویست نان بخوات. خات شولتس ئەمجارەیان قژی مێردەکەی کە بەسەر هەنیەدیدا بەربوو بووەوە، لانەبردو ریٚک نەخستەوە. تەنیا یەک جار خاولیەکی دەم و زار پاک کردنەوەی دایە دەستی تا دەم و لێوی خاوێن بکاتەوە، کەچی جاران خات شولتس بە خۆی ئەم کارەی دەکرد. تەنیامنی داماو بێ گوناح بووم، لە هەموو شتێ خراتر ئەمەیە کە ئێمەمانان کە دایکین وا دەزانین کە لە هەموو کەسێک نزیکترین لە منالّەکانمانەوە، لە کاتێکا کە وا نیە، دایک لە هەموو کەس بە منالّەکانی نامۆترە. منداڵان هەزار شت

بە هەڤاڵەکانیان دەڵێن کە یەک شتی بە دایکیان ناڵێن. نە ئارشاوێر، نە ئارداشس تاقە یەک وشەیان بە من نەگوت کە چ شتێك لە بەینیاندا رووبداوە، دەتخوا بیهێنە بەرچاوی خۆت، کە لە حاڵی وادا بەشەر چی لێ دێ. ئەو رۆژە، پاش نیوەڕۆ هەر چەند لەگەڵ ئارداشس دا هەوڵم دا نەیدەویست چیتر کتێب بۆ مستەر شولتس بخوێنێتەوە. دەیگوت: بۆچی ژنەکەی شەوێك نەبووە بەلایەوە بمێنێ و سەر گەرمی بکات؟ راستیشی دەکرد، خۆ ئێمە کوچکی گەرمتر لە ئاگر نەبووین. نزیکەی یەك ساڵ بوو کە خات شولتس هیچ هەقێکی بەسەر مێردەکەیەوە نەبوو. راستە کە ژیانی شووەکەی بەڕێوەدەبرد، بەڵام دەستی بە هیچەوە نەدەدا، جاری وادەبوو کە شووەکەی سێ دانە رۆژان لەبەر نەخۆشی و بێتاقەتی لە جێدا دەکەوت و بە زەحمەت لە ژووڕەوە دەهاتە دەرێ. ژنەکەی نە شەوەنخونی بە دیارەوە دەکردو نە بۆ دەرو ژوورکردن دەستی دەگرت، کەچی زۆر جار بە دوو سەعات و سێ سەعات لە ژووڕەکەی ئاشاوێری کوڕم دادەنیشت و قسەی دەگەڵ دەکردو تەمەشای کارکردنی ئەوی دەکرد. جارێکیان ئارشاویر بۆ چەند رۆژێك نەخۆش کەوت، تای دەهاتێ: خات شولتس بەردەوام بە دیاریەوە بوو، خواردنەکەی دەدایە. ئەم دیوو ئەو دیوی دەکرد، ئاگاداری خواردنەکەی دەکرد، جارێکیان بەگژ منداهات کە بۆچی بەخەمی کوڕەکەتەوە نیت.

پەست بووم، پێم گوت: تکات لێدەکەم کە خۆت مەکە بە دایەنی دلۆڤانتر لە دایك.. لەگەڵ ئەمەشدا، نەمدەتوانی هیچ بەدخەیاڵیەك دەربارەی ئەم ژنە بکەم دەنا نەم دەهێشت لەم ماڵە دا بمێنێ.

" لەو شەوەوە ئیدی ئارداشس نەچوو بە مالّی مستەرشولنس دا، بەلّام لەلایەکی ترەوە هیچ قسەیەکیشمان لێ سادر نەبوو کە ئەو ژن‌و مێردە عادز بکات. دەزانی، بەقەولی خودی ئەلّمانەکان کەش‌و هەوای مالّەکەی ئێمە قورس‌و بە بریسکەو هەورە تریشقە ئاوس بوو. تێ دەگەی دەمەوێچ بڵێم، هیچ درِ دۆنگیەك لەمالّەکەندا نەبوو. هەموو قسەیان پکێڤە دەکرد، کەس لە کەس زویر نەبوو؛ ئەگەر غەریبەیەك هاتبا مالّەکەمان هەستی بە هیچ شتێکی نا ئاسایی نەدەکرد. بەرۆژەوە من بە خۆم دەچووم ژوورەکەی (مستەر شولس)م کۆ دەکردەوە، بە زۆری لێرەدا دانیشتبوو، چونکە دنیا سارد بووو سۆپاکەش لێرەدا بوو (مەدام بە دەستی ئیشارەتی کرد) بە روالّەت هیچ نەگۆڕا بوو. بەلّام کەش‌و هەوا بە بریسکەو هەورە تریشقە ئاوس بوو. من هەستم دەکرد کە شتێك دەقەوِمێ، ئەو هەورە تریشقەیە دەبێ بتەقێتەوە.

" هەفتەیەك بەسەر رووداوەکانی ئەو شەوەدا بوری، تا سەری سالّ هات. بیرتە شەوی یەکی سالّی ١٩٣٢ دنیا زۆر سارد بوو، لەو ژوورەوە کە بەرۆژ نانمان لێ دەخوارد، هاتینە ئەم ژوورە. چونکە ئێرە گەرمترو کپ تر بوو. من بۆ ئەوەی ئەم جوورتە برایەو ئەم ژن‌و مێردە لەو وەزع‌و حالّەی کە گیرۆدەی بوو بوون، و لە هەموو کەس زیاتر زەرەری بە من دەگەیی، رزگار بکەم بە پارەی خۆم جەژنێکی تێروتەسەلم فەراهەم کرد. قازێکم بۆ شەوێ لێنابوو. دەزانی ئەلّمانەکان چۆنی قاز لێ دەنەن. قازەکە بە بێ رۆن‌و بەنەعنا‌و ئاویشەنەوە لە مەنجەلّ دەنێن تا لە رۆنەکەی خۆیدا سوربێتەوە. ئەگەر ئەوان ئەم قازە لە رۆژی لە دایك بوونی مەسیح دا دەخۆن، بەلّام بۆ ئێمە هیچ فەرقێکی نەبوو. من ئەمەم

مەبەست بوو کە خواردنێکی خۆش بێتە سەر خوانەکە، شەرابێکی باشم ئامادەکرد بوو، بیرەی ئەڵمانیم کڕی بوو، بە پێی توانا داب و نەریت و ئە تەکێتی ئەڵمانیم رەچاو کرد بوو، بۆ نموونە پرتەقاڵ و لالەنگی و گویزو بوندق و زەردەلوی وشک کراوە مشەبوو. منالّەکان جلکی رەشیان لەبەر بوو، (مستەر شولتس)ش وەکو ئەوان. ژنەکەی جلکێکی سپی جوانی لەبەر کردبوو. ئەو شەوە بە ڕاستی جوان بوو بوو، چەند بەکرەیەکی باشی گرامافۆنم لە کۆڕی خوشکەکەم وەرگرتبوو، هەموو شتێکی شادی بەخشم لە مالّەوە ئامادەکرد بوو. هەموو شتێك، بەلاّم دەزانیت ئەو شتەی کە بۆ کۆڕی دۆستایەتی پێویستە، دلّی پاك، دلّی خالّی لە کەرب و کینەیە، نەمدەتوانی ئەوە فەراهەم بکەم. هەرچم کرد کۆڕەکەمان گەرم نەبوو و نەبوو. شەرابمان خواردەوە، خات شولتس رۆمانسێکی روسی خوێندەوە، بە کۆمەڵ گۆرانیمان گوت، گرامافۆنمان لێدا. تەنانەت (مستەر شولتس)ش کەمێك خەیاڵ بوو، هەموو پێدەکەنین، بەلاّم کەش و هەوای ژوورەکەمان بە هەورە تریشقە ئاوس بوو، من لەو شەوو رۆژەدا هەستم بەمە دەکرد، بەلاّم نەم دەزانی، ئەگەر بمزانیبایە، بە هەر نرخێ بووە پێشم لێ دەگرت. بوو بە نزیکەی سەعات نۆ. تۆ کە لە هەندەران بووییت و دەزانیت کە بۆ شەوی سەری ساڵ، سەعات نۆ هێشتا هەوەڵی شەوە، بەلاّم هەموو ماندوو بوو بوون.

"لە پڕ مستەر شولتس لە ژنەکەی پرسی: کاچا ماندوو بووی؟"

– نە، ماندوو نەبووم، بەلاّم چ بکەم؟

– کاچا هەستە بچو بۆ سەما، بڕۆ بۆ "ئەستوریا" بڕۆ بۆ بەرلینیرهۆف.

– ئەوە تۆ چ دەڵێی، من بە تەنێ هەستم بچم بۆ ئەوێ. چ بکەم؟

"مستەر شولتس، هەر بەو دەقەوە کە لەسەر کورسیەکەی ڕۆنیشتبوو، بێ ئەوەی کەمترین شوێنەوار بەسەر چاویەوە دەربکەوێ، گوتی: کێ دەڵێ بە تەنێ بڕۆی، من تکا لە ئاغای ئارشاوێر دەکەم کە لەگەڵتا بێت، ئاغای ئەرشاوێر، هەڵبەتە تۆ قسەم لە عاردی نادەی.

"ئەرداشس، لە ناکاو هەستاو لە ژوورەکە وەدەرکەوت، بەڵام بەر لەوەی کاچا چ قسەیەک بکات، ئارشاوێر گوتی: من ئامادەم ئەگەر خانم مەیلی لێ بێ، هەڵبەتە لەگەڵیا دەچم". و "بێ ئەوەی کە چاوەڕوانی مستەر شولتس یان ژنەکەی ببێ، پێکەکەی هەڵدا، لە جێی خۆی هەستاو گوتی: من دەڕۆم خۆم دەگۆڕم. هەر ئەوەندەی بڵێی یەک و دوو کاچاش هەستا، دەموچاوی شووەکەی ماچ کرد، پاڵتۆ ڕەشەکەی لەبەر کرد، شاڵێکی بەسەریا داو ڕۆیی. منو مستەر شولتس بە تەنێ لە ژوورەکەدا ماینەوە". گوتم: مستەر شولتس دەتەوێ تۆزێک کتێبت بۆ بخوێنمەوە.

– مەمنونیش دەبم، ئەم کتێبەی ئارتورشنیسلرم تازە کریوە: چیرۆکێکی تیایە بە ناونیشانی "ژنی زانایەک" ئەگەر زەحمەت نییە ئەوەم بۆ بخوێنەوە.

"و دەستم بە خوێندنەوە کرد. لە نێوەی چیرۆکەکەدا (ئارداشس)ش هاتەوە ژووری و لەسەر کورسیەک دانیشت. دەوروبەری سەعات دە بوو، بە چاو ئیشارەتم کردێ کە تۆزێکی بۆ بخوێنێتەوە، بەڵام حەزی لە خوێندنەوە نەبوو، جێی خۆیەتی ئێستا باسی بابەت و نێوەڕۆکی ئەم چیرۆکەت بۆ بگێڕمەوە. چونکە پێم وایە بۆ تێگەییشتنی مەبەستەکە پێویستە. مستەر شولتس ئەم کتێبەی بە ڕێکەوت و لە خۆڕا نەکڕی

بوو، بۆیە حەزی لێ بوو لەو دەمەدا ئەم چیرۆکە بخوێنرێتەوە: پیاوێك دوای حەوت ساڵان ماشوقەکەی دەبینێ. ئەمە ژنی کابرایەکی پرۆفیسۆر، کابرایەکی زانا بووەو ئەم پیاوە لە ماڵی ئەو پرۆفیسۆرەدا ژووری هەبووەو شاگردو قوتابی ئەو بووە. حەوت ساڵ لەوە پێش رۆژێ کە ئەم پیاوە دەگەڵ ماشوقەکەیدا خەریکی ئەشقبازی بووە، لە حاڵێکا کە ماشوقەکەی، یانی ژنی پرۆفیسۆری گۆڕین، لەبەر پێی ئەودا کەوتووەو سەری لە باوەشیا پەنهان بووە، کابرای پرۆفیسۆر دەرگای ژوورەکە دەکاتەوە کە بەو حاڵەوە دەیانبینێ، بە ئەسپایی دەرگاکە دادەخاتەوەو دەگەڕێتەوە. ئەم کابرایە لە شەرمی ئەوەدا کە مامۆستاکەی بەو حاڵەوە دیتوویەتی یەکسەر جانتاکەی هەڵدەگرێت و لەو ماڵە وەدەردەکەوێ، ئەمڕۆکە پاش حەوت ساڵ دەیەوێ گوێی لە ماشوقەکەی بێ کە پاش ئەو کەتنە چی رووی داوە. بەڵام هیچ شتێك رووی نەداوە، چونکە ماشوقەکەی هەرگیز بەوەی نەزانیوە کە پرۆفیسۆر بەو حاڵەوە دیتویەتی و پرۆفیسۆریش لە زەرق ئەم حەوت ساڵەدا هەرگیز ئەم مەسەلەیەی بە رووی ژنەکەیدا نەداوەتەوە. من لەسەر خوێندنەوە بەردەوام بووم تا گەییمە ئەم رستانە! کەواتە ئەم هیچ کاتێك ئەمەی بە رووی ژنەکەیدا نەداوەتەوە، ئەم ژنە نازانێت و هیچ کاتێ نەیزانیوە کە شووەکەی ئەوی لەبەر پێی ئاشقەکەیدا دیتوە، ئەو رۆژە لەبەر دەرگاکەوە، بە ئەسپایی، و بە جۆرێ کە کەس پێ نەزانێ گەڕاوەتەوە.. پاشان دوای چەندین سەعات بۆ ماڵ هاتووەتەوەو هیچ قسەیەکی لەگەڵ ئەودا (ژنەکەی) لەو بارەیەوە نەکردووە. کە

گەییمە ئێرە، لە پڕ مستەر شولتس توڕە بوو و گوتی: نا، ئەمە مەحاڵە، بەسە، مەخوێنەوە.

"سەیرم پێهات و گوتم: چ شتێك مەحاڵە؟

– چۆن دەبێ پیاوێك حەوت دانە سااڵی خشت هەرزەیی ژنەکەی بدینێ و خۆی لە گێڵی بدات. ئیتر مەیخوێنەوە، لێم گەڕە با ئیسراحەت بکەم... من ئەمەم بە فرسەت زانی؛ هەستام. چونکە وام هاتە خەیاڵ لە کاتی خوێندنەوەکەدا لە ماڵەکەدا گوێم لە دەنگی پێی کەسێك بوو.. بە ئارداشسم گوت: تۆ لێرەبەو ئەگەر مستەر شولتس ویستی باقی چیرۆکەکە یان چیرۆکێکی تری بۆ وەخێنە تا من هەندێ "گروگ" دروست بکەم.

ئیدی چی لە نێوان ئارداشس و مستەر شولتس دا رووید، چ قسەو باسێکیان پێکەوە کرد، ئەمانە بە دروستی نازانم، بەاڵم پاشان پاشماوەی حاڵ و مەسەلەکەم زانی، دیار بوو کاتێ کە خات شولتس و ئارشاویر چوو بوونە دەرێ، ئارداشس لە دواوە تاقیبی کردبوون، دوایی دیتبوونی کە ئەسڵەن بۆ کۆڕی سەما نەچوو بوون و یەکڕاست بۆ ماڵ گەڕابوونەوە. ئەو زووتر هاتبووەوە ماڵێ و لە هەیوانەکداو روو لە کۆاڵنەکە چاودێریان دەکات. کە بینی بووی هاتوونەتەوە ماڵێ، ئیدی دڵی رەحەت بوو بوو هەنگێ هاتبووەوو لە ژوورەکەدا چاوەڕوان بوو بوو کە خات شولتس و ئارشاویرش بێن، بەاڵم ئەوان چوو بوونە ژوورەکەی ئارشاویر.

گوایە دوای ئارداشس بە مستەر شولتسی گوتبوو کە ئەوان لەو ژوورەن، من لە موبەقەکە بووم و خەریك بووم "گروك"م دروست دەکرد،

ئاڵمانییەکان، بە تایبەتی لە شەوی سەری ساڵدا زۆریان حەز لەم شەرابەیە (گروك). شەرابی سوپرو تۆزی روم و قەندو دارچین و مێخەك تێکەڵ دەکەن و دەیکوڵێنن و دەیخۆن، من مژۆڵ بووم کە بینیم لە پڕ دەنگی مستەر شولتس بەرز بووەوە. دەرگاکان دران بە یەکاو ئەو بە غاردان وەدەر کەوت، هەوەڵجار چووە ژوورەکەی خۆی بەڵام نەك دەست بە دیواڕ، نەخێڕ، رای دەکرد، من ئاگام لە هیچ نەبوو، لە پڕ دەنگێکی ترسناکم هاتە گوێ، شولتس لە ژوورەکەی ئارشاویردا سێ گوللەی یەك لە دوای یەکی تەقاند بوو، کاتێ چوومە ژوورەکە، دیتم کوڕەکەم و خات شولتس لەسەر عاردی کەوتوون. چاوانی مستەر شولتس کرابوونەوەو دەی بینی، بەڵام کە چاوی بە من کەوت دەستی خستە سەر چاوەکانی تا ئەم وەزعیەتە نەبینێ".

*　　*　　*

شەوێ کە دەمویست بۆ لای هاوڕێکانم بڕۆم، چاوێکم بە ناو ژوورەکەدا گێڕا، هەمان ئەو دوو چەپکە گوڵە وشکەوە بووە لە وێ بوو. هاوڕێکەم هات، پرسی ئاخۆ کاری ژوورەکە تەواو بووە، من دەگەڵ خاوەن ماڵەکەدا قسەم لێکردووە یان نا؟ گوتم: "لەو ماڵەی ئێمەدا ژووری بە تاڵ نییە، یەك ژووری بەتاڵ هەیە، بەڵام خاوەن ماڵەکە بەکرێی نادات".

تاران – ئازەر ١٣١٣ ((١٩٣٤))

قوربانی

قوربانی

دارو درەختان تازە چرۆیان کردبوو، دوێ شەو تەپو نمێکی کردبوو، لێ ئەمرۆ دنیا ساف و گەش بوو. خوسرەو لە سەر چرپاکەی کەوتبوو. دوای سێ دانە مانگ نەخۆشی و لە جێدا کەوتن ئەمرۆ بۆ یەکەمجار دەرگای ژوورەکەی کردبووەوە.

دەمو چاوی ساف و چاوانی خومارو مات دەینواند. لەبەر پەنجەرەکەداو دەنێو حەوشەدا سێ دانە مریشك بە دەم چینە کردنەوەو بە لاقان خۆڵی باخچەکەیان هەڵدەدایەوە. مریشك و کەڵەشێرێك چوونە قەراخ حەوزەکە، ئاویان دەخواردەوەو دوای قووتدانی هەر دڵۆپە ئاوێك سەریان بۆ لای یەکدی وەردەسوڕاندو تەماشای یەکتریان دەکرد.

من لە قەراخ چرپاکەی خوسرەو رۆنیشتبووم. دەمێ بوو قەبوڵی نەدەکرد کەس بدینێ، بەڵام من هەموو هەفتەیەك یەك دوو جاران بۆ هەواڵپرسین دەچوومە ماڵیان. قسەم دەگەڵ دایکی دەکرد، ئەمرۆکە نازانم چۆن بوو کە قبوڵی کرد بچمە لای، گوتم: "شوکر حاڵت باشترە، هەمووی دوو سێ رۆژی ترەو ئیدی هەڵدەستیتەوە".

چونکە هیچ وەلامێکی نەدامەوە، لەسەری رۆییشتم: من تا ئێستا چەندین جار هاتووم هەواڵپرسینی تۆ، هەمیشە هەواڵم لە دایکت پرسیوی."گوتی: "بەڵێ، دەزانم". ئەوجا بەرەو حەوشەکە تلێکی دا، پێدەچوو قسەکانم ماندووی بکەن.

پشیلەیەکی رەش هاتبووە دیار حەوزەکەو بە چنگەکانی ئاوەکەی دەشلەقاندو دەیوست ماسیەکان خڕ بکاتەوەو ئەوجا پڕیان بداتێ و رایان رفێنێ.

خوسرەو هەمدیس بەرەو لای من تلی داو گوتی: "بۆچی کتێبێکی تازەم بۆ نایەنێ؟ دکتۆر لێی قەدەغە کردووم کە کتێب بخوێنمەوە، گوایە ئەم پیاوە شتێتی لە گەڵە".

- تۆش نابێ لەزێ بکەی، ئارام بگرە هەمووی چەند رۆژێکی ترەو چاك دەبیتەوە.

خوسرەو کۆکە گرتی و پاش ئەوەی لەگەنەکەی لە دەمی نزیك کردەوە، گوتی: "تۆ دڵنیایت؟"

- بەڵێ، زۆر دڵنیام، چونکە متمانەم بەم دکتۆرە هەیە، خۆ هەر بە رەنگ و رووتیشا دیارە، ئەمڕۆ رەنگت ساف و دەمو چاوت گەشە.

خوسرەو، وەکو یەکێك بە زەحمەت بتوانێ بیر بکاتەوە، برۆکانی وێك هێنانەوە.

- لە کەیەوە چارەسەری سیلیان دۆزیوەتەوە؟

گوتم: "سەبارەت بە تۆ سیل لە گۆڕێ نییە، تۆ سەرمات بووەو تەنیا لەبەر پاریز نەکردن تووشی سینەپاڵوو ژان و برکی بە دریژا بووی".

- "بۆچی بە خۆڕایی گەنگەشە بکەین؟ من تاقەتم نییە"

هەمدیس رووی لێ وەرگێڕام.

بە ئێسکە دەرپەڕیوەکانی گۆناى دا دیار بوو کە مردن قوربانیەکی تازەی پەیدا کردبوو. بەڵام ئەم بیرە بە هیچ کلۆجێ لە مێشکی مندا جێی نەدەبووەوە، ئاخر چۆن دەبێ خوسرەو بمرێ؟ چۆن من باوەڕ بکەم؟ چەند گەشبین بوو، چەندی هیواو خۆزی لە دڵدا بوو. لە ناکاودا بیری مەرگ بە شێوەیەکی سامناك لەبەر چاوما بەرجەستە بوو. بەهەر حاڵ خۆ سیل تەنیا هۆیەکەو هیچی دی. لەوەیە خوسرەو بە کۆڵانێکا بڕوات و پارچە خشتێکی پێ بکەوێ و بیکوژێت، کە بیرۆکەیەکی ناخۆشە. بە دەنم لەرزی، خوسرەو بەم لاویە، بەم هەموو بیرەوە، بەم هەموو هێڤی و خۆزیایەوە. خوسرەو بەم هەموو هەستە ناسکەوە دەبێ بمرێ. هەر هەموو بوونی ئەم لاوە فەوت دەبێ. هیچ شوێنەوارێکی نامێنێ، روحی دەمێنێ؟! بەڵێ، ئەم روحە دەمبەستێکە بۆ پیاوانی سەرکێش تا بە گەوجێتی بمێننەوە، ئەوەی راستی بێ خوسرەو لەوەتای کە لە جێگەدا کەوتبوو، یەکجار گۆڕا بوو. جاران لەگەڵ دۆست و برادەراندا چەند گەش و رووخۆش بوو، سوعبەتو گاڵتەی دەکرد، بە هەمووانی رادەبوارد، هەموو کەس بە کەسێکی سەرقە سەرقە و ناجدیان دەزانی، بەڵام درەنگانی شەو کە بە دوو قۆڵی پێکقە رۆدەنیشتینو هێدی هێدی پێکە شەرابمان هەڵدەداو بێ ئەوەی زار هەڵێنین، زەق زەق تەمەشای یەکترمان دەکردو ئەو پەرە کاغەزێك یا پاکەتی جگەرەکەی خۆی ورد ورد دەکرد، یان کاتێ کە پاش شەراب خواردنەوە گوێمان لە بەکرەی گرامافۆن دەگرت، لەم جۆرە کاتانەدا خوسرەوی راستەقینە دەردەکەوت. من دەمزانی کە ئەو چیە، ئەوسا

دەردەکەوت کە ئەم بەشەرە بێ موبالات و خەمساردو بێ فیکرە، لە راستیا چەند شەیداو تامەزرۆ پڕ هێڤی بوو، ئەو خەڵکی بە شایستەی ئەوە نەدەزانی کە قسەی جدیان دەگەڵ بکرێ. هەر جارێ کە یەکێك لە دۆستەکانمان ژنی دێنا، ئەو دەیگوت: "فلان کەس بووە بە خاوەن ژن، سەنگین و رەنگین بووە، وا چاکە چەند بەردێکی دیکە بخاتە گیرفانی تا سەنگین تر ببێ".

لە کۆتایی شەوان دا کاتێ کە کەسی ترمان لەگەڵ دا نەدەما، هەمان بابەتی بە جۆرێکی دی دووبارە دەکردەوە. "تۆ بیر بکەوە پیاو ژن بێ، بۆ نموونە کێ، کیژی فلان بازرگان، یا فیسار سەرۆك دایەرە، یان فلان وەکیل، تۆ پێت وایە لەم رەمەکیانە باشترن؟ بهێنە بەرچاوت کە پاش نان خواردن بیانەوێ قرقێنە لێ بدەن، یان شەوێ بیانەوێ گوێ لە بەکرەی زینەتول ملوك بگرن، ئیدی بۆ هەتاهەتایە ژیانت لەبەر چاو دەکەوێ".

سەرباری ئەم تەوس و توانجانەو وێڕای ئەم بێزارییەش، من دەمزانی کە بە خۆیشی چەند ئاشقە ژنە... جارێك لە هەندەران ئاشقێنی دەگەڵ کێژێکدا کردبوو... ئەم ئاشقێنیەی هەزار جارو بە هەزار و یەك شێوە بۆ من گێڕا بووەوە.. جا ئێستا ئەم خوسرەوە دەبێ بمرێت!

لە کاتێکا کە من زەق زەق دەمڕوانیە ئاوی سەوزباوی حەوزەکە، دیتم پاچڤەیەکی فەرەنسی شوپنهاوەری لە ژێر بالیفەکەی دەرهێناو کەمێکی هەڵدایەوە.

کاتێ کە خوا حافیزیم لە خوسرەو کردو دەمویست لە ژوورەکەی وەدەرکەوم، سەیرم کرد دایکی لە ژوورەکەی تەنیشتەوە کز کۆڵەی

کردووەو لەسەر عاردی دانیشتووەو عەباکەی لەسەرو چاوی تونـد کردووە، گوێ لە قسەکانی ئێمە دەگرێت، هەر کە منی بینی، لە جێی خۆی هەستا، من سڵاوم لێکرد، هەنگێ بۆ ژوورێکی دوورتری بردم و کەوتە دەردە دڵ.

- ئاغا، خوسرەو تەنیا بە گوێی تۆ دەکات، کارێ بکە کە تۆزێ بە رێنوێنییەکانی دکتۆر بکات، ئێمە چەندی پێ دەڵێین، گوێی لێ نیە.

گـوتم: "خـانم، دەبـێ زۆر مـەدارای خوسـرەو بکـەن، زۆر هەسـتیارو دڵناسکە، تا دەتوانن بە دڵی ئەم بجوڵێنەوە".

- ئاغا، رەنگە بە خۆت بزانی، لەم ماڵەدا هیچ کەسێك بێ دڵی ئەو ناکات. لـەم ماڵـەدا کـەس قسە لـە قسەی ئـەو ناکـات. رێـی کەسمان نادات بچینە ژوورەکەشی.

دەمویست شتێکی دیکەش عەرزی با خزمە تتان بکەم. نزیکەی یەك مانگـە کـە کیـژێك هـەموو رۆژێ بـۆ ئێـرە دێ، مـن ناینـاسـم، لـێ خوشکەکانی ئێژن کە کچی ماڵێکی باشە. رای سپاردووم کە هـەر کاتێ هات رێـی نـەدەم –ئـاخر ئەمـە بـاش نییـە. جـا ئـەم بەدبەختـە، بـە هـەر زمـانێ کـە دەمانـەوێ ئەمـەی تـێ بگەیـەنین، دەسـتبەردار نـابێ و نـابێ. هـەموو رۆژێ ئـەم حەلانـە دێتـە هەواڵپرسـی. تـۆ کارێکی وەها بکـە کـە خوسرەو بە خۆی پێی بێژێ کە ئیتر نەیەت.

لێم پرسی: "نێوی فروغ نیە؟".

- با، راستت گەرەکە، ئێمە شەرم دەکەین.

من لە فکران راچووم و ئیدی کەمتر ئاگام لـە قسەکانی داکی خوسرەو مـا، کـە پـڕ لـە دەردە دڵ و سـکاڵا بـوون لـەم خـوو وڕەفتـارە مەنگـەی

کوڕەکەی و هەروەها لەمەش دڵگران بوو کە بۆچی خوسرەو تا ئێستا دەربارەی ئەم کێژە قسەی دەگەڵ ئەودا نەکردووە. لە قسەکانیا ئەمە بە دیاردەکەوت کە ئەگەر بە دەستی من بوایە، دەمێ بوو ڕێگەی ئەم ماڵەم لێ گرتبوو، لێ حەیف و مەخابن خوشکەکانی نەیان دەهێشت. کە میهرومەحەبەتی ئەم دایکەم دەرهەق بە خوسرەو لە خەیاڵی خۆدا بەرجەستە کرد، قسەیەکی خوسرەوم بیر کەوتەوە کە ڕۆژێك بە منی گوت: "ئایا دەشێت میهرو مەحەبەتیش لە دنیادا ببێ بە مایەی دەردی سەری بنیادەم؟".

ئەوسا گوتی: "دکتۆر دوێنێ دەیگوت کە شوکر بۆ خوا خوسرەو حاڵی باشتر بووە، ئەگەر زۆر پارێز نەکات و ئەم نەخۆشیە سااڵێکی تر لەم کاتانەدا دووبارە هەڵبداتەوە، یەکجار ترسناکە. ئاغا هەوڵێکی لەگەڵ بدە کە ئیتر ئەوەندە کتێبان نەخوێنێتەوە".

لە شووشەی یەنجەرەکەوە دیتم کە خوسرەو لە ژوورەکەی وەدەر کەوتووەو لەسەر قاڵدرمەکانی نێو حەوشە ڕۆنیشتووە.

دایکی کوڕسیەکی بۆ برد. منیش چوومە نێو حەوشەو لەلایەوە وەستام، پێی گوتم: "چەند هە تاوێکی خۆشە!".

دایکی گوتی: "خوسرەو خان، خۆت باش داپۆشیایە". خوسرەو ڕووی کردە منو گوتی: "بەڕاستی بە هار گیانی تازە وەبەر هەموو کەسێکدا دەکات، ئەم شمشادانەی ماڵی ئێمە تا دوێنێ ڕەش و بێ ڕەنگ بوون، ئەمڕۆ لە پڕ گەڵاکانیان سەوزو ناسك بوون. تەنانەت ئەوانەشی کە لە پایزی بوری دا مردوون، هەنووکە دووبارە دەژێنەوە".

لە راستیدا ئەمە حاڵەتی ئاسایی خوسرەو بوو. حەزی لێ بوو هزرو خولیای شاعیرانەی خۆی بە شێوەیەکی سادەو هەمە فام دەر ببڕێ. لێ هەندێ جار هەمان ئەم بیرانەی بە تەوسبازی و تەنزەوە دەگوت. ئێستا سیماو دەموچاوی حاڵەتێکی ترسناکی لە خۆ گرتبوو. ئایا لە پشت دەرگاکەوە گوێی لە قسەکانی ئێمە بوو بوو؟ وام دێتە بەرچاو کە ئەم خوسرەوەش لە مەرگ دەترسێت، ئەم خوسرەوەی کە تا ئێستا دوو جاران هەوڵی خوکوژی دا بوو و نەمرد بوو.

پاڵتۆیەکی خوری بە شانیادا بوو، سەری لە یەخە بەرزەکەی خزاند بوو و لەسەر کورسیەکە لەبەر هەتاوەکە دانیشتبوو. دایکی کە هەستی کرد ئێمە گەرەکمانە بە تەنێ بین، رۆیی. لێ خوسرەو هیچ قسەیەکی نەدەکرد، حەوت هەشت چۆلەکە لەبەر پێی ئێمەدا، لە باخچەکەدا یارییان دەکرد، دەنگی جریوە جریوی ئەوان و دەنگی دەسکاوەنێك کە دەکەوتە سەر گۆشتی نیوە کوتراوی نێو هاوەنێك، تاقە دەنگ بوون کە دەهاتنە گوێمان.

خوسرەو گوتی: "دەگەڵ دایکمدا باسی چیتان دەکرد؟ بێگومان باسی فروغ. ئەم کیژە تا ئێستا هەزار کەرەتی بە من گوتووە: خودایە من بە قوربانی تۆ بم، خودایە مەرگم پێش مەرگت بکەوێ. هەر بۆ ئەوەی من رووبەکی خۆشی بدەمێ: چۆنە تاقی بکەینەوە، بزانین دەتوانێ خۆی بکاتە قوربانی". چاوە درێژکۆلەکانی خوسرەو لەم ساتەدا کە خڕ هاتنە بەرچاوم، لە تۆ وایە جۆرە زبرییەکیان لێ دەتکا.

– باش لە نیازو مەبەستت ناگەم.

خوسرەو پێکەنی و گوتی: "مەبەستم ئەوەیە کە رۆژی جەژنی قوربان لە جیاتی مەڕ فروغ بکەینە قوربانی".

لەوەیە خەڵکی هەقیان بێ کە دەڵێن، خوسرەو شێت بووە، جا بۆ ئەوەی لەوە پتر درێژە بەم بابەتە نەدا، خوا حافیزیم لێکردو رۆییشتم.

نزیکەی سەعات و نیوێکی بۆ نیوەڕۆ مابوو، کە لە مااڵی خوسرەو وەدەرکەوتم، هێشتا چەند هەنگاوێك نەرۆییشتبووم، ژنێکم بینی کە بەرەو مااڵی ئەوان دەچوو. هەر چەندە سەروچاوی داپۆشی بوو، ناسیمەوە کە فروغ بوو، لەسەری جادەکەدا ماوەیەك وەستام، بەاڵم ئەو هەر نەهاتە دەرەوە. دیار بوو کە خوسرە و پێشوازی کردووە. لە راستیدا ئەم قسانەی دوایی خوسرەو خستمیانە گومان و خەیاڵەوە. خوسرەوو من ساڵێك لەمەپێش لە میوانیەکدا لە مااڵی یەکێك لە ناودارانی شاردا فروغمان ناسی. ئەو رۆژە فروغ جلێکی پولەکەی پەمەیی لەبەردا بوو، قژی ساف بۆ خوارەوە شانە کردبوو، و گودلەیەکی چەتر ئاسای لەسەر تەوێڵی دانا بوو، کە خانە خوێیەکەمان، خوسرەو منی بەوو بە دایکی ناساند، فروغ سوور بووەوە، گوایە ئەوە یەکەمجاری بوو کە لە مەجلیسێکی وا گەورەدا بەبێ چارشێو دەرکەوتبوو. هەروەها فروغ لەو رۆژانەدا کارنامەی پۆلی یازدەیەمی وەرگرتبوو و خوێندنی تەواو کرد بوو. لە کاتی فراقیندا فروغ لە نێوان من و خوسرەودا رۆنیشتبوو. وا دیار بوو پەنێرایی ئێمەیان بەو سپاردبوو، بەاڵم من لە ژێرەوە دەم بینی کە فروغ بە خۆی شپرزەو دەسەپاچە بوو، لەوە دەچوو بەکارهێنانی چەقۆو چەتاڵ و کەوچکی گەورەو بچووك و دەستەسڕی سپی کە کەللە شەکر ئاسا بە دەوری قاپەکانیانا دانا بوو، بۆ ئەو کارێکی زەحمەت و ناخۆش بوو.

خوسرەو ئەو رۆژە بە پێچەوانەوە زۆر کەیف سازو رووخۆش دەهاتە بەرچاو، بەڕای من زەخیرەی یەک مانگی دیکەی سوعبەت و رابواردنی پەیدا کردبوو. لە کاتێکا کە فروغ زۆر شەرمنانە دانیشتبوو، خوسرەو لە هەموو لایەکەوە و لەگەڵ هەموو کەسێکدا خەریکی قسەو باس و پرسیارو وەڵام بوو، لە ناکاودا رووبکردە من و گوتی: "من و تۆ دەبێ خۆشحاڵ بین کە فروغ خانمیان کردووە بە هاوسێمان". فروغ لە بەرانبەردا، بۆ ئەوەی فرە وێڵ و ماریفەت بنوێنێ گوتی: "بە پێچەوانەوە، من سەر بەرزم بەمەی کە بووم بە هاوسێی کەسانی مەزن".

دوای فراقین من و خوسرەو رۆنیشتبووینو یاری شەترەنجمان دەکرد، هەندێک لە میوانەکان لە ژوورەکانی دیکەدا یا چاپان دەخواردەوە یان قسەیان دەکرد. وا دایار بوو زۆربەی قسەوباسەکان دەربارەی خوسرەو بوون. چونکە لەو رۆژانەدا خوسرەو کتێبە بەنێوبانگەکەی بڵاو کردبووەوە. هەمان ئەو کتێبەی کە بە دوایەمین بەرهەمی ئەو دژمێردرێ. دایکی فروغ لەولاوە دانیشتبوو و خانەخوێیەکەمان کیژەکەی بۆ لای ئێمە هێنا، کتێبەکەی خوسرەوی بە دەستەوە بوو و دەیخوێندەوە، لە پڕ بۆ ئەوەی خوێنەواری خۆی بنوێنێ و پرسیارێک بکات کە لە کیژێکی خوێنەواری خودان دیپلۆمی ئامادەیی بوەشێتەوە، پرسی: "ئاغا ببورن لێرەدا فەرموتانە: روناکی چراکە کە لە ژێر چەترە سوور رەنگەکەیەوە دادەچۆڕا، شەقڵ و حاڵەتێکی رەمزی و ئەفسانەیی بە ژوورەکە دەدا. مەبەست چییە؟".

خوسرەو ئەسپەکەی هەڵگرتبوو دەیویست حەرەکەتی پێ بکات، لێ بۆ چەند ساتێك بە دەم بزەیەکەوە تێفکری و گوتی: "مەبەست ئەمەیە کە فروغ خانم لوتفێ بکات و چاپەك بە ئێمەش بدات".

فروغی داماو بەم وەڵامە نەگونجاوە کەمێك سورهەڵگەڕاو رۆیی، پاشان خوسرەو بە منی گوت: "بینیت؟ لە تی تۆیە".

پاشان فروغ و دایکیمان لە "کافەتریای لالەزار"دا هەندێ جار بە چارشێوو هەندێ جار بێ چارشێو دەبینی. دایکی فروغ بە شێوەیەکی گشتی حەزی لێ بوو کیژەکەی دابمەزرێنێ. خوسرەو کوڕێکی قۆزو لە بنەماڵەیەکی باش بوو، ئێستا کارو پارەی نەبوو، ئەمە گرینگ نەبوو، چونکە ئەوان پێویستیان بە پارە نەبوو، تاقە شتێك کە ئەوی نیگەران کردبوو، ئەمە بوو کە خوسرەو لە ماڵەوە زۆر ئاکار نا پەسند بوو؛ ئەمەی لە ڕێگەی ژنانەوە ژنەوتبوو، ئەوەش شتێکی وەها نەبوو، لەوەیە لەگەڵ ژنەکەیدا نەرم و ملایم بێ.

پاشانیش فروغ کە شوێنەکەی ئێمەی پێدەزانی، هەندێ جار بە تەنێ بۆ کافەتریای لالەزار دەهات و لەم کاتانەدا خوسرەو لە بەینی سەعات حەوت بۆ هەشت بە گەلێ دەکەوتو بۆ ماڵی دەگەیاندەوە، بەڵام هەندێ جاریش ڕێك دەکەوت کە خوسرەو هەستی بکردایە کە لەوەیە فروغ بێت. پێشتر دەڕۆیی، یان منیشی لەگەڵ خۆیدا دەبرد. هەموو پەیوەندییەکی من و خوسرەو لەگەڵ فروغ دا تاکاتی نەخۆشکەوتنەکەی خوسرەو هەر ئەمەندە بوو.

لەم ماوەیەدا خوسرەو بۆ یەکەمین جار فروغ دەبینێ و فروغ کاتێ کە بۆ ماڵی ئەوان دەچوو ڕووی لە من وەردەگێڕا، خۆی لێ دەشاردەوە.

وا دیاره به دایکیشی نالێت که بۆ ئەوێندەر دەچێت. فرۆغ خوسرەوی زۆر خۆش گەرەکە. گرینگ ترین شت ئەو قسەیە بوو کە ئەمڕۆ خوسرەو دەربارەی فرۆغ کردبووی. ئاخۆ مەبەستی چ بووە؟ کۆمەلێك بیرو ئەندێشەی پەرت و بلاو کە بە هیچ کلۆجێ نەمدەتوانی پێکیانەوە گرێ بدەمو بیانبەمەوە سەریەك بە زەین و مێشکم دا دەهات. تا دوو سێ رۆژ بۆ مالی خوسرەو نەچووم، بەلام دڵ پەشێوی ئەو بووم، رۆژێك بە بەرمالی فرۆغ دا رەت دەبووم، لە خۆڕا لە دەرکەمدا، نۆکەرەکەیان گوتی: "خانمان لە مالێ نینە".

کە گەڕامەوە مالێ سەیرم کرد خوسرەو کاغەزێکی ناردووە کە بە زووترین کات خۆم بگەیەنمە لای ئەو.

خوسرەون پۆستین لەبەر، لەسەر کورسیەك لەبەر هەتاوەکە لە نێو حەوشەدا رۆنیشتبوو، لق و پۆپی ئەو دار زەردەلوەی کە تازە شکۆفەی پەمەیی کردبوو، سێبەریان خستبووە سەر سەری. خوشکە بچووکەکەی لەلایەوە دانیشتبوو و لالەنگی بۆ پاك دەکرد. خوسرەو گوتی: "دەك بە خێرێی، خێرو خۆشیت هێنا".

- هەر بژی، خێرو خۆشیت بێتە رێ.

بزەیەکی کرد، ئەوجا بێدەنگ بوو، ئەم زەردەخەنەیە یەکێك بوو لە سیفەتە تایبەتەکانی ئەو. من پەلەم بوو، بەلام ئەو عادەتی وابوو هەموو شتێکی بە سەبرو خوێن ساردی وەردەگرت، خوشکەکەی بزەیەکی کردو رۆیی.

- فەرموو لالەنگی بخۆ.

- خوا سایەتان کەم نەکا.

- بارەکەڵلا، بە راستی فێری ماریفەت بووی.

من وەلامێکی لە بارم نەدۆزییەوە، خوسرەویش حاڵەتێکی جدی لە خۆ گرت، لێم پرسی: "ئیشی چیت پێم بوو؟ ئێستا کە چوومەوە ماڵێ کاغەزەکەم بینیت".

– کارێکی وام نیە، دەمویست سەبارەت بە زەماوەندی خۆم قسەت لەگەڵ بکەم.

بە پەلە پەل پرسیم: "تۆ؟ زەماوەند؟ لەگەڵ کێدا؟"

– لەگەڵ فروغ.

– لەگەڵ فروغ؟

– دیارە زۆرت پێ سەیرە، بۆچی؟ مەگەر نابێ من ژن بێنم؟.

بە چاوە درێژ کۆڵەو دەموچاوە سێ گۆشەکەیەوە، بزەیەکی غەریبی دەکرد. پشتم بە کورسییەکەوە دا، لاقم خستنە سەر لاق و گوتم: "موبارەکە".

بەڵام لە دڵی خۆمدا هەزارو یەك بیری ترم کردەوە: ئاخر مەگەر تۆ نەخۆش نیت. تۆ سیلت نیە، فروغی داماو چ گوناهێکی هەیە کە تۆی ناسیوە. خوسرەو لەبەر چاوم مەحو بووەوە، گۆنای بەرجەستەی ئێسکەپەیکەری مردوویەك لە جیاتی خوسرەو لەسەر کورسییەکەی بەردەمم هاتە بەرچاوم. فروغ دەستە ناسکەکانی بەسەر ئەم ئێسکانەدا دێنا... خوسرەو کورسییەکەی خۆی لێ نزیکتر کردمەوە و گوتی: "هەست دەکەم کەمێك سەرت لەم کارە سوڕدەمێنێ، و ئەم هەڵوێستەی من بە زبرو نالەبار دەزانێ، تۆ دەزانی من چ دەردو ئازارێ دەکێشم؟ تۆ دەزانی من چۆن دەسوتێم؟ بۆچی دەبێ لە تاق لاویدا بمرم؟ هەر لەبەر ئەوەی لە خەڵکانی تر باشترو بالاترم. هەر لەبەر ئەوەی من زیاتر شت

دەبینم‌و تێ دەگەم. من کە خەڵکی دەبینم لەزەت دەبەن. ناڕەحەت دەبم، ئازار دەکێشم... ئەوجا بە چ مەعلومە کە من دەمرم. بەڵکو باشتر ببم. لەوەیە زەماوەند بۆم ببێ بە شیفا، تۆ بە خۆت دەڵێی کە من سیلم نییە، من نەخۆشییەکەم تەواو بووە. بە چیا دیارە کە فرۆغ لەگەڵ منـدا بەدبەخت دەبێ، لەوەیە بەختەوەر ببێ".

ماوەیەك قسەی کردو من هەر سەیرم دەکرد. دوا قسەکانی ئەمە بوو: "بۆ دەبێ من بەرگری لە خۆم بکەم. ئەو هێزەی منی تووشی سیل کردووەو دەخوازێ بمکوژێت، هیچ بەرگرییەك لە خۆی دەکات؟ منیش هێزێکم بۆ خۆم دەبێ مەیدانێ بۆ باڵەفڕکێی خۆم بدۆزمەوە.

قسەکانی قەناعەتیان پێنەکردم. بەڵام راستی دەکرد. قسەکانی کاریان لە دڵم کرد. بە هەر حاڵ ئەو ترسەی کە زەماوەندی ئەو لە هەوەڵەوە لای دروست کردم، بەرە بەرە رەوییەوە، بەڵام من دڵتەنگی شتێکی تر بووم، دەترسام کە هەموو نەخشەکەی خۆی بۆ باس نەکردبم، بە هەر حاڵ هاتمە ڕەدا، پێشتر بە خۆی قسەی دەگەڵ فرۆغ کردبوو، دایکی خوسرەویش بەم زەماوەندە قایيل بوو بوو و ئامادە بوو هەموو یارمەتیەکی بدا، دکتۆریش ئەم زەماوەندەی پەسند کردبوو، بەڵام بە پارێزەوە گوتبووی: "لەگینە بۆ خوسرەو زۆر باش بێ، لەوەشە بۆ هەردووگیان ترسناك بێ". خوسرەو نەخشەکەی خۆی بەمجۆرە بۆ من باسکرد: "بڕیارم داوە ئەو مووکەی کە لە شەهریاردا بە میرات بۆم ماوەتەوە، بفرۆشم، نزیکەی دە- دوانزە هەزار تمەن دەکات، بەم پارەیە لە گەیلان یا لە لا هیچان و یان لە نزیکی دەریادا پارچە زەوییەك دەکڕم و لەوێندەر خانوویەك دروست دەکەم و خەریکی فەلاحەتی دەبم. بەڵام

به نیازم که لەم مالّە تازەیەدا زەماوەند بکەم". منی راسپارد بوو که دەگەلّ دایکی فروغ دا قسە بکەم.

ئەنجام هەموو ئەم کارانە نزیکەی هەشت مانگ و نیوی برد، دایکی فروغ ئەگەرچی بە روالّەت کەمێك نیگەرانی ئەمە بوو کە خوسرەو نەخۆشە، بەلّام بە شێوەیەکی گشتی و لە دلّەوە ئەم ویسالّەی پێ خۆش بوو. دایکی خوسرەو لەبەر ئەمەی کە کوڕەکەی دلّی خۆش بوو و هەندێ جاریش رێدەکەوت دەگەلّ ئەودا پێ بکەنێ، زۆر شاد بوو. هەقیشی بوو، زەماوەندی کوڕان و کێژان بۆ باوکان و دایکان یادەوەرییەکی زندووی زەماوەندی خۆیانە. لە رودسەر، لە کەناری دەریادا خانوویەکی هاوێنە کە روو لە دەریاو بەرهەیوانێکی پانی هەبوو و بەردەمەکەی یەکپارچە شووشەبەن بوو، هاتە دامەزران، من و خوسرەو سێ مانگی هاوێن خەریکی دروستکردنی بووین، بە شێوەیەکی کاتی ئەو خانووە کردرا، خوسرەو قەناعەتی وابوو کە زەویەکە پاشان کە لەگەلّ خەلّکی ناوچەکەدا ئاشنایەتیمان پەیدا کرد، دەکڕین. ئەوپەڕی دیقەت و وردەکاری لە بونیاتنانی ئەم خانووەدا بەکار برا، بەلّام داواو دەستوورەکانی خوسرەو بە جۆرێ بوو کە خانووەکەی زۆر بە سام دەنواند.

کەلوپەل و تفاقی خانووەکەمان لە باشترین موغازان و بە باشترین زەوق و سەلیقە کڕی. من کە دەلّێم باشترین زەوق و سەلیقە، هەلّبەتە زەوق و سەلیقەی من نەبوو، موبێلەی نەرم، مافووری بە نەخش و نیگاری جوان، پەردە پەنجەرەی حەریر، چلچراو قەندیلی برونزکاری ئەسفەهان، پایە چرای لە داری بتەو دروستکراو، هەموو ئەمانە

ئەگەرچی جوان بوون، بەڵام خوسرەو رەنگی سەیری هەڵدەبژارد، پتر لە دوو هەزار تمەن بۆ کەلوپەل و تفاقی ژووری نووستن کە خوسرەو (پەردو)ی ناو نابوو، خەرج کرا. رەنگی تێکڕای کەلوپەل‌و تفاقی ئەم ژووره زێڕین بوو. بەڵام دەیڵێمەوە، ئەمە سەلیقەی من نەبوو. رۆژی هەژدەی بەهمەن چونکە لە تەقویمدا نووسرا بوو کە زەماوەندو زەوجین لەم ڕۆژەدا موبارەکە، بوک و زاوایان لە مااڵی دایکی فروغ دا لێکدی مارە کرد. هەر ئەو رۆژە فروغ و خوسرەو بەرەو رودسەر وەڕێکەوتن.

دوای دوو رۆژ دایکی خوسرەو و داکی فروغ و من بە سواری ئوتۆمبیلێکی (هودسن) بەلا هیجاندا تێ پەڕین. قەرار وابوو کە بووک و زاوا دەمەو ئێواری بچنە خانووی تازەوەو ئێمە بۆ بەیانی بگەینە ئەوێندەر. لە ڕێگەدا بایەکی تووندی دەهات، بایەکە پارچە بەفری سەر دەرختەکانی بە ئاسماندا دەبرد. ئەو نەعرەتەو گڤ و هوورەی کە مەعلوم نەبوو لە گەرووی بایەکەوە دێتە دەرێ یان لە جەرگەی سروشتەوە، کارێکی غەریبی لە گوێی گوێدیرا چێ دەکرد، دایکی فروغ و دایکی خوسرەو پێدەکەنین، بەڵام من پێشبینی بەڵایەکم دەکرد، دڵم بێ ئۆقرە بوو، ئوتومبیلەکە بە جادەیەکی گڵی پڕ لە بەفرا تێ دەپەڕی و سات بە سات لەو خانووەی نزیك دەکردینەوە کە ئەمڕۆکە لەبەر چاوی من سامناك بوو بوو. سەعات نۆو نیو ئوتومبیلەکەمان لەبەر ماڵەکەدا وەستا. دەرگا کراوە بوو :بۆچی هیچ کارەکەرو خولامێك دیار نەبوو؟! بە پێچەوانەوەی تەمای خۆمانەوە، هیچ کەسێك لە دااڵن و ڕاڕەوی خانووەکەوە نەهاتە پێشوازیمان. هێشتا چراکەی دوێ شەو دەسوتا، دوو کەڵی دەکرد. لە رۆژێکی وادا کە دەبێ ئاهەنگی زەماوەند بگێڕدرێ، هەق نەبوو ئەم ماڵە بەمجۆرە کڕو کپ و خامۆش بێ، بە

قاڵدرمەکانـدا چـووینە سـەرەوە. لـە دالآنـی قـاتی یەکەمـدا کابرایـەکی ئەرمـەنی کـە کەمانەکـەی بـە دەستـەو گرتبـوو و یەخـەی کـرا بـووەوە، لەسـەر کەرەویتەیـەك بە دەم خـەوەوە دەی پرخاند. لـە هۆڵـە گەورەکـەدا چەند بۆتڵ و پەرداخان لە عاردی کەوتبوون. هەندێ لـە چـراکان هێشتا دەسوتان. لە بادرزێکەوە کە دیار نەبوو، بایـەکی تونـدو سـارد خـۆی بـە هـەموو ماڵەکـەدا دەکـرد، و هـەموو پـەردەکانی هێنـابووە هەلەکەسـەماو چـراکانی خـستبووە جۆلانـە، هـەر جـارەی یـەکێك لـە دەرگاکـان دەکرایـەوەو بـە دەنگێکـی ترسـناك دەیـدا بـە دیوارەکانـدا. مـن گـوێم بـە ژنەکان نەدا، چونکە شارەزای ماڵەکـە بـووم. هـەوەڵجار خـۆم بـە ژووری نووستنەکەدا کرد، لێفەکانی سەر تەختە خەوەکە پـەرش و بـلاو درابـوو بـە یـەکا. کـەس لـەوێ نـەبوو. بایـەکـە لـە هەیوانەکـەوە دەهـات. بەپـەلـە چووم بۆ ئەوێ تا پەنجەرەکە پێوەبـدەم. بایـەکی تونـد دەهاتـە ژووریّ و پروشـە بـەفران بـە ئاسمانـەوە دەرەقسین. لـە پـەنجەرەکـەوە دەریـا دیـار بـوو. ئاوەکـە کـەف کردبـوو، شـەپۆلەکان بـە تونـدی سـەریان بـە دیـواری خانووەکـەدا دەکێـشا، لـە تـۆ وایـە دەیانـەوێ ئـەم ماڵـە لـە بناغـەوە هەڵتەکێنن، ژێرو ژووری بکەن. فروغ لە نزیکی پەنجەرەکەدا بە عەزیزی سپیـیەوە، بـە قژی پـەخش و پەرێشانەوە لـە عـاردی کـەوتبوو. وامزانـی مردووە، جولّەی نەدەکرد، بەدەنی دەتگوت سەهۆڵە، لاقەکانی سڕ بـوو بوو. کە لێی نزیك بوومەوەو لە عاردیم هەستاندو روانیمـە دەموچاوی، بە چاوەکانی ئامازەی بۆ دەریاکە کرد.

دوای ساڵێك (فـروغ)یش بـە نەخۆشـی سیل مـرد، ئـەو بـوو بـە قوربـانی هەمووان، ئەم بوو بە قوربانی ئەو!

تاران- فەروەردین ۱۳۱۲

سەمای مەرگ

سەمای مەرگ

"١"

دوێنێ بەیانی بردیان. دوو رۆژە کە بردوویانە. لە دوێنێ بەیانیەوە تاکو ئێستا گوێم بە ئاهەنگی سەمای مەرگ–Dance macabre دەزرنگێتەوە. مۆرتەزا دەستی رەجەب عەلی رەجەبۆفی گرتووە، لە نیوە شەودا لە قەبرەکەی دێتە دەرێ. مردوویەکی دیکە بە ئێسکێکی دەستی کێژێك لەسەر کاژەلەی لاوێك ئاهەنگی سامناکی (سەمای مەرگ) لێ دەدات، گۆڕەکان دەم دەکەنەوە، ئێسەپەیکەرەکان لە گۆڕ دێنە دەرەوەو بە کۆمەڵ سروودی مەرگ دەڵێنو هەڵدەپەڕن، مارگرێتا، بە سەروچاوی پڕ ئازار، بەڵام زندووەوە تەمەشا دەکات، دەیەوێ مۆرتەزا لەم سەما دەستەجەمیە بێنێتە دەرێ.

دوێکە ئەویان برد. بە بەرچاوی ئێمەوە بردیان. ئەو کەسەیان برد کە سێ دانە مانگ شەوو رۆژ لەگەڵی بووین، هاو سفرەو خۆراکی بووین، ئەو کەسەیان برد کە شەڕی دەگەڵ کردبووینو پاشان ئاشت بوو بووەوە، ئەو کەسەیان برد کە تانەو تەشەرمان لێدا بووو پاشان تەوازۆمان لێ خواستبوو. ئەو کەسەیان برد کە لە لامانا دەگریاو دەی

هێنانە پێکەنین، ئەو کەسە کە لە نەگبەتی و بەدبەختیدا شەریکی دەردو خەممان بووو لە نائومێدی دا ئومێدی پێ دەبەخشین، ئەو زندانیەیان بە بەرچاوی ئێمەی زندانیانەوە بردو پێشیان نەگوتین کە بۆ کوێیان برد، بەڵام با نەشیلێن دەزانم بۆ کوێیان برد. بردیان تا بیکوژن. حوکمی مەرگ درا بوو.

موڕتەزا ڕۆیی. موڕتەزا لە سەمای مردووەکاندا کە هەموو شەوێک لە نیوە شەوەوە تا بانگی کەڵەبابی بەیانی لە گۆڕستانەکەدا دەیکەن بە بەزم هەراوزەنا، بەشداری دەکات. دوا سەعاتی ئازادی ئەوم لەبەرچاوە. بە باشی دەی بینم، دەنگی دەژنەوم کە هاوار دەکات: "مارگرێتا، مارگرێتا. بە کەس نەڵێی! بە هیچ کەسێک."

من لەم چەند ساڵەی ژیانی زیندان دا – ژیان نا، زندەبەچاڵی– من لەم چەند ساڵەی زندەبەچاڵیەمدا زۆر کاندیدی مەرگم دیتووە. دیتوومە کە چۆن لە کاتی ڕاگەیاندنی قەرارو حوکمی دادگادا ڕەنگیان پەڕیوە، زڕانیان شل بووەو نزیک بووە هەر لەوێدا گیانیان دەربچێت، بەڵام ئەم حاڵەتە لە چاو تروکانێک پتری نەخایاندوەو یەکسەر هێڤی و ئومێدەواری جێی گرتووەتەوە، ئومێدەواری بە هەڵوەشانەوەی فەرمان، ئومێدەواری بە عەفوات، ئومێدەواری بە ژێرو ژوور بوونی هەموو دنیا، تەنیا بۆ ڕزگاری ئەوانە، ئومێدەواری بە موجیزاتو پەڕجوو، نەک هەر ئومێدو هێڤیدار بوون، بەڵکو باوەڕهێنان بە پوچترین بێ ئەقڵی و تەسەورو وێنای ئەمە کە لەگینە شا ڕەحمی بتلیسێتەوەو ئەوانە عەفو بکات. من مەحکوم بە مەرگێک دەناسم کە شەوی بەر لە ئەنجامدانی فرمانەکە مرد. من مەحکوم بە مەرگێک دەناسم کە بەر لە تیرباران کردن

ردێنی تاشی، جلکی جوانی لەبەر کرد، خواحافیزی لە دۆستەکانی کردو پیاوانەو مەردانە بەرەو پیری مەرگ رۆیی.

من یەکێك لەو مەحکومانە دەناسم کە لە کاتی مردندا هورای دەکێشا "بژی ئێران".

من مەحکوم بە مەرگێك دەناسم کە ئاهەنگی سروودی "ڕابە ئەی داغی نەفرەت-خواردوو، دنیای رووتو برسیان"ی تا ماوەیەك پاش دەست ڕێژی تفەنگەکانیش لە ئاسماندا دەنگی دەدایەوە.

بەلأم من هیچ یەکێك لەوانەم بەم نزیکییە نەدەناسی. زۆریانم دیتبوو. کەسیانیان لە نێو ئێمەوەو بە بەرچاوی ئێمەوە نەبرد، وەك ئەوەی مەڕێك لە نێو مێگەلێکدا بۆ کوشتنەوە هەڵبژێرن.

دوێنێ بەیانی سەعات حەوتو نیو بانگیان کرد. هەمان فەڕاشی پیر بە دەنگی ڕەسا هاوار دەکات. چڵمەکەی هەڵدەمژێو بانگ دەکات: " مورتەزای کوڕی جەواد، وەرە ئاغا". تەواوێك ئەلفو غەینی "ئاغا" کە درێژ دەکاتەوەو هەرگیز بەلای ئەوەوە گرینگ نیە کە ئەم مورتەزای کوڕی جەوادەی دەنکی مارگرێتای کیژی نۆزدە ساڵە، بۆ حەپسی ئینفرادی دەبەن کە دیق کوژی بکەن، بۆ مەرەخەسی دەبەن، دەیانەوێ جەڵدەی لێ بدەن، دەیانەوێ ئەشکەنجەی بدەن، عەفوی بکەن، بۆ تاراوگەی بنێرن، بۆ پای قەنارەی بەرن یان تیربارانی بکەن، بۆ ئەو هیچ فەرقێك ناکات. ئەو تەنیا هاوار دەکات: "مورتەزا جەواد! وەرە ئاغا" و یەکسەر دوای ئەو چەند نەفەرێکی دیکەش، لەوانە پاسەوانی قاوشی شەشو فەڕاشەکانی هەمان قاوشو دەست نێژەکانی ئەوان هاوار دەکەن: "مورتەزا جەواد."

بەڵام بەندی دڵی ئێمە پچڕا. هەندێك دەستیان بە کۆکردنەوەی شڕو شیتاڵەکانی، یان شمەکەکانی کرد.

دوای تۆزێك یەکێك لێی پرسین: " بەشمەکەوە؟ هەنگێ وەڵام درایەوە: "نە، بۆ دادگا"

دەڕۆیی کە بمرێت. بێگومان لە سێدارەی دەدەن. لەوەیە مارگرێتا لەبەر دەرگای زیندان وەستابێ و بەر لە مردن جارێکی دی یەکتر ببینن. بێگومان لەبەر زیندانیشدا، پێی دەڵێت: "مارگرێتا، مارگرێتا بە هیچ کەس نەڵێی، بە هیچ کەسێك"

مورتەزیان بۆ دادگا نەدەبرد، درۆدەکەن، بە هیچ مەحکومێك لە سەعاتی پێش مردنەکەیدا ناڵێن کە بۆ ئیعدامت دەبەین. بەدرۆ رایدەگرن.

کاتێ مورتەزا خەریك بوو لە ژوورەکەی ئێمە وەدەردەکەوت گەڕایەوەو گوتی: "دنیا بارانە، یەکێکتان کلاوەکەیم بداتێ." چەند کەسێك کلاوەکانیان بۆ درێژ کرد. ئەوەی منی هەڵگرت.

چ بنیادەمێکی ساویلکەیە! هەموو مەحکومانی ئیعدام ساویلکە دەبن. زەحمەتە وێنای ئەمە بکرێ کە ئەم بەدەنە، بەم پێکهاتەو بونیادەوە، بەم هەزرو بیرەوە، بەم هەموو خۆزیاو ئومێدەوە، بەم هەموو ئەشقەوە دەرهەق بە مارگرێتا، دوای چەند سەعاتێکی دیکە تێك و پێك دەشکێت و هیچ شتێکی لێ نامێنێتەوە. ئەستەمە.

بۆ ئیعدام دەبرا،و دەترسا باران سەری تەڕ بکات، ڕەنگە پەشۆکا بێ. لەوەشە لە مەرگ و مردن بێ منەت بێ. وا باوە کاتێ یەکێك بۆ ئیعدام دەبەن، دەڵێن: "بەشمەکەوە" ئەوسا جلکی خەوو قەڕەوێڵەو تەختە خەوو جلك و بەرگەکەی لێ وەردەگرن و لە ئۆفیسی زندانی دادەنەن.

ئەگەر خانەوادەو کەس‌و کاری هەبێ، دەیدەنەوە بە خانەوادەکەی، ئەگەر نەی بێ، نازانم چی لێدەکەن. کە بەبێ شمەک‌و سیپالآن بردیان هەموومان تروسکەیەکی ئومێدمان کەوتە دڵ، ئایا دەشێت بۆ ئیعدامیان نەبردبێ؟

ئێستاش دەنگی لە گوێم دا دەزرنگێتەوە: "مارگرێتا، مارگرێنا، ئەمە بە کەس‌ـنەڵێی، بە هیچ کەسێک."

تۆ بڵێی مارگرێتا شتێکی بە کەسێک گوتبێ؟ ئایا شتی وا هی دەبێت؟ ئەگەر وابێ کاشکا مۆرتەزا دەمرد. بەڵام نا، ئەم بیرانە دروست نین. مۆرتەزا دوێ شەو لە سەمای نیوەشەوی مردووواندا بەشداری کردووە. لەوێ دەستی رەجەب عەلی رەجەبۆفی گرتووەو هەردووان پێکڤە ئازادانە رەقسیون. ئەم دەنگە سامناکانەی (سەمای مەرگ) بەدەنم دێنێتە لەرزە. سەمای ئیسکەپەیکەرەکانم لە بەرچاوە...

من بە خۆم حوکمەکەی ئەوم خوێندەوە: "مۆرتەزا ف. کوڕی جەواد، بە تۆمەتی قەتڵی عەمدی رەجەب عەلی رەجەب زادەی کوڕی حاجی رەجەبی باکۆیی، ئاکنجی تاران خراوەتە ژێر چاودێری‌و تاقیبی دادگای شارەوە." و دوای چەند رستەیەکی دیکە کە لە یادم نیە، حوکمە کە تەقریبەن بەمجۆرە لە سەری دەڕوات: "بەگوێرەی هەواڵی پۆلیس‌و ئاسایش‌و تەحقیقی وردی تۆمارکراو لە دۆسیەی کارو بە گوێرەی ئیعترافی ڕێک‌و ڕەوانی تاوانبار لە بەردەم دادگادا، تاوانباری ئەو لە گۆشەنیگای دادگاوە بێ چەندو چونە‌و گوناحەکەی حاشا هەڵنەگرو سەلماوە" ئەوجا چەند رستەیەکی دیکە دێت‌و ئەنجام بەمجۆرە کۆتایی دێ: "بۆیە بە گوێرەی مادەی فلآن یاسای سزای

گشتی، حوکمی ئیعدام دەدرێ." بە کەمالّی خوێنساردی حوکمەکەی خوێندەوە. بە پێچەوانەوە دەتگوت لە دلّتەنگی قوتار بوو. حوکمەکەی ئیستیناف نەکردەوە.

جا ئێستا لەگینە هێشتا زندوو بێ؟ دەشێت ئیعدامیان نەکردبێ؟ دوێکە بەیانی بردویانە. رەنگە جەنازەکەیان دابێتەوە بە مارگرێتا. ئەدی ئەو چی لە لاشەی دەنکەکەی کردووە؟ کەسی دیکەی لە تاراندا نەبوو. ئەمە بۆ کار بەدەستان کارێکی فرە ئاسانە. تەلەفۆن بۆ مارگرێتا دەکەن: ((جەنازەی دەنکەکەمان بردویت بۆ ئیمام زادە عەبدولّلاّ، ئەگەر حەز دەکەی هەڕە بە خۆت بینێژە))

ئیدی بۆچی هەندێ کەس گومان دەکەن؟ ئەویان برد ئیعدامی بکەن. وێڕای ئەو جیاوازی بیرو بۆ چوونانەی کە لە ژوورەکەی ئێمە دا لەسەر ئەم بابەتە هەیە. من کەمترین گومانم نیە کە مورتەزا ئیدی نەماوە و تەواو. مەگەر...مەگەر ژیانێکی خراتر لە مەرگی بەنسیب بێ. ئەوساش من حەزم دەکرد، خۆزیم دەخواست کە بمردایەو لە کۆلّ بایەتەوە. کە لە زیندانـدا قـەراری دادگایـان پـێ راگەیانـد و ئـەویش داوای ئیـستینافی نەکرد، هەنگێ یەکەم گفتوگۆی دلّسۆزانە لە نێوانماندا دەستی پێکرد:

– بۆچی داوای ئیستیناف ناکەی؟

– ئیستینافی چی؟

– ئیستینافی ئەو حوکمە کە دادگا دەربارەی تۆ داویەتی، سەیرە! چما نازانی حوکمی ئیعدامیان داوی.

دەتگوت باش حالّ نەبوو بوو کە ئەم حوکمە دەکاتە چی، لە ژووری سێیەمی قاوشی شەشەمدا ئێمە بیست و یەک نەفەرین و تەنیا من بە

هەڵە لە نێو ئەوانەدا زیندانی سیاسیم. مەسەلەکەش ئەمەیە کە چونکە من لە زندانی قەسردا دەگەڵ یەکێك لە ئەفسەرانی ئێشکچی دا دەمەقاڵێم بوو، بۆ زیندانی کاتیان دوور خستمەوە، نزیکەی شەش مانگ لە ژووره ئینفرادیەکانی قاوشی دوودا بووم، جا چونکە لەم دواییانەدا ژمارەیەکی زۆری سیاسیانیان گرت و جێیان نەبووەتەوە، بۆیە منیان بۆ قاوشی گشتی، واتە ئەم قاوشی شەشمە هێناوە، ئیدی هاو زندانەکانم هەموو بریتین لە دزانی پارەی دەوڵەتی، بەرتیل خۆران، و دەسبڕو کلاوچیان و هەندێ جار پیاوکوژانیش.

شەوان پاش سەعات نۆ کە هەموو ناچارن بخەون، من بە دزییەوە کتێبەکەم دەردێنم، تاقمێکی چای دەدەم بە پاسەوانی بەرپرس تا خەبەرم لێنەداو هەنگێ بە دڵی ئاسوده دەست بە خوێندنەوەی کتێب دەکەم. ئەگەر ئەفسەرێك، بەڕێوەبەرێك، سەرۆکێك بێت، خودی پاسەوانەکە ئاگادارم دەکاتەوە.

ئەو شەوەی کە حوکمی ئیعدامەکەیان بە موڕتەزا راگەیاند سەیرم کرد نەخەوتووە، چونکە دەمزانی کە زمانی فەرەنسی بەڵەدە، کتێبەکەم کرد بە دوو لەتەوە و لەتی یەکەمیم دا بەو. بە تەواوی ئارەزووەوە کتێبەکەی لێ وەرگرتم و لەوەوە دۆستایەتیمان پەیدا کرد. کاتێ کە قەرارەکەی دادگایان پێ راگەیاند لە ژێر قەرارەکەدا نووسی: "بینرا."

ئێمە هەموو حەپەساین، چونکە پێشتر کەم دابێژێکمان لەمەڕ رەوتی دادگاییەکە لەو پاسەوانە ژنەوتبوو کە ئەوی بۆ دادگا بردو دەمانزانی کە هیچ قەرینەو بەڵگەیەك لە دادگادا دژی ئەو نەبووە، جگە لە ئیعترافی راشکاوانەی خۆی کە گوتبووی: "من کوشتوومە."

گوتبووی کە من رەجەب عەلی رەجەبۆف باکۆییم کوشت.

جارێ دووەم و سێیەمیش کە من پێ داگریم کردو لێم پرسی: "بۆچی ئیعتراز لەم حوکمە ناگری، بۆ ئیستینافی ناکەیەوە؟"

گوتی: "فایدەی چییە؟"

– چۆن فایدەی نییە؟ فایدەکەی ئەمەیە کە لەگینە تەبرێ دەرچیت و نەتکوژن.

– من گوناحێکم کردووەو دەبێ سزاکەی بدەم.

– چ گوناحێکت کردووە؟

– بنیادەمم کوشتووە.

– تۆ؟

من ئەوەندە پەریشان و شپرزە بووم کە هێمنی و خوێن ساردیەکەی ئەو نەیدەتوانی بە هیچ جۆرێ کارم تێ بکات. ئەنجام نەم توانی لەوەی کە بە مەزندە دەمزانی و لەم لاو لەولاوە بیستبووم و لە دڵمدا پەنگی خواردبووە، لە دڵی خۆدا بێڵمەوەو گوتم: "من هەرگیز باوەڕ ناکەم کە تۆ پیاوکوژ بی، ئەم کارە لە تۆ ناوەشێتەوە.دروستە کە بە دارو بارو تۆکمەی بەڵام لە دادگادا هیچ بەڵگە دژی تۆ نەسەلماوەو ئەگەر بە خۆت ئیعترافت نەکردبایە، بە هیچ جۆرێ حوکمیان نەدەدایت."

– من پیاوم کوشتووە.

خەریك بوو کۆنترۆڵی خۆم لە دەست بدەم، زیاتر ئەم بێ متمانەییەی ئەو دەهری دەکردم.

– گوێ بگرە هاوڕێ، من زندانیەکی سیاسیم، ئەوە چوار ساڵ و شتێکە، بەڵکو چوار ساڵ و نیوە کە لە زیندان دام، دەتوانی متمانەو

باوەڕی تەواوت بە من هەبێ. رەنگە تۆ لە ژێر گوشاری کەسێکی تردا بی. من زۆر زندانیم دیتووە کە خەتاو گوناحی کەسێکی تری لە ئەستۆ گرتووەو زندان کراوە، هەندێ جار شتی نادیارو راز ئامێز بنیادەم گێڕۆدە دەکەن. هەنگێ دەبێ ئەم رازانە کەشف بکەی، خۆ ئەگەر قەراریشت داوە بمری‌و رزگاری خۆت لە مەرگدا دەبینییەوە، هەر دەتوانێ بە ئارامی بمریت. ئەگەر ئەو شتەی کە ئەزیەتت دەدات، بە من بڵێی، لەوەیە ئاسودە ببی. لەوەشە چارەیەک بدۆزرێتەوە، لەوەیە بشێت کارێ بکرێ. هێشتا زۆر گەنجی، وەختی مردنت نییە. ئەگەر ژنێ، کەسێکت خۆش دەوێ، بیر لەویش بکەوە، ئاخر لە دوای تۆ ژیانی ئەویش بایەخی نابێ. خۆ بێ کەسیش نیت، کەس نایەتە دیدارت؟ بەڵام زۆر جار خۆراك و پۆشاکێکت بۆ دەنێرن.

ئیدی بۆم دەرکەوت کە دوا تیری تیردانی من بابەتی ژنەو زیاترم خستە کارەوە. من لە زندان دا شارەزاییەکی زۆرم لەمەڕ پیاوکوژان پەیدا کردبوو. زۆربەیان ئەو جووتیارانە بوون کە لەسەر ئاو یان لە ئەنجامی دەسیسە و پیلانی دەرەبەگ و خاوەن مواڵکان دا بەگژ یەکتردا چوو بوون و لە ئەنجامدا یەکێك کوژرا بوو، یان خەڵکانێك بوون کە لەسەر ژن خەنیمی خۆیان کوشتبوو، دەستەی سێیەم ئەوانە بوون کە لە تەمەنی پێنج شەش ساڵی دا کەوتبوونە زندان و لە زندانیدا دزی وگیرفانبڕی لە دزانی دیکەوە فێر بوو بوون و لە ئەنجامدا دوای پازدە ساڵان دزی و خوێڕیەتی لە دوا نۆرەدا بە چەکەوە چوو بوونە دزی و یەکێکیان کوشتبوو، ئەم دەستەیە کە کۆمەڵگە (پیاوکوژانی خۆڕسك)یان پێ

دەڵێت، هەمان ئەو کەسانەن کە خودی کۆمەڵگە بۆ دزی‌و تاوانیان پەروەردە دەکات.

هەستم دەکرد کە هەبێ و نەبێ ژنێک لە چارەنووسی موڕتەزادا دەورێکی هەبووبێ، ناوی ئەم ژنە بە گوتەی ئەو پاسەوانانەی کە بۆ دادگایان دەبردو دێنایەوەو بەگوێرەی مۆری ئۆفیسی زندان کە دەیان نا بەو خۆراك و پۆشاکانەوە کە لە کەسوکاریان وەردەگرتین و حەوالەی ئێمەیان دەکرد مارگریتا بوو، من دوا تیری خۆم خستەکار.

– گریمان پیاویشت کوشتووە، تۆ ئەمەت لەبەر خاتری ژنێک کردووە، وانیە؟

– جا باسی ئەمە چ فایدەیەکی هەیە.

– فایدەکەی ئەمەیە کە تۆ نامریت و دەتوانی بەختەوەر ببی.

دەیویست خۆی بدزێتەوەو وەڵامم نەداتەوە. بەڵام من دەستبەردار نەبووم.

– جا ئەگەر ئەم ژنە تۆی ناوێ، بۆچی دەتوێ بمری؟ لە پێناوی ژنێکی وادا کە قەدری تۆ نازانێ، بۆچی گەرەکتە بمری؟

– ئاه، وا نییە، تۆ نازانی کە بەم قسانەت چۆن دڵی من دەسووتێنی.

– یانی خۆشی دەوێی؟ کەواتە بۆ دەبێ بمری؟ هەر تەنگانەیەك فەرەجی خۆی هەیە.

– هیچ فەرەجێك بۆ من نییە.

– چۆن نیە؟ بەڵکو حوکمەکە هەڵوەشێتەوە، بەڵکو دادگاییەکی دی دانرا، بیر بکەوە، رەنگە تۆ کەست نەکوشتبێ، بیسەلمێنە کە تۆ پیاو کوژ نیت، رەنگە پیاوکوژە ئەسڵیەکە بناسیت؟ مەجبور نیت ناوی

بدەی، ئەگەر ناتەوێ، رەنگە حوکمی ئەبەدی بدرێی. کێ چوزانێ سبەینێ چ دەبێ؟ لەوەیە عەفو بکرێی، هەزارو یەك ئەگەری دیکەش هەیە...

قسەکەی بڕیم: "نە ئەمەیەو نە ئەوە، من لەم ژیانە وشك و نەگۆڕە بێ تاقەت بووم، ژیانی من مەرگێکی بەرە بەرە بوو. حوکمی ئیعدام بۆ من رزگارییە لەو عەزاب و ئازارانەی کە هیچ کەسێك باری نابات، لە کێشی کەسدا نیە، ژیان بۆ من مەیسەر نییە، ژیان بۆ من نە پێش دەکەوێ و نە باش دەبێت.

- ئەمە قسەیەکی دروست نیە، دنیا روو لە پێشکەوتنە، روو لە چاك بوونە، تۆ سەیری ئەم شەپۆلی دکتاتۆریەت و دڕندایەتیە مەکە کە ئەمڕۆ دنیای گرتووەتەوە، دنیا دەگۆڕێ، پەرەسەندن لە ئارادایە، تۆ چ کارەکەی، چۆن بۆ تۆ خراتر دەبێ؟

- مامۆستا بووم.

بەمجۆرە هێنامە قسان.

باڵا بەرزو تۆکمە بوو. ساغڵەمی لێدەباری. بابی لە مەشروتیەتدا کوژرا بوو. دایکی بەبیر نەدەهات. خوشکەکەی لە شارێکی دیکەدا بەشوو بوو و ئەویش لە ماڵەکەی بابیدا دەژیا. ئەوەی لە باب و داکی بۆ مابووەوە کەمو زۆر خەرجی خوێندنی کرد بوو ئەمیستا لە ئامادەییەکانی تاراندا دەرسی دەگوتەوە، زۆربەی کاتی خۆی بە کتێبانەوە رادەبوراد، کتێبی خۆش دەویست، چونکە شەرمن و دوورە پەرێز بوو لە کۆڕو مەجلیساندا رووی قسەکردنی نەبوو، بۆیە لەزەتی لە کتێب دەبینی. کتێب و لەم دواییانەشدا فیلم و رادیۆ بە گەورەترین لە زەتی ئەو

دەژمێردرا، شەیداو دڵبەستەی دۆستۆفسکی نووسەری روس بوو. هەر بۆ ئەوەی کتێبەکانی ئەو بخوێنێتەوە دەیویست روسی فێر ببێ، فەرهەنسیەکی باش بەڵەد بوو، کەمەکێ روسیشی دەزانی، جگە لەمانە هەندێ جار لە چاخانەکانی تاراندا دەردەکەوتو لەگەڵ خەڵکانی دیکەدا شەترەنجی دەکرد، لە سینەماوە خووی بە مۆزیقای فەرهەنگییەوە گرتبوو، لە ماڵەوە رادیۆی هەبوو، ئەم رادیۆیەش خۆی لە خۆیدا بۆ ئەو بوو بوو بە سەرگەرمیەکی تازە، بە جۆرێ کە پێویستی بە تێکەڵبوونی خەڵکی نەبوو، نزیکەی سەدو پەنجا تەمەنێك مووچەی قوتابخانەی وەردەگرت، جگە لەوەی کە سالّی سێ سەد تا پێنج سەد تەمەنی مولّکانەی ئەو مولّکانەی کە بەسەر ئەوو چەند ئامۆزایەکی تری و خوشکەکەیدا دابەش دەکرا، بەردەکەوت، ژیانی ئارام، یەکهاوی و بێ کێشەو سەریەشە بوو. بابایەکی بەرزەفرو پایەخواز نەبوو. بە تەمای وەزیری نەبوو، بە پێچەوانەوە بە چاوی سووك (هەڵبەتە تا رادەیەك) سەیری ئەم جۆرە کەڵکەڵانەی دەکرد.

خوشکەکەی کە چەند سالّێك لەو گەورەتر بوو، حەزی لێ بوو ژنی بۆ بێنێ و بەمجۆرە بیخاتە سەر راستە رێگەی ژیان. ژن و منداڵ، خۆراکی ماڵ و ئازوقە، بیری زیاد بوونی موچە، دابین کردنی ژیان و ئاسوودەیی کەس و کار، هەموو ئەمانە پیاو لەوە دەگێڕنەوە کە خۆی بخاتە ناو تۆفانەوە، کە بە کەنارا بڕۆی دەبێ دارعاسات پێ بێ، ئیدی دەریایە، لەوەیە پیاو بەرەو نقومگەکێش بکات، بە خۆیشی نەیدەزانی کە رێگەی ژیانی چیەو کامەیە. دەریا، تۆفانی خۆش دەویست، خۆ چوونە کەناریش بۆ خۆی ئاسوودەییەك بوو. تەنیا هەندێ جارو بە دەگمەن و

ئەوەش زۆربەی ئەو کاتەی کە بە تەنیا بوو، لەگێن بوو کە کتێب یان شاشەی سینەما یا مۆزیقاو یان دەردو بەدبەختی خەڵکی، یان تاسەو کەڵکەڵەیەک ئەو لەم مەدارو بازنەیە بێنێتە دەرێ، بیهاپوژێنێ، شێت و شەیدای بکات، بە جۆرێ کە پاش چەند سەعاتێك لەو کارە ژێوان ببێتەوە کە لە ئەنجامی هەڵچووندا کردبووی. هەنگێ دیسان خۆی ساز دەدایەوەو جارەکی دی خۆی لەسەر شارێگەی وشکی ژیانی رۆژانەدا دەبینییەوە. بۆ گۆشەی ژوورەکەی کورسیەکی پێویستە، پارەی کارەبای ئەم مانگە زیادی کردووە لە جیاتی ئەوەی سێ سەدو پەنجا تەمەن بدات بە مافورێك رەنگە باشتر وابێ کە قەرز بدات: هەر تەمەنێك بە قازانجی یەك عەباسی بدات، لە مانگێك دا دەکاتە حەوت تەمەن، لە ساڵێکدا دەکاتە هەشتاو چوار تەمەن. هەر باشە کەلێنێك دەگرێ.

بە خۆی دەیگوت: "سواری کەژاوەیەك بوو بووم کە هەڵتەك هەڵتەك لەم کاروانسەراوە بۆ ئەو کاروانسەرای دەبرمو هەر دەیگەیاندمە مەنزڵ، بەڵام ئەو قاترەی کە کەژاوەکەی رادەکێشا چەموشی دەکردو زۆربەی کات دەیوست فڕێم بداتە دەرێی جادەکە، ئاخریش هەر فڕێی دامە دەرێی جادەکە"

ئەم ژیانە رۆتینی و یەکهاویە لە ناکاو شێوەیەکی دیکەی وەرگرت.

مارگرێتا!

لەگەڵ مارگرێتادا، فەسڵێکی دیکە لە ژیانی دەست پێدەکات.

کلیلی نهێنی ژیانی پیاو لە دەستی ژنان دایە.

ئەم ژنە نێوی مارگرێتا بوو.

من بە خۆم ئەم ناوەم لە (ئۆفیسی پارەی زندانیان)دا خوێندووەتەوە. هەفتەی پازدە ریاڵمان لە زندان هەیە. کەس و کاری ئێمە دەتوانن بە دڵی خۆیان پارە بە ناوی ئێمەوە بنێرنە ئۆفیسی زیندان. بە گوێرەی پارەکە پسوولەمان بە ناوەوە دەنووسن. ئەم پسوولانە دەدەن بە ئێمەو لەو دەفتەرەدا کە ناوی وەرگرەکان نووسراوە ئێمەی زندانی ئەم پسوولانە ئیمزا دەکەین.

لەسەر پسولەکەی موڕتەزا لە بەرانبەر ئەم وشانەدا کە لەوێ تۆمار کراوە (ناوو ناوی خانەوادەو ئەدرەسی پارەهێنەکە)) نووسراوە: خات مارگرێتا.

لە سەرەتادا هەموو جارێ لێم دەپرسی: "مارگرێتا کێیە؟" دەیگوت: "نایناسم."

بەڵام مارگرێتا زۆرجار دەهاتە بەر زیندان خواردنی بۆ دێنا، جلکی نوێی بۆ دەکڕی، پارەی دەدایە. خواردنەکان دیار بوون کە ژنێکی بە سەلیقە دەی نێرێ. کەڕەتێك پیجامەیان بۆ هێنا. بە پیتی لاتینی لە سەری نووسرابوو (Mf). موڕتەزا ف دەیتوانی بە سەعاتان دانیشێتو دەستمالّە ئوتوکراوەکان هەڵگێڕو داگێر بکاتو لەزەت لەم کارە ببینێ. ئەگەر کەسێك بەوردی بیرانیبایە چاوانی موڕتەزا، دەی بینی کە کەمێك تەڕن.. لە خۆشیابوو. هەر چەندە کە کاربەدەستانی زیندان، بەوپەڕی بێ ویژدانی شیرینییەکانیان لە پاکەت دەردێناو هەڵیاندەڕشتە نێو دەستەسڕی چڵماوی پاسەوانەکانەوەو بۆیان دەهێناین، لەگەڵ ئەوەش دا کاتێ کە شیرینیەکان دەگەییە دەستی

موڕتەزا، هەم ئەو هەستی دەکردو هەم خەڵکیش هەستیان دەکرد کە ژنێکی ئەمەکداری دڵسۆز لە دەڕێ پرا چاوەنۆری ئەوە..

"مارگرێتا، ئەمە بە کەس نەڵێی، بە هیچ کەسێك..."

ئێستاش ئەم دەنگە لە گوێم دا دەزرنگێتەوە.

رەنگە ئەمڕۆ بەیانی کە دەیانویست بیبەن‌و ئیعدامی بکەن، لەبەر دەرکەی زیندان یەکتریان بینی بێ.

لەوەیە ئەمڕۆ پاش نیوەڕۆ مامورانی ئاسایش‌و پۆلیس تەلەفۆنیان بۆ مارگرێتا کردبێ:

"وەرن جەنازەی ئازیزەکەتان بەرنەوە."

رەجەبۆف، کە مەبەست رەجەب عەلی رەجەب زادەکەی لەمەڕ خۆمانە، موڕتەزای بەم کیژە ناساند.

بەو هەموو ئارامی‌و خوێن ساردی‌و شەرم‌و حەیایەوە کە من لە موڕتەزادا دەمبینی، سەیر ئەمەیە کە هەر کاتێ دەهاتە سەر باسی رەجەبۆف، نەت دەناسییەوە. چاوەکانی ئەبڵەق‌و دەموچاوی سور هەڵدەگەڕا، لێوی دەکەوتە تەتەڵە. هەردووك دەستی رادەوەشاند، وشە لەزاریا دەلەرزی‌و تونـد‌و تێکەڵ‌و پێکەڵ دەهاتە دەرێ، بەڕادەیەك کە هەندێ جار دەکەوتە تەتەپەتە. بەمجۆرەی باس دەکرد: "رەجەبۆف لەو زەلامانە بوو لە قاوەخانانـدا عارەقی دەکـردە پـەرداخی ئـاو خواردنەوەوە، کەباب‌و ناسکە توری رادەسپاردو، ملچە ملچ دەیخواردو کەیفی دەکرد. چونکە موسوڵمان بوو‌و نەیدەویست لە بازاڕا ناوی بزڕێ‌و ئیحتوباری زەدەداربێ."

یان دەیگوت: " رەجەبۆف دایمە لەگەڵ تاقمێکدا ناکۆکو دەگەڵ دەستەیەکی دی دا هەمیشە کۆک بوو. لەگەڵ ئەو تاقمەدا کە کاری پێیان نەبوو و بە بیریا نەدەهات کە ئەم کەسە لەگینە رۆژێ لە رۆژان سوودێکی پێ بگەیەنێ، هەمیشە درێدۆنگو ناکۆک بوو و لەگەڵ دەستەکەی تردا هەزارو یەک باسو گەنگەشەی هەڤدژو بێ سەروبەری بە قازانجی خۆی لێک دەدایەوەو هەمیشە کۆک بوو. بە هەرحاڵ رەجەبۆف وەکو زۆربەی خەڵکی بوو.

"لەگەڵ بابی مارگرێتادا، کە بە یەکێک لە دۆستانی خۆی دەزانی، هەمیشە تەباو کۆک بوو. کەرەتێک لە میواندارییەکدا شەراب بەکراسە پەمەییە کاڵەکەی مارگرێتادا ڕژا بوو. کراسێکی جوان بوو. زۆرم حەز لێ بوو. خۆیشی ئەو کراسەی خۆشدەویستو زۆرجار بەو پەڵەیەشەوە کـــ_____

تارادەیەک چوو بووەوە، لە بەری دەکرد. رەجەبۆف جارێک ئەو پەڵەیەی بینیو پرسی! "بۆچی کراسەکەت پەڵاوی کردووە؟" مارگرێتا رووی کردە بابیو گوتی:" بینیت بابۆ، دەتگوت پەڵەکە رۆییوە، بینیت نەڕۆییوە." بابی رووکردە رەجەبۆف: "چما تۆ هیچ پەڵەیەک دەبینی؟" رەجەبۆف لە پەرسڤدا گوتی: "پەڵە، نەخێر، با تەمەشایەک بکەم. نەخێر، تەقریبەن چ شتێک دیار نیە. نەخێر هیچ شتێک نابینرێ. هەر هیچ شتێک دیارنیە،" من لەو رۆژەوە بۆم دەرکەوت کە چۆن بنیادەمێکە."

ئاشنایەتی مۆرتەزاو مارگرێتا بەمجۆرە بوو، مۆرتەزا دەیویست روسی فێر بێو بە دووی موعەلیمی روسیدا دەگەڕا. یەکێک لە ئاشناکانی بە

رەجەفۆفی، کە روسی دەزانی، ناساند تا بەڵکو ئەو کەسێکی روسی زانی بۆ بدۆزێتەوە کە بتوانێ وانەی روسی پێ بڵێتەوە. پاش ماوەیەک رەجەبۆف پێی گوت: "زۆرچاکە، چونکە من متمانەم بەتۆ پەیدا کردووەو دەزانم کە تۆ لاوێکی نەجیبو خانەدانی، دەمەوێ خزمەتێکت پێ بکەم. من یەکێکم خۆش دەوێ کە بنیادەمێکی زۆر چاکە، کیژێکی هەیە کە روسیەکی باش دەزانێ، ئەگەر مەیلت لێیە، تۆ فەرەنسی بەو بڵێوەو ئەویش روسی بە تۆ بڵێتەوە."

مورتەزا چونکە بنیادەمێکی شەرمنە، نەیدەویست ئەم پێشنیازە قەبوڵ بکاتو گوتی: "زۆر سوپاس. بەڵام حەزم دەکرد مامۆستایەکی پیاوم هەبێو بە پارە دەرسم پێ بڵێتەوە. دەترسم دەرەقەتی ئەم کارەنەیەم."

– کەیفی خۆتە، بەڵام ئەوە بزانە تۆ بەم شێوەیە باشتر فێردەبیت، پێم باشە ئەم پێشنیازەی من قەبوڵ بکەی، ئەگەر زانیت سەرکەوتوو نابی، هەنگێ هەوڵدەدەم کەسێکی دیکەت بۆ بدۆزمەوە. گوێ مەدەیێ، ئەو ماڵە دۆستەی من خەڵکانێکی فرەخاسنو پەشیمان نابێتەوە. مەدام مارگریتا کیژێکی زۆر زرینگو بە هۆش‌وگۆشەو روسیەکی باش دەزانێ، حەزیش دەکات فێرە فەرەنسی ببێ. ماڵباتێکی یەجگار باشن.

مورتەزا هێشتاش نەیدەویست بچێتە ژێر بارو نەیدەویست وەڵامی یەکجارەکی بداتەوە. رەجەبۆف ئەمەی بە رەزامەندی حەساو کردو لەسەری رۆیی:

– سبەی نیوەرۆ من لەوێم. تکایە کە لە قوتابخانە تەواو بووی یەکسەر وەرە بۆ ئەوێ. بۆ سبەینێ مورتەزا بە چەند دەقەقەیەک دوای نیوەرۆ بۆ ئەوێندەر چوو.

"٢"

هاو ژوورەکەم لە زیندانی کاتیدا، بایەخێکی فرەی بەم یەکەمین دیدارەی مارگرێتا دەدا. بەم یەکەمین دیدارەی کە ئەوی لە بەستەڵەکو جەمەدی رۆژانەی ژیانەوە خستە جوڵەو بەو دوا دیدارە کە ماناو مەبەستێکی بە ژیانی بەخشی. دوایەمین جار کە هاواری لێکردبوو: "مارگرێتا، مارگرێتا، ئەمە بە هیچ کەسێك نەڵێی، بە هیچ کەس." رەنگە دوا دیدار ئەو رۆژە نەبووبێ، لەوەیە دوێنێ بەیانیش کە لە زیندان وەدەرکەوتووە، لەبەر دەرگای زندان، لەو شوێنەدا کە ترومبێلان دەوەستن و پاسەوانان کەسوکاری زندانیان دەتارێنن تا نەبادا قسەیەکیان دەگەڵ بکەن، رەنگە لەبەر دەرگا دیتبێیتی، رەنگیشە جارەکی دی مارگرێتا جەنازەکەی دیتبێ. موڕتەزا ناتوانێ ئەم دوا دیدارە بگێڕێتەوە. بەڵام یەکەمین دیدار، خۆی بۆی گێڕامەوە، هەموو هەستو سۆزو گودازو لەزەتێکی خۆی، هەموو پەشۆکانو پەشێوانو خورپەو تڕپەیەکی دڵی خۆی بۆ گێڕاومەتەوە. خۆزیا توانیبام قسەکانی ئەو وەکو خۆی لێرەدا دووبارە بکەمەوە، بەڵکو ئەو کارەی کە لە منی کردووە یان بەلای کەمەوە سێبەرێکی ئەو کاریگەرییە لێرەدا بەرجەستە بوایەتەوە، تا دەربکەوێ کە ژیان، مەینەتیەکانی ژیان، دەردو ئازاران، چۆن بنیادەم دەکەن بە شاعیرو هونەرمەند. موڕتەزا کەسێکی سادە بوو، بنیادەمێکی شەرمن بوو، بەڵام ژیان کردبووی بە شاعیر. هیچ فەرقێك ناکات هەم ئەم دزە بۆگەنە کە هەنووکە لەبەر پێی منداڵە عاردی خەوتووەو دەپرخێنێ، هەم موڕتەزا ف، زیندانی

مەحکوم بە ئیعدام کە تەواو بووەو براوەتەوە، هەم مارگریٚتا کە لە ژێر کێوێکی دەردو ئازارا گینگڵ دەداو ورتەی لێوە نایەت، هەم من کە لەم نیوە شەوەدا بە دزییەوە ئەم یاداشتانە دەخەمە سەر کوتە کاغەزانو هەمیشە گوێ قوڵاغم کە دەنگی نالّچەی چەکمەی سەر چیمەنتۆی دالآنەکەی قاوشی شەشەم لە ژوورەکەی ئێمە نزیك نەبێتەوەو سەدای چرکو هوڕی کلیلی کلیلداری فەلاقە هاتنی ئەفسەری ئاسایش یان موفەتیش رانەگەیەنێ، فەرق ناکات! هەر هەموومان کاتێ کە دەکەوینە ژێر نیری ئەشکەنجەو عەزابی ژیانەوە، ناچارین لە قە فرتێ بکەین، هاوار بکەین، و ئەمە ئەوزاری دەربڕینی هەستەکانمانە، ئەو دڵۆپە خوێنانەیە کە لە جەرگمان دەڕژێت، پارچەی روحمانەو بەم شێوەیە دەردەکەوێ. گرینگ ئەمەیە کە ئازارو شادییەکانی خۆمان بە هەر ڕێگەیەك هەیە دەربڕین، بەڵام دەردەدار باشتر پەی بە دەردی دەردەدار دەبات.

من کاتێ کە بیردەکەمەوە کە چوار ساڵە تریفەی مانگ لە دەرکی دەلاقەوە دەبینم، لە شیش بەندەوە تەمەشای تریفەی مانگم کردووە، کاتێ دەبینم، ئەم دزەیِ کە بەدەم هەر هەناسەو هەر پرخەیەکەوە تۆپەڵێك بۆن بۆگەنی بەرەڵڵای ئەم ناوە دەکات، وێڕای ئەو دەهەزارو پەنجا هەزارو سەد هەزار تمەنەی کە لە مالّو دارایی رەنجبەرانو زەحمەتکێشانی ئێرانی دزیوە، چەند رۆژێکی تر بەر دەبێت یان عەفو دەکرێو منیش دەبێ بۆ چەندین ساڵی دیکە بەشم هەمان دەلاقەو تریفە، هەمان پرخو هۆڕو هەمان تڕو تسو هەمان چرکو هۆڕی کلیلو هەمان تەپە تەپی چەکمەو لە هەموو ئەمانەش خراتر شەلاقو جەڵدەو

جنێوو پاشانیش دوورخستنەوەو نەفی کردن بێ، بۆیە ئاساییە کە کاریگەریی شرۆڤەی سەمای مەرگەکەی موڕتەزا، هەر چەندە وشەکان ناڕەوان‌و نا شاعیرانەن، لە منداا زیاترەو هەستی تووندو مجێز وخووی ئاگرینی من هەموو دنیا، بەڵای کەمەوە دنیای من لە شێوەی سەمای ئیسکەپەیکەری مردووان دا دەبینێ. ئاە من مردووەکان دەپەرستم‌و خۆشم دەوێن. بە خۆڕایی کەوتمە گێڕانەوەی‌و ئەم بابەتە، موڕتەزا باشتری دەگێڕێتەوە:

" تامن لە قوتابخانەوە سواری گالیسکە بووم‌و خۆم گەیاندە مااڵی ئەوان چارەکە سەعاتێکی پێ چوو. مااڵی ئەوان لە شەقامی نادری بوو. کە دەچووینە حەوشەوە، بە دەستی چەپدا قاڵدرمە بوو دەچووە سەر هەیوانێك، لەوێندەرەوە دەچوویتە ژوورێك کە پەنجەرەکانی ڕووەو هەیوانەکە دەکرانەوە. کارەکەرەکەیان بەبێ ئەوەی لە هاتنی من ئاگاداریان بکاتەوە بردمی بۆ ژوورێکی بچووك، مێزێکی خڕی کورت لە ناوەندی ژوورەکەدا بووو‌کاغەزیان لە سەردانا بوو. پیاوێکی کامڵ‌و کێژێکی گەنج‌و ڕەجەبۆفی ئاشنای من لە دەوری مێزەکە دانیشتبوون. هەر کە من وەژوور کەوتم ڕەجەبۆف گوتی: "ئەها، ئەمە ئاغای (موڕتەزا ف)یە. فەرموو، تەشریف بێنە ژوورەوە." ئەم جۆرە پەزێراییە ڕێك بە پێچەوانەی حەزو ئارەزووی منەوە بوو، من پێم وابوو دەچمە مااڵی بابایەکی ئێرانی، دەمبەنە ژووری میوان‌و پاشان یەکێك دێت‌و قسەم دەگەڵ دەکات، یان لە بێرونی دا چاوەنۆڕ دەکەم. بە هەرحاڵ باوەڕم نەدەکرد کە ڕاستەوخۆ بمبەنە سەر مێزی نان خواردن، بە سەرو سیمای باوکی مارگرێتادا دیار بوو کە لەم کاتەدا چاوەروانی من

نەیووە. یان بیری چوو بوو کە قەرار بووە کەسێکی واهی بێت و دەرس بە کیژەکەی بڵێتەوە. لە زەینی خۆیدا دەگەڕا تا بزانێ من کێم بەیۆیست قیسەم لەگەڵیدا بکات و نەیدەزانی چ بڵێ. دەنگی ئەرمۆ ناسکی مارگریتا وەکو چۆرکەی زیوێک کە بکەوێتە سەر بەردێک دەنگی دایەوە:

– بڵێ گیان، ئەمە هەمان ئاغایە کە دەخوازێ لای من فێری ڕوسی بێ.

"مارگریتا چەند ساتێ تێی ڕوانیم. لە جێی خۆی هەستاو پێکەنی. پێکەنینەکەی وەکو هەقاوێک بوو کە لە ژێر هەورەوە سەر دەربێنێ و دنیا نوقمی شادی و خۆشی بکات. چەند تاڵێکی قژی وەکو ئاوزێشمی زێڕکفت بەحەواوە دەخزی. باڵاو ناو قەدی باریکی کە لە کەمەربەندێکی پانەدا بەرزتر دەهاتە بەرچاو، پەرجووی هەم ئاهەنگی بوو. چ خەندەیەکی ناسکی هەبوو. گاڵتەی بە من نەدەکرد، نە گاڵتەی پێ نەکردم. سەراپای بەرنیگایان دەدام. من جانتاو دەستکێشە چەرمەکانم بەدەستەوە گرتبوو. کڵاوو پاڵتۆکەم لە دەرێی ڕا لەسەر کەرەوێتەیەک لەبەر هەیوانەکە دانا بوو. دەستی ڕاستم ئازادو ئامادەی تەوقەکردن بوو، ڕەنگە پێکەنینە شادی بەخشەکەی مارگریتا ڕیاتر بەو جانتا زەردە چەرمە گەورەیە بوو بێ کە چاوەڕوانی بوو.

"دەترسام زۆر نیگای بکەم، دەترسام ئاگری ئەو بم سووتێنێ. چاوم بڕی بووە تابلۆیەکی تارادەیەک گەورە کە بە دیوارەکەوە هەڵواسرا بوو. چونکە شەرمم دەکردو بیرم لەوە دەکردەوە چۆن لەم چاڵەی تێی کەوتووم بێمە دەرێ، تەنیا ئەم قسەیەم وەبیردا هات

– ببورن، وا دیارە لە ناوەختا هاتووم. دەڕۆم و جارەکی دی دێمەوە، ببورن.

" کۆتایی زستان بووو پرتە قاڵیان لەسەر مێزەکە دەنابوو. قسەکەم کردو چاوەڕوانم نە کرد. بەڵام کاتێ کە لە قاڵدرمەکانەوە دادەگەڕام گوێم لێ بوو کە بابی مارگرێتا دەیگوت:

– بفەرموو چ قەیدیە، بە خێر هاتی: بەلای کەمەوە پرتە قاڵیك بفەرموو.

" گەییشتمە نێو حەوشەکە. کارەکەرەکە لە بەر دەرکە وەستابوو، دەرگاکەی قەکرد تا من وەدەر بکەوم. مارگرێتا وەکو بروسکە بە قاڵدرمەکاندا داگەڕاو لەبەر دەرکە گرتمیەوە و گوتی:

– کەی تەشریف دێنی تا قسە بکەین؟

" زەنگی دەنگی وەکو ئاهەنگی سکەی زیوو بوو، قژە پڕو درێژەکەی بەسەرشانو ملیا ئاوێزان بووو بە پشتی هەردووك گوێیدا وەکو دووکەزیەی پێچاوپێچی درێژ، بە درێژایی دەستەکانیا هاتبوونە خواری و لوولیان دەخوارد. چاوە شینەکانی وەکو چاوی پشیلە دەدرەوشانەوە. لە عومراتما کیژی وا خشکۆکم نەدی بوو. دەمی دەتگوت خونچە گوڵی گوڵاڵەیەو دەیەوێ تازە بکرێتەوە. عەتری لە خۆی نەدابوو، مکیاجی نەکردبوو، لێوی سوور نەکرد بوون، گۆناکانی تەڕو بڕ، پێستی وەکو مەخمەل بوو، بۆنێکی هێندە خۆشی لێدەهات گێژی کردبووم. ئارەقەی دنیام کردەوە، زمانم لەگۆ کەوت، کەوتمە زمانە لاڵکێ:

– هاتبووم دەرسی روسی بخوێنم.

– دەزانم، کەی دەڵێی قسە بکەین

– هاتبووم قەول و قەرار بکەین.

– ئەدی بۆ دەڕۆی. فەرموو بچینە سەرێ قەراریکی لێ بدەین.

"من سوور هەڵگەڕام، بۆی دەرکەوت کە شەرم دەکەم جارێکی دی سەر بکەومەوە".

– کەی وەختت هەیە.

– من هەمیشە وەختم هەیە.

"دەنگە رون و زوڵاڵەکەی وەکو مۆزیقا دنیای ئەفسانەی لە مندا دەنواندو بێدار دەکردەوە."

– ئەمشەو سەعات حەوت تەشریف بێنە.

"ئەوسا تەوقەی لەگەڵ کردم، بە دەنگی بەرز پێکەنی و من لە مااڵی ئەوان وەدەرکەوتم. کاتێ هاتمە کۆاڵنەکە، بێویستی خۆم کەڵەموست و قامکی شادەم لێکدی هەڵدەسوو تا بزانم هێشتا هەست بە گەرمی دەستی ساف و ناسکی ئەو دەکەم یان نا، من ئەم دیمەنەی بەر دەرگا فەرامۆش ناکەمو هەرگیز لە بیرم ناچێتەوە. لەوەیە چەند رۆژێکی تر..."

مورتەزا وەختێ سەبارەت بە مارگریتا قسەی دەکرد؛ ئیدی زندان و قاوشی شەشەمی لەبیر نەدەما، لەبیری دەچوو کە زیندانیەو لە قاوشی شەشەمدایە. منی لە بیر دەچوو و لە تۆ وایە بیرەوەری و سەربهوردەکانی بۆ خۆی دەگێڕایەوە. من دڵنیام کاتێ باسی مارگریتای دەکرد هەستی بە قژە زێڕینەکەی دەکرد. هەندێ جار بۆ چەند دەقیقەیەك بێدەنگ دەبوو، ئەوسا ئەگەر هێشتا لە دنیای خەیاڵدا

بوایە لەسەری دەڕۆیی یان دەیگوت: "فایدەی چییە؟ ژیان چەند شیرین و چەند تاڵە. چەند تاڵە، باشە. جارێکی دی بۆتی باس دەکەم".

ئیدی من چاوەنۆڕی دەرفەت بووم.

لە زستاندا سەعات چوار و نیو دەیانکردینە ژوورەوە. ئەوپەڕی رۆژی پێنج سەعاتێك لە دەرەوە دەبووین، لە ژوورەوە یەکێك خۆی دەدۆزی، یەکێك شۆرتەکەی بە پەنجەرەوە هەڵدەواسی، یەکێك باوێشکی دەدا، یەکێك گۆرانی دەگوت، یەکێك گۆرەوییەکانی پینە دەکرد، بۆیە زاتم نەدەکرد رووی لێ بنەم کە جوانترین هەستی خۆی بۆ من شرۆڤە بکات و چاوەنۆڕ بووم تا جارێکی دی لە گێمی چوونە دەرەوەماندا ئەگەر تەفتیشیان نەکردباین، ئەگەر تەپوتۆزی تەکاندنی کەلوپەلی زندانیان رێگەی دابایین، ئەگەر پاسەوانێکی تازە پەڵپ و بیانووی سەماوەرو چای لێنەگرتباینو لێمان نەبوایە بە مووی لووت، فرسەتێ بێنم و ئەو گێولی هەبێ کە سەربوری بەدبەختی خۆیم بۆ بگێڕێتەوە.

"ئەو شەوە سەعات حەوت رۆیشتم، نازانم بۆچی وێڕای ئەوەی کە کارم زۆر بوو، سەعات پێنج چووم بۆ ماڵەوەو خۆم وەکو ئەو منداڵانەی کە دەخوازن بچنە میوانی، ئامادەو تەیار کرد. هەر چەند بەیانی ردێنم تەراشی بوو، دوای نیوەڕۆش تەراشم کردەوە. جلکێکی کەوەییم هەبوو کە زۆر جوانو باش دروا بوو، لەبەر کرد، قەرەوێتەیەکی کەوەیی خاڵ خاڵی سوورم بەست، پاڵتۆیەکی نێوقەد تەنگم کە ئەو دەمە مۆدی بوو لەبەر کردو سواری گالیسکە بووم. بە درێژایی رێگەکە دڵم لێی دەدا. هەزارو یەك بیری شیرینم بە مێشکدا هات، داهاتوویەکی پرشنگدارم لەبەردەم خۆدا دەبینی، بەڵام باوەڕم نەدەکرد، جار جارێ جوانی ئەندام

و ناسکی پێستی مارگرێتام وەبیر دێنایەوەو دەمگوت: "نا، مەحاڵە". هەندێ جار خەندەو پێکەنینەکەیم بیر دەکەوتەوەو زایەڵەی دەنگیم دەژنەوت و دەمگوت: "قەشمەریم پێدەکات" بۆچی پێێ دا دە گرت کە ئەمڕۆکە بێم، بۆچی؟ بۆ ئەوەی لە منەوە فێری فەرەنسی بێ. خۆیشم نەمدەزانی چیم گەرەکە بەڵام هەموو ئەم خەیاڵاتە شیرین بوون.

چەند دەقەیەک بەر لە سەعات حەوت لەبەر ماڵەکەیاندا دابەزیم، لە پڕ دڵم کەوتە تڕپە تڕپ، هەستم کرد هەڵبەتە تێدەگەن کە من لەبەر چوونم بۆ ئەوێ وا خۆم رازاندووەتەوە. بە دەستە سڕ بۆدرەکەی دەموچاوم سڕی. بە دەست هەندێ قژم شێواند تا دیار نەدات کە تازە شانەم کردووە، جوان نییە وا هەست بکەن کە من بە تایبەتی بۆ دیداری ئەوان خۆم تەیار کردووە. دەمویست پێڵاوەکانیشم کەمێک خۆڵاوی بکەم کە لە پڕ دەرگای ماڵێک کرایەوە. من بەو خەیاڵەی کە دەرگای ماڵی ئەوانە، رەنگم تێک چوو، بەڵام خۆشبەختانە دەرگای ماڵی دراوسێکەیان بوو. لە زەنگم دا. کارەکەرەکەیان دەرگای ڤەکرد. هەر کە پێم نایە ناو حەوشە، بابی کە لەبەر هەیوانەکە وەستابوو، لە قاڵدرمەکانەوە داگەڕاو پێی گوتم: "فەرموون فەرموو وەرە سەرەوە. هەندێک لەگەڵ کیژەکەمدا قسان بکەن، ئێستا شیڤ ساز دەبێت". لەهجەکەی ترکیەکی گڕ بوو، گوتم:

– سوپاس، بەڵام من شیوم خواردووە.

– فەرموو سەرێ. هەر کەسێک بێتە ماڵی ئێمە دەبێ شیڤ بفەرموێ. جا تۆ حەز دەکەی مەخۆ.

ئەمەی گوت و رەوانەی کردمە سەریێ، چوومە ژوورەوە مێزێکی گەورە لە دوڕ ژوورەوە بوو. گلۆپێك بە دیار مێزەکەوە، بە میچەکەوە هەڵواسرا بوو، چەترێکی تۆخی بە پڵپڵەو سڵسڵەی مەنجوخی بە دەورەوە بوو. ژوورەکە نیوە روونـاك بـوو، پـەردەی ئەستوورو قـورس سـەرووی پەنجەرەکانی سەر حەوشەی داپۆشی بوو. لە گۆشەی چەپاو دوور لە هەیوانەکە پیانۆیەکی گەورە دانرا بوو، و لەلایەکییەوە گرامافۆنێك و لەلایەکەی تریيەوە رادیۆیەك دانرا بوو. مارگرێتا جلکێکی شینی کاڵی لەبەردا بوو، یەخەیەکی چین چینی گەورەی هەبوو، کە لە ناوەڕاستیاو لەسەر سینگی قردێلەیەکی سوری پەپولە ئاسای گرێ دابوو. نازانم روناکی گلۆپەکە بوو یان رەنگدانەوەو کاریگەری چەترە سورەکە بوو، یان گڕی سوری سۆپا نەوتیەکە بوو یان پەردە ئەستوورو قورسەکان بوو یا رەنگی رەشی پیانۆکە بوو، بە هەر حاڵ مارگرێتا رەنگ بزرکاو هاتە بەرچاوم، نەك بڵێی کە گۆناکانی پەمەیی نەبوون بەڵام لەبەر چاوی منا ئـەم مارگرێتایـە دەتگـوت هـەزار هێنـدەی نیـوەڕۆ جـوانتر بـووە. مارفینکا لـەم لای پیانۆکـەوە وەسـتا بـوو. مارفینکـا دەسەخوشـکی مارگرێتا بوو. ئەمانە بە دوو قۆڵی و پێکەوە بە روسی قسانیان دەکرد. ئەمە کیژە روسێك بوو کە لە ئێران لە دایك بوو بوو، بابی مردبوو لەلای دایکی کە شووی بە پیاوێکی ئێرانی کردبووەوە، دەژیا.

کاتێ مـن وەژوور کـەوتم مارگرێتـا دەستەیەکی نۆتـەی پیـانۆی لەسـەر کورسیەك هـەڵگرت و لەسـەر تەپڵـەکێکی تەنیشت پیانۆکەی دانـا: "لـە وەختێکـی باشـدا هـاتی، ئـەم دەسـتە خوشـکەم نـا ناسـیت؟ مـەدام مارفینکا".

یەکـەمجار خـۆی تەوقـەی دەگـەڵ کـردم. ئـەوجا مـن تەوقـەم لەگـەڵ مارفینکـادا کـرد. ئەوسـا مارفینکـا خواحـافیزی کـردو رۆیـی، مـن و مارگرێتا بە تەنێ لە ژوورەوە ماینەوە.

– هـەوەڵجار شـیف دەخـۆین، پاشـان سـەبارەت بـە کارەکـەمان قـسە دەکەین.

– من شیڤم خواردووە.

– قەیـدی نیـە، کـەمێکیش لەگـەڵ ئێمـەدا بخـۆ... چـاوەڕوانین تـا ئاغـای رەجەبۆف بێت.

چەند قسەیەکی دەکرد، ئەوجا بەوپەڕی سادەیی سەیری مـنی دەکـردو چاوەڕوانی وەڵامی من بوو.

– هەمیشە درەنگ دێت. باشتر.

قـسەی دەکـردو پێدەکـەنی. دەنگـی پێکـەنیناوی نـەبوو، وەکـو ئـەو ئاهەنگانـەی کـە لـە تـەلی تـارەوە دەردەچـن ماوەیـەك لـە هـەوادا دەلەرییـەوە. ئـەو قـسەی دەکـرد و چـاوەڕوانی نـەدەکرد کـە مـن وەڵام بدەمـەوە: "تـۆ بـۆ ئەوەندە شـەرمنی؟ بـابۆ بنیـادەمێکی باشـە دەتـوانی رەفیقایـەتی لەگـەڵ بگریـت. تەمـەنی لـە پـەنجا پـتر نییـە، بـەڵام روحـی گەنجە. قەلەندەرە هەمیشە نـەخۆش و تورەیـە. حـەز ناکـەم کـە دارعاسـا هەڵدەگرێ. تەمەنت چەندە؟".

چاوەڕوانی وەڵامـی مـن بـوو، بـەڵام مـن نەمـدەزانی بەچـی بـانگی بکـەم. ئەگەر ناوەکەی فارسی بایە، بـە ئاسـانی دەکـرا بڵێـی: ئەختـەرخانم یـان پەروانە خانم بەڵام مارگرێتا خانم قورس دێتە بەر بای گـوێ. مـەدامیش

خۆش نیە، چونکە ئێمە بە فارسی قسە دەکەین. بەڵام هێشتا باشتر بوو"من بیست و پێنج ساڵم مەد... مەدام"

– پێم مەڵێ مەدام، زۆر فەرمی دەردەچێ. هەر کاتێ فەرەنسی فێر بووم، هەنگێ بە فەرەنسی قسەت دەگەڵ دەکەم، و ئەوسا دەتوانی پێم بڵێی مەد موزیل، باشم گوت؟ من تۆزێك فەرەنسیم لای خۆم خوێندووە، بەڵام ئیتر تۆ باشم فێر دەکەی. من روسی باش دەزانم. دایکم روسی بووە. مەبەستم ئەوەیە کە روسیە، ئێستاش ماوە.

ئەوسا چوو بۆ سووچی ژوورەکە لە ژێر مێزێکدا ئەلبومێکی دەرهێنا، گوتی: "فەرموو با لێرەدا وێنەکەیت نیشان بدەم. تەمەشا چەند خشیکە، نازانم ئێستا لە کوێیە. لە ئێران نیە، بەڵام من زۆرم خۆش دەوێ. لە ژوورەکەی خۆمدا وێنەیەکی گەورەی دایکم هەڵواسیوە، مەخابن کە من لە جەم ئەو نیم".

وێنەکەم لە دەستی وەرگرت و تەمەشام کرد. راستی دەکرد ژنێکی یەجگار خشکۆك بوو. لێ من ترسم لێ نیشت. نەبا بخوازێ ژووری نووستنەکەیم نیشان بدات. گوتم: "لەم وێنەیەشدا دیارە کە ژنێکی یەکجار جوانە".

– ئێستاش هەندێ جار کاغەزم بۆ دەنووسێت. باوکی زۆر خۆش ویستووم. هەمیشە ئامۆژگاریم دەکات کە ئاگام لێی بێ.

حەزم دەکرد لێی بپرسم کە هۆی جیابوونەوەیان چیە بەڵام زاتم نەکرد. مارگریتا لەسەر قسەکەی رۆیی:

– وا نەزانی کە روسیم لە یاد چووە. من هەموو رۆژێ سەعاتێ دووان بە رووسی قسان دەکەم.

پرسیم: "لەگەڵ کێدا؟".

– دەگەل مارفینکادا. زۆر رەفیقین. پێکەوە مۆزیقا لێ دەدەین. بە دوو قۆڵی پیانۆ لێدەدەین. ئەگەر حەز بکەی، شەوێك دەعوەتی دەکەم و پێکەوە مۆزیقات بۆ لێدەدەین. کیژێکی زۆر چاکە.

هەر قسەی دەکردو پێدەکەنی، هەندێ جاریش رووی دەکردە من و شتێکی دەربارەی من دەگوت‌و لێی دەپرسیم: "حەز لە کتێب خوێندنەوە دەکەیت؟".

یان: "لە نووسەرە روسیەکاندا کامیانت لە هەموان خۆشتر گەرەکە؟"و یان: "من دڵبەستەی پوشکینم، ئەو لە هەموو کەسێك زیاتر پەی بە پێداویستی و ئازارەکانی بەشەر دەبات".

سەرم دەسوڕما لەمەی کە ئەم کیژە بەم هەموو جوانی و نازداریيە بۆچی ناوی ئازارو پێداویستیان دەبات.

بە دەم خەندەو پێکەنینەوە لەسەری دەڕۆیی و

– گەرمات نییە؟ سۆپاکە کەمێك کز بکەم.

گەرمام نەبوو.

– نەتگوت کە مۆزیقات حەز لێیە یان نا؟

هەڵبەتە حەزم لە مۆزیقا هەبوو.

– ئەگەر دەتەوێ با بۆت لێدەم، بەڵام با هەڵیگرین بۆ دوای شیڤ، رەجەبۆف حەزی لە مۆزیقا نییە، لەگەڵ بابمدا شەترەنج دەکات، هەڵبەتە ئەگەر عارەقی نەخواردبێتەوە. ئەوسا پیانۆت بۆ لێ دەدەم. چ جۆرە مۆزیقایەکت حەز لێیە؟ لێ هەندێ جاریش چاوەنۆڕی وەڵامی منی نەدەکرد. بە دەم خەندەوە لە سەری دەڕۆیی.

من نقومی ئەو ئەفسوونە بووم کە لەوەوە بەسەرما دەرژا. دەمڕوانیە بزاوتی لێوە تەنك و ناسکەکانی. من غەرقی ئەم هەموو جوانیە سەر ڕێژە بووم. من ئاهەنگی پڕ جۆشی قسەکانیم هەڵدەمژی. بۆی ئەو گەرماو روناکیەم دەکرد کە لەوەوە دادەچۆڕا. تامی لەزەتی جوانیم دەچەشت. هەستم بە مەستیەکی زۆر، دابڕان، و حەپەسان لە خۆدا دەکرد.

من چوو بوومە دنیایەکی تازەوە، دنیای دەرێی هەمووان، دنیای دەرێی خۆم، دەرێی دنیای رۆژانەو یەکهاوی. لەم دنیایەدا ئومێدو هێڤیان هەبوو، لەم دنیایەدا بەشەر نەیدەزانی کە سبەی چ دەقەومێ، لەم دنیایەدا مرۆڤ عەزرەتی هەڵدەکێشا، لەم دنیایەدا مرۆڤ دەردو ئازاری دەکێشا بەو ئومێدەی کە لە دوای ئەوە خۆشی و لەزەت هەیە. مارگرێتا بۆچی پێدەکەنێ؟ قەشمەری بە من دەکات، رەنگە وانەبێ. لەوەیە خۆشی بە منداڵ هاتبێ. دەبینە دۆستی یەکتر. لەوەیە رۆژێ لە رۆژان، زەڕەیەکی خۆش بوێم. هەنگێ هەموو ژیانی من بۆ ئەو، هەموو بوونم فیدای ئەو بێ، چەند ناسك قسەی دەکرد. من زاتم نەدەکرد هیچی لێ بپرسم. لێ لە دڵی خۆدا بیرم دەکردەوە: "مارگرێتا، تۆ چۆن بیر لە من دەکەیەوە؟" جوانی ژیان لەم نەزانینەدایە، لەم هیواو ئومێدەدایە کە سبەینێ باشتر دەبێت. دنیا هێدی تر، جوانتر دەبێت.

ئەوسا بابی هات: "ئاغای ف هیچ قسە ناکات. لەو ساوە هەر من قسەم کردووە"

– ئێ ماری، بۆچی زۆرت قسان کرد؟ خۆ ئەگەر قسەت نەکردبا، هەنگێ ئاغای ف قسەی دەکرد.

ئەوسا بابی رووی کردە من: "جەنابت مامۆستای؟"

– بەڵێ.

– چەند ساڵە دەرس دەڵێیتەوە؟

ئێمە پێکەوە وەکو چۆن دوو پیاو پێکڤە قسان دەکەن، قسەمان کرد، دواییی رەجەبۆف هات، لەسەر شیڤ و پاش شیڤش قسەمان کرد. سەبارەت بەکاری من، دەربارەی ئایندەی منو وەزع و حاڵی دنیا؟ تازە لەو سەرو بەندەدا پەیمانی مونیخ بەسترا بوو. سەبارەت بە جەنگ و بەمەی کە ئەڵمانیا ئیختراعێکی کردووە کە ئەگەر هەموو دنیا یەک بگرن، کۆنترۆڵیان دەکات و ئیدی جەنگ نابێ. رەجەبۆف بە تایبەتی پێی لەسەر ئەمە دادەگرت کە ڕژێمی روسیا هەر دەبێ نەمێنێ و لە ناو بچێت. بۆچی دەستیان بەسەر کارخانانی خەڵکیدا گرتووە؟ بۆچی ئەو پێنج خانووەی کە ئەو لە باکۆدا هەی بوون، نایدەنەوە. خانووەکانی ئەویان داگیرکردووە و قوتابخانەیان لە جێی دروست کردووە. ئەو باخەی لە بابیەوە بۆی مابووەوە ئەمڕۆ کراوە بە پەروەردگەی منالان، لەوەتای دنیا دنیایە ئاغاو نۆکەر، دەوڵەمەندو هەژار هەر هەبووەو هەر دەبێ. لە هەموو ئەمانەش خراتر ئەوەیە کە بازرگانی نیە. پیف! مەملەکەتی بێ بازرگانی بۆچی باشە. تەرەقی مەملەکەت بەندە بە دەوڵەمەندی بازرگانەکانیەوە. تاقەیەک بازرگانی روسم پێ نیشان بدەن. و زۆرشتی دیکەی لەم بابەتە.

هەنگێ مارگریتا هەڵیدایێ

– بابۆ، چەند باسی سیاسەت دەکەن؟ من دەمویست کەمێک پیانۆ بۆ ئاغای ف، لێ بدەم، ئێوە ئەگەر گوێ ناگرن، بۆ خۆتان شەترەنج بکەن.

ئێمە بە دووقۆڵی چووینە ژوورەکەی تەنیشتەوە. چونکە پیانۆکە لەو ژوورەدا بوو. ئەو هۆدەیەی کە نانمان تیاخوارد، هەمان ئەو ژوورەبوو کە یەکەمجار مارگریتام تێدا بینی، لێ دەرکەی مەعبێنی ئەم دوو ژوورە وازبوو، بە جۆرێ کە ئەگەر کەسێك لەسەر مێزەکە وەستابا بە ئاسانی دەیتوانی قسە دەگەڵ دانیشتووانی ژووری نان خواردن دا بکات. مارگریتا لێی پرسیم: "حەزت لە چیە؟ موزیقای سووك یان قورس؟" شەرمم کرد بڵێم جیاوازی نێوان ئەم دووە نازانم، بە خەیاڵی خۆم مارگریتا وەکو جاران چاوەڕوانی وەڵامی من ناکات. بەڵام بە دەم هەڵدانەوەی لاپەڕەی نۆتەکانەوە، هەڵوەستەیەکی کردو گوتی: "شتێك بڵێ".

- بە کەیفی خۆت.

- یانی حەزت لە مۆزیقا نیە؟

- بۆ نا، زۆریش.

بابی گوتی: "شتێکی باشی، شاد لێ بدە، خەمگین نەبێت".

رەجەبۆف گوتی: "ئەگەر بیەوێ (سەمای مەرگ – Dance macabre) لێ بدات، من هەڵدێم".

مارگریتا پرسی: "بەڕاست،ئاغای ف –Macabre– یانی چی؟

من شپرزە بووم. لە تۆ وایە دەیەوێ تاقیم بکاتەوە. Macabre واتە شوم، macabre واتە ترسناك، واتە ئەو کپییە سامناکەی کە باڵی بەسەر مردو شۆرخانەکاندا، بەسەر گۆڕستانەکاندا کێشاوە. من ناتوانم هاوتایەکی دەقاو دەق بۆ ئەم وشەیە بدۆزمەوە.

مارگریٚتا گوتی: "هۆو، ترس لە بنیادەم دێنێ. مۆزیقاکەشی هەر هەروایە".

رەجەبۆف گوتی: "منیش هەروام گوت".

مارگریٚتا بە تووندی پەرسقی دایەوە: "نەخێر، تۆ وات نەگوت، تۆ شتێکت گوت و باقیەکەیت بە ئیشارەی دەست نیشان داو من هیچ حاڵی نەبووم".

سەرە روتاوەکەی رەجەبۆف سور هەڵگەڕا. دیار بوو لە حوزوری مندا بە تەمای هێرشێکی واهی نەبوو. ئیدی بۆم دەرکەوت کە مارگریٚتا نای حوبێنێ، وەك بێژی ئەم راستیە سوکنایی بە دڵی من بەخشی.

ئەوسا مارگریٚتا چووە سەر پیانۆکەو ماوەیەك پیانۆی لێدا. نەرمی و ئارامیەکم تێ گەڕا، حەزم دەکرد هەموو دنیا میناکی من بەختەوەر بوایەو لەزەتی لەم دەستە ناسکانە بدیبا کە بەم سەلاری و مەنگییە لەم دەزگا جادوییەوە ئەم ئاهەنگە ئەفسانەویانەی دەردێنا. حەزم دەکرد رازو نهێنییەکانی مارگریٚتا لە چاوەکانیا بخوێنمەوە. چی لێدەدا نازانم لەڕ ئاوازو ئاهەنگەکان دەیان سوتاندم، لە دڵمدا کڵپەیان دەسەند، خوێنم هاتبووە کوڵ و جۆش و خۆم بە بەختەوەرترین خەڵقەندەی دنیا دەزانی.

ئەو شەوە تا کەنگێ لەوێندەر مامەوە، بیرم نییە. بە هەر حاڵ دێر بوو بوو، رەجەبۆف دەگەڵ بابی مارگریٚتادا لە ژوورەکەی تەنیشتمانەوە دانیشتبوو. ئاخری رەجەبۆف هات تا خوا حافیزی لە من بکات و بۆم دەرکەوت کە دەبێ منیش هەستم.

قەرارمان وا کرد کە هەفتەی شەش شەو بچمە ئەوێندەر. شەوێك من فێری روسی ببم و شەوێك من دەرسی فەرەنسی بەو بڵێم، ئەمە یەکەم دیداری من و مارگرێتا بوو، لەو شەوە بە دواوە زۆربەی کات، واتە هەموو شەوێك تا سەعات دەو یانزە هەندێ شەوانی هەینی نەبێ، لەگەڵ ئەودا بووم.

پێویست بە گوتن ناکات کە ئیدی ژیانی من گۆڕا، شێوەیەکی تازەی لە خۆ گرت. هەموو زیکرو فیکری من تەنێ ئەمە بوو کە: چ بکەم تا بچمە دڵی مارگرێتاوە، جارێك پێی گوتبووم کە حەزی لە رەنگی شینباوە. ئیدی من تەنیا کراسی شینم لەبەر دەکرد. هەموو بێجامەکانم شینی کاڵ بوون. جارێکی دی پێی گوتم: "بە پای من رەنگی قاوەیی لە قژی رەش و چڕو رەنگی ئەسمەری تۆ دێ".

ئیدی من جلکی قاوەیی ئامال سوورم لەبەر دەکرد. جارێك لە سەرەتای رۆژانی ئاشنایەتیماندا گرێی قەرەوتیەکەی بۆ رێك خستم و تۆندی کردەوە، ئیدی من بۆ هەمیشە ئەمەم کرد بە ئاڵقەو لە گوێم کرد.

ئەو حەزی لە مۆزیقای قورس و بەرز دەکرد، من بەمە رانەهاتبووم، بەڵام هەوڵم دەدا زەوقی خۆم لەم رووەوە پەروەردە بکەم. بەکرەی گرامافۆنم دەکڕی، چەندین کتێبم دەربارەی مۆزیقا کڕی و خوێندەوە، تەنانەت شەرمم لەوەش نەبوو کە هەندێ شەرح و شرۆڤان لە خودی مارگرێتا بپرسم.

ئەو حەزی لە چارەی رەجەبۆف نەدەکرد، منیش بە چاولێکەری ئەو حەزم لێی نەدەکرد. تا پتر شەیداو دڵبەستەی مارگرێتا دەبووم پتر لەو دڕدۆنگ دەبووم. شەوێك پاش ئەوەی دەرسمان تەواو بوو، داوای لە

مارگریٚتا کرد که کەمێك پیانۆ لێ بدات. مارگریٚتا نیگایەکی منی کرد. پێویست بەوە ناکات بڵێم که ئەو شەوە، خۆشترین شەو بوو کە من لە ژیانما لە ئازادیدا رام بوارد، ئەو نیگایە مانای نەبوو. دەیویست بە من بڵێ: "من ماندووم، بەڵام ئەگەر تۆ حەز دەکەی ئامادەم لەبەر خاتری تۆ، چونکە تۆم خۆش گەرەکە، مۆزیقا لێ بدەم و ئەگەر تۆ نەتەوێ، ئامادەم تەنانەت داوای ئەم رەجەبۆفە عارەقخۆرە رەت بکەمەوە." نەخێر وا نەبوو، من ئەم مانایەم لە نیگاکەی ئەوەوە هەڵێنجا. نەخێر ئەمە ماخۆلانێك بوو تووشی من بوو بوو. من وام خەیاڵ دەکرد کە خۆشم گەرەکە، من ئەم نیگایانەم بەدڵی خۆم لێکدەدایەوە. چەندین رۆژ، چەندین شەو، هۆش و بیری من تەنیاو تەنیا بە دەوری ئەم نیگایەدا دەسوڕایەوە، منیش تەمەشای ئەوم کرد، بەڵام دەرم نەبرد، لەپڕ دەماری نێوان هەردوو برۆم بەرز بووەوە، هەموو ئەم دنیایەم هاتە بەرچاو. مارگریٚتا یان شەکەت بوو یان نەیدەویست داواکەی ئەو بەجێ بێنێ. مارگریٚتا لە بەرسڤدا گوتی: "من ماندوو بووم بە چاوان دوایی بۆتان لێدەدەم".

هەمدیس داوای لێکردەوە، بە رادەیەك کە لەزگ بوو رەجەبۆف زویر بێ، هەنگێ بابی مارگریٚتا ناچار بوو بکەوێتە بەینەوە. ناچاری کرد لە پشت پیانۆکەوە دانیشێت.

من پەست بووم، بەڵام پێم سەیر بوو کە چۆن رەجەبۆف لە ناکاودا ئەوەندە زەوقی چووەتە سەر مۆسیقاو تەنانەت پێم وابوو کە بەڕاستی پێویستی بە مۆزیقایە. چەند بێزار بووم کاتێ بینیم کە لەو کاتەدا کە مارگریٚتا ئاڵۆزو توڕە، تەپەتەپ بەر بوو بووە پیانۆکەو چەند دەققەیەك

بەردەوام بوو، ئەو سی و دوو دانە جار باوێشکی دا، نۆ جاریان بیری چوو دەست بە دەمیەوە بگرێت و نزیکەی یازدە جاریش ئاو بە چاویا هاتە خوارەوە.

کە مارگرێتا لێ بووەوە گوتی: "ببورن باشم لێنەدا".

پاشان لە ژوورەکە چووە دەرێ. نزیکەی نیو سەعاتێکی پێچو، ئەوسا پاڵتۆکەی لەبەر کردو هات خوا حافیزی لە من بکات، رۆژی هەینی بوو و دەیویست دەگەڵ مارفینکادا بۆ سینەما بڕوات. منیش رابووم و پێکڤە لە ماڵ هاتینە دەر، مارفینکا لە حەوشەدا وێستا بوو، من تا بەر سینەماکە لەگەڵیان چووم. لە رێگەدا پێی گوتم: "ئەمشەو زۆر خراپم لێدا، من کاتێ ناچار دەبم، ناتوانم باش لێ بدەم".

- ئاگام لێ بوو کە توڕە بوویت.

- کە ناچار دەبم ناتوانم باش لێ بدەم. لە تۆڵەی ئەمەدا رۆژی هەینی داهاتوو مارفینکا دوای نیوەڕۆ بۆ ماڵی ئێمە دێت، بە بابیشم گوتووە. ئەو رازیە، دەگەڵ مارفینکادا پێکڤە بە چوار دەستی سەمای مەرگت - Dane macabre بۆ لێ دەدەین.

یەکسەر بیرم کەوتەوە کە هەمدیس رەجەبۆف لەوێ دەبێ و هەمدیس بە باوێشکان توڕەو پەستم دەکات، بۆیە لێبڕام کارێك بکەم کە تا ئەوساکە نەم کردبوو.

- ببوورە، من ئەم هەینییە کارم هەیەو ناتوانم بێم.

- چۆن، کاری چیت هەیە؟

مارگرێتا سەری سوڕما. ئەمە یەکەمجار بوو کە من داوای ئەو رەت بکەمەوە.

مارگریتا هەستی کرد کە نیازێکم هەیە، ئەو رۆژەمان بە بیدەنگی گوزەراند. دوای چەند رۆژێك کە هەر هەردووکمان بووین، لێی پرسیم: "بۆچی ئەو شەوە دەعوەتەکەت رەت کردەوە؟"

– تۆ نازانی بۆ؟ تۆ ئەوە شەوە کە مژولی پیانۆ لێدان بووی قیافەو سیمای رەجەبۆفت نەبینی. تۆ بەم ئاوازانەت وێنەیەکی تازەی ژیان بە من نیشان دەدەی، من نامەوێ ئەم بەختەوەری و شادیە بە خۆڕایی لە کیسی خۆم بدەم. دەمێ بوو پێوە بووم داوات لێ بکەم ئەم (سەمای مەرگەم – Dane macabre) بۆ لێ بدەیت.

– ئەدی بۆچی دەعوەتەکەی منت رەت کردەوە؟

– مەرجم ئەوەیە کە ئاغای رەجەبۆف لەوێ نەبێ.

– پێم وایە غیرە دەکەی.

سور هەڵگەڕامو نزیك بوو چاوانم پڕ لە روندك بن، لێ خۆم گرت. ئەم گفتوگۆیانە بەدەم دەرس خوێندنەوە کران. چونکە بە فەرەنسی قسەم دەکرد، پرکێشیەکی زیاترم هەبوو، مارگریتاش ئەوەندەی دەیتوانی بە فەرەنسیو باقیەکەی بە فارسی دەگوت. ئەمە یەکەم کەڕەت بوو کە مارگریتا ئەگەرچی بە شێوەیەکی تەوس ئامێزش بوو، ئاماژەی بۆ هەست و سۆزی من دەکرد.

– نە، غیرە ناکەم، بەڵام کە تۆ پیانۆ لێ دەدەی، من باوێشکەکانی ئەوم پێ تەحەمولٌ ناکرێ.

– دڵنیابە کە منیش لەم زەلامە بێزارم، بەڵام قەبولٌ کردنی ئەم مەرجە بۆ من زەحمەتە، هەوڵدەدەم بە گوێرەی حەزی تۆ رەفتار بکەم،

هەوڵدەدەم بە دڵی تۆ بکەم، تۆ ئاگاداری هەموو وردو درشتێکی پەیوەندی بەینی ئێمە نیت. پێویست ناکات. من چاوەڕوانی دەرفەتم. "بەڵام ئەم دەرفەتە ماوەیەکی زۆر هەر نەڕەخسا. تا شەوێک کە لەگەڵ مارگرێتا و بابیدا لە سینەما بووین، تووشی مارفینکاو دایکی بووین و پێکەوە چووینە کافەی (ئوستریا). ئەو شەوە دیسان باسی داواکەی من کرا، من هەمدیس مەرجەکەی خۆم دووبارە کردەوە.

ئەوەی راستی بێ من دەمویست جارێك مارگرێتا بە ئازادی بدینم، دەمویست لە ژێر کاریگەری و گوشاری ڕەجەبۆف دا نەبێت. دەمویست بزانم کە مارگرێتا کاتێ ئەسیری هەست و سۆزی خۆیەتی چۆنە، چونکە دەمزانی کە سەمای مەرگ – Dane macabre لە هەر هەموو شتێك پتر کاری لەوە کردووە، حەزم لێ بوو کە لە ژێر گوشاری ئەم پارچە مۆسیقایەدا بێ، دەمویست بزانم کە مارگرێتای راستەقینە چۆن هەست دەکات".

لێرەدا من مەجبور بووم بە پێچەوانەی ڕەوتی ئاسایی خۆمەوە قسەکەی موڕتەزا بڕم و لێم پرسی: "من لە یەك شت باش حاڵی نابم. وێڕای ئەم هەموو جۆش و خرۆش و سۆزو گودازەی کە لە تۆدا هەبووە، مارگرێتا هیچ کاردانەوەیەك، هیچ نیشانێك، هیچ شتێکی، ئاخر مەیلێ یان بێ مەیلییە، بێزارییەکی نیشان نەدەدا، چونکە خۆشەویستی تۆ بتەوێ و نەتەوێ لە هەموو هەڵس‌وکەوتی تۆدا دیار بووە، ئەمە قسەی لەسەر نییە".

"من خۆشم دەویست و ئێستاش خۆشم گەرەکە، ئاخر بۆیە ئێستا مەرگ بە ئاوات دەخوازم. مەبەستت ئەمەیە کە مەبەستی من چ بووە،

چم دەویست. ئایا ئەویش منی خۆش دەویست، نە، هیچ کاتێك دەری نەبڕی، نیشانەو هێمایەکی بە من نیشان نەدا: وەکو دوو هاوڕێ بووین. بەڵام پەیوەندیمان لەم ئاستە سەرڤەیە تێ نەپەڕی. پەلە مەکە؟ وەڵامی ئەم پرسیارەت دەدەمەوە. تۆ نازانی چەند خۆشە پیاو بتوانێ لە خۆ بردوویی هەبێ، فیداکاری بکات، لە رای فکرێك، ئارەزوویەك، لەڕای ئیمانو باوەڕێك، لە پێناوی هەرشتێك دا کە شایستەی ئەوەبێ ژیانی لەسەر دابنەی. ئەم ژیانە پڕ بێزاریو یەکھاویو رۆتینییەی من چ نرخێکی هەبوو. ئامادەیی بۆ مەرگ بوونی ژیان خۆش دەکات. بەڵام مارگرێتا چ کاردانەوەیەکی هەبوو؟ ئێستا باسی دەکەم، ئێمە بەدەم دەرسی روسیەوە بەرە بەرە هاتبووینە سەر کتێبانی روسی. من تکام لێ کردبوو هەندێ بەشی "یەڤگینی ئونیگین"ی پوشکین لەلای مارگرێتا بخوێنمو ئەویش قاییل بوو. هەرچەندە تێگەیشتنی بۆ من زەحمەت بوو، لێ چونکە باجڤە فەرەنسییەکەیم خوێند بووەوە بە ئاسانی دەمتوانی پەیگیری بابەتو نێوەرۆکەکانی بکەم. و بەردەوام بم لەسەری. کە گەیشتینە سەر نامەکاری تاتیانا، ئەوەندە کاری تێکردم دەتوانم بڵێم جڵەوی خۆم لە دەست دەرچوو. مارگرێتا هەستیکرد کە ئەم نامەکاریە زۆر کاری تێکردومو گوتی: "تاتیانام خۆش گەرەکەو حەزم دەکرد وەکو ئەو بووایەم."

گوتم: "تۆ هەرگیز نەتدەتوانی وەکو تاتیانا بی. کێ دەتوانێ وەکو تاتیانا فیداکاری بکاتو لە خۆ بوردەییەکی واهی نیشان بدات؛ بەرانبەر بە پیاوێك کە ئەو پیاوەی خۆش دەوێ، بە ئاشکرا ئیعتراف بکات کە من تۆم خۆش گەرەکە. تاتیانا وا مەزەندە دەکات کە ئەم پیاوە

ناتوانێ وەلامی هەستو سۆزەکانی ئەو بداتەوە، یان نایەوێ وەلامی بداتەوە، ئەوجاش بەو پیاوە دەڵێتو دەنووسێت کە من تۆم خۆش گەرەکەو هەرچی بوونمو نەبوونم هەیە، هەموو رازو نهێنییەکانی ژیانم، دەخەمە بەر پێی تۆ چونکە خۆشم دەوێی."

من لە وشەیەك دەگەڕامو بۆم نەدەڕزایەوە.

– من ئەم فیداکاریو لەخۆبوردەییە لە تۆدا نابینم. مارگریتا پێکەنی، جا دەیویست گاڵتە بە من بکات یا دەیویست وەکو هەمیشە شادی ببەخشێتەوەو لەهەر شوێنێك دا بێ خۆشی بلاوە بکاتەوەو خەمباری من بتارێنێ یان بەوە پێدەکەنی کە شتێکی لە من شاردۆتەوەو پێی نەگووتم.

– نەء تۆ سەهویت، من خوێندوومەتەوە. تۆ ناتوانی ئەو تاتیانایەش بی کە ئێستا میێردی بەجەنەراڵ کردووە، ژنی جەنەراڵێکە کە خۆشی ناوێتو ئەوجاش ئامادەنیە کاتێ کە کۆنە دڵدارەکەی دێ بۆلای، ئەودڵدارەی کە رۆژێ لە رۆژان سۆزی ئەوو خودی ئەوی لە پێ کردبووو ئەمێستا پەشیمان بووەتەوەو خۆشی دەوێ، تاتیانا، ژنی جەنەڕاڵ، بە ڕواڵەت بەشکۆو شانازە، لە جەوهەرو کرۆك دا دڵشکاوو پەریشان، تاتیانا ئامادەنیە دەگەڵ ئەم دڵدارەدا بژیو دەست بە میێردەکەیەوە بنێ... تۆ توانای ئەم فیداکارییەت نیە.

هەمویس پێکەنی، بەڵام بەدەم پێکەنینەوە قسەیەکی کرد خستیمە بیرو ئەنێشەوە. ئەوسا پەیم بە بایەخی قسەکانی نەبرد، ئەو رۆژە وام خەیاڵ کرد کە چونکە هەندێ هەڵچوو بووم، بۆ هێورکردنەوەی من ئەو قسەیەی کردووە. پێی گوتم: "چوزانی، بەڵکو بمەوێ فیداکارییەکی

گەورەتر بکەم. خۆ هەموو شتێك نا گوترێ. با ئەم لاپەڕەیە تەواو بکەین..." ئاقیبەت ئەو دەرفەتە ڕەخسا. ڕۆژێکی هەینی، پاش نیوەڕۆ میوانی مارگریتاو بابی بووم. مارفینکاش لەوێ بوو.

هەموو دانی بەیانیەکەی ئەو ڕۆژە من لە ماڵەوە بووم. دنیا ساردو سەهۆڵبەندان بوو، تەنیا بۆ ماوەی چەند دەقەیەك ئەو ڕۆژنامانەم کە دەربارەی جەنگ بوون، خوێند بووەوە، ئیدی هەموو ڕۆژەکەم بە گوێگرتن لە بەکرەی سەمای مەرگ–Dance macabre کە دەمێ بوو کڕی بووم، رابوارد. لە کتێبانی هونەریدا ئەو وێنەیەم کە هلباین لە مەڕ سەدەکانی ناڤینی وێنا کردبوو، موتاڵا کرد.

نزیکی سەعات دووی پاش نیوەڕۆ لە ماڵ وەدەرکەوتم، بە پێیان بۆ ماڵی مارگریتا ڕۆیم. بایەکی تەزی دەهات، هەوا وشك و دنیا سەهۆڵبەندانی تەواو بوو. سەعات سێی پاش نیوەڕۆ بوو. هەر چەند دنیا هەتاو بوو بەڵام بەفری ژێر پێی بنیادەم قرچە قرچ دەشکا. خەڵکی لە سەرمادا بەشەقەماکاندا هەڵدەهاتن. من هێندە سەرقاڵی خۆم بووم کە سەرمام هەر لە بیر نەبوو. من تەنیا لە بیری مارگریتادا بووم‌و لە دڵی خۆدا بیرم لەوە دەکردەوە کە بۆچی سەمای مەرگ– Dance macabre ئەوەندە کاری تێکردووە. ئەو لەهەر جێیەك بێ، هەمووی کەیف‌و سەفایە، ئارامی‌و شادمانیە، خەندەو پێکەنینە، ئەوو مەرگ کوجامەرحەبا. سەمای مردووان، سەمای مەرگ چ کارێك لەو دەکات، بنیادەم دەبێ چەند لە ژیان بیزار بێ تا لەزەت لە سەمای مەرگ، سەمای ئێسکەپەیکەری مردووان ببینێ‌و بە ئاواتی بخوازێ. نازانم بۆ پەریشان بووم؟ خۆ من بە درێژایی ڕۆژەکە، چەندین هەفتەو چەندین

مانگ بوو بە ئومێدی ئەو رۆژە دەژیام، رۆژێك پاش نیوەڕۆیەك لەگەڵ مارگرێتا دابم‌و ڕەجەبۆف لەوێ نەبێ. بێگومان بە درۆوە بە ڕەجەبۆفیان گوتووە کە ئەمڕۆ لە ماڵ نین‌و پولیان پێوەناوە. باشە ئەگەر ڕەجەبۆف بێت چ دەبێ؟ هۆی ئەم پەریشانییەی من چ بوو؟ لە هیچی نەبوو دڵم کەوتبووە تڕپەتڕپ. کە وەژوورکەوتم هەستم کرد مارگرێتا خەمبارە، پێنەدەکەنی، بەڵام سەدای بە بەرزی‌و مینا‌کی دەنگی سکەی زێو دەنگی دەدایەوە: "باش بوو زووتر هاتی. دۆستەکەم هێشتا نەهاتووە. مارفینکا هەر ئێستا دێت. زۆر تەنیا بووم. بابم نەخۆشە، حاڵی باش نیە، نایەتەلامان. لە بەیانیەوە تا ئێستا بەوەوە خەریك بووم. بەڵام حاڵی باشترە. ڕەنگە تا سەعاتێکی دی بێت. سەرماتە، فەرموو لای سۆپاکەوە."

– ئەگەر بابت نەخۆشە، ئیجازە بفەرموو بامن مەڕەخەس بم.

– نە بابە، بمێنەوە، من زۆر خۆشحاڵم کە تۆ هاتی.

لێکدا لێکدا قسەی دەکرد، قسەی لەگەڵ خۆیدا دەکرد، پرسیاری لەمن دەکرد. بەتەنێ بووین. چ دەرفەتێکی لە بارە پێی بڵێم کە تۆ بۆ من دەکەیە چی، چ پایەیەکت لە ژیانی منددا داگیر کردووە، پێی بڵێم کە ژیانی من تا ئێستا کارێکی ئاسان‌و یەکهاوی، بەڵام پڕ زەحمەت بووە. پێێ بڵێم کە ژیانی من یەکپارچە ڕەنج و زەحمەت‌و ئازار بووە، لە هەموو ئەمانەش خراتر بێ جوڵەو بێ گۆڕان بووە. پێێ بڵێم کە من تاکو نهو تەنیا بەڵاو مەینەتیەکانی ژیان، برسێتی خەڵکی، ئازاری داماوان، کوشتارو زوڵم‌و زۆرم دەبینی. پێی بێژم کە هەموو ڕۆژێك لە خەو رابوون، بێ ئامانج‌و مەبەستێك لە ژیاندا، دەست لەسەر دەست دانان،

هەموو رۆژێ رۆن‌و برنج مەسرەف کردن بۆ من کوشندەبوو. ئێستا لەوساوە کە تۆم ناسیوە، دنیایەکی دیم لەبەردەم کراوەتەوە. پێی بڵێم کە ژیان ئیدی بریتییە لە مۆزیقاو هونەر. پێی بێژم کە ژیانی من تانهو بەبێ هونەر بووەو ئەگەر هونەرێکیش لە ئارادا بووبێ، بێ ژیان بووەو گیانی لەبەر نەبووە، پێی بێژم کە تۆ دنیای راستەقینەت بەمن نیشان داوە، پێی بڵێم کە ژیانت وەبەر ژینی من خست، پێی بڵێم کە دۆستایەتی تۆ هیواو ئاواتم پێ دەبەخشێت، ئاە چەندم شت پێ بوو کە دەمویست پێی بڵێم، دەمویست پێی بڵێم کە خوشم دەوێی. زمانم بەسترا بوو، زارم چوو بووە کلینەو تەنیا بە نیگای چاوان دەمویست ئەم شتانەی تێ بگەیەنم. مارگریتا هەمیشە لە نیگا قوڵەکانی من دەترسا، بەڵام خۆی لە گێلی دەدا. بەڵام ئەمڕۆ لە هەموو رۆژێک خراتربوو، یەکبینە قسەی دەکرد، بۆ ساتێکیش زاری لێک نەدەنا. یا لە بێدەنگی دەترسا یان دەیویست روحی لەمن وەشێرێ، دەیویست گیانی بە پەیڤان داپۆشێت.

مارفینکا هات. بەروسی قسەیان کرد. وام لێهاتبوو کەمێک حاڵی دەبووم. چاو شیرینیان هێنا، پاشان بە دوو قۆڵی لە پشت پیانۆکەوە رۆنیشتن. Dance macabre واتە سەمای مردووان، واتە سەمای مەرگ بە خەتێکی درشت لەسەر نۆتەی پیانۆکە نووسرا بوو، ژوورەکە کپ‌و بێدەنگ بوو، دەنگی خشەخشی نۆتەکان دەهاتە گوێ.

بێدەنگییەکی تەواو بۆ چەند ساتێک بەرپا بوو.

من ئانیشکم بەسەر سێ سوچی مێزەکەدا دادابوو، هۆش و حەواسم لای ئەوان بوو. ئاوازو ئاهەنگەکانی هەوەڵ ترس و غەریبیان لا

چێکردم. Macabre بوون، هیچ وشەیەك لە فارسیدا پڕ بە مانای ئەو وشەیە نییە. شووم بوون لە نێو ئاوازو ئاهەنگەکانەوە بە باشی روحی پەیڤم دەژنەوت.

سەعات، دوانزە زەنگان لێدەدا. لەم سەعاتەوە تاکو سپێدە، مردووەکان ئازادن، ئازادی ئازاد.

نیوە شەوە!

چ شەوێکی سامناك

هەموو شەوێك بەو جۆرە قورسە. چونکە ژیانی ئێمە قورس و گیان پروکێنە. ئەوان چیتر گیانیان ناپروکێ، مردووەکان گیانیان نیە.

چونکە ئێمە وەکو یەك نین، یەکسان نین، بەڵام مردووەکان وەکو یەکن، یەکسانن.

مردووەکان لە نیوە شەوەوە تا بانگی کەڵەبابی بەیانی ئاهەنگ دەگێڕن، ئاهەنگی ئازادی، ئاهەنگی رزگاری لە مەینەتی و دەردەکانی ژیان.

هەر هەموویان بەرابەرو یەکسانن.

نە شانو نە گەدا، نە پیرو نە لاو، نە کێژو نە کوڕ، نە ژن و نە پیاو، هەموو هەر مردوون. هەر هەموویان ئێسکە پەیکەرن.

نە کەس پۆیلە بەسەرەو نە کەس شرە لەبەرە، دەستی یەکتر دەگرنو دەڕەقسن.

مەرگ کە کۆڵکەی هاوبەشی هەمووانە، بەشێکە لە هەموویان، خودی ئەوانە، مەرگ ئێسکەپەیکەرەکانی هێناوەتە سەما.

مەرگ، بە لولاقێکەوە کە رۆژێ لە رۆژان لاقی کێژۆڵەیەکی بالابەرز بووە، لەسەر کەللەسەرێکی دیوار ئەستوور، تەپڵیان بۆ لێدەدا.

کـە سـەعات دەبـێ بـە دوازدە، ئێـسکەپەیکەرەکان لـە گۆڕیـچەی گۆڕەکانـەوە دێنـە دەرێو دەڕەقسن. مـەرگ کـە خـودی ئەوانـە، چـونکە ئیدی هیچ فەرماندارو فەرمان پێکراوێك لە گۆڕێ نیە ئاهەنگێکی نەرم و خۆش لێدەدا.

مردووەکـان بـە دەوری یەکـدا دەس دەقـوتنو هەڵدەپـەڕن. ئەمـەی کـە هێشتا نێشخەن بـە ئێسکەپەیکەری دەموچاویەوە دەبینـرێ، ئەمـە لـە ژیاندا قازی بووەو بە دەردو ژان و سکاڵای مـەحکومان پێکـەنیوە، بـەڵام تـازە مـردووە، بـەم زووانـە ئـەم شـوێنەوارە لـە کەللـەیا مـەحو دەبێتـەوە، ئیـدی ئـەم شـوێنەوارە لـە نێـوان کـاژێرەو گۆناکانیـدا نـامێنێ. چـونکە ئیدی ئەو مردووەو ئازادە.

ئەمـەی کـە ئێـسکەکانی پـشتی کـووڕە، ئـەوە لـە ژیانـدا پـشتی دانەواندووەو سـەری شـۆڕ کـردووە، لێـرە ئیـدی پێویـستی بەمـە نیـە، چـونکە ئـەوەی ئـەوی لـە خـەڵکانی دی جیـا دەکـردەوە، واتـە پێداویستییەکانی ژیانی رۆژانە: باوی نەما، لێرە نە خەندە هەیـە نـە گریان، نـە شـادی نـە غـەم، نـە دڵ تـەنگی و نـە هیـوا، نـە فڕیاخی و نـە سوکایەتی، نە زوڵم و نە لاڵانەوەو کوڕوزانەوە، نە برسێتی و نە تێری.

هیچ شتێك لێرە نییە، جگە لە مەرگ، جگە لە ئازادی.

ئایا ئەم مەرگەو ئەم ئازادیە لـە ژیـنی بندەستی و کۆیلەیـەتی، لـە ژیـنی نێو زندان باشتر نییە.

ئایا ئەم مەرگە لەوە باشتر نیە کە قازی بە عـەزابی مـەحکومی خـۆی پـێ بکەنێ و پۆزی بەسەرا لێ بدات؟

ئایا ئەم مەرگە لەوە باشتر نییە کە ئاتاج پشت دابنەوێنێ!

ئایا ئەم مەرگە لەوە باشتر نیە کە بەشەر لە بەندا بێ؟
لەبەر ئەمەیە کە ئەوانە ئاهەنگیان سازداوە.
سەما دەکەن، چونکە ئازادن.
مەرگ بە لولاقی کێژێك لەسەر کاسە سەری کەللە زلێك، ئاوازو سروودی سەمای مردووانیان بۆ لێ دەدا.
حەیفێ، ئەم ئازادییەش سنووردارە.
کەڵەباب بانگی بەیانی دەخوێنێ.
هەموو مردووەکان، گشت ئێسکەپەیکەرەکان بلاوەی لێدەکەن.
دەنگ... دەنگ
من ئەم دیمەنەم لەو مۆزیقایەدا کە مارگرێتا و مارفینکا لێیان دەدا دەبینی.
کە تەواو بوو، هەردووکیان رەنگیان پەڕی بوو، سەیری منیان دەکرد.
من حەپەسا بووم".
موڕتەزا هەناسەیەکی درێژو قوولی هەڵکێشا. ئەم بە شانەی دوایی بە نیمچە بێ ئاگاییەك دەگێڕایەوە. ئیدی گوێی لەوە نەبوو کە کەسێك گوێی لێدەگرێ یان نا، گومان لەوەدا نەبوو کە هێشتا لە ژێر گوشارو کابوسی ئەو رۆژەدا بوو.
"ئیدی هیچم لە یاد نەماوە کە ئەو رۆژە چی رووی دا. دەزانم کە بە درێژایی ئەو شەوە وەکو جەنازە تا سپێدە کەوتم، لەگەڵ ئەمەشدا بەیانییەکەی هێشتا هەر پەرێشان و تۆپە بووم. ئەوەندەم بیر دێ کە رۆژی دوایی هەمیشە دەموچاوی رەنگ پەڕیوی مارگرێتا پاش ئەوەی

کە (Dance macabre)ی تەواو کرد بوو، لە بەرچاوم بەرجەستە دەبوو.

ئیدی دڵنیا بووم کە مارگریتا ئەو کیژە زار بە پێکەنین و شادی بەخشە نیە کە من وێنام دەکرد، و لە ژێر ئەم جۆرە پێکەنینەدا رازو نهێنییەک پەنهانە. من پەریشانی ئەوە بووم کە بۆچی تا نهۆ نەم ناسیوە.

رۆژی دوایی نزیکەی سەعات شەشی پاش نیوەڕۆ لە ژوورەکەی خۆم دانیشتبووم و گوێم لە بەکرەی Dance macabre دەگرت کە لە پڕ دیتم ئەو گلیمەی کە لەبەر سەرما بە شووشەی دەرگاکەوەم هەڵواسی بوو، بە دەستێکی چکۆلەی لە دەستکێشی چەرما، جوڵا، دەستەکە چەند جارێک کێشای بە شووشەکەداو پاشان وەژوور کەوت. مارفینکا لە ناو ژوورەکەی مندا وەستا بوو.

بە سیمایدا دیار بوو کە شتێکی تازە قەوماوە. مارفینکا فارسیەکەی باش نەبوو و منیش ئەوەندە روسی فێر نەبوو بووم کە بتوانم قسەی دەگەڵ بکەم، بەڵام ئەوەندە حاڵی بووم دەیویست بە هەر زمانی بووە، ناچارم بکات، تا زووەو بە پەلە بچمە هانای مارگریتا، بەڵام چی قەوماوە، چی بووە، من چ کارێکم لە دەست دێ، نەمزانی، بە هەشتاو لە مالٌ وەدەرکەوتم. چونکە لەسەر جادەکە ئوتومبیل و گالیسکەم دەست نەکەوت – دنیا سارد بوو و گالیسکەکان خۆیان دابووە پەنا– و مارفینکاش بە پێڵاوە پاژنە بەرزەکانیەوە نەیدەتوانی بەسەر ئەرزە بەستەڵەکەکەدا غار بدات، پێم گوت: "من دەڕۆم و تۆ بە تەنێ وەرە".

نیوەی رێگاکەم پتر بە غاردان بڕی، ئاخری سواری ئوتوبوس بووم، پاشان گالیسکەیەکم پەیدا کرد. لە نێو گالیسکەکەدا بیرم کەوتەوە کە

ئەو وشە روسیەی کە مارفینکا لێکدا دەیگوت و دەیگوتەوەو من لێی نەدەگەیشتم، فارسیەکەی (خۆکوژی) بوو. مارگریتا دەیەوێ خۆ کوژی بکات، من دەتوانم ڕێی لێ بگرم، چاوانم ڕێشکەوپێشکەی دەکرد، خۆم گرت. زۆرم لە گالیسکەچییەکە کرد کە خێراتر بڕوات. دەیگوت: "ئەسپەکانم لەسەر ئەم سەهۆڵە دەخزێن، ناتوانم لەوە خێراتر بڕۆم".

– یەک تۆز خێراتر، کارێک بکە کە تۆزێ زووتر بگەم.

لەسەری شەقامی نادری لە گالیسکەکە دابەزیم، نەم دەویست خەڵکی پێم بزانن. نزیکەی سەعات حەوت گەییمە بەر دەرکەی ئەوان. دنیا تاریک بوو. دەرگا لەسەر پشت بوو، خۆم بەحەوشەدا کرد.

کە لە قاڵدرمەکان هاتمە خوارێ، ترسام. وام زانی شێت بووم. ڕەجەبۆف لە ناوەندی حەوشەدا یەک تەختە کەوتبوو. خوێن لەسەری دەهات، وێڕای تاریکی دنیا خوێنەکەم بینی.

مارگریتا بە چاوانی گێژو وێژەوە، بە دەموچاوی درێژ کۆلەوە، دەستی نا بووە پشتی و هاواری دەکرد، بابی مارگریتا بە جلکی خەوەوە دەستی بە محەرەو تامانی قاڵدرمەکەوە گرتبووو دەیویست بێتە خوارەوە

مارگریتا زمانی چوو بووە کلیکە: "من... من."

لە باوەشم کرد، بردمە ژوورەوە، وەکو بی ناو ئاو دەلەرزی. لێم پرسی: "تۆ ئەمەت کرد؟ تۆ کوشتت؟

– من... من...

بابی مارگریتام ڕاکێشایە ژوورەوە.

هیچ نیە. خەمت نەبێ. خۆت مەپەشۆکێنە. هەر ئێستا بۆ خەستەخانەی دەبەم.

ئەو جارووم کردە مارگریٚتا.

– مارگریٚتا، ئەمە بە کەس نەڵێی، بەڵێنم بدەیە کە ئەم قسەیە دووبارە نەکەیەوە. ئەگەر یە ک تۆز منت خۆش دەوێ، قەولم بدەیە کە ئەمە بە کەس نەڵێی. ئەگەر باوکت نەیزانیوە، مەیەڵە بزانێ، برۆ ئیسراحەت بکە.

مارگریٚتام لە باوەش گرت، دەستو دەموچاویم ماچ کرد، لێم دووبارە کردەوە: "مارگریٚتا من بۆ خەستەخانەی دەبەم، هیچ نیە چاک دەبێتەوە." لە مالٌ دەرپەڕێمە دەرێ. بە دوای گالیسکەدا دەگەڕام، بینیم مارفینکا وا خەریکە دێت.

– تۆش برۆ. حاڵی باش نیە. چووە بنوێ.

گالیسکەم دەست نەکەوت. گەڕامەوە حەوشەو هاوارم کرد.

– مارگریٚتا، مارگریٚتا بە هیچ کەسێك نەڵێی. بە هیچ کەسێك. جەستەی نیوەگیانی رەجەبۆفم دا بەکۆڵماو لە مالٌ بردمە دەرێ. دەمویست چ بکەم، نازانم.

کاتێکم بە خۆزانی سەیرم کرد خەڵکی دەوریان داومو پاسەوانێك بۆ جێیەکی بردم. هەر چیەکیان لێدەپرسیم، دەمگوت: "من کردوومە، من کوشتم."

وئێستاش هەر دەڵێم: "من کردم."

چەند خۆشە گوناهی کەسێکی دی لە ئەستۆ بگریو چەند خۆشە لە ژیانا ئامانجو مەبەستێکت هەبێ."

موڕتەزا ف، ئیدی قسەی نەدەکرد، لە دنیای خەوا بوو، لە تۆ وایە هەموو ئەمانەی لە خەوا دەبینی. ئیدی تێگەیشتم بۆچی بەم شەوق و زەوقەوە بەرەو پیری مەرگ دەڕوات، مەبەست و ئامانجێکی بۆ ژیانی پوچی خۆی دۆزی بووەوە.

"٣"

دوێنێ بەیانی موڕتەزایان لە نێو ئێمەدا برد، وەکو چۆن مەرێك لە نێو میگەلێکا بۆ قەساوخانە دەبەن. رەنگە من تەنیا کەس بووبم کە پێم خۆش بوو، چونکە لە دڵی خۆدا دەمگوت، بۆ خۆی ئیسراحەتی کردو ئەمشەو سەعات دوانزە بەشداری سەمای مردووان دەکات، دەستی رەجەبۆف دەگرێت و پێکڤە ئاهەنگی ئازادی دەگێڕن، بێ بوغزوکینە، بێ تەماعکاری و چاوچنۆکی، بەڵام ئازادی ئازاد. نا، وانیە.

ئەمڕۆ بەیانی هاتن و شمەك و سیپاڵەکەیان کۆکردەوە. ئیدی دڵنیا بووین کە ئیعدامیان کردووە . کاتێ کە دەمویست شمەکەکانی کۆبکەمەوە چەند پەڕە کاغەزێکم دۆزییەوە. من بە دزییەوە خوێندمەوە تا بزانم ئەگەر پێویست بکات بیاندەمێ و وەکو بەشێك لە شمەکەکانی بیبەن و بیگەیەننەوە ماڵەکەی، یان ئەگەر بە قاچاخ دەستی کەوتووە؛ بە هەر جۆرێ بووە بیگەیەنمەوە بە مارگرێتا یان خوشکەکەی.

بەڵام ئەم نامەیە دەست خەتی موڕتەزا نەبوو، دیار بوو کە لە دەرەوە هاتووە. ئەمە دەقی نامەکەیە: "دڵدارەکەم، ئەی تاقە دۆستی من، بەڵای تۆوە من هەموو کاتێ هەر کێشێکی سەرسەری و سەرقەسەرقە بووم؛ پێدەکەنیم، قسەم دەکرد، کەمتر منت بە غەمگینی دیتوە، وانیە؟

جارێکیان لە بەینی قساندا پێت گوتم کە فیداکاری لە من ناوەشێتەوە، فیداکاریم لە دەست نایەت. هەندێ جار رەنگی بزرکاوم لە رازە پەنهانەکانی دڵمی ئاگادار دەکردیتەوە، سەرنجی رادەکێشایت بەڵام قاقاو پێکەنینی من هەر زوو ئەم بیرانەی لە مێشکت دەتاراند، وا نییە؟ لەوەشە هەندێ جار لە دڵی خۆتا گوتبێتت کە من گاڵتەت پێدەکەم و تۆو هەستەکانی تۆم بە هەند نەگرتووە، وا نییە؟ تۆ سەهوو بوویت دەزانی؟ پەی بردن بە دەردی خەڵکی کارێکی ئاسان نییە، چ جای ئەو بەڵاو مەینەتیانەی کە بە سەر من هاتوون و تەحەمولم کردوون، ئێستاش بە جورئەتەوە ئامادەی تەحەمولم. ژیانی من سەراپا فیداکاری و لە خۆ بردوویی بوو. دڵدارەکەم، ئازیزەکەی من، دایکم لە دوا نامەیدا نووسی بووی، کە ئاگاداری باوکم بکەم. دایك و باوکم زۆریان یەکتر خۆش ویستبوو، هێشتاش هەر یەکیان خۆش دەوێ؛ چەرخی زەمانە ناچاری کردن لێکدی جیابێنەوە. زۆر جار دەمبینی کە بابم بە سەعاتان لە بەردەم وێنەکەی دایکم دا دادەنیشت و لە فکران ڕادەچوو. دایکم لەوەتای من فامم کردووەتەوە هەمیشە ئامۆژگاریم دەکات، ڕام دەسپێرێت کە ئاگام لە بابم بێ و هەوڵی ئەوە بدەم کە پێی رابگەمو بابم منی فرەخۆش دەویست و لەبەر خاتری من هەموو مەینەتیەکی ژیانی تەحەمول دەکرد. ئەوەندەی هەموو دنیا لە رەجەبۆف بێزار بوو، بەڵام چونکە منی خۆشدەویست هەموو مەینەتیەکی ژیانی، سەرباری هاتوچۆی رەجەبۆف بۆ ماڵی ئێمە، بە روویەکی خۆشەوە قەبوڵ دەکرد. رەجەبۆف بۆ قازانج و بەرژەوەندی خۆی بابمی لە کۆمەڵێك مامەڵەی ترسناکدا شەریك کردبوو، و بەمجۆرە ژیانی ئێمەی وێران کرد، لە

سەرەتادا رەجەبۆف بۆ قازانجی خۆی یارمەتی بابمی لە کارەکانیا دەدا، بابم رەجەبۆق لە روسیاوە دەناسی و ئەو لەوێندەر دەڵاڵی دەکرد. بەڵام لەم دواییانەدا چونکە چاوی تەماعی بڕی بووە من، ئیدی ژیانی ئێمە بەبێ کۆمەکی ئەو مەحاڵ بوو. ئەگەر چی رەجەبۆف قازانجی خۆی دەکرد، مەگەر خوا بزانێ بابم چ رۆژگارێکی سەخت و دژواری رادەبوارد، لەلایەکەوە هەر لەبەر خاتری ئەوەی کە ژیان لە من تاڵ نەبێ، رەجەبۆق تەحەمول دەکرد، لەلایەکی دیکەشەوە نەیدەتوانی من بەو بسپێرێت. لەم کەین و بەینەدا تۆ پەیدا بوویت. ئەڤینی من، ئەی کاشکێ نەهاتبای. لە ژیانی منیدا تروسکەی ئومێدێك هەڵهات، ئەم ڤیانە پەنهانە، ئەم ڤیانەی هیچ کەسێك تەنانەت مارفینکاش ئاگای لێ نەبوو، ئەم ڤیانەی کە لە هەر ئاگرە گرەیەك بە سوێ تر، ئەم ڤیانە هێڤی و ئاواتی پێ دەبەخشیم، من ئامادە بووم کە مینا کی تاتیانا هەموو ژیانی خۆم بکەم بە قوربانی تۆ، هەڵپرێژمە بەردەم تۆ، لە بەردەم تۆدا دای بنەم، بەڵام دڵنیا بووم کە تۆ ئەوت نەدەکرد، وا نیە؟ ئەنجام لە رای ئاسوودەیی بابمدا چارەیەکم دۆزییەوە. رۆژێ پێم گوت کە من بە تەواوی رەزامەندی ئامادەم شوو بە رەجەبۆف بکەم، بەڵام بابم وێڕای سوور بوونی رەجەبۆف هەمیشە ئەم کارەی دوا دەخست، چونکە دڵنیا نەبوو. ئەو رۆژی هەینییە، ئێمە بە رەجەبۆفمان گوت کە لە ماڵەوە نابین و لە ماڵی دۆستێکی بابم دەمەوەتین، بەڵام کاتێ کە تۆ لە ماڵی ئێمە دەرچوو بوویت، تۆی دیتبوو، هەر هەمان شەو، هەر چەندە بابم نەخۆش بوو، سەبارەت بە من قسەی لەگەڵ کردو سوور بوو لەسەر ئەوەی کە لەزەرق چەند هەفتەیەکدا دەزگیراندا ری من بۆ هەموان

ناشکرا بکرێ و ئاهەنگێك بگێڕدرێ. هەر ئەو شەوە بابم سەکتەی گرت و من دڵنیا بووم کە ئیدی لەم نەخۆشییە هەڵناسێتەوە یان ماوەیەك زەمینگیر دەبێت.

من لە بیری ئەوەدا بووم کە لەم عەزابەی رزگار بکەم و خۆم و بابم بکوژم، هەموو کەرەسەیەکی ئەم کارەم بۆ هەمان رۆژی شەممە فەراهەم کردبوو، دەمویست بەکرەی Dance macabre – دابنەم و بە دوو قۆڵی بمرین. من مژوڵی زەمینەسازی ئەم کارە بووم کە رەجەبۆف هات بەسەرا، ئیدی لەم کات و ساتەدا سیمای ئەوم پێ تەحومول نەکرا، داوام لێکرد و پاشان ئەمرم پێکرد کە لە مااڵی ئێمە وەدەربکەوێ، هەندێ قسەی قۆڕو نا شیرینی سەبارەت بە پەیوەندی نێوان من و تۆ کرد. سوکایەتی پێکردم، تانەی لێدام، ئەوجا کەوتە شەڕفرۆشی، تەنانەت بە نیاز بوو بێ حورمەتیم پێ بکات. مەست بوو. من بە دارعاسا ئەستوورەکەی بابم هەڕەشەم لێکردو ئەوسا لە ژوورەکە وەدەرم نا، کاتێ گەییە بەر هەیوانەکە لەسەر قااڵدرمەکانەوە بۆ خوارەوە دەڵەکم دا، پێی خزی و سەری بە گۆشەی پلەکەدا کەوت. ئەڤینی من، باقیەکەی دەزانیت، کارێکی خراپم کرد. هەق وابوو تۆم ئاگادار بکردایەتەوە، وا نییە؟ باوکم مرد، بەاڵم وا دەزانم کە قۆناغی فیداکاری من هێشتا تەواو نەبووە، هێشتا نەوێرام هەواڵی مردنی بابم بۆ دایکم بنووسم. تۆ ئەم کارە بکە. هەرچییەك دەربارەی من دەزانی بۆ دایکمی بنووسە، بۆی بنووسە کە کیژی شایستەو لە باری ئەوەو منیش دەزانم فیداکاری بکەم. مەبەستم لە ناردنی ئەم نامەیە ئەمەیە کە من ناتوانم تەحەمولی ئەوە بکەم تۆ لە ڕیمدان دا بمێت و بان بمریت و من ئ

مەبەست و ئارمانجێکم لە ژیاندا نەبێت. رەنگە ئەگەر قازیان بە وەزع‌و حاڵی من بزانن حوکمی ئیعدامم نە دەن. من دوای دە ساڵ یان یازدە ساڵی دی لە زیندان دێمە دەرێ. ئەوسا ژنێکی بەختەوەر دەبم، تۆم خۆش دەوێ و بە خۆشی و خۆشەویستی تۆوە دەژیم، ئەگەر مردیشم بە خۆشییەوە دەمرم. بڕیارم داوە، هەر ئەمڕۆکە خۆم بدەمە دەست پۆلیسەوە. مارگریتا".

دوای چەند رۆژێك هەمان ئەو کەسەی بە دەنگی بەرز هەموو کەسێك بانگ دەکات و مۆرتەزای کوڕی جەوادی گاز کردو بەرێی کرد، ناوی منی گاز کردو بڕێك خۆراك و کلاوەکەشی بۆ هێنامەوە. لەو دەفتەرەدا کە من رەسینی شتەکانم ئیمزا کرد، نووسرا بوو: "هێنانی: ... مۆرەتەزا ف."

دوای چەند رۆژێکی دیکە دیسان پارەیان بۆ زیندانیەکان هێنا، کاتێ کە یەکێك لە هاوژوورەکانی من وەسڵی پارەکانی ژێرو ژوور دەکرد تا وەسڵەکەی خۆی بدۆزێتەوە، وەسڵێکی هاتە بەردەست کە هی زندانی ژنان بوو، و لەسەری نووسرا بوو: "ناوی وەرگری پارە: مارگریتا".

٢٠/٢/٨ (١٩٤١)

تێبینی:

لە ٢٠٠٩/٦/٢٦ لە شاری سلێمانی، گەڕەکی رزگاری لە وەرگێڕانی ئەم کتێبە بوومەوە. کە لەم سەرچاوەیەوە پاچڵە کراوە:

چمدان، بزرگ علوی

چاپ چهارم ١٣٨٧

مؤسسة انتشارات نگاه.

حەمە کەریم عارف

* کەرکووکییە و لە ساڵی ١٩٥١دا لەدایک بووە.
- لە ساڵی ١٩٧٥ کۆلیژی ئەدەبیاتی بەغدای تەواو کردووە.
- یەکەم بەرهەمی شیعرێکە بەناوی (هەڵبەستێکی هەتیو کەوتوو) کە لە ژمارە (١٧٠) رۆژنامەی هاوکاری لە ١٩٧٣/٦/٨ بڵاوبووەتەوە.
- لە ساڵی ١٩٧٥ەوە بە بەردەوامی نووسین و بەرهەمی ئەدەبی بڵاو دەکاتەوە.
- سەرنووسەر یان بەڕێوەبەری نووسین یان سکرتێری نووسین یان ئەندامی دەستەی نووسەرانی ئەم گۆڤار و بڵاوکراوانە بووە: گۆڤاری گزنگی نووسەرانی کەرکووک، نووسەری کوردستان، کەلتوور،نووسەری کورد، گۆڵانی عەرەبی، ئاڵای ئازادی تا ژمارە ٢٢٢، گۆڤاری نەوشەفەق.

* جگە لە ناوی خۆی، بە تایبەتی لە گۆڤاری گزنگی نووسەرانی کەرکووک،نووسەری کوردستان، کەلتوور، رۆژنامەی ئاڵای ئازادی تا ژ: ٢٢٢ بەناوی گۆڤەند، زنار، سیپان، پاکزاد، محەمەدی حاجی، سیروان عەلی، دیدار هەمەوەندی، هێژا، ح. ع ،هامون زێباری، با زەوان عەبدوڵڵەریم بەرهەمی [illegible]

* جگە لە پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتیی قوتابیانی کوردستان ئیدی ئەندامی هیچ حیزب و ڕێکخراوێکی سیاسی نەبووە، لە ساڵی ١٩٧٤ – ١٩٧٥دا پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلوول بووە، لە هەشتاکاندا بۆ ماوەی نۆ ساڵ، بێ وابەستەگی حیزبی پێشمەرگە بووە و وەکو بەشداریپێکی مەیدانی و وێژدانی لە خەباتی ڕەوای نەتەوەی کوردا شانازی پێوە دەکات و منەت بەسەر کەسدا ناکات، چونکە باوەڕی وایە کە ڕۆڵەی میللەتی مەزڵوم مەحکومە بە پێشمەرگایەتی.

- لە هەشتاکانەوە تا ئێستا راستەوخۆ سەرپەرشتی و سەرۆکایەتی لقی کەرکووکی یەکێتیی نووسەرانی کوردی کردووە.
- زۆر بەرهەم و کتێبی چاپ و بڵاو کردووەتەوە، لێ زۆربەی هەرە زۆریان، بە تایبەتی ئەوانەی لە چیادا چاپ بوون بە نوسخەی هێندە کەم بڵاوبوونەتەوە،لە نرخی نەبوو دان و هەر ئەوەندەیە کە لە فەوتان ڕزگار بوون. هەندێك لە وانە:

١- تیرۆژ، کۆ چیرۆك، چاپی یەکەم ١٩٧٩

٢- کۆچی سوور، ڕۆمان، چاپی یەکەم،١٩٨٨،چاپی سێیەم ٢٠٠٧

٣- بەیداخ، چیرۆك، چاپی یەکەم ١٩٨٨

٤- داوەتی کۆچەرییان، کۆ چیرۆك ،چاپی دووەم ٢٠٠٥

٥- لە خۆ بێگانە بوون، کۆمەڵە چیرۆك،چاپی یەکەم (١٩٩٩) دەزگای گوڵان

٦- کوچ سرخ، کۆ چیرۆك، بە فارسی، وەرگێڕان چاپی یەکەم ١٩٨٧ شاخ

٧- نینا، رۆمان، سابت رەحمان، چاپی یەکەم،شاخ،١٩٨٥ چاپی سێیەم ٢٠٠٥

٨- نامۆ، رۆمان، ئەلبیر کامۆ، چاپی یەکەم، شاخ١٩٨٧چاپی چوارەم ٢٠٠٩ وەشانخانەی سایە،سلێمانی

٩- رێبەر، رۆمان، مەهدی حسین، چاپی یەکەم (شاخ) ١٩٨٣، چاپی دووەم، ٢٠٠٧

١٠-شکست، رۆمان، ئەلکساندەر فەدایەف، چاپی شاخ (راە کارگر)، چاپی دووەم، ٢٠٠٩ خانەی وەرگێڕان.

١١- هاوماڵەکان، رۆمان، ئەحمەد مەحمود، چاپی دووەم ٢٠٠٠ دەزگای گوڵان

١٢ - بێناسنامەکان، رۆمان، عەزیز نەسین، چاپی سێیەم ٢٠٠٦

١٣- قوربانی، رۆمان، هیرب میدۆ، چاپی یەکەم ٢٠٠٤ دەزگای شەفەق

١٤- دووەرە ولات، رۆمان ع. ڤاسموف، چاپی یەکەم٢٠٠٠ دەزگای گوڵان

١٥- ئازادی یا مەرگ، رۆمان، کازانتزاکیس، چاپی یەکەم ٢٠٠٣ کتێبخانەی سۆران، چاپی دووەم: ٢٠٠٨

١٦- چیرۆکەکانی سەمەدی بیهرەنگی، چاپی دووەم، ٢٠٠٤ کتێبخانەی سۆران هەولێر

١٧- ئامانجی ئەدەبیات. م. گۆرکی، چاپی شاخ ١٩٨٥

١٨- نەو رۆژەی کە ونبووم (کۆمەڵە چیرۆکی بیانی) چاپی یەکەم،٢٠٠٦

١٩- جێ پێ (کۆمەڵە چیرۆکی فارسی) چاپی یەکەم ٢٠٠٦،نووسەرانی کەرکوک

٢٠- زندە خەون، کۆمەڵە چیرۆك، چیخۆف،چ١،دەزگای موکریانی

٢١- چیرۆکستان ،کۆمەڵێك دەق وڕەخنەی جیهانی چ١ ،٢٠٠٥،نووسەرانی کەرکوك

٢٢-دیدارو دەق و ڕەخنە،چ١،٢٠٠٥

٢٣-دیداری چیرۆکڤانی، چ١،٢٠٠٥

٢٤-ئەو بەرخەی کە بوو بە گورگ ،چ١،٢٠٠٨نووسەرانی کەرکوك

٢٥- میوان، چیرۆك،ئەلبێر کامۆ

٢٦- مەسەلەی کورد لە عێراقدا،عەزیز شەریف،چاپی دووەم ٢٠٠٥

٢٧- مێژووی ڕەگ و ڕەچەڵەکی کورد، ئیحسان نوری پاشا،چ١،١٩٩٨١

٢٨- کورد گەلی لە خشتەبراوی غەدر لێکراو، د. کوینتەر دیشنەر، چاپی سێیەم ٢٠٠٤

٢٩- لە مەهابادی خوێناوییەوە بۆ کەناڕێن ئاراس، نەجەف قولی پسییان، چاپی یەکەم ٢٠٠٦

٣٠- کورد لە سەدەی نۆزدەوبیستەمدا،کریس کۆچرا،چاپی چوارەم ٢٠٠٧

٣١ -کورد لە ئینسکلۆپیدیای ئیسلامدا،چاپی یەکەم ١٩٩٨

٣٢- چینی کۆن، چ١( )دەزگای موکریانی

٣٣- دلێڕیی خۆڕاگرتن، ئەشرەفی دەهقانی

٣٤- خەباتی چەکداری هەم تاکتیکە هەم ستراتیژ، مەسعودی ئەحمەد زادە

٣٥- ڤنسنت ڤان گوگ، شانۆنامە، باول ئایز لەر

٣٦- بە دوعا شاعیرەکان، شانۆنامە، جەلیل قەیسی (گزنگ ژ:١٢)

٣٧- جولەکەکەی مالّتا، شانۆنامە،کریستۆفەر مالرۆ.

٣٨- دادپەروەران، شانۆنامە، ئەلبیر کامۆ

٣٩- بەد حالّی بوون، شانۆنامە، ئەلبیر کامۆ.

٤٠- چاو بە چاو، شانۆنامە، گەوهەر مراد (غولّام حسەینی ساعیدی)

٤١- ریچاردی سێیەم، شانۆنامە، شەکسپیر.چاپی یەکەم ٢٠٠٩، بلاوەخانەی سایە، سلێمانی

٤٢- گەمەی پاشا و وەزیر، شانۆنامە، عەبدولّلائەلبوسێری..

٤٣- مندالّە دارینە، چیرۆکی درێژ بۆ منداڵان.

٤٤- فاشیزم چییە؟ کۆمەڵە چیرۆك بۆ منداڵان، یەلماز گونای

٤٥- شوانە بچکۆلەکە، چیرۆکێکی درێژی چینی یە بۆ منداڵان

٤٦- زارۆکستان (چوار شانۆنامە بۆ منالّان)

٤٧- چەند چیرۆکێك لە ئەفسانەی یونانی کۆنەوە (٢٣ئەفسانە)

٤٨- لە گەنجینەی حیکایەتی تورکمانییەوە. (ئەفسانەی ئەسپی ناشق)چاپی یەکەم٢٠٠٨

٤٩- ئەفسانەێن گریکی و رۆمانی، چاپی یەکەم (٢٠٠٤) کتێبخانەی سۆران، هەولێر

٥٠- ئیلیادە، هۆمیرۆس، چ١،دەزگای سەردەم ٢٠٠٩

٥١- گۆڤەند و زنار (فەرهەنگی فارسی - کوردی) حەمە کەریم عارف، چ١(٢٠٠٦-٢٠٠٨)دەزگای موکریانی

٥٢-چۆنیەتی فێربوونی زمانی فارسی، چ١، ٢٠٠١

٥٣- چرنیشفسکی، فەیلەسوف و زانای گەورەی میللەتی روس

٥٤- چایکۆ فسکی، ژیان و بەرهەمی.

٥٥- ئیدگار ئالین پۆ، ژیان و بەرهەمی.

٥٦- جاك لەندەن، ژیان و بەرهەمی

٥٧- گوگول، نووسەری ریالیست

٥٨- یەڵماز گونای، ژیان و بەرهەمی

٥٩- سادقی هیدایەت، ژیان و بەرهەمی

٦٠- خافروغ له شیعر دەدوێ، ژیان و بەرهەمی

٦١- راگەیاندن لە پەراوێزی دەسەڵاتدا (بە شەریکی) چاپی یەکەم (٢٠٠١) دەزگای گوڵان

٦٢-راگەیاندن له نێوان حەقیقەت بێژی و عەوام خەڵەتێنی دا، حەمە کەریم عارف،چ(١)،٢٠٠٥

٦٣- مێژووی ئەدەبیاتی جیهان (له کۆنەوە تا سەدەکانی ناڤین).چاپی یەکەم٢٠٠٨

٦١- مێژووی ئەدەبیاتی جیهان (لە سەردەمی رینیسانسەوە تا ئێستا).چاپی یەکەم٢٠٠٨
٦٥- مێژووی ئەدەبیاتی جیهان (ئەدەبیاتی ئینگلیزی زمان- ئەمریکاو ئینگلێستان لە سەرەتاوە تا ئێستا).چاپی یەکەم٢٠٠٨
٦٦- ریالیزمودژە ریالیزم لە ئەدەبیاتدا،سیروس پرهام،چ١،٢٠٠٤،دەزگای سپیرێز
٦٧- قوتابخانە ئەدەبییەکان،رەزا سەید حسەینی، چ١،٢٠٠٦دەزگای موکریانی
٦٨- مێژووی ئەدەبیاتی روسی، سەعیدی نەفیسی
٦٩- لێکدانەوەیەك لەمەڕ نامۆ ، لویس ریی ،چ٢، ٢٠٠٦
٧٠- هونەروژیانی کۆمەلأیەتی، بلیخانۆف، چ١(٢٠٠٥)دەزگای موکریانی
٧١- گوزارشتی مۆسیقا،د. فواد زکریا، چ١،یانەی قەڵەم ٢٠٠٦
٧٢- ڕێبازە هونەرییەکانی جیهان
٧٣- پێکهاتەی بەدەنی و چارەنووسی ئافرەت،(چ١) ٢٠٠٦
٧٤- دەربارەی شیعروشاعیری، حەمە کەریم عارف، چ١،٢٠٠٧
٧٥- دەربارەی رۆمانو چیرۆك، حەمەکەریم عارف،چ١، ٢٠٠٨
٧٦- مەرگی نووسەرو چەند باسێکی دیکەی ئەدبی- رۆشنبیری،حەمەکەریم عارف،چ١، ٢٠٠٥نووسەرانی کەرکوك
٧٧- ناودارانی ئەدەب، حەمە کەریم عارف، (چ١) دەزگای موکریانی،٢٠٠٩
٧٨ پەیڤستانی من، حەمە کەریم عارف،چاپی یەکەم()

٧٩- پەڵکە ڕەنگینە، حەمە کەریم عارف،چ١، ٢٠٠٤
٨٠- خیانەتی حەڵاڵ، حەمە کەریم عارف
٨١-بووکی هەزار زاوا، کۆچیرۆك، بزورگی عەلەوی
٨٢-ئەبوزەر، د.عەلی شەریعەتی

* لە ڕاپەڕینەوە تا نهوو چالاکانە بەشداری بزاڤی ئەدەبی و ڕۆشنبیریی کوردی دەکات وبەرهەمی هەمە جۆر (نووسین و ئامادە کردن و وەرگێڕان) بڵاوەکاتەوە..

* ئەو بەرهەمانە و زۆری دیکەی ئامادەن بۆ چاپ و چاپکردنەوە و هەر کەس و گروپ و لایەن و دەزگایەك تەماحی بڵاو کردنەوەی هەبن، دەبێ پرس بە نووسەر بکات...